శ్రీ తాళ్లపాక

అన్నమాచార్యుల జీవితచరిత్రము

రచయిత:

తాళ్లపాక చిన తిరువేంగళనాథుడు

(చిన్నన్న)

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానముల ముద్రణాలయములో

ముద్రింపఁబడినది.

1978

Rs 0 5 0

తిరుమల - తిరుపతి దేవస్థానముల ప్రచురణ :

శ్రీ తాళ్లపాక
అన్నమాచార్యుల జీవితచరిత్రము

రచయిత:

శ్రీ తాళ్లపాక చిన తిరువేంగళనాథుడు

(చిన్నన్న)

తొలిపరిష్కరణము:

శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి

ద్వితీయముద్రణ పరిష్కర్త:

గౌరిపెద్ది రామసుబ్బశర్మ

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానముల శ్రీ కార్యనిర్వాహకులగు

శ్రీ పి. యస్. రాజగోపాలరాజు, ఐ.ఏ.ఎస్., గారి

అనుమతిన ప్రకటింపఁబడినది.

తిరుపతి.

1978

సర్వస్వామ్య సంకలితము
తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములు

తృతీయ ముద్రణము :
1000 కాపీలు,

ముద్రణము :
తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములు, తిరుపతి.

తొలిపలుకు

కవుల జీవిత చరిత్రలను వ్రాసిపెట్టే అభ్యాసం మనకు అంతగా లేదు. ఉన్న కవిజీవితచరిత్రగ్రంథములను వ్రేళ్లమీద లెక్కపెట్ట వచ్చును. అందుకే మన ప్రాచీనకవుల జీవితాలు ఊహాపోహాలతో నిండి సత్యదూరమై నిలిచినవి. కాలగర్భములో కలిసిపోగ మిగిలిన భిన్న విభిన్న శాసన శకలాలను, అక్కడక్కడ కవితా ఇంద్రజాల ములలో మునిగి, మిణుకు మిణుకుమనే సమకాలీన సంఘజీవన బింబాలను, ఆధారంగా చేసుకొని ఆ కవుల జీవితచరిత్రలను పున-ర్నిర్మించుకొని ఏదో ఒక విధంగా కాలం గడుపుతున్నాం ఇటు వంటి పరిస్థితులలో ఉన్న మనకు ఈ అన్నమాచార్య చరిత్రము ఎంతో ఊరటను తృప్తిని కలిగిస్తున్నది.

తాళ్లపాక అన్నమాచార్యులు క్రీ. శ. 1408 లో జన్మించి 1503 లో పరమపదించినట్లు రాగిరేకుల మీది వ్రాతల వలన తెలు స్తున్నది. అన్నమాచార్యునకు పదునారవయేటనే వేంకటేశ్వర స్వామి ప్రత్యక్షమై సంకీర్తనల రచనకు ఆదేశించినట్లుకూడ ఆ తామ్ర ఫలకముల మీద చెక్కబడి ఉన్నది. ఇంతకు మించిన శాసనస్థమైన ఆధారములు అన్నమాచార్యుల జీవితమునకు సంబంధించినవి మనకు తెలియవు. వీరి పుత్రపౌత్రాదుల రచనలద్వారా వీరిని గురించి కొంతకుకొంత తెలుసుకొనే అవకాశముకూడ లేకపోలేదు. ఈ అన్నమాచార్య చరిత్రమును రచించినది తాళ్లపాక చినతిరు వెంగళనాథుడు. ఇతనికి చిన్నన్నఅని ప్రసిద్ధి. ఇతడు అన్నమా-చార్యుల మనుమడు. పెదతిరుమలాచార్యులకు నాల్గవ కుమారుడు.

చిన్నన్న మహాకవిగా, గాయకుడుగా, సంకీర్తన రచయితగా, భక్తుడుగా తర్వాత వారిచే కీర్తింపబడినాడు.

తాళ్లపాక కవుల రచనలను, సారస్వత సేవను, లోకము గుర్తించునట్లుగా అవిరళకృషితో విశేష ప్రచారమును గావించిన మహావ్యక్తి వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు. తాళ్ళపాకవారి కృతులున్నంతవరకు శాస్త్రిగారి కృషి, కీర్తి నిలచి ఉంటాయి. 1949లో కీ॥ శే॥ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు సంపాదించి, పరిష్కరించి సిద్ధ చేసిన ప్రతిని మేము ప్రకటించడం జరిగింది. తర్వాత 1966లో వీరి అన్నమాచార్యచరిత్ర పీఠిక మాత్రమే పునర్ముద్రించడం జరిగింది. చరిత్ర, పీఠిక రెండూగల ఈ పుస్తకాన్ని ఇప్పుడు తిరిగి ముద్రించినాము. ఈ పునర్ముద్రణను సవిమర్శంగ పరిశీలించి నిర్వహించినవారు గౌరిపెద్ది రామసుబ్బశర్మగారు. వీరు ఇందలి పాటలను, చిన్నన్న ద్విపద భాగమును, మూలముతో పోల్చి సరిచూచి చక్కని పరిష్కరణ సూచనలతో ప్రతిని సిద్ధము చేసినారు.

చిన్నన్న వ్రాసిన చరిత్రలోని అంశాలను, తాళ్ళపాక కవుల సంకీర్తనల్లోని సాదృశ్యాలను పసిగట్టి, శ్రీ సాధు సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిులుగారు రచించిన తిరుమల తిరుపతి శాసనముల నివేదికను ఆధారముగ చేసికొని, అందుబాటులో ఉన్న ఇతర చారిత్రకాంశములను జతచేసి, విషయపుష్టముగ, పరమ ప్రామాణికముగ ప్రభాకర శాస్త్రిగారు సంతరించిన పీఠిక ఈ గ్రంథము నలంకరించినది. తాళ్ళపాకవాఙ్మయ పరిశోధకుల కందరికి ఇదియే 'తొలిభిక్ష'.

అన్నమాచార్యుల జీవితచరిత్రను ఆంగ్లములో కూడ తయారు చేసి సారస్వత ప్రపంచమున కందివ్వవలెనని మా ఆశయము. ఈ

పవిత్ర కార్యమును నిర్వహించుటకు వేంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయ తెలుగు, చరిత్ర శాఖల అధ్యక్షులు ప్రొఫెసర్ జి. యస్. రెడ్డి గారు, వి. యం. రెడ్డిగారు దయతో అంగీకరించినారు. వీరి తోడ్పాటుకు అన్నమాచార్య వాఙ్మయ పరిశోధకులైన శ్రీనివాసులుశెట్టి గారిని కూడ నియమించడం జరిగింది. ఆ గ్రంథము కూడ దాదాపు పూర్తికావచ్చినది.

అన్నమాచార్యులు రససిద్ధిని పొందిన కవీశ్వరులు. వారు తమ గానముతో అలమేలుమంగా వల్లభుని వశము చేసుకొన్న మహాభక్తులు, వాగ్గేయకారులు. ఆ సంకీర్తనాచార్యుని జీవితమే ఒక మహాకావ్యము.

"అన్ని మంత్రములు నిందే ఆవహించెను
వెన్నతో నాకు గలిగె వేంకటేశుమంత్రము."

తిరుపతి
24–3–78

పి. యస్. రాజగోపాలరాజు,
ప్రకాశకులు.

పీఠిక — విషయసూచిక.

		పే. నెం.
1	అవతరణిక	... 1
2	అన్నమయవంశము	... 2
3	అవతారము	... 2
4	బాల్యము	... 3
5	స్వామిసాక్షాత్కారము	... 4
6	తిరుపతికిఁ బయనము	... 5
7	శేషాద్రిదర్శనము	... 9
8	తలయేరుగుండు	... 11
9	శ్రీపాదములు	... 12
10	కురువనంబి	... 13
11	పెద్దయెక్కుడు	... 15
12	కర్పూరపుఁగాలువ	... 15
13	మోకాళ్లముడుపు	... 15
14	త్రోవభాష్యకారులు	... 17
15	స్వామిపుష్కరిణి	... 18
16	దేవాలయప్రవేశము	... 19
17	విష్వక్సేనుఁడు	... 20
18	హనుమంతుఁడు	... 20
19	ప్రసాదములు	... 21
20	స్వామిదర్శనము	... 22
21	స్వామియభయహస్తము	... 24
22	స్వామిమహిమలు	... 25
23	శుక్రవారాభిషేకదర్శనము	... 31
24	అన్నమయ పాడుట	... 49

			పేజి. నెం.
25	అన్నమయ శృంగారసంకీర్తనలు	...	51
26	రాజధిక్కారము	...	52
27	ఆచార్యునికిసంకెల	...	55
28	రాయలకైంకర్యములు	...	57
29	నాటియన్నమయ	...	58
30	కొండకుఁబయనము	...	59
31	అన్నలజోల	...	60
32	అన్నమయజోల	...	61
33	అన్నమయలాలి	...	62
34	అన్నమయమహిమములు	...	64
35	అన్నమచార్య పురందరదాసులు	...	66
36	సంకీర్తనసంఖ్య	...	68
37	ద్విపదరామాయణము	...	70
38	వేంకటాచల మాహాత్మ్యము	...	70
39	ఇతరగ్రంథములు	...	73
40	అన్నమాచార్యవిగ్రహము	...	73
41	సంగీతరచన	...	76
42	అన్నమయసంతానము-నరసింహకవి	...	81
43	పెదతిరుమలయ్య	...	84
44	సంకీర్తనభండారము	...	90
45	చినతిరుమలయ్య	...	91
46	పెదతిరువెంగళనాథుడు	...	92
47	చిన్నన్న	...	93
48	ధర్మకైంకర్యములు	...	93
49	కోనేటి తిరువెంగళనాథుడు	...	96
50	తిరువెంగళప్ప	...	97

		పేజి. నెం.
51	తిరుపతి శాసనములు ...	97
52	నేఁటితాళ్లపాకవారు ...	98
53	నందవరీకులు — వైష్ణవత ...	99
54	అన్నమాచార్యాదులు తిరిగినదేశములు ...	100
55	కీర్తించినవేల్పులు ...	100
56	సంకీర్తనముద్రాసామ్యములు ...	101
57	అన్నమచార్యుల పలుకుబళ్లు ...	102
58	ఛాయాపహారులు ...	102
59	భాషావిశేషములు ...	105
60	కవితారీతులు ...	106
61	ఆళ్వార్లు అన్నమాచార్యుఁడు ...	121
62	ఆంధ్రసంకీర్తనములు-ద్రవిడపాశురములు ...	122
63	శ్రీవెంకటేశ్వరవైభవము ...	123
64	అన్నమాచార్యచరిత్రపరిశోధనము ...	127

వివేకదీపిక

శ్రీవేంకటేశపాదాబ్జభృంగత్వాత్తతనూరుచే।
స్వపుత్రపౌత్రసంక్రాన్తకవిత్వాయాఽన్న తే నమః

ఇందు, తాళ్లపాక అన్నమాచార్యులపౌత్రుడు, పెదతిరుమ-
లాచార్యపుత్త్రుడు, 'చినతిరువెంగళనాథ' ఇత్యాదివ్యవహారనామము-
లతో ప్రసిద్ధుడైన చిన్నన్న రచించిన "అన్నమాచార్యచరిత్రము"
(ద్విపద), దానిని ఆధారముగా గొని ఆచరిత్రములోని కొన్నిసన్ని-
వేశములకు అన్నమాచార్యులసంకీర్తనములను కొన్నింటిని సాక్ష్య
ముగ నిచ్చుచు కీ॥ శే॥ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు రచించిన
'అన్నమాచార్యచరిత్రపీఠిక' యు మూడవసారిగ ముద్రితము
లగుచున్నవి.

చిన్నన్న రచించిన 'అన్నమాచార్యచరిత్ర' ద్విపద 47 పేజీ-
లతో ముగియగా, శ్రీశాస్త్రిగారి పీఠిక 133 పేజీలతో విస్తరిల్లి-
నది. చద్దికి మూడింతలూరగాయగా పీఠిక నెవ్వరైన పేర్కొన-
వచ్చునేమోగాని, పెక్కుచారిత్రకాంశములతో నానాసంకీర్తన-
సాక్ష్యములతో ఆపీఠిక అంతగా పెరిగినదని పెద్దలూహింపగలరు.
ఈ పీఠికాచరిత్రములు రెండును జోడించి 1949 వ సంవత్సరము-
నందు మొదటిసారిగా శ్రీ శాస్త్రిగారిపర్యవేక్షణముక్రిందనే
అచ్చైనవి. అందు వారే విపులమైన పీఠికతో అని పేర్కొని
యున్నారు. చరిత్రాంశములకు సంకీర్తనలను సాక్ష్యమిచ్చుచూ,
ఆ సంకీర్తనకు తగిన చరిత్రము (చూ. పుట 36.) (ద్విపద) ఇత్యాదిగా
ఉదాహరించుచూ పీఠికను నిర్మించిరి.

తరువాత ఇదేగ్రంథము తిరుపతి దేవస్థానము వారిచేతనే
(పరిష్కర్తలెవ్వరో?) 1966 న ద్వితీయముద్రణ మందినది.

అందు చిన్నన్నరచించినద్విపదచరిత్రము తొలగించి శ్రీ శాస్త్రి-గారిపీఠికనుమాత్రము యథాపూర్వముగ ముద్రించిరి. కాని పీఠికలో చిప్పగుర్తులో (చూ. 11. 12. పుటలు) ఇత్యాదిగా నున్న-వానిని యథావస్థితముగనే ఉంచిరి. దీనివలన ఎక్కడ యీ పుటలు చూచుకొనవలెనో తెలియక చదువరులు శ్రమపడియుందురు. ఈ రెండవముద్రణమునందుగూడ చిన్నన్న ద్విపదను జోడించి ముద్రించి యున్నచో చిప్పగుర్తులో చూపినపుటలకు సార్థక్య ముండెడిది. జరి-గినదానికి విచారింపవలసినపని లేదు

మూడవముద్రణము

1978 ఏప్రిల్ నాటికి మూడవముద్రణము వెలువడు-చున్నది. ఇందు పీఠిక రెండవఫారమునుండి గ్రంథము తయు నాచేతిమీదుగా పరిష్కరింపబడవలసివచ్చినది. మొదటిఫారము పరిష్కరించినవారు 'సప్తగిరి' సంపాదకులు శ్రీ కాట్రగడ్డ సుబ్బారావు M. A. గారు

ఈ రెండవఫారమునుండి పైగ్రంథమును పరిష్కరణకు తీసి-కొందునుగదా, చాలస్థలములందు పీఠికలోనిపాటలను రేకులతో సరిచూచిగాని ప్రకటింపరాదని తోచినది. అట్లే మరికొన్నివిష-యములందుకూడ నామతికి దోచిన సవరణలు చూపవలసివచ్చినది. నామతికి దోచినవానినన్నింటిని * నక్షత్రముగుర్తుతో పాదదీపికలో (Foot Note) మనవి చేసికొన్నాను. రేకులతో సరిచూచినప్పుడు పాటలలో సవరణలున్నచో రేకులపాఠములనే నేనిందు గుర్తిం-చుచూ, రేకులపాఠమునకు భిన్నముగ సబబైనశాస్త్రిగారిసవరణ లేవైన నున్నచో ఆపాఠములను ప్రక్కన ప్రశ్నార్థకముతోబాటు చిప్ప గుర్తులో(?)గుర్తించుచూ చూపియున్నాను. శేషాచార్యులవ్రాతప్రతి మూలము నేను చూడలేదు. సుప్రసిద్ధులగు శ్రీ శాస్త్రిగారిపరిష్క-

రణమును త్రోసిరాజని నేను కొన్నిపాఠములను రేకులలో నున్న-విగా చూపినచో కొందరు సందేహింపవచ్చును. దానికై నే నెట్టి స్థలములలో రేకులపాఠమునే ప్రకటింపవలసివచ్చినదో మచ్చునకు కొన్ని ఉదాహరించి వివరించుచున్నాను.

1. పీఠిక 18 పేజి పూర్వముద్రితము :—

దేవుని కిదే వునికి నీతెప్పల కోనేరమ్మ
వేవేలు మొక్కులు లోకపావని నీకమ్మా ॥పల్లవి॥

సవరించినది.

దేవునికి దేవికిని తెప్పలకోనేటమ్మ

(అన్న. అధ్యా. రే. 175 సం. 7–192 కీ.

ఇందు పూర్వముద్రితపాఠములో నీతెప్పలకోనేరమ్మ అని యెట్లు సంబోధింపవలెనో? వేవేలు మొక్కలు కోనేరమ్మకే చెల్లుతాయి. 'దేవునికి ఇదే వునికి' అన్నచో దేవాలయ మేమైనట్లు? కావున 'నీతెప్పలకోనేరమ్మ' లోని 'నీ' హ్రస్వమై 'దేవునికి దేవికిని' అని సవరించినపాఠములో అన్వయము సుఘటితమగుచున్నది. వేవేలు మొక్కులు దేవునికీ, దేవికినీ చెల్లుతాయి. 7 వ సంపుటమున రేకులోనిపాఠము యథావిధిగనే ముద్రింపబడినది. ఈ రేకుల-పరిష్కరణమున 'యీ' తప్ప హల్లులపైని ఇ ఈ, ఎ ఏ, ఒ ఓ ల హ్రస్వదీర్ఘస్వరూపములు పరిష్కరించువారిశక్తికి, అర్థశుద్ధికి సంబం-ధించినవిగ నుండును. రేకులలో హ్రస్వదీర్ఘములకు నేటివ్రాతమాదిరి విడి విడిగ గుర్తులు లేవు. సందర్భము ననుసరించి పదస్వరూపమును గుర్తించి మనమే నేటివ్రాతమాదిరికి అనుకూలముగ మలచుకో-వలెను. ఈ చిక్కు అందరకూ సహజమే.

2. పీఠిక 19 పేజి పూర్వముద్రితము :—

నీవేకా చెప్పఁ జూప నీవేకా

సవరించినది.

నీవేకా చెప్పఁజూప నీవె నీవెకా

(అన్న–అధ్యా–రే 42. సం. 5–158)

దీనిలో అర్థగతికి భంగమురాదుగాని ఒక 'నీవె' లేకుండుటచే తాళ గతికి భంగము కలుగుచున్నది. పై రెండుపాఠములును సంపుటములలో చక్కగనే యున్నవని చూపియున్నాను.

3. పీఠిక 36 పేజి పూర్వముద్రితము :—

యిడుమలెల్లాఁ బాపె నేగురుఁడు
యిడుమలెల్లాఁ బాపె నేమరుదు (సం. 16. పా 52)

సవరించినది.

యిడుమలెల్లాఁ బాపె నేమరుఁడు

(చి. తి. అధ్యా. రేకు. 9.)

ఇది చినతిరుమలయ్యాకీర్తనగావున ఆతడు అన్నమాచార్యుని 'గురుడు' అని పేర్కొనియుండవచ్చు అని ఊహించి శ్రీ శాస్త్రిగారట్లు చేసియుందురు. దీనిలో అర్థము కొంత సుఘటితమైనదని చెప్పవచ్చును. కాని మూలపాఠమును సవరించునపుడు మనయభిప్రాయమును విడిగ చిప్పగుర్తు (బ్రాకెట్టు)లో సూచించుట మంచిదిగదా. ఇదే పాటను 16 వ సంపుటమున ప్రకటించినవారు "నేమరుదు" అని పరిష్కరించిరి. ఈ రేకుల వ్రాతలో 'డు', 'దు'లు గుర్తించుట ఒక్కొకసందర్భమున కష్టమేయైనను, 'డు'

ముందున్న అరసున్న ఇక్కడ ఆక్లేశమును పరిహరించుచున్నది. 'అరుదు' లో అరసున్న లేదుగదా? 'మరుఁడు' ను 'మరుదు' గా సవరింపదలచినచో వారైన సూచన లిచ్చియుండవలసినదే గదా?

'మరుఁడు' స్మరశబ్దభవముగదా? "స్మర్యతే ఇతి స్మరః" అని దాని వ్యుత్పత్తి. 'మరల మరల స్మరింపబడు' అను యౌగికార్థమున స్మరశబ్దభవమైన 'మరుఁడు' ను గురువాచకముగ ప్రయోగించిరా అని నా సందేహము. పెదతిరుమలాచార్య, చిన తిరుమలాచార్య, చిన్నన్నలు గట్టిపండితవీరులకోవకు చేరినవారు కావున, నే నట్లూహిఁచితిని. ఇది బలవంతముగ లాగినఅర్థమను-కొన్నచో శ్రీ శాస్త్రిగారిపాఠమే రుచియైనది.

4. పీఠిక 38 పేజి పూర్వముద్రితము:—

దాఁచుకొని పాదాలకుఁ దగ నేఁ జేసినపూజ లివి

(సంపు 7-104 పాట)

సవరించినది:

దాఁచుకో నీపాదాలకుఁ దగ నేఁ జేసినపూజ లివి

(అన్న. అధ్యా. రేకు 169)

ఈ పాట, పీఠికలోను సంపుటమునందును ఒకేతీరుగ ప్రకటింప బడినది. దీనిలోనిభావము అన్నమాచార్యులు వేంకటేశ్వరునకు నిస్స్వార్థమైనతనసంకీర్తనపూజావిధి నివేదించుట, 'దాఁచుకొని' అని క్త్వాంతముగ చెప్పినచో ఎవరు దాచుకొని, ఎక్కడదాచుకొని, ఎందుకు దాచుకొని ఇత్యాదిఆకాంక్షలు సదుత్తరము లేక నిలుచు-చున్నవి. ఊరకే "పాదాలకు" అన్నచో ఎవరి పాదాలకు అని ఆకాంక్ష ఎదురగుచున్నది. నీపాదాలకు నేను చేసిన పూజ లివి (సంకీర్తనములు) 'దాఁచుకో=దాఁచుకొమ్ము' అని అన్నమయ్య

వేంకటేశ్వరునకు విన్నవించినట్లు సుఘటితాన్వయ మగుచున్నది. కావున సవరింపవలసివచ్చినది. రేకులవ్రాతలో అచ్చులపై నిహ్రస్వ-దీర్ఘములు మనవ్యుత్పత్తిపై ఆధారపడియుండుటచేతనే ఇట్టి తడ-బాట్లు జరుగుచున్నవి.

5. పీఠిక 54 పేజి పూర్వముద్రితము:—

బతికే నంటాఁ బోయి పయిఁడి వచ్చుకతన
పతి యవసరమున ప్రాణమిచ్చీని (పీఠిక)
బతికేనంటాఁ బోయి పయిఁడి వుచ్చు కతన
(సం-6-పాట 13)

సవరించినది:

బతికేనంటాఁబోయి పయిఁడి వుచ్చుక తన-
పతియవసరమునఁ బ్రాణ మిచ్చీని
(అన్న-అధ్యా-రే 103)

ఇక్కడ 'వుచ్చు' అను పాఠమును నిరర్థకముగ భావించి శ్రీశాస్త్రిగారు 'వచ్చుకతన' యని సవరించియుందురు. సవరణకు సూచన చూపలేదు. 'డబ్బువచ్చుటవలన' అని వారి అర్థము గాబోలు. ఆరవ సంపుటమున ఈ పాటను పరిష్కరించినవారైనా అర్థవిషయమున సందేహించినట్లు కానరాదు. శ్రీ శాస్త్రిగారి సవరణ కొంతసందేహించినట్లైనా తెలుపుచున్నది. ఆరవసంపుటమును పరిష్కరించినవారు 'పయిఁడి వుచ్చు కతన' అని విభజించి వ్రాయుటలో అర్థమేమిగా నూహించిరో తెలియుటలేదు. 'వుచ్చుక' లోని 'క' పొరపాటుతో 'తన'తో కలిసి 'కతన' అయినదేమో?

హరి సంకీర్తనములేక వ్యర్థముగ కాలక్షేపముచేయుమన-సును మందలించుట ఈ పాటలోని ప్రధానార్థము. ప యే ఊహ

లతో, ఏ యే త్రోవలలో నడచి మనుజుడు చెడిపోవునో అవి ఒక్కొక్క చరణమున ప్రత్యేకముగ వింగడింపబడినవి. 'బ్రతికేనంటాఁ బోయి పయిఁడి పుచ్చుక=పుచ్చుకొని, తనపతియవసరమున అను పై పాద-ముతో సమన్వయించినచో, బ్రదుకాసతో ప్రభువుదగ్గర ధనము పుచ్చుకొని, వాని యక్కరకు విలువైనప్రాణ మిచ్చుచున్నాడని మందమతిని బోధించినట్లు భావము స్పష్టమగునని నాయూహ.

మరి పీఠిక 103 వ పేజీలో "వెఱ్ఱులాల మీకు వేడుక గలి తేను" అనుపాటలోని 5 వ చరణము మూడవపాదములో కడపట 'ముట్టు' అని (అన్న-అధ్యా-రేకు 196 పాఠము). దానిని శ్రీ శాస్త్రిగారు 'మట్టి' అని సవరించిరి. నేను రేకుపాఠమును యథా-విధిగ చూపి శ్రీశాస్త్రిగారి పాఠమును దానిప్రక్కనే చిప్పగుర్తులో ప్రశ్నార్థకముగ చూపితిని. 'ముట్టుపెంచు' అర్థము సరిపడదని కాబోలు శ్రీ శాస్త్రిగారు 'ముట్టు' ను 'మట్టిగా' సవరించిరి. "ముట్టుపెంచు=అంటుపడినవారు తాకిన మట్టిపెంకు" అని కవి-యభిప్రాయముగ నేనూహించుచున్నాను. ఛాయాపహారు-లనుగూర్చి అన్నమయ ఈ పాటలో ఘాటుగ దూషించినాడు. దాని భావతీవ్రతకు నా యభిప్రాయ మనుకూలముగ నున్నదనుకొందును. ఈ పాట సం. 7-260 పాటగ 'ముట్టు' శబ్దముతోనే ముద్రింపబడినది.

చూపదలచుకొన్నచో గుర్తించుకొన్న వింకనూ గలవు. వానిలో చాలభాగము 'నక్షత్రము' గుర్తుతో అక్కడక్కడ గుర్తించియున్నాను.

ఈ రేకులవ్రాతలో ద్విరుక్తాక్షరమునకు ముందున్న "నిండు సున్న" నిండుసున్నగా, ద్విరుక్తములుకానిపరుషసరళములకు ముందున్న 'నిండుసున్న' అరసున్నగ శాసనములవ్రాతమాదిరి చదువుకొనవలసియున్నది. దానిని నేటివ్రాత కనుకూలముగ పరి-

ష్కరించి ముద్రింపించుట పరిష్కర్తల భారము. ఈ పీఠికలో చూపిన చాలపాటలలో పెక్కుతావుల పై అర్ధానుస్వార, పూర్ణానుస్వార-పద్ధతి గుర్తింపబడినట్లు లేదు.

అది ప్రథమ పరిష్కరణముగాబట్టి, అప్పటి కముద్రితములైన రేకులలోని పాఠములనే ఎవరెవరిచేతనో చదివింపించి శ్రీశాస్త్రి గారు తొందర తొందరగ ఈ పీఠికను నిర్మించియుందురు గావున, పై చిల్లరదోషములు దొరలియుండవచ్చు. "చెఱకునకు వంకపోతేమి చెడునె తీపు" అని రసికు లూహింపగలరు.

పీఠిక 16వ పేజీలో "అన్నమయ కొండనెక్కునాఁటి కెనిమిదేడ్లవాడై యున్నదిగాని, దాని నుపనయనముచే ద్విజత్వము వచ్చినదాదిగానని యన్వయించికొని యెనిమిదేఁడ్లవాఁడని, మాతృగర్భమున నుండి పుట్టినదాది పదునాఱేండ్లవాఁడని సరిచూచుకోవలెను. కొండనెక్కునాఁటి కాతఁడు సంకీర్తనకర్త" అని శ్రీశాస్త్రి గారు అన్నమయ కొండ జేరునాటికి పదునాఱేడ్లవాడై యుండవచ్చునని, దానికి ఉపనయనమైనదాదిగ నెనిమిదేండ్లు కూడినచో పదునాఱేడ్లు కాగలవని, దూరదూరముగ ఎందు కన్వయించిరో తోచకున్నది. అసలు చిన్నన్న వ్రాసిన చరిత్రములో

"ఇంతయై యంతయై యీడేరి బుద్ధి-
మంతుఁడై పంచసమంబులైనంత
నియతిమై గురుఁ డుపనీతుఁ గావించి
నయవేది నధ్యయనంబు సేయించె"

(అన్నమాచార్యచరిత్రము పే, 11)

అని యున్నది. అన్నమయ్యకు అయిదవయేటనే ఉపనయనమైనదని అన్నమాచార్య చరిత్రకర్త చిన్నన్న చెప్పుచుండగా, ఆతనికి ఎనిమిదేండ్ల కుపనయనమైనదని అదియొక జన్మముగా తీసికొని,

ఆ తరువాత ఎనిమిదేండ్లకు (16 యేండ్లకు) కొండనెక్కియుండ-వచ్చునని మన మూహింపవలసినపని యేమి? తీక్ష్ణబుద్ధియగు అన్నమయ్యకు అయిదవయేట ఉపనయనము జరిగియుండుననుట అసంభావ్యమూ గాదు; అశాస్త్రీయమూ గాదు. శ్రీశంకరాచార్యులకు అయిదవయేటనే ఉపనయనము జరిగినట్లు చరిత్ర చెప్పుచున్నది.

"ఉపనయనం బ్రాహ్మణస్యాష్టమే" 1. 7.

"పంచమే నవమే వా కామ్యమ్" 1. 8.

"గర్భాదిః సంఖ్యా వర్షాణామ్" 1. 9.

"తద్ద్వితీయం జన్మ" 1. 10.

"తద్యస్మాత్ స ఆచార్యః" 1. 11 — అని గౌతమ ధర్మసూత్రములు. "నవమేత్వాయుష్కామమ్ పంచమే బ్రహ్మవర్చసకామమ్" అని, 1.8 గ గౌతమధర్మసూత్రవ్యాఖ్యానమున మస్కరిభాష్యము స్మృత్యంతరముగ నుదాహరించినది. కావున ఐదవయేట ఉపనయనము శాస్త్రీయము. చురుకైనబుద్ధిగలవారికి ఏ కొందరికో మాత్రమే జరుగుట సంప్రదాయము.

స్వామినందకాంశభవుడై మేటిమేధావియై ఐదేండ్లకే ఉప-నయనము చేయించుకొన్ననాడు ఎనిమిదేండ్లకు సంకీర్తనము లల్లలేడా? పదునారేండ్లనుండి స్వామియాదేశముచేతనో తనసంకల్పముచేతనో అవి నియతముగ సాగియుండవచ్చు.

ఇక, దుర్బలాహారులగు నేటివారుగూడ కాలినడకన ఎనిమి-దవయేటనే కొండనెక్కుచుండుట ప్రత్యక్షమైనవిషయమే. అట్లు అన్నమయ్యయు, పుట్టినదాది యెనిమిదవయేటనే కొండనెక్కి-యుండుట వింతగాదు.

"ఈ లీల నెనిమిదియేఁడులపిన్న-
బాలుఁడయ్యును నిష్ఠఁ బసిఁబూని యతఁడు

....

వితతవృత్తంబుల వేంకటపతికి
శతకంబు కుతుకంబు సమకూరఁజేసి
పదిరెండు నామముల్ బాగుగాఁ దీర్చి
సదమలాచారుఁడై సనుదెంచి యతఁడు"

(అన్నమాచార్యచరిత్రము పే. 23-24)

అని చిన్నన్న, తాతగారిచరిత్రమును దగ్గరకాలములో విన్నవాఁడు చెప్పుచుండగా శ్రీ శాస్త్రిగారు కోమలమతులుగాన, అన్నమయ్యను సుకుమారునిగ భావించి ఎనిమిదవయేట కొండకెక్కించుటకు సందేహించిరి.

ఎక్కడో ఏవో కొన్ని చిల్లరమల్లరదోషములను ఎత్తిచూపవచ్చుగాని, శ్రీ శాస్త్రిగారివలె ఇంత పరిశ్రమించి, నానావిషయములను సేకరించి, చిన్నన్నవ్రాసినచరిత్రమున కనువుగా సాక్ష్యమిచ్చునట్టిసంకీర్తనములను అముద్రితములై రాగిరేకులలో మ్రగ్గిపడియున్నవానిని, కొండంత ఓపికతో, ఒడలు జడివానగురియు నిండుశ్రమతో, పరమభక్తిభావముతో జతగూర్చి ఇంతపెద్దపీఠికను సంతరించుట అందర కలవియైనపని గాదు. ఏ గ్రంథమైనను ఒకటికి పలుమార్లు పరిష్కరింపబడునపుడు కొన్నిసత్యములు, లోపములు వెలికి వచ్చుచుండుట సహజమే. అంతమాత్రమున ప్రథమపరిష్కర్తలభారము, జ్ఞానము చిన్నది గాబోదు. మొదటివారే తరువాతివారికి మార్గదర్శకులని భావించురసికులకు వేరుగ విన్నవింప పనిలేదు. "వర్త్మ కర్షతు పురః పరమేకః తద్గతానుగతికో న మహార్ఘః" అనిన శ్రీహర్షునివచనము మరువరానిది.

"త్రిస్రోతసం తాళ్లపాకకవివిష్ణుపదోద్భవాం
సమాస్వాద్యాం కృతీ చక్రే ప్రభాకరభగీరథః ॥

———

వివేకదీపిక 2

మనప్రాచీనకవులలో ఆత్మచరిత్రము వ్రాసికొన్నవారుగానీ, వ్రాయించుకొన్నవారుగానీ అరుదు. తెలుగు కవులయందేకాక సంస్కృతకవులయందుగూడ వారిచరిత్రసందేహము లీనాటికీ పెక్కులు కలుగుచుండుట కిదియే కారణము. ఒకవిధముగ చరిత్రపరిశోధకుల కిదియొకపండుగ. ఎవరంతకువారు నాసాంతః కేశలుంఛనముగ కవులచరిత్రలు చిత్రింపవచ్చు.

సుప్రసిద్ధులైనపూర్వకవులలో తిక్కననుగూర్చి కేతన, శ్రీనాథునిగూర్చి దగ్గుపల్లి దుగ్గన- రాధామాధవ కవియు, పండితా రాధ్యులనుగురించి సోమనాథుడు ఇత్యాదులు, సంగ్రహముగ చెప్పినట్లు వారిగ్రంథములు సాక్ష్య మిచ్చుచున్నవి.

తెలుగు కావ్యములలో, కృతిపతివంశము, కృతికర్తృవంశము అను శీర్షికలలో రెండవదానిక్రింద కొందరు తమవంశచరిత్రను సంగ్రహముగ చెప్పుకొనియున్నారు. కాని ఆ చరిత్రముగూడ కొన్నిపట్టుల సందేహసంకులమే. ఒకేపేరితో తాతలు, మనమళ్లు ఉండుటచే ఆ కవులకు ఆశ్రయులైనరాజులకాలము నాధారము చేసికొని స్థూలారుంధతీన్యాయముగ వారిదేశకాలములను నిర్ణ- యింపవలసియున్నది.

మనతాళ్లపాకకవులవిషయమునందు అట్టిసందేహములకు తావు లేదు. ఈ వంశపుకవికుటుంబమునకు తాళ్లపాక అన్నమా- చార్యులు మూలపురుషులు. ఆయనతరువాత కొడుకులు, మను మళ్లుగూడ కవులుగా వెలసిరి. ఇదియు అపూర్వమే. పండితపుత్ర న్యాయ మిక్కడ మొక్కవోయినది.

అన్నమాచార్యుల పౌత్రుడు, పెద్దతిరుమలాచార్యుల నాలుగవ పుత్రుడు నగుచిన్నన్న స్వయముగా తనతాతగారిచరిత్రము ద్విపదబంధముగ వెలయించినాడు. కాలముచేతను, వంశమర్యాదల చేతను, దగ్గరకాలమున తనవంశపురుషులనుగూర్చి వినియుండుట-చేతను, ఈతనికి తాతగారిచరిత్ర అసందిగ్ధముగ తెలిసినదనియే నమ్మవచ్చును. తనవారే తనకథ వ్రాయునంతటిచరిత్రప్రశస్తిగల-వాడు అన్నమయ్యగూడ.

ఈ అన్నమాచార్యచరిత్ర (ద్విపద) మూలప్రతి ఒక్కటే కలదు. అది తప్పులకుప్ప. దానిని కీ॥ శే॥ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి-గారు ఎంతో పరిశ్రమించి ఈ రూపమునకు తెచ్చి 1949 లో మొదటిసారిగ ముద్రింపించినారు. మూలగ్రంథమును, ముద్రిత గ్రంథమును ప్రక్కప్రక్కన ఉంచుకొని చూచినవారికిగాని శ్రీశాస్త్రి-గారిపరిశ్రమ తెలియదు. ఇంతగా శ్రీశాస్త్రిగారు పరిష్కరించినను ఏవో కొన్ని జారుబాటులు మనకు కనిపించుచునే యున్నవి. అంతమాత్రమున శ్రీశాస్త్రిగారి ప్రసిద్ధి. పరిష్కరణము మొక్క-పోదు. ఒకే మూలప్రతితో పరిష్కరణము సాగించుట ఎంత కష్టమో ఆపనిచేయువారికే యెరుక.

ఈ చరిత్రగూడ చిన్నన్న కావ్యశైలిలోనే రచించినాడు. ఆతనిచేతిలో ద్విపద, గౌరన రంగనాథులశైలి ననుకరించుచు, తనకాలముననే ద్విపదలో ప్రసిద్ధిగనినశైవకవులద్విపదశైలిని గూడ చప్పరించుచు, కమ్మచ్చులో బంగారుకమ్మి తీరినట్లు సాగును. దానికి:—

"చిన్నన్న ద్విపద కెఱఁగును
పన్నుగఁ బెద తిరుమలయ్య పదమున కెఱఁగున్
మిన్నంది మెఱయు నరసిం —

గన్నకవిత్వంబు పద్యగద్యశ్రేణిన్" అనిన తెనాలిరామలింగనిచాటువే సాక్షి.

ఈ చరిత్రముమాత్రము రెండవసారిగ ముద్రితమగుచున్నది. శ్రీ వేంకటేశ్వరవిశ్వవిద్యాలయాధికారులయనుమతితో, వారి ప్రాచ్యలిఖిత భాండాగారమునందలి దీనిమూలప్రతిని తీసి శ్రీశాస్త్రి-గారిముద్రితప్రతితో సరిచూచి దీనిని ప్రకటించుచున్నాము. మా కీ-యవకాశ మిచ్చినశ్రీవేంకటేశ్వరవిశ్వవిద్యాలయాధిపతులకు నిండుమనసుతో మాకృతజ్ఞత తెలుపుకొనుచున్నాము.

ఇందు నామదికి దోచినవానిని అక్కడక్కడ నక్షత్రము గుర్తుతో పాదదీపిక (foot Note) లో పొందుపరచియున్నాను. వానిలో కొన్నింటినిమాత్రము ఇందు వివరించి నా సవరణమునకు కారణములు విన్నవించుకొందును.

1. అన్నమాచార్యచరిత్రము ద్విపద మూడవపంక్తిలో "శ్రీవేంకటేశు బోషితపద్మకేశు" అని యుండగా, శ్రీశాస్త్రిగారు ".... .... కోశు" అని సవరించిరి. 'కేశ' శబ్దమునకే, తల వెండ్రుక; 2. గుఱ్ఱపుమెడవెండ్రుక; 3. కిరణము: 4. యోని ఇత్యాదిగ అర్థములు గలవని సూ. ని., వా. ని. చెప్పుచున్నవి. ప్రౌఢ కవియగు చిన్నన్న ఆ తరగతిప్రయోగమునే చేసియుండునేమో యని నే నూహించుచున్నాను. శ్రీ శాస్త్రిగారి 'కోశు' పరిష్కా-రణము స్పష్టార్థమనుటలో సందేహములేదు, చేయకుండినను అర్థము దెబ్బతినియుండదనిమాత్రమే చెప్పవచ్చు.

2. చరిత్ర 8 వ పేజీలో "తనయుండు గల్గి తన పెట్టుటెల్ల" అనిమూలము. ".... .... పుట్టుటెల్ల" అని శ్రీ శాస్త్రిగారి-సవరణ. మూలపాఠమే ఒకవిధమైన లోకోక్తి కనుగుణముగా కవి

వాడెనేమో యని భావింపవచ్చు. "దానముకొద్దీబిడ్డలు - పూజకొద్దీ పురుషుడు" అని లోకోక్తి. 'తామెంత మంచివస్తువులను దానమిస్తే అంతమంచి బిడ్డలు పుడ్తారు' అని దీని భావము. దానికి మూలపాఠ- మనుగుణము. 'జన్మ ధన్యమగునట్లు' అను సాధారణార్థమున శ్రీ శాస్త్రిగారి వ్రాతయు సబబే. పాఠము మార్చకుండినను పరవా లేదనిమాత్రమే భావన.

3. 10 వ పేజీ 22 వ పంక్తిలో "కొండలప్పనికి (మొక్కు- మటంచుననక। యొండులాగుల జత లొనరించ దతఁడు" అనిమూలము. ".... .... జతు" అని శ్రీశాస్త్రిగారి- సవరణ. అది జోతగా నుండవచ్చునని అనుకొందు. గణభంగము కాదు. జతి = సంగీతములోయతి. జోత = నమస్కారము. మ్రొక్కు- మటంచుమని చెప్పినపుడు 'జోత' లొనరించుట సహజమే కాని 'జతు' లొనరించుట సహజముకాదు. చిన్నబిడ్డల నాడించునపుడు 'ఏడుకొండలవాడా జోత; 'వెంకటరమణా జోత' ఇత్యాదిగ చెప్పుట నేటికిని సుప్రసిద్ధమే.

".... .... గట్టురా -
చూలియనుంగుసామికిని జోతలు జోతలటంచు"
(సారంగధర చరిత్ర1_44)

ఇత్యాది మహాకవి ప్రయోగములు సుప్రసిద్ధములే

4. చరిత్ర 13 వ పేజీ 23 వ పంక్తిలో

"కానికరూకల కణఁజాలవాఁడె" అని మూలము "కానికరూకలఁ గనఁజాలువాఁడె" అని శ్రీ శాస్త్రిగారిసవరణ. కణఁజాలు = గాదెలు. స్వామికి బంగారు కణజాలున్నట్లు 22 వపేజి

6 వ పంక్తి "బంగారుగా దెళపజ్జ" అని చరిత్రలో గలదు. 'కాని కరూకలకణ(జాలవా(డె' అను సమస్తపదమైనమూలపాఠమే సరిపోవునుగదా.

5 21 వ పేజి 21 వ పంక్తిలో

"గుట్టున మది మొక్కుకోరో కానుకలు
పెట్టరో దండముల్ పెట్టరోయిపుడె"

అని మూలము "... .... (మొక్కికోరో" అని శ్రీశాస్త్రి గారి సవరణము. '(మొక్కుకొన్న అని యుండుట బాగేమో. రహస్యముగా మీకు (మొక్కుకొన్నకానుకలను ఇపుడు బాహాట-ముగ స్వామికి సమర్పింపుడని అర్థము' సరిపోవునుకదా!

6. 25 వ పేజీ 6 వ పంక్తి "అల తలుపులు ఫెళఫెళన తెరచుటయు" అని మూలము. "ఫెళ్ ఫెళన" అని శ్రీ శాస్త్రి గార్రి సవర్రణ. ఈ సవరణవలన మూలములో ఒక అక్షర మొక్కు-వగుచున్న ఛందోదోషము తొలగినదిగాని, యతిస్థానము స్పష్టపడ లేదు. 'ఫెళ్ ఫళని' అని యుండవచ్చుననుకొందు. 'పెళ్ పెళ్' + అని లో అకారము యతియై నిలుచును. శ్రీశాస్త్రిగారి పాఠములో 'ఫెళన' ప్రక్కన అరసున్నయుండి 'తె' 'దె' గా సరళమై యున్నచోగూడ సరిపోయియుండెడిదే.

7. 28 వ పేజీలో 19 వ పంక్తిదగ్గర శ్రీశాస్త్రిగారు గ్రంథపాతమన్నారు. అక్కడనున్న అసందర్భపాఠమునకు శస్త్ర చికిత్సచేసి సరియైనపాఠముతో తరువాతిగ్రంథమును సాగించుటకు చాలశ్రమపడియుందురు. "దులగుచు ... ..." ఇత్యాదిఅనన్విత భాగమును త్రోసిపుచ్చి "వేద్యంబులగు" ఇత్యాదిగ తరువాతి భాగ మును పరిష్కరించిరి. ఒకే మూలప్రతియైనందున ఏమిపోయినదో

ఎంతపోయినదోగూడ గుర్తించుట కష్టము. అన్నమయ్యకు వైష్ణవమిచ్చి, పంచసంస్కారములు చేసిన శ్రీవైష్ణవుల ప్రక్రియాపద్ధతియు, అన్నమయ్యతల్లి ఆతని వెదకికొనుచువచ్చి, విరక్తుడైనకొడుకును రక్తునిగ మార్చుటకు ఆతనిగురువులపజ్జ పడినపాటులు ఆ గ్రంథపాతమున ఉండవచ్చునని తోచుచున్నది.

8. 45 వ పేజీలో 18, 19, 20, 21 వ పంక్తులు ప్రాసభంగముతో ముద్రితములైనవి. ఇది కేవలము కనుజారుబాటే.

"యోగమార్గంబున నొక కొన్ని. బుధులు
రాగిల్ల శృంగార రసరీతిఁ గొన్ని
సారసనేత్రుపై సంకీర్తనములు
సరసత్వమునఁదాళ సముఖముల్ గాగ
పరమతంత్రములు ముప్పదిరెండువేలు"

అని మూలము. ఇక్కడ 'సారసనేత్రుపై' అనుపాదము గుర్వాదిగా రప్రాసతో నొకటే యున్నది. దానినట్లే విడిచిన ద్విపదకాక ఏకపద కావలసివచ్చును. శ్రీశాస్త్రిగారు ఆయొంటిపాదమును జంటచేయ దలచి "వైరాగ్యరచనతో వాసింపఁ గొన్ని" అని తామేపూరించి యుందురు. సందర్భోచితమైన చక్కని పూరణము. ఈ పరిష్కరణ పరిశ్రమలో కొంతతడబాటు గలిగి,

"యోగమార్గంబున నొక కొన్ని బుధులు
వైరాగ్యరచనతో వాసింపఁగొన్ని
రాగిల్ల శృంగారరసరీతిఁ గొన్ని
సారసనేత్రుపై సంకీర్తనములు" అని ప్రాసభంగముతో

అచ్చైనది. ఈ చిన్నదోషము ఇప్పుడు సవరింపబడినది.

9. 46 వ పేజిలో 17 వ పంక్తి "వినిన వ్రాసినఁ జదివినఁ బేరుకొనిన" అనిమూలము. అది "వినిన వ్రాసినఁ బేరుకొనినఁ జదివినను" అని ముద్రితమైనది. మూలపాఠము యతి కనుగుణము. ముద్రితపాఠములో ప్రాసయతికి పాల్పడవలసివచ్చును.

10. (1) పనిమంతుడు (24 పే. 7 వ పంక్తి), (2) శిరసా వహించి (26 పే. 19 పంక్తి), (3) వాద్యదండెయు (33 వ పే. 8 వ పంక్తి) వంటి ప్రయోగములను వ్యాకరణము తీసడించినను, లోక సిద్ధిని పురస్కరించుకొని ప్రయోగించి, తాళ్ల పాకకవులతెగువను, వ్యావహారికపదప్రీతిని చూపినట్లున్నది.

తప్పుల తడకగానున్న మూల పుస్తకమును పఠనయోగ్యముగ పరిష్కరించినందులకు శ్రీ శాస్త్రిగారికి ఆంధ్రసాహిత్యలోకము ఋణపడియున్నది. నేను పైని జూపిన కొన్నిచిల్లరదోషములు, రెండవ ముద్రణము వారిచేతిమీదుగనే సాగియుండినచో సుపరిష్కృతములై యుండెడివి. కాని శ్రీ శాస్త్రిగారు ఒకటి రెండుస్థలము లందు తప్ప ఎక్కడను మూలపాఠములు చూపలేదు. సవరించితి-నియు చెప్పలేదు. ఆ మూలపాఠను అంతటా చూపకుండుట మంచిదే. అది అంత సంస్కారముగలప్రతి. సవరించితినని చెప్పియుండినచో ఈ పరిష్కరణమున ఈ మాట కవసర ముండదు.

అన్నమయ్య మనుమడే ఇంచుమించు సమకాలికుడు, ప్రామాణికుడు, రచనాధురీణుడునై దీనిని రచించుటచే ఈ చరిత్ర విలువ చాల గొప్పది. అందువలన దీనిని పీఠికతో జోడించి ముద్రించుటయే గాక, విడిగ కొన్నిప్రతులు ముద్రించి సాహిత్యజిజ్ఞాసువులకు అందించుచున్నాము. ఇట్లు రెండువిధముల ముద్రించుట కంగీరించి, ఈ తాళ్లపాకకవులవాఙ్మయపరిష్కరణప్రకాశములకు గొప్పగా తోడ్పడుచున్న తి. తి. దే. కార్యనిర్వహణాధికారులు శ్రీ P. S.

రాజగోపాలరాజు I. A. S. గారికి, దేవస్థానం ధర్మకర్తలమండలి అధ్యక్షులు డా॥ చెలికాని అన్నారావు గారికిని మా హార్దమైన ధన్యవాదములు. మా యీ కార్యములందు చేదోడు వాదోడుగానున్న శ్రీ వేంకటేశ్వర ప్రాచ్యకళాశాలాధ్యక్షులు డా॥ కాశీభట్ల - సేతు రామేశ్వరదత్తా గారికి, అచ్చుపనులయందు కడుజాగరూకులై మాకు తోడ్పడిన తి. తి. దే. ప్రెస్ మేనేజరు శ్రీ M. విజయ కుమార్ రెడ్డి గారికిని మాయభినందనములు. శ్రమయనక దిద్దినవాని నన్నింటిని సవరించి వీలైనంత నిర్దుష్టముగ కూర్చినఅచ్చు కూర్పరులకు ప్రశంసావచనములు దక్క వేరేమీయగలను. నాకీ పరిష్కరణకార్యములయందు అన్ని పనులలో యథాశక్తి సహకరించిన చిరంజీవి శ్రీ K. రామచంద్రరాజుగారికి నామంగళశాసనములు.

"తప్పులుండుట మానవధర్మమండ్రు" అనినరీతి మాకనుగప్పి దొరలినదోషములను సరసులు మన్నించి తెలియపరచినచో పై పై ముద్రణములందు మెలకువగ నుండగలము.

శ్లో॥ శ్రీ వేంకటేశచరణాబ్జమధువ్రతాయ
సంకీర్తనైకసిధయే స్వపితామహాయ।
తచ్చిన్నయః కృతిమిమాం 'ద్విపదో' జ్జ్వలార్థాం
భక్త్యా సమర్ప్య కవితాపరమార్థ మాప॥

తిరుపతి,
22-3-1978

బుధవిధేయుడు
గౌరిపెద్ది రామసుబ్బశర్మ,
ఆంధ్రశాఖాధ్యక్షుడు.
శ్రీవేంకటేశ్వర ప్రాచ్యకళాశాల, తిరుపతి.
(తాళ్లపాక వాఙ్మయ పరిశోధకుడు)

శోధనిక

[తొందర తొందరగ జరిగినఈ ముద్రణములో మాకంటికి కానవచ్చినకొన్ని దోషములను ఈ క్రింద తెలుపు కొనుచున్నాను. పూర్వముద్రణమువారు తెలిపినవి చాలభాగము సవరింపబడినట్లే-]

అన్నమాచార్య చరిత్ర పీఠిక

(కీ॥ శే॥ వే॥ ప్ర॥ శాస్త్రిగారిది)

వరుస	పుట	పంక్తి	ఉన్నది	ఉండదగినవి
1.	81	21	1453	1553
2.	103	16	బెరుమూళ్లు	బెరుమాళ్లు

అన్నమాచార్య చరిత్రము (ద్విపద)

వరుస	పుట	పంక్తి	ఉన్నది	నేనూహించినవి
1.	1	7	సంకీర్తననవనిధులు	సంకీర్తనపునిధులు
2.	5	15	చూచి	చూపి
3.	7	14	డనుచు	డగుచు
4.	11	5	నధ్యయంబు	నధ్యయనంబు
5.	20	6	చేతపడఁ	శాత్తుపడఁ (తమిళము)
6.	21	14	గోనపునుగు	గోవపునుగు
7.	23	25	ఈరీతి	ఈలీల
8.	24	2	దైత్యాదారకు	దైత్యూతారకు
9.	27	11	నెపుడు	నతడు

[పూర్వముద్రణములో నక్షత్రము * గుర్తుతో పీలైనన్ని సవరించితిని. మిగిలిన వివి]

అన్నమాచార్య చరిత్రపీఠిక

అవతరణిక

అన్నమాచార్యచరిత్రము కథాపురుషుని మనుమఁడే రచించినది కాఁబట్టి విలువగల ప్రామాణిక చరిత్ర గ్రంథము. తెనుఁగున ప్రాచీన కాలపుఁజరిత్రగ్రంథములు కవీశ్వరులవి, ప్రాచీనులే ఆయా కవీశ్వరుల దగ్గఱి కాలమువారే, కవితతో రచించినవి, చాలఁ దక్కువ.

బసవపురాణము, పండితారాధ్యచరిత్రము, తిక్కనచరిత్రము (దశకు- ౧ ఆ.), కృష్ణరాయచరిత్రము, రఘునాథనాయకాభ్యుదయము, నృసింహగురుచరిత్రము, ఇట్టివి కొన్నిమాత్రమే వ్రేళ్ల లెక్క కెక్కియున్నవి. అం దీయన్నమాచార్యచరిత్రము మతపాండిత్య కవితాప్రఖ్యాతిగన్న మహనీయుని చరిత్రమై చాలఁగా జరగిన విషయములనే సంతరించునదిగా నిరూపణకెక్కి నా కెక్కువ మక్కువ గొల్పినది.

దీనిరచయిత చినతిరువెంగళనాథుఁడని నిండుపేరుగల చిన్నన్న. ఈతని విషయము 'అన్నమాచార్యసంతతి' అనుపట్టున వివరింతును.[1]

---

1. ఈ యన్నమాచార్య చరిత్ర కాగితపు వ్రాతపుస్తకమును కడపజిల్లా రాయచోటి తాలూకా మడితాడుగ్రామవాసి శ్రీతాళ్ళపాక సూర్యనారాయణయ్యగారు తిరుపతి వేంకటేశ్వర ప్రాచ్యగ్రంథాలయమున కొసఁగిరి. ప్రాఁత తాటాకుప్రతి ననుసరించి వారు దానిని 1940 సంవత్సరములో వ్రాసిరట. దానితో రేవణూరి వెంకటాచార్యుని శ్రీపాదరేణు మాహాత్మ్యమును; తాళ్ళపాక చిన్నన్న తామ్రశాసనమునుగూడ వారీ గ్రంథాలయమున కొసఁగిరి. తామ్రశాసనమును, శ్రీమాన్ రామకృష్ణకవిగారు ఇక్కడి జర్నల్ వాల్యూం 1 పార్టు 1 లో ప్రకటించిరి.

ఈ యన్నమాచార్యచరిత్ర వ్రాఁతప్రతిలో గ్రంథము ముగిసినతరువాత 7 పుటలో "తాళ్ళపాక తిరువెంగళనాథుని జీవితచరిత్రము కార్వేటినగర సంస్థానములో ఉన్నది చూడవలెను." అని కలదు. అట్లని కార్వేటినగరమునఁ గలదేమో.

ఈ యన్నమాచార్య చరిత్రమును బట్టియే కాక, అన్నమాచార్య రచితము లయిన సంకీర్తనములఁ బట్టి, తత్ప్రసక్తము లయిన శాసనములఁ బట్టి, అన్నమాచార్యుల పుత్రపౌత్రాదులు రచించిన సంకీర్తన కావ్యాదులనుబట్టి, కూడఁ దచ్చరిత్రము కొంత గుర్తింప నగును. నలుదెఱఁగుల సాధనములను గ్రుచ్చి యెత్తి హృద్య మయిన తచ్చరిత్రము నుద్ధరింప యత్నింతును.

అన్నమయ వంశము

అన్నమాచార్యుఁడు నందవర వైదిక బ్రాహ్మణవంశమున జన్మించినాఁడు. ఈవంశమువారు ఋగ్వేదులు, ఆశ్వలాయన సూత్రులు, భరద్వాజగోత్రులు, పొత్తపినాఁటిలోని తాళ్ళపాక గ్రామమున[1] నుండినవారు. మాకు లభించిన తాళ్ళపాకవారి యితర గ్రంథములలో నెందుఁగాని యన్నమయ పితృపితామహాదుల ప్రశంస లేదు. ఇందే అది కలదు (చూ. 4 నుండి 8 పుటలు). అన్నమాచార్యునితాత విద్యాభ్యాసమునకు ఊటుకూరను బంధుగ్రామమున కరిగినట్లున్నది.[2]

అవతారము

అన్నమాచార్యునితల్లి లక్కమాంబ [3]మాడుపూరి మాధవ స్వామి భక్తురాలట. అది యామె పుట్టినింటివారి యూరు గాఁబోలును. అన్నమయ (శక. 1346) క్రీ. 1424 క్రోధి వైశాఖమాసమున విశాఖా నక్షత్రమున జన్మించినాఁడు. పన్నిద్దరాళ్వార్లలో ముఖ్యులగు నమ్మాళ్వార్లు (శఠకోపయతి) కూడ వైశాఖవిశాఖనే జన్మించిరి. జన్మోత్సవము పుట్టిన నక్షత్రమును బట్టియును, నిర్యాణోత్సవము

---

1. తాళ్ళపాక నేఁటి కడపజిల్లా రాజంపేట తాలూకాలోనిది.
2. చినతిరుమలయ్య ఊటుకూరి చెన్నరాయనిమీఁద సంకీర్తనములు రచించెను. ఊటుకూరు తాళ్ళపాక దగ్గఱనే రాజంపేట తాలూకాలోనే నేఁడున్నది.
3. మాడుపూరు, కడపజిల్లా సిద్ధవటము తాలూకాలో నున్నది.

చనిపోయిన తిథిని బట్టియును జరపుట సంప్రదాయము. వైశాఖ మాసమున విశాఖా నక్షత్రము ప్రాయికముగా పూర్ణిమాతిథికి వచ్చును. కనుక వైశాఖపూర్ణిమ జన్మతిథిగాఁ గూడ నిర్ణయింప వచ్చును. (శక. 1424.) క్రీ. శ. 1503 దుందుభి ఫాల్గుణ బహుళ ద్వాదశినాఁ డాఁతడు దివ్యధామమందె నాఁడు. అతని జీవితపరి మాణము 79 ఏండ్లు. ఇటుచూడఁగా నేఁటి కాతఁడు [1]జన్మించి 524 ఏండ్లయినది. [2]దివ్యత్వమంది 445 ఏండ్లయినది.

వేదాంతదేశికులు శ్రీ వేంకటేశ్వరస్వామివారి గుడిఘంట యంశమున నవతరించిరని ప్రఖ్యాతి. మనయన్నమాచార్యులు స్వామి నందకము (ఖడ్గము) నంశమున నవతరించిరని ప్రఖ్యాతి.
(చూ. 10 పుట)

బాల్యము

అన్నమాచార్యునకు బాల్యముఁ దల్లిదండ్రులు వదినె యన్నలు పనులు చెప్పుటయు, భగవద్భక్తిపరాయణుఁడై యాతఁడు వానినిఁ జేయఁజాలక చీకాకుపడుటయు జరిగెను. (చూ. 11, 12 పుటలు.) కుటుంబమువారివలనఁ దాను జీకాకు పొందుటను సూచించు సంకీర్తనములుకొన్ని యన్నమాచార్య సంకీర్తనములలోఁ గలవు, అం దొకటి:—

సామంతం

అయ్యో పోయం బ్రాయముఁ గాలము
మయ్యంచుమనసున నే మోహమతి నైతి ॥ పల్లవి ॥

చుట్టంబులా తనకు సుతులుఁ గాంతలుఁ జెలులు
వట్టియాసలఁ బెట్టువారే కాక
నెట్టుకొని వీరు గడు నిజ మనుచు హరి నాత్మఁ
బెట్టనేరక వృథా పిరివీకులైతి ॥ అయ్యో ॥

క్రీ. శ. 1977 నాటికి 1. 553. సం 2. 474.

తగుబంధులా తనకుఁ దల్లులును దండ్రులును
వగలఁ బెట్టుచుఁ దిరుగువారే కాక
మిగుల వీరలపొందు మే లనుచు హరి నాత్మఁ
దగిలించలేక చింతాపరుఁడనైతి ॥ అయ్యో ॥

అంత హితులా తనకు నన్నలును దమ్ములును
వంతువాసికిఁ బెనఁగువారే కాక
అంతరాత్ముఁడు వెంకటాద్రీశుఁ గొలువ కిటు
సంతకూటములయలయిదికి లోనైతి ॥ అయ్యో ॥

అన్న. అధ్యా. 29 తేకు.

స్వామి సాక్షాత్కారము

అన్నమయకుఁ బదునాఱవయేఁట స్వామి ప్రత్యక్ష మయి నట్లాయన సంకీర్తనముల తొలిరాగి రేకు మీఁదఁ జెక్కంబడి యున్నది. నాఁట నుండియే స్వామియానతిచొప్పున నాతఁడు సంకీర్తనములు రచింపనారంభించెను. నమ్మాళ్వార్లు (శఠకోపయతి) కూడఁ బదునాఱవయేఁటనే ప్రజ్ఞాపూర్ణులై దివ్యప్రబంధరచన సాగించిరి. అన్నమయ తనకు స్వామి బాల్యమున దర్శనమిచ్చుట నిట్లు సంకీర్తనములఁ జెప్పుకొన్నాఁడు.

భూపాలం

ఇప్పు డిటు కలగంటి నెల్లలోకములకు
నప్పఁడగు తిరువెంకటాద్రీశుఁ గంటి ॥ పల్లవి ॥

అతిశయంబైన శేషాద్రిశిఖరము గంటి
ప్రతిలేనిగోపురప్రభలు గంటి
శతకోటిసూర్యతేజములు వెలుఁగఁగఁ గంటి
చతురాస్యుఁ బొడగంటిఁ జయ్యన మేలుకంటి ॥ ఇప్పు ॥

కనకరత్నకవాటకాంతు లిరుగడఁగంటి
ఘనమైనదీపసంఘములు గంటి
అనుపమమణీమయ మగుకిరీటము గంటి
కనకాంబరము గంటిఁ గ్రక్కున మేలుకంటి ॥ ఇప్పు ॥

అరుదైనశంఖచక్రాదు లిరుగడఁ గంటి
సరిలేనియభయహస్తము గంటిని
తిరువెంకటాచలాధిపునిఁ జూడఁగఁ గంటి
హరిఁ గంటి గురుఁ గంటి నంతట మేలుకంటి ॥ ఇప్పు ॥

అన్న. అధ్యా. 6 రేకు.

పాడి

సందేహ మెక్కడా లేదు సంతోషించుకొంటి నేను
కందువ బ్రహ్మానందము గైకొంటి నేను ॥ పల్లవి ॥

నున్నఁగా సంకీర్తన నానోరి కిచ్చితి గనుక
నన్నురక్షింతువే యనుచు నమ్మితి నేను
పిన్ననాఁడే నీవు నన్నుం బేరుకొంటివి గనుక
యెన్నంగ నీదేర్తు వని యియ్యకొంటి నేను ॥ సందే ॥

శ్రీకాంతుఁడ నీమూర్తి నాచిత్తములో నిల్పఁగాను
నాకు నీవు గల వని నమ్మితి నేను
దాకొని లోకములో నీదాసుం డనిపించఁగా
ఈడక నేలితి వని యెఱిఁగితినేను ॥ సందే ॥

కైవసమై నీవు నాకుఁ గలలో నానతియ్యఁగా
నావద్ద నున్నాఁడవని నమ్మితినేను
ఏవేళా శ్రీవేంకటేశ యెదుటనే వుండఁగాను
పావనమై యిన్నిటాను బ్రబలితి నేను ॥ సందే ॥

అన్న. అధ్యా. సం. II. 244 పేజి.

తిరుపతికిఁ బయనము

అన్నమయ కాఁడినమాటెల్ల నమృతకావ్యముగాను పాడిన పాటెల్లఁ బరమగానముగాను గాఁజొచ్చినవి. తిరుపతి యాత్రకుఁ బయనమయ్యెను, పరుసగుంపువారిట్లు పాడఁజొచ్చిరి. (చూ 13 పుట)

వేడుకొందామా వెంకటగిరి వెంకటేశ్వరుని ॥ పల్లవి ॥
ఆమటిమ్రొక్కులవాఁడే ఆదిదేవుఁడే వాఁడు
తోమని పళ్యాలవాఁడే దురితదూరుఁడే ॥ వేడు ॥
వడ్డికాసులవాఁడే వనజనాభుఁడే పుట్టు
గొడ్డురాండ్రకు బిడ్డలనిచ్చే గోవిందుఁడే ॥ వేడు ॥
ఎలమిఁగోరినవరా లిచ్చేదేవుఁడే వాఁడు
అలమేల్మంగా శ్రీవేంకటాద్రినాథుఁడే ॥ వేడు ॥

తాళ్ళపాక శేషాచార్యులుగారి వ్రాతప్రతి.

దిగువతిరుపతి క్షేత్రము పొలిమేరలో తాళ్లపాకగంగమ్మ యను గ్రామదేవత గలదు. తాతాయగుంట గంగమ్మ[1], అంకాళమ్మ ఇత్యాది నామముల గ్రామసీమాదేవత లింకను గలరు. అందరకంటెఁ

---

1. తాతాయగుంట గంగమ్మను గూర్చి యొక కథగలదు:— ఎప్పుడో తిరుపతి నుండి తిరుమల తాతాచార్యులవారు శిష్యసంచారము చేయుచు కడపప్రాంతముల నొకయూరి కరుగఁగా జరిగినది. ఆ యూర నెన్నఁడో వెలసియున్న గంగానమ్మ భయంకర వ్యాధులచే ప్రతివత్సరము నసంఖ్యాక జనమును నాహుతి కొనుచుండుటయు నొకప్పుడు జాత్ర జరుగుచుండఁగా నామె శాంతించి యేఁడాది కొక నరబలి యిచ్చుచో నీ మారణ మాపివేయుదు ననుటయు గ్రామస్థులందఱు నంగీకరించుటయు జరిగెను. ఏఁటేఁట జాతరనాళ్లలో వాటసారిగా వచ్చిన పరాయి యూరివాని నొకని బలిపెట్టుట జరుగుచుండెను. ఒక యేఁట తాతాచార్యులుగారు చిక్కిరి. గురువుగారిని గోల్పోవుటాయని యూరివారు తటపటాయింపసాగిరి. ఎట్లో తెలిసి ఆచార్యులవారు తామునిచటె బలియగుదునని వెలువ మాన్పిరి. బలిగావలసినవారు జాతరచోట అష్టాక్షరీనారాయణ కవచాదుల ననుసంధించుచు శిష్యులకుఁ జేయు శంఖచక్రముద్రాంకితముల తీరునఁ గాక కణకణ నిప్పురగిల్పించి శంఖచక్రముద్రల నెఱ్ఱగాఁ గాల్చి యుంచిరి. జాతరలో

దాళ్లపాక గఁగమ్మ ప్రాచీనదేవతయట. ఇప్పటికి నాదేవి తిరుపతి పొలిమేరలోనే కలదు. పూర్వము తిరుపతియాత్రకు వచ్చు యాత్రికు లాక్షేత్రదేవత నర్చించి క్షేత్రప్రవేశము చేయుచుండెడి వారట. అన్నమయ యాదేవతకుమ్రొక్కు చెల్లించెను. (చూ. 14 పుట.) తొలుత నాదేవతను తాళ్లపాక యన్నమయ యర్చించుట చేతనేమో యామెకు తాళ్లపాక గంగమ్మ యని పేరయ్యెను. తిరుపతిలో నేఁటేఁట జరుగు గంగమ్మ జాతర యీగఁగానమ్మలకై యేర్పడినదే.

అన్నమయ యంతటఁ దిగువతిరుపతికి విచ్చేసి యిట్లు సంకీర్తనము చేసెను.

మలహరి

అదె చూడు తిరువెంకటాద్రి నాలుగుయుగము
లందువెలుఁగొంది ప్రభమీఱఁగాను ॥ పల్లవి ॥

తగనూటయిరువై యెనిమిది తిరుపతులం గల
స్థానికులును చక్రవర్తి పీఠకములును
అగణితంబైన దేశాంత్రులమఠంబులును
నధికమై చెలు వొందఁగాను

నమ్మవారి పూనకముతో నొకబత్తుఁడు బలిబలి యనుచు వారిమీఁదికి దూఁకెను. ఆచార్యులవారు పట్టుకార్లతో శంఖచక్రముద్రల నా పూనకమువాని రెండు భుజములమీఁద గట్టిగా నంటించఁబోయిరి. శివశక్తి పాఱిపోఁజూచి వెనుదిరిగెను గాని మంత్రప్రభావముచే నడుగు సాగక నిలిచిపోయెను. ముద్ర వీపుమీఁదఁ బడెను. తాతాచార్యులుగారిముద్ర భుజము దప్పినా వీపుతప్పదన్న సామెత తదాదిగా వెలసెను. గంగానమ్మ యా యాచార్యులవారి కాళ్లపైవాలి శరణాగతురాలయ్యెను. ఆమెకు శిష్యత ననుగ్రహించి యాచార్యులవారు తిరుపతికిఁ దోడ్తెచ్చి యూరివెలుపల నెలకొల్పిరి. నాఁటితో నాగ్రామపువారి కామెవలని పీడ తొలఁగెను. నాఁటనుండి తిరుపతిలో తాతాచార్యులవారియనుమతి నామె కేఁటేఁట జంతుబలులతోను మద్యపుఁ జాలలతోను నిన్నటిదాఁక జాతర సాగినది. మహాత్ముల యనుగ్రహమున నేఁడామె శుద్ధ సాత్త్వికురాలై మద్యపుఁజాలను జంతుబలిని విడనాడినది

మిగుల నున్నతములగు మేడలును మాడుగులు
మితిలేనిదివ్యతపసు లున్న గృహములును
వొగినొరగుఁబెరుమాళ్ళ వునికిపట్టయి వెలయు
దిగువ తిరుపతి గడవఁగాను ॥ అదె ॥

పొదలి యరయోజనము పొడవునను బొలుపొంది
పదినొండుయోజనంబుల పరపునను బరగి
చెదర కేవంకఁ జూచినమహాభూజములు
సింహశార్దూలములును
కదిసి సురవరులు కిన్నరులు కింపురుషులును
గరుడగంధర్వ యక్షులును విద్యాధరులు
విదితమైవిహరించు విశ్రాంతదేశముల
వేడుకలు దైవాఱఁగాను ॥ అదె ॥

ఎక్కువల కెక్కువై యెసగి వెలసినపెద్ద
యెక్కు డతిశయముగా నెక్కి నంతటిమీఁద
అక్కజంబైన పల్లవరాయనిమఠము
అలయేట్లపేడ గడవ
చక్క నేఁగుచు నవ్వచటి గడచి హరిఁదలఁచి
మ్రొక్కుచును మోఁకాళ్ళముడుగు గడచినమీఁద
నక్కడక్కడ వెంకటాద్రీశుసంపదలు
అంతంతఁ గాన రాఁగాను ॥ అదె ॥

బుగులుకొను పరిమళంబుల పూవుఁదోఁటలును
పొందైననానావిధంబుల వనంబులును
నిగిడి క్రిక్కిఱిసి పండినమహావృక్షముల
నీడలను నిలిచి నిలిచి
గగనంబు దాఁకి శృంగారరసభరితమై
కనకమయమైన గోపురములను జెలువొంది

జగతీధరునిదివ్యసంపదలుగల నగరు
    సరగునను గానరాఁగాను ॥ అదె ॥

ప్రాకటంబైన పాపవినాశనములోన
    భరితమగు దురితములు పగలిపాఱుచునుండ
ఆకాశగంగ తోయములు సోఁకిన భవము
    లంతంత వీడిపాఱఁగను
ఈకడనుఁ గోనేట యతులు బాశుపతుల్ ముఖ్య
    లెన్న నగ్గలమై వున్న వైష్ణవులలో
నేకమై తిరువెంకటాద్రీశుఁ డాదరిం
    చెప్పొద్దు విహరించఁగాను ॥ అదె ॥

అన్న. అధ్యా 37 తేకు.

శేషాద్రి దర్శనము

శ్రీరాగం

అదివో అల్లదివో హరివాసము
    పదివేల శేషుల పడగలమయము ॥ పల్లవి ॥

అదె వేంకటాచల మఖిలోన్నతము
    అదివో బ్రహ్మాదుల కపురూపము
    అదివో నిత్యనివాస మఖిలమునులకు
    నదె చూడుఁ డదె మ్రొక్కుఁ డానందమయము ॥ అది ॥

చెంగట నల్లదివో శేషాచలము
    నింగినున్న దేవతల నిజవాసము
    ముంగిట నల్లదివో మూలనున్నధనము
    బంగారుశిఖరాల బహుబ్రహ్మమయము ॥ అది ॥

కైవల్యపదము వేంకటనగ మదివో
శ్రీవెంకటపతికి సిరు లయినది
భావింప సకలసంపదలరూప మదివో
పావనముల కెల్లఁ బావనమయము ॥ అది ॥

అన్న. అధ్యా. 4 రేకు.

రామక్రియ

కట్టెదుర వైకుంఠము కాణా చయనకొండ
తెట్టెలాయ మహిమలే తిరుమల కొండ ॥ పల్లవి ॥

వేదములే శిలలై వెలసినదికొండ
యేదెసఁ బుణ్యరాసులే యేఱులైనది కొండ
గాదిలి బ్రహ్మాదిలోకముల కొనలకొండ
శ్రీదేవుఁ డుండేటిశేషాద్రి యీకొండ ॥ కట్టె ॥

సర్వదేవతలు మృగజాతులై చరించేకొండ
నిర్వహించి జలధులే నిట్టచఱులైనకొండ
వుర్విఁ దపసులే తరువులై నిలిచిన కొండ
పూర్వపు టంజనాద్రి యీపొడవాటికొండ ॥ కట్టె ॥

వరములు కొటారుగా వక్కాణించిపెంచేకొండ
పరగులక్ష్మీకాంతు సోబనపుఁ గొండ
కురిసి సంపదలెల్ల గుహలనిండినకొండ
విరివైన దిదివో శ్రీవేంకటపుఁ గొండ ॥ కట్టె ॥

అన్న. అధ్యా. 282 రేకు.

ఆహిరి

తోరణములే త్రోవెల్లా
మూరట బారట ముంచిన లతల ॥ పల్లవి ॥

కూరిమి మటములు గోపురంబులును
తేరుపడగలే తెరు వెల్లా
కోరినపండ్లు గురిసేటి తరువులు
తోరములైన వెదురుజొంపములు ॥ తోర ॥

ఆటలుఁ దిరుపులు నందపు టురుపులు
పాటలు వనవైభవ మెల్లా
కూటువనెమిళ్ళ కోవిలగుంపులు
పేటలఁ దేటల పెనుఁగూటములును ॥ తోర ॥

వింజామరలును విసనకఱ్ఱలును
గొంజెగొడుగులే కొండెల్లా
అంజనగిరిరాయఁడు వెంకటపతి
సంజీవని పరుషల కొదవఁగను ॥ తోర ॥

అన్న. అధ్యా. 20 తేకు.

అన్నమయ దిగువతిరుపతినుండి వేకువజామున బయలుదేరి అడిపడి నరసింహుని, తలయేరుగుండును, పెద్దయెక్కుడును, కపురపుఁగాలువను, దర్శించుచు జామెక్కుసరికి మోఁకాళ్లముడుపుకడ కేఁగెను.

తలయేరుగుండు

అడిపడిదగ్గఱనే గొప్ప చింతచెట్టు నేఁడును గలదు. శ్రీవేంకటేశ సేవాక్రమమున నది ప్రస్తుతిగన్నది. అన్నమాచార్యుఁడు దీనిఁ బేర్కొన్నట్టు లేదు.

చించా మున్నిద్రసుభగాం దివ్యాం తన్మూలత శ్శుభే
శ్రీనివాసపదాంభోజే స్వసంకల్పాత్ సముత్థితే
తన్మూలతస్స్వయంవ్యక్తాన్ సరోయోగిముఖానపి
లక్ష్మీనృసింహం శేషాద్రిం ప్రణిపత్య కృతాంజలిః॥ సేవాక్రమః.

చింతచెట్టు దాటి, తర్వాత నరసింహస్వామి, తలయేరుగుండు, అక్కడనే శ్రీపాదములు, నున్నవి. కొండమీఁది కెక్కువారును దిగువారును తలనొప్పి కాలునొప్పి కలుగకుండుటకై యాగుండును దలతో మోఁకాళ్ళతోఁ దాఁకుదురు. కనుకనే దానికిఁ దలయేరు గుండన్న పేరయ్యెను. (చూ. 14 పుట.)

శ్రీపాదములు

శ్రీరామానుజాచార్యులవారు తిరుపతికి విచ్చేసి కొండపై స్వామిసన్నిధిని మూన్నాళ్లు వసించి యటుపై దిగువ తిరుపతిలో నొక వత్సరము నెలకొని తిరుమలనంబిగారికడ రామాయణరహస్యార్థములఁ దెలిసికొనిరట! తిరుమలనంబి ప్రొద్దుట స్వామిని సేవించి కొండదిగి యడిపడికడ దలయేరుగుండు దగ్గఱిమండపమునకు రాఁగా రామానుజాచార్యులవారు గోవిందరాజ సన్నిధినుండి యక్కడికరిగి రహస్యార్థములఁ దెలిసికొనుచుండెడివారట. తిరుమల నంబి యొకనాఁడు స్వామిసన్నిధిని మధ్యాహ్నపూజ సాగదయ్యెఁ గదా యని యన్నఁడు కాఁగా స్వామి నీకాకొంత తొలఁగిపోఁగలదు దుఃఖింపకుమని స్వప్నోద్బోధము కావించిరట. మఱునాఁడు ప్రాతఃకాల పూజచేసి వచ్చి రామానుజులకుపదేశము చేయుచుండగా మధ్యాహ్నపూజా సమయమునకు దివ్యకుసుమ తులసీ మృగమద కర్పూర సుగంధముతో స్వామిపాదములు ప్రత్యక్షమయ్యెనట. తదాది శ్రీపాదములకక్కడ ప్రతిష్ఠకలిగెను. ఇతిహాసమాలలోనే ఈ కథ.

ముఖారి

బ్రహ్మ గడిగిన పాదము
 బ్రహ్మము దా నీపాదము ॥ పల్లవి ॥

చెలఁగి వసుధ గొలిచిన నీపాదము
బలి తలమోపిన పాదము
తలఁకక గగనము దన్నినపాదము
బలరిపు గాచిన పాదము ॥ బ్రహ్మ ॥

కామిని పాపము గడిగిన పాదము
పాము తల నిడిన పాదము
ప్రేమపు శ్రీసతి పిసికేటిపాదము
పామిడి తురగపు బాదము ॥ బ్రహ్మ ॥

పరమ యోగులకుఁ బరిపరి విధముల
పరమొసఁగెడి నీపాదము
తిరువేంకటగిరి తిరమనిచూపిన
పరమపదము నీపాదము ॥ బ్రహ్మ ॥

అన్న. అధ్యా. 31 తేకు.

కురువనంబి

తలయేరుగుండు దాటిన తర్వాత కుమ్మరమండపము యొక స్థలము గలదు. అదినేఁడు చెడినది. అక్కడిఱాళ్లు మెట్లకుఁ బ్రక్కగోడ ఱాళ్లుగా మాఱినవి. ఆఱాళ్ళమీఁదఁ గురువనంబి కథాశిల్పము లున్నవి.

ఒక కుమ్మరి స్వామికిఁ బ్రతిదినము వంటకుండలుచేసి యర్పించుచు దానియాయతిచే జీవించుచుండెను. అనుదినము నెడతెగక యాపని యుండుటచే నాతనికి స్వామిదర్శనము తఱచుగా లభింపదయ్యెను. కొయ్యతో శ్రీనివాసమూర్తిని గల్పించుకొని యాతఁడు కుండలు చేయఁగా మిగిలిన మట్టితోఁ బుష్పములు గావించి యామూర్తి నర్చించుచుండెను. తొండమానుఁడనురాజు ప్రతిదినము స్వామికి బంగారుపూలతోఁ దొలిపూజ జరుపుచుండెను. ఒకనాఁడు,

రాజు స్వామిపాదములపై నర్పించిన బంగరుపూలొకప్రక్కను జాతియుండుటయు మట్టిపూవులు శ్రీపాదములపై నుండుటయుఁ గానవచ్చెను. రాజుచూచి విచారింపఁగా కుమ్మరి తనయున్నచోట నర్పించుచుండినపూవులవి యగుట తెలియవచ్చెను. రాజు కుమ్మరిని దర్శించి, తన కట్టియోగ్యత నర్థించెను. స్వామి కుమ్మరికిని అహంకృతి తొలఁగించుకొనిన రాజునకును సాన్నిధ్య మొసఁగెను. ఈకథ వెంకటాచలమాహాత్మ్యమునను గలదు.

కురువనంబి.

కాంబోది

కురువనంబి తిరుమల కురువనంబి నీ
చరణములే కొలిచి బ్రతికె కిరీటము గలరాజు ॥ పల్లవి ॥

దవ్వులామటనుండి నీవు పువ్వులఁ బూజించితే అపి
చివ్వన అప్పునియడుగుఁదామెరలపై చెలఁగియప్పుడే నిలిచె
పువ్వులకు తెక్కలున్నవో లేక పుండరీకాక్షుని మహిమో
నివ్వటిల్లు నీభక్తియోకాని నేఁడు నాతోఁ జెప్పవే ॥ కురు ॥

పొంకపుదోసిటి యడుసున లెస్స పొరలిన గన్నేరుఁ బువ్వులు
కుంకుమగంధ మాకల్పములపై కోరివేడి నిలిచె
బంకమన్నది యెంతవాసనో లేక పారిజాతములకెక్కుడో
వెంకటపతికెంత వేడుకో నాకు వివరింపవె అప్పయ్య ॥ కురు ॥

దోసిటిలోపలఁ బెట్టిన శ్రీతులసి సేవంతిపువ్వులు
వాసిగ జగమెల్ల కుక్షిలో నిడుకొన్నవాని మేనెల్లనిండె
వేసదారి యలమేలుమంగ శ్రీవేంకటేశ్వరుని మహిమో నీ
దాసరితనము బలమో కాని తలఁపునాతోఁ జెప్పవే ॥ కురు ॥

శేషాచార్యులుగారి వ్రాఁతప్రతి.

పెద్దయెక్కుడు

ఇక్కడ మెట్లు నిట్టనిల్వునను చాలా యెత్తుగాను నుండును. తిరుమల యెక్కుటలో నెక్కువశ్రమకర మయినయెక్కు డిది.

కర్పూరపుఁ గాలువ

"కపురంపుఁ దావులు గడు నూలు కొలుపు కపురంపుఁ గాలువ" యట. పెద్దయెక్కుడు దాటినతర్వాత మోఁకాళ్ళ ముడుపునకుఁ బూర్వ మీకాలువ గలదట. అక్కడ నాసెలయేటి జాలునీళ్ళు సుగంధము గలిగియుండునట. సేవాక్రమమున నిట్లున్నది. "తతఃకర్పూరసురభి తీర్థం కర్పూరనిర్ఝరమ్"

మోఁకాళ్ల ముడుపు

సాలగ్రామమయ మైనది గనుక నిఁకమీఁదఁ బర్వతము పాదములతోఁ గాక మోఁకాళ్ళతో నడచుట జరిగెడిదట. కాన మోఁకాళ్ళ ముడుపనిపే రయ్యె నందురు. ఒక్కొక మెట్టు మోఁకాలి యెత్తుగలిగి మోఁకాళ్లు ముడుచుకొనుచు నెక్కవలెను. గనుక నాపే రయ్యెననియు నందురు.

"అలమేలుమంగకు నాథుమార్గమున
సలలితంబుగ నొక్కశతకంబు సెప్పె"

తెలియక చెప్పుఁగాళ్ళతోఁ గొండ నెక్కుచు బడలి మోఁకాళ్ళ ముడుపునగ్గల నన్నమయ వెదురుపొదక్రింద నొకబండపై మైమఱచి నిద్రించుచుండఁగా నలమేలుమంగాంబ దర్శనమిచ్చి యూఱడించి, చెప్పులు విడిచి కొండ నెక్కుమని తెలిపి దివ్యప్రసాదము ప్రసాదించి యాకలిదీర్చె యనుగుట, మెలకువగాని కళవళమంది యాతఁడది

నిజమో కాదేమో యని సంశయించి, కడకు నమ్మి యాశుకవితగా నమ్మవారి మీఁద శతకము చెప్పుట జరిగినది.

చ॥ అరసెలు నూనెబూరియలు నౌఁగులుఁ జక్కెరమండెగల్ వడల్
బురుడలు పాలమండెఁగ లపూపము లయ్యలమేలుమంగ నీ
కరుదుగ విందువెట్టుఁ బరమాన్నశతంబుల సూపకోట్లతో
నిరతవినిర్మలాన్నముల నేతులసోనల వేంకటేశ్వరా!

ఉ॥ చొచ్చితిఁ దల్లి నీమఱుఁగు సొంపుగ నీకరుణాకటాక్ష మె
ట్లిచ్చెదొ నాకు నేఁడు పరమేశ్వరి యోయలమేలుమంగ నీ
మచ్చిక నందు నీతరుణిమన్నన నే నినుఁ గంటి నీకు నా
బచ్చెనమాట లేమిటికి బ్రాతివి చూడఁగ వేంకటేశ్వరా!

ఉ॥ యోగ్యత లేని కష్టుఁడ నయోగ్యుఁడ నన్నిటఁ జూడ గర్భని
ర్భాగ్యుఁడ నీకృపామతికిఁ బ్రాప్తుఁడ నోయలమేలుమంగ నా
భాగ్యము నీకృపాగరిమఁ బ్రాప్యము కావు మటంచు సారె నీ
భాగ్యవతీశిరోమణిని బ్రస్తుతిచేసెద వేంకటేశ్వరా!

ఉ॥ అమ్మకుఁ దాళ్ళపాకఘనుఁ డన్నఁడు పద్యశతంబు సెప్పెఁ గో
కొమ్మని వాక్ప్రసూనములఁ గూరిమితో నలమేలుమంగకుఁ
నెమ్మది నీవు చేకొని యనేకయుగంబులు బ్రహ్మకల్పముల్
నమ్మద మంది వర్ధిలుము జవ్వనిలీలల వేంకటేశ్వరా! *

'వేంకటేశ్వరా' యని పద్యాంతసంబోధన మున్నను నిందుఁ బ్రతిపద్యమును నలమేలుమంగాంబికా ప్రస్తుతిపరమే. కడపద్యములో కవికూడ- అమ్మకు అలమేల్మంగకు పద్యశతము చెప్పితిననెను- కనుక నిదియలమేల్మంగాంబికాస్తుతి శతకమేయనఁదగినది.

---

* దీవిని వావిళ్ళవారు ప్రకటించిరి.

అన్నమాచార్యచరిత్రలో **నన్నమయ** కొండ నెక్కునాఁటి- కెనిమిదేండ్లవాఁడని యున్నదిగాని, దాని **నుపనయనముచే ద్విజత్వము** వచ్చిన దాదిగానని యన్వయించుకొని యెనిమిదేండ్లవాఁడని, **మాతృ** గర్భమున నుండి పుట్టినదాది పదునా**రేం**డ్లవాఁడని సరి చూచుకోవలెను. కొండనెక్కునాఁ**టి** **కాతఁడు** సంకీర్తనకర్త. పదునాఱవయేఁట స్వామిప్రత్యక్షమై సంకీర్తనరచనానుగ్రహము చేసినాఁడని రాగి**రేకు**మీఁద **నున్న**ది.

ప్రోవభాష్యకారులు

దేసాళం

గతులన్ని ఖిలమైన కలియుగమందును
 గతి యీతఁడే చూపె ఘనగురుదైవము ॥ పల్లవి ॥

ఈతనికరుణనేకా యిల వైష్ణవులమైతి-
 మీతనివల్లనే కంటి మీతిరుమణి
 యీతఁడే కా వుపదేశ మిచ్చె నష్టాక్షరమంత్ర-
 మీతఁడే రామానుజులు ఇహపరదైవము ॥ గతు ॥

వెలయించె నీతఁడెకా వేదపురహస్యములు
 చలిమి నీతఁడె చూపె శరణాగతి
 నిలిపినాఁ డీతఁడెకా నిజముద్రాధారణము
 మలసి రామానుజులే మాటలాడేదైవము ॥ గతు ॥

నియమము లీతఁడెకా నిలిపెఁ బ్రపన్నులకు
 దయతో మోక్షము చూపెఁ దగ నీతఁడె
 నయమై శ్రీవేంకటేశునగ మెక్కి వాకిటను
 దయఁజూచీ మమ్ము నిట్టే తల్లి దండ్రి దైవము ॥ గతు ॥

అన్న. అధ్యా. 176 రేకు.

అన్నమయ కొండ నెక్కి స్వామిపుష్కరిణిని దర్శించి తొలుత నందు స్నానముచేసినాఁడు. అప్పుడు పుష్కరిణి నిట్లు ధ్యానించినాఁడు.

(18 పుట. చూ.)

స్వామి పుష్కరిణి

గుండక్రియ

* దేవునికి దేవికిని తెప్పలకోనేటమ్మ
వేవేలు మొక్కులు లోకపావని నీ కమ్మా ॥ పల్లవి ॥

ధర్మార్థకామమోక్షతతులు నీసోపానాలు
అర్మిలి నాలుగువేదాలదే నీదరులు
నిర్మలపునీజలము నిండుసప్తసాగరాలు
కూర్మము నీలోఁతు వో కోనేరమ్మా ॥ దేవు ॥

తగిన గంగాదితీర్థములు నీకడళ్ళు
జగతి దేవతలు నీజలజంతులు
గగనపుఁబుణ్యలోకాలు నీదరిమేడలు
మొగి నీచుట్టుమాఁకులు మునులోయమ్మా ॥ దేవు ॥

వైకుంఠనగరమువాకిలే నీ యాకారము
చేకొనుపుణ్యములే నీజీవభావము
యేకడను శ్రీవేంకటేశుఁడె నీవునికి
దీకొని నీతీర్థ మాడితిమి కావవమ్మా ॥ దేవు ॥

అన్న. అధ్యా 185 రేకు.

పెద్దగోపురమును, నీడతిరుగనిచింతచెట్టును,[1] గరుడగంభమును,

---

1 ఈచింతచెట్టు శేషాంశమట. సేవాక్రమమునను వేంకటాచలమహాత్మ్యమునను పరమయోగివిలాసమునను ఏచింతచెట్టుస్తుతి కలదు. ఈచెట్టు నేఁడు లేదు కాని సేవాక్రమమున పర్వతారోహణోపక్రమమునఁగూడ నొకచింతచెట్టున్నట్లు వర్ణన మున్నది. ఆ చింతచెట్టు నేఁడును గలదు. *రేకులతో పరిశీలించి యిందలిపాటలు సవరింపబడినవి.

చంపకప్రదక్షిణమును, దివ్యప్రసాదము లొసఁగుప్రదేశమును, అక్కడి-ప్రసాదములను, నడగోపురమును, * శ్రీనివాసుని భాష్యకారులను, నరసింహుని, జనార్దనుని, అలమేలుమంగను, యాగశాలను, ఆనంద నిలయమును, కళ్యాణ మంటపమును, బంగారుగరుడుని, శేషుని, పునుఁగుచట్టలను కాచి తైలము వడియఁగార్చుప్రదేశమును, స్వామిని స్తుతించు చిలుకలపంజరములను, శ్రీభండారమును, బంగారుగాదెలను, బంగారువాకిటిని దర్శించి స్తుతించి లోనికి స్వామిని సేవింప నరిగెను. ఈసందర్భములలోఁ బెక్కింటికి సంకీర్తనములున్నవి.

దేవాలయ ప్రవేశము

పాడి

సేవించి చేకొన్నవారిచేతిభాగ్యము
వేవేగ రారో రక్షించీ విష్ణుఁ డీడను ॥ పల్లవి ॥

గరుడగంభముకాడ కడుఁబ్రాణాచారులకు
వరము లొసఁగీని శ్రీవల్లభుఁడు
తిరమై కోనేటిచెంతఁ దీర్థఫలములెల్ల
పరుషల కొసఁగీని పరమాత్ముఁడు ॥ సేవించి ॥

సేనమొదలారివద్ద చిత్తములో సుజ్ఞానము
నానాగతిఁబుట్టించీని నారాయణుఁడు
కానుకపైఁడిగాదెలకాడ నిజరూపు
ఆనుక పొడచూపీని అఖిలేశుఁడు ॥ సేవించి ॥

సన్నిధి గర్భగృహాన చనవిచ్చి మాటలాడి
విన్నపాలు వినీ శ్రీవేంకటేశుఁడు
ఎన్నికఁ బాదాలవద్ద ఇహము పరముఁ జూపీ
మన్ననల నలమేలుమంగవిభుఁడు ॥ సేవించి ॥

అన్న. అధ్యా. 288 రేకు.

* "శ్రీభాష్యకారులను" కావచ్చు

విష్వక్సేనుఁడు

లలిత

నీవేకా చెప్పఁజూప నీవె నీవెకా
 శ్రీవిభుప్రతినిధివి సేనమొదలారి ॥ పల్లవి ॥

నీవేకా కట్టెదుర నిలుచుండి హరివద్ద
 దేవతలఁ గనిపించే దేవుఁడవు
 యేవంక విచ్చేసినాను యిందిరాసతికి నిజ-
 సేవకుండవు నీవేకా సేనమొదలారి ॥ నీవేకా ॥

పసిఁడిబద్దలవారు పదిగోట్లు గొలువ
 దెసలఁ బంపులువంపేధీరుఁడవు
 వసముగా ముజ్జగాలవారి నిందఱిని నీ-
 సిసువులఁగా నేలిన సేనమొదలారి ॥ నీవేకా ॥

దొరలై నయసురులఁ దుత్తమురుసేసి జగ-
 మిరవుగా నేలితి వేకరాజ్యమై
 పరగుసూత్రవతిపతివై వేంకటవిభు
 సిరులపెన్నిధి నీవె సేనమొదలారి ॥ నీవేకా ॥

అన్న. అధ్యా. 42 రేకు.

హనుమంతుఁడు

సాళంగనాట

మొక్కరో మొక్కరో వాఁడె ముందర నిలుచున్నాఁడు
 యెక్కువరామునిబంటు యేకాంగవీరుఁడు ॥ పల్లవి ॥

పెట్టినజంగతోడిపెద్దహనుమంతుఁడు
 పట్టెను యెడమచేత బలుముష్టి

మెట్టినాఁడు పాదముల మించురాకాసితలలు
కొట్టేననుచు నెత్తె గొప్పవలకేలు ॥ మొక్కరో ॥

వంచెను శిరసుమీఁద వాలుగాఁ దనతోఁక
పెంచెను మిన్నులుమోవ పెనుదేహము
నించినాఁడు రౌద్రము నిడుపాటిదవడల
కాంచనపుపుట్టుకాసె కడు బిగిఇంచెను ॥ మొక్కరో ॥

పెనఁచి తొడలుదాఁక పెద్దపదకము వేసె
తనువుపై వ్రేలాదేదండలతోడ
అనయము శ్రీవేంకటాద్రిదేవునిబంటు
వెనుబలమై యున్నాఁడు విట్ఠలములోనను ॥ మొక్కరో ॥

అన్న. అధ్యా. 252 రేకు.

ప్రసాదములు

దేసాక్షి

ఏపొద్దు చూచిన దేవుఁ డిట్లానె యారగించు
రూపులతోఁ బదివేలు రుచులై నట్లుండెను ॥ పల్లవి ॥

మేరుమందరాలవలె మెఱయునడ్డెనలు
సూరియచంద్రులవంటి చుట్టుఁబళ్లేలు
ఆరసరాజాన్నాలు అందుపై వడ్డించఁగాను
బోరన చుక్కలు రాసివోసినట్లుండెను ॥ ఏపొద్దు ॥

పలుజలధులవంటిపైఁడివెండిగిన్నెలు
వెలిఁగొండలంతలేసివెన్నముద్దలు
బలసినచిలుపాలు పంచదార గుప్పఁగాను
అలరువెన్నెలరస మందిచ్చినట్లుండెను ॥ ఏపొద్దు ॥

పండినపంటలవంటిపచ్చళ్లఁ గూరలును
వండి యలమేలుమంగ వడ్డించఁగా
అండనె శ్రీవేంకటేశుఁ డారగించి మిగులఁగ
దండిగా దాసులకెల్ల దాఁచినట్లుండెను ॥ఏపొద్దు॥

అన్న. అధ్యా. 252 రేకు.

స్వామిదర్శనము

శంకరాభరణం. ఆటతాళం

పొడగంటిమయ్య మిమ్ము పురుషోత్తమా, మమ్ము-
నెడయకవయ్య కోనేటిరాయఁడా ॥పల్లవి॥

కోరి మమ్ము నేలినట్టికులదైవమా, చాల
నేరిచి పెద్దలిచ్చిననిధానమా
గారవించి దప్పిదీర్చుకాలమేఘమా, మాకు
చేరువఁ జిత్తములోనిశ్రీనివాసుఁడా ॥పొడ॥

భావింపఁ గైవసమైనపారిజాతమా, మమ్ము
చేవదేరఁ గాచినట్టిచింతామణీ
కామించి కోరిక లిచ్చే కామధేనువా, మమ్ము
తావై రక్షించేటిధరణీధరా ॥పొడ॥

చెడనీక బ్రదికించే సిద్ధమంత్రమా, రోగా-
లడఁచి రక్షించే దివ్యౌషధమా
బడిఁ బాయక తిరిగేప్రాణబంధుఁడా, మమ్ము
గడియించినట్టిశ్రీ వేంకటనాథుఁడా ॥పొడ॥

రామక్రియ అటతాళం

కంటిఁగంటి నిలువుచక్కని మేను దండలును
నంటుఁజూపులను జూచేనవ్వుమోము దేవుని ॥పల్లవి॥

కనకపుఁబాదములు గజ్జెలు నందెలును
ఘనపీతాంబరముపైకట్టు కటారి
మొనసియొడ్డాణపుమొగపులమొలనూలు
ఒనర నాభీకమల ముదరబంధములు ॥ కంటి ॥

గరిమ వరదహస్తకటిహస్తములును
సరస నెత్తినశంఖచక్రహస్తములు
ఉరముపై కౌస్తుభ మొప్పగు హారములు
^ సిరియును భూమియు నిరువైపులను ॥ కంటి ॥

కట్టినకంటసరులు ఘనభుజకీర్తులు
కట్టాణిముత్యాలసింగారనామము
నెట్టన శ్రీవేంకటేశ నీకుఁ గర్ణపత్రములు-
నట్టె సిరసుమీఁద నమరేకిరీటము

శేషా. వ్రాఁతప్రతి.

భూపాళం

పావనము గావో జిహ్వ బ్రదుకవో జీవుఁడా
వేవేల కీతని నింక వేమాఱునుఁ బాడి ॥ పల్లవి ॥

హరినామములే పాడి, అతనిపట్టపురాణి
ఇరవై మించినయట్టియిందిరఁ బాడి
సరస నిరువంకలాను శంఖచక్రములఁ బాడి
వరదకటిహస్తాలు వరుసతోఁ బాడి ॥ పావ ॥

ఆదిపురుషునిఁ బాడి, అట్టెభూమిసతిఁ బాడి
పాదములఁ బాడి నాభిపద్మముఁ బాడి
మోదపుబ్రహ్మాండాలుమోచేవుదరముఁ బాడి
ఆదరానఁ గంబుకంఠ మంకెతోఁ బాడి ॥ పావ ॥

సిరియు భూమియు నిరువైపులను

శ్రీవేంకటేశుఁ బాడి శిరసుతులసిం బాడి
శ్రీవత్సముతోడురముఁ జెలఁగి పాడి
లావుల మకరకుండలాలకర్ణములు పాడి
ఆవటించి యితనిసర్వాంగములుఁ బాడి ॥ పావ ॥

అన్న. అధ్యా. 173 తేకు.

స్వామియభయహస్తము

సామంతం

ఇందటికి నభయంబు లిచ్చుచేయి
కందువగు మంచిబంగారుచేయి ॥ పల్లవి ॥

వెలలేనివేదములు వెదికి తెచ్చినచేయి
చిలుకుగుబ్బలిక్రిందఁ జేర్చుచేయి
కలికియగు భూకాంతఁ కౌఁగిలించినచేయి
వలనైనకొనగోళ్ళవాఁడిచేయి ॥ ఇంద ॥

తనివోక బలిచేత దానమడిగినచేయి
ఒనరంగ భూదానమొసఁగుచేయి
మొనసి జలనిధి యమ్ముమొనకుఁ దెచ్చినచేయి
యెనయ నాఁగేలు ధరియించుచేయి ॥ ఇంద ॥

పురసతులమానములు పొల్లచేసినచేయి
తురగంబుఁ బరపెడిదొడ్డచేయి
తిరువెంకటాచలాధీశుఁడై మోక్షంబు-
తెరువు ప్రాణుల కెల్లఁ దెలిపెడిచేయి ॥ ఇంద ॥

II వాల్యూం 298 పుట.

స్వామిమహిమలు

శంకరాభరణం

ఎటువంటివాఁడవో నీమహిమ-
    లెట్టు దెలియవచ్చును
నిటలలోచనుఁడు అజుఁడు తెలియలేరు
    ని న్నెట్లుదెలిసేరు మానవులు ॥ పల్లవి ॥

తిరుమలనంబి తా తాత యన్ననాఁడె
    తెలిసెఁబో మీపెద్దతనములు
కురువనంబిగారిచేతిబంకమట్టిపువ్వులు
    కొన్ననాఁడె తెలిసె మీభోగము
మఱియు ననంతాళువారిచెఱువుగట్ట
    మన్ను మోయఁగా దెలిసె మీనటనలు
గరుడగంభముకాడ కాసు కొక్కవరమిచ్చి
    గడియించఁ దెలిసె మీసంపద ॥ ఎటు ॥

తొండమాంజక్రవర్తికి సంపద
    తొలుత నియ్యఁగాఁ దెలిసె మీయీవులు
అండయెఱుకువారి కొట్టుచేనియెన్ను-
    లారగించగాఁ దెలిసె మీరుచులు
వుండి గొల్లలకావిళ్లపాలెల్ల
    వుట్టుకోఁగఁ దెలిసె మీనేమములు
దండిగ సంపంగిమాఁకుల నడిపించ
    దైవరాయ తెలిసె మీవిద్యలు ॥ ఎటు ॥

మును దాసుతిమ్మన్న తుంబురుకొండకు
    మోక్ష మియ్యఁగా దెలిసె మీబుద్ధులు

పనివడి తాళ్ళపాక అన్నమయ్యగారి-
పదములలోఁ దెలిసె మీవోజలు
యెనయ శ్రీవేంకటనాథ యలుమేల్మంగ-
నెద నుంచఁగాఁ దెలిసె మీగోప్యము
వెనుకొని పరుషవారి కెదురువోయి
వెంటరాఁగాఁ దెలిసె మీరాజసము ॥ ఎటు ॥

శేషాచార్యులవారి వ్రాఁతప్రతి.

బౌళి

ఎంతమాత్రమున నెవ్వరు దలఁచిన అంతమాత్రమే నీవూ
అంతరాంతరము లెంచి చూడఁ బిండంతె నిప్పటియన్నట్లూ ॥ పల్లవి ॥

కొలుతురు మిము వైష్ణవులు కూరిమితో విష్ణుఁడని
పలుకుదురు మిము వేదాంతులు పరబ్రహ్మ మనుచు
తలఁతురు మిము శైవులు తగినభక్తులను శివుఁడనుచు
అలరి పొగడుదురు కాపాలికులు ఆదిభైరవుఁడనుచు ॥ఎంత॥

సరి నెన్నుదురు శాక్తేయులు శక్తిరూపు నీ వనుచు
దరిసెనములు(ల?) మిము నానావిధులనుతలఁపులకొలఁదుల భజింతురు
సిరుల మిమ్మునే యల్పబుద్ధిఁ దలఁచినవారికి నల్పం బవుదువు
గరిమల మిమునే ఘనమనితలఁచినఘనబుద్ధులకు ఘనుఁడవు ॥ఎం॥

నీవలనఁ గొఱఁతలేదు మఱి నీరుకొలఁది తామెరవు
ఆవల భాగీరథిదరిబావుల ఆజలమే వూరినయట్లు
శ్రీవెంకటపతి నీవైతే మముఁ జేకొనివున్నదైవమని
యీవల నే నీశరణనియెద నిదియే పరతత్త్వము నాకు ॥ ఎంత ॥

అన్న. అధ్యా. 179 తేకు.

బౌళి

ఏమి వలసిన నిచ్చు నెప్పుడైనను
ఏమఱక కొలచిన నితఁడే దైవము ॥పల్లవి॥

ఘనముగా నిందఱికిఁ గన్ను లిచ్చుఁ గాళ్లిచ్చు
పనిసేయఁ జేతు లిచ్చు బలియుఁడై
తనుఁ గొలువుమని చిత్తము లిచ్చుఁ గరుణించి
వానర లోకానకెల్ల నొక్కఁడే దైవము ॥ఏమి॥

మచ్చిక తనుఁ గొలువ మనసిచ్చు మాట లిచ్చు
కుచ్చితములేని కొడుకుల నిచ్చును
చొచ్చినచోటే చొచ్చి శుభ మిచ్చు సుఖ మిచ్చు
నిచ్చలు లోకానకెల్ల నిజమైనదైవము ॥ఏమి॥

పంతమాడి కొలచినఁ బ్రాణ మిచ్చు బ్రాయ మిచ్చు
యెంతటిపదవులైన నిట్టె యిచ్చు
వింతవింతవిభవాలవేంకటేశుఁ డిదే మా-
యంతరంగమున నుండేఅరచేతిదైవము ॥ఏమి॥

అన్న. అధ్యా. 128 తేకు

స్వామిదర్శనము (చూ. 22, పుట.) ఇక్కడి వర్ణనమువంటిదే పరమయోగివిలాసమునను స్వామివర్ణనమున్నది.

ఆవరణంబుల కాదియై మిగులఁ
గొమరారు వైకుంఠగోపురంబునకుఁ
బ్రమదంబుతో మున్ను ప్రణమిల్లి యంతఁ
జనుదెంచి గారుడస్తంభంబు చక్కి

వినతుఁడై చెంతఁ గొవ్విరిసాల కేఁగి
వలనొప్పుచంపకావరణంబు వేగ
వలచుట్టి వచ్చి యాస్వామిపుష్కరిణీ-
తోయంబు లాని యుత్తుంగభాగమున-
నాయహికులపతి యవతారమగుచుఁ
దిరుగనిచింతలం దెఱలించు నీడ-
తిరుగనిచింత కెంతే భక్తి మ్రొక్కి
రమణ రెండవగోపురము దాఁటి లోని-
కమలమహానసాగార సేవించి
నెలకొని యానందనిలయాఖ్య మగుచుఁ
నలువొందు మణివిమానంబు సేవించి
పటుమహామణిమంటపంబు సేవించి
యట వచ్చి తురగతార్క్ష్యాహినాయకుల
సేవించి నిత్యుల సేవించి కూర్మి-
నావేళ లోనికి నరుదెంచి యచటి-
పంచాస్త్రకోటులభావంబు మించి
పంచవిగ్రహముల భాసిల్లి పసిఁడి-
గజ్జెలు నందియల్ కనకాంబరంబు
గొజ్జంగిముత్యాలకుచ్చుకటారి
బెడఁగుగాఁ గటిమీఁద బెరసినకేలు
నుడుగక వరముల నొసగుకెంగేలు
నుదరబంధంబు కేయూరహారములుఁ
బొదలుతావుల తట్టుపునుఁగు పైపూఁత
కుడిరొమ్ము మచ్చ, యక్కున నెలకొన్న-
కదలికన్నియదివ్యకంఠసరంబు

ధళధళదులకించుదరము చక్రంబు
బలసి చూపట్టెడుపాణిపద్మములు
బింబాధరంబు నొప్పెడుకపోలములు
కంబుపోతంబు నెక్కసమాడుగళము
మకరకుండలములు మణికిరీటంబు
వికసితధవళారవిందనేత్రములు
చల్లనిచూపును జారునాసికము
తెల్లనిమెఱుఁగుముత్తియపునామమును
గలిగి యెంతయునుశృంగారభావంబు
మలయు నయ్యలమేలుమంగామనోజు

పరమయో 8 ఆశ్వా.

బంగారుగజ్జెలుఁ బసిఁడియందియలుఁ
జెంగావిచాయమించినపైఁడివలువ
మొగపులమొలనూలు ముత్యాలకుచ్చు
బిగిసి చూపట్టుముప్పిడికఠారంబుఁ
గటి ఘటియించినకరపల్లవంబుఁ
బటువరంబుల నిచ్చుపాణిపద్మంబు
వలమురి నెఱవాఁడివలయపుఁగత్తి
బలసి చూపట్టెడు పాణియుగ్మమును
బొడ్డుమానికము కెంపులబిటారించు-
నొడ్డాణమును మించునుదరబంధంబు
భుజకీర్తులును బాహుపురులు తాయెతులు
భుజగభూషలుఁ దట్టుపునుఁగుమైపూఁత
యక్కునసెలకొన్నయలమేలుమంగ
యక్కజంబగువై జయంతిసరంబుఁ

దారహారములు పుత్తడిజన్నిదములుఁ
జారుమౌక్తికకంఠసరముఁ బేరురము
కంబుకంధరమును గౌస్తుభమణియు
బింబాధరంబు నొప్పెడికపోలములు
మందస్మితంబును మకరకుండలము-
లిందుబింబముహసియించునెమ్మోము
తెలిదమ్మికనులుఁ దిలనాసికంబుఁ
దెలిమించునాణిముత్తియపునామంబు
కనకపిప్పలదళకలితపట్టంబు
ననుపమమణిమయం బగుకిరీటంబు
గలుగు శ్రీవేంకటగ్రావాధినాథ.''

పరమయో 8 అశ్వా

పై యన్నింటను స్వామిముఖమున ముత్యాలనామ మున్నట్లు వర్ణనమున్నది. అది యాభరణరూపము.

స్వామికి శుక్రవారమునాఁటి తిరుమజ్జనోత్సవమును అన్నమయయుఁ దత్పుత్రులును బదింబదిగా వర్ణించిరి.

అది యీనాఁట నిట్లు సాగుచున్నది :— పునుఁగుతైలపుట-భ్యంజనమును క్షీరఘటాభిషేకమును, కుంకుమపూవు, కస్తురి, కప్రము, నూఱి బంగరుగిన్నెలనించిన యనుకుతో నలుఁగును, స్వల్పజలాభి-షేకమును అనుకునలుఁగుతోఁ గలసిన యాతీర్థము స్వామిపాద-తీర్థముగా సేకరమయిన మీఁద విరివిగా జలాభిషేకమును జరగును. తలకుఁ దడియారఁగా బొడివలువ పిడిచుట్టుచుట్టి దివ్యమంగళవి-గ్రహమునెల్లఁ బొడివలువతో దుడిచి నీరుపూఁతగా ముఖమున దూ-మెఱుఁగుగా సర్వాంగమున పునుఁగుతైలముపూఁత, ముఖమునఁ గర్పూరచూర్ణముతో నామము సాఁతుట, యానామమునకు నడుమఁ గస్తూరీతిలకము దిద్దుట, అలమేల్మంగహారము (మంగతాళి) మొద-లగు దివ్యాభరణములను పీతకౌశేయములను ధరింపించుట జరగును.

తాళ్లపాకవారినాఁట నిట్లు సాగెడిది :—

అపాదమస్తకము పునుఁగుతైలపుటభ్యంజనముచేసి, కుంకుమపూవుమొదలగువానియనుకుతో నలుఁగువెట్టి, పన్నీటను శుద్ధోదకమునను జలకమార్చి తుడిచి, సర్వాంగములందు నారఁగాఁ గర్పూరధూళి చల్లి మేదించి, దానిపై నారఁగాఁ బునుఁగు తైలమురాచి, ముత్యాలతిరునామము మంగతాళి మొదలగు దివ్యాభరణములను వస్త్రములను పుష్పహారములను నలంకరించు టయ్యెడిది.

అభిషేకసమయమునఁ దాళ్లపాకవారు దగ్గఱనుండి నలుఁగుపాటలు అభిషేకపుఁబాటలు మొదలగునవి పాడుట, అభిషేకానంతరము వారికొకయభిషేకపుఁబన్నీటిచెంబును తాంబూలచందనాదులను నొసఁగి సత్కరించుట జరగెడిది. తిరుమజ్జనోత్సవ మిట్లు శాశ్వతముగా జరగుటకుఁ దాళ్లపాకవారే స్వామి కగ్రహారములనర్పించిరి.

శుక్రవారాభిషేక దర్శనము

కంటి శుక్రవారము గడియ లేడింట
అంటి అలమేల్మంగ అండనుండేస్వామిని ॥ పల్లవి ॥

సొమ్ములన్నీ కడఁబెట్టి సొంపుతో గోణముగట్టి
కమ్మని కదంబముకప్పు పన్నీరు
చెమ్మతోన వేష్టువలు రొమ్ము తల మొల చుట్టి
తుమ్మెదమైచాయతోన నెమ్మదినుండేస్వామిని ॥ కంటి ॥

పచ్చకప్పురమె నూటి పసిఁడిగిన్నెల నించి
తెచ్చి శిరసాదిగ దిగనలఁది
అచ్చెర పడిచూడ అందరికన్నుల కింపై
నిచ్చమల్లెపూవువలె నిటు తా నుండేస్వామిని ॥ కంటి ॥

తట్టుపునుఁగె కూర్చి చట్టలు చేరిచి నిప్పు
పట్టి కరఁగించి వెండిపళ్యాల నించి
దట్టముగ మేనునిండ పట్టించి దిద్ది
బిట్టువేడుక మురియుచుండే బిత్తరిస్వామిని ॥ కంటి ॥

శేషాచార్యులవారి వ్రాఁతప్రతి.

శ్రీరాగము

ఒకపరి కొకపరి కొయ్యారమై
మొకమునం గళలెల్లా మొలచినట్లుండె ॥ పల్లవి ॥

జగదేకపతిమేనఁ జల్లినకర్పూరధూళి
జిగిగొని నలువంకఁ జిందగాను
మొగిఁ జంద్రముఖి నురమున నిలిపెఁ గనుక
పొగరువెన్నెల దిగఁబోసినట్లుండె ॥ ఒక ॥

పొరి మెఱుఁగుఁజెక్కులఁ బూసినతట్టుపునుఁగు
కరఁగి యిరుదెసలఁ గారఁగాను
కరిగమనవిభుఁడు గనక మోహమదము
తొరిగి సామజసిరి దొలఁకిన ట్లుండె ॥ ఒక ॥

మెఱయ శ్రీవెంకటేశుమేన సింగారముగాను
తఱచయినసొమ్ములు ధరియించఁగా
మెఱుఁగుఁబోడియలమేలుమంగయుఁ దాను
మెఱుపు మేఘముగూడి మెఱసినట్లుండె ॥ ఒక ॥

శ్రీరాగము

పులుగడిగినయట్టి పురుషోత్తముఁడు వాఁడే
ఎలమి నారతులు మీ రెత్తరే దేవునికి ॥ పల్లవి ॥

గొప్పయింద్రనీలాలకొండ మంచు గప్పినట్టు
నెప్పుమింట పాలవెల్లి నెరసినట్టు
నిప్పునీలమేఘముపై వెన్నెల గాసినయట్టు
కప్పురధూళి మేనఁ గప్పిరి దేవునికి ॥ పులు ॥

నిండు నైరావతముపై నీలిజగ గప్పినట్టు
వెండిమేడపైఁ జీఁకటి విడిసినట్టు
పుండరీకపుఁగొలను పొరిఁ దేం ట్లాఁగినట్టు
మెండగుతట్టుపునుఁగు మెత్తిరి దేవునికి ॥ పులు ॥

అదె నల్లగలువల నకరువు లుండినట్టు
మెదిగి కస్తూరిభూమి మేరువున్నట్టు
యెదుట శ్రీవేంకటేశునెద నలమేల్మంగను
గుదిగుచ్చి సొమ్ములెల్లా గుప్పిరి దేవునికి ॥ పులు ॥

రా. తి. శృం. సం. 94 రేకు.

శంకరాభరణం

ఏమనిచెప్పుదుమమ్మ యీతనిసౌభాగ్యము
కోమలపుఁజవ్వనము గుఱుతైనట్టుండె ॥ పల్లవి ॥

ఒట్టుచుఁ గప్పురకాపు ఊడిగెపువారెల్లా
అట్టె దేవునికి నలఁదగాను
దట్టముగ మంచితెల్లఁదామెరపువ్వునకు
ముట్టి అవయవములు మొలచినట్టుండె ॥ ఏమని ॥

తనివొంద గిన్నెలతోఁ దట్టుపుణుఁగులు దెచ్చి
పొలుపొందఁ దిరుమేనఁ బుయ్యఁగాను
పనివడి గొప్పనిదుపాటినేరేడుఁబండు
కనుపట్ట పురుషాకారమైనట్టుండె ॥ ఏమని ॥

అలమేలుమంగ నురమందుఁ బెట్టి సొమ్ములెల్లా
పలువిధముల నించి భావించఁగాను
అలర శ్రీవేంకటేశుండనెడిపుప్పొడిరాశి
వెలయ మరుఁడు ముద్రవేసినట్లుండె ॥ ఏమని ॥

పె — ౧ — శృం — ౨౪ రేకు.

నేఁడు స్వామినామపుఁగర్పూరచూర్ణమును తిలకపుఁగస్తూరిని బునుఁగు తైలమునుగలపి శ్రీపాదరేణువని వేఱుగాను, అభిషేకపు-సుగంధితీర్థమును పాదతీర్థమని వేఱుగాను భక్తులకుఁ బ్రసాదించుట జరుగుచున్నది. రేవణూరి వేంకటాచార్యుఁడురచించిన శ్రీపాద-రేణుమహాత్మ్యమున స్వామి మేనెల్ల మేదించిన, మేదించుటలో శ్రీపాదములందుఁ దొరగిన కర్పూరధూళితోడిపునుఁగుతైలమును దన్మిశ్రమయిన పాదతీర్థమును శ్రీపాదరేణు నామమునఁ బ్రస్తుతి-గన్నది.

తాళ్లపాకవారి సంకీర్తనములలో నిప్పటికి నేఁ జూచినంతలో పునుగుతైలముతోడికస్తూరీకర్పూరమిశ్రితమయినపాద-తీర్థమే ప్రస్తుతమయినది గాని, నేటి శ్రీపాదరేణుసంకలనరీతిగాని శ్రీపాదరేణునామముగాని కానరాలేదు. ఒకసంకీర్తనము :—

శంకరాభరణము

* శ్రీహరిపాదతీర్థంబే చెడనిమందు
మోహపాశాలు గోసి మోక్షమిచ్చే మందు ॥ పల్లవి ॥

కారమై కంటగించనికడుఁజల్లనిమందు
నూఱనికాచనియట్టినున్ననిమందు
కోరికతో వెలవెట్టి కొనితే వల్లనిమందు
వేరువెల్లంకులు కూర్చనట్టి వెండవోనిమందు ॥ శ్రీహరి ॥

* దీని కాకరము చూపలేదు. యతిప్రాసలలో రేఫఱకారసాంకర్యమూ చింత్యమే.

గుఱుతైనరోగములు గుణముచేసేమందు
దురితములు పెడఁబాపే దొడ్డమందు
నిరతము బ్రహ్మాదులు నేరుపుతో సేవించేమందు
నరకము సొరనట్టినయమయినమందు ॥ శ్రీహరి ॥

పొంకముతో భయములు పొందనియ్యనిమందు
మంకుబుద్ధులు మాన్పి మన్నించేమందు
పంకజాక్షి వేంకటరమణ ప్రపన్నునిమందు
సెంకించక తనదాసులఁ జేపట్టేమందు ॥ శ్రీహరి ॥

అన్నమాచార్యుని సంకీర్తనములలో గురుస్తుతిపరములుగా రచనలు చాలఁగలవుగాని ఆ గురువు పేరేమో సరిగాఁ దెలియరాలేదు. ముద్రాధారణానంతరము వైష్ణవు లీతని బంతి నిడుకొని భుజించిరట (చూ 28 వ పుట). అన్నమాచార్యునినాఁడే యీ వంశము వారు వైష్ణవులయిరి. ఈ విషయము నీతని పెద్దమనుమఁడు చిన తిరుమలాచార్యుఁ డిట్లు చెప్పుకొన్నాఁడు.

దేసాళం

ఎట్టిహితోపదేశకుఁ డెటువంటిదయాళువు
అట్టె తాళ్ళపాకన్నమాచార్యులు ॥ పల్లవి ॥

పచ్చితామసుల మమ్ముం బరమసాత్వికులఁగా
యిచ్చటనే సేసినాఁడు యెంతచిత్తము
ఇచ్చగించి మాకులాన నెన్నఁడు లేనివైష్ణవ-
మచ్చముగాఁ గృపసేసె నన్నమాచార్యుఁడు ॥ ఎట్టి ॥

ముదిరినపాపకర్మములు సేసినట్టిమమ్ము
యెదుటఁ బుణ్యులఁ జేసె నెంతసోద్యము
కదిసి యేజన్మానఁ గాననిసంకీర్తన-
మదన నుపదేశించె నన్నమాచార్యుఁడు ॥ ఎట్టి ॥

గడుసుఁదనపుమమ్ముఁ గడువివేకులఁ జేసి
యిడుమలెల్లాఁ బాపె నేమరుఁడు (గురుఁడు?)
నడుమనే యన్నడుఁ గానని శ్రీవేంకటనాథు-
నడియాలముగ నిచ్చె నన్నమాచార్యుఁడు ॥ ఎట్టి ॥

చివతిరు, అధ్యా. 8 తేకు.

అన్నమాచార్యచరిత్రమున (చూ 28 పుట.) నిక్కడఁ గొంత గ్రంథపాత మున్నది. అందుఁ గొన్నియేండ్లకాలమేమో గురుసన్నిధి నన్నమాచార్యుఁ డుండుట, ఆతని వెదకికొనుచు నాతనితల్లి తిరుమలకు వచ్చి కొడుకును జూచి యింటికి రమ్మని పిలుచుట, అతఁడు సమ్మతింపకుండుట, అందుపై గురుఁడేవో దివ్యోపదేశములు చేసి యింటికిఁబొమ్మని మీవంశమునఁ బుట్టఁబోవువారు మహనీయులు కాఁగలరని యాశీర్వదించుట ప్రధానముగా నుండఁదగినకథాంశము. తొలుత నింటికిఁబో సమ్మతింపకున్నను గుర్వాజ్ఞ గనుక నన్నమాచార్యుఁ డెట్టకేలకందుకు సమ్మతించెను. ఈసందర్భమున సంకీర్తనము లున్నవి :—

మలహరి

సర్వోపాయముల జగతి నాకితండె
వుర్విధరుఁడు పురుషోత్తముం డితఁడె ॥ పల్లవి ॥

సకలగంగాదితీర్థస్నానఫలము లివి
స్వామిపుష్కరిణీజలమె నాకు
సకలపుణ్యక్షేత్రావాసయాత్ర లివి
సరి వేంకటాచలవిహార మిదియె
సకలవేదాధ్యయనశాస్త్రపాఠంబు లివి
శౌరిసంకీర్తనం బిదియె నాకు

సకలకర్మానుష్ఠానముల యితని కిచ్చుటఁ
జాతుపడికైంకర్య మిదియె ॥ సర్వో ॥

ఉపవాసతపము లివి యితనిప్రసాదంబు-
లొగి భుజింపుటె నాకు దినదినంబు
జపరహస్యోపదేశంబు లితనిపాద-
జలములు శరణనేటిసేవ యొకటె
ఉపమింపఁ బుణ్యపురుషులదర్శనము నాకు-
నొగి నిచటిబహువృక్షదర్శనంబు
యెపుడుఁ బుణ్యకథాశ్రవణంబు లిచ్చోటి-
యెన్నఁగలబహుపక్షికలకలంబు ॥ సర్వో ॥

తలఁపుగలయోగంబులందు శ్రీవైష్ణవులఁ
దగులుసంవాససహయోగంబు
వెలయ నిందుమహోత్సవంబు లిన్నియు నితని-
విభవంబు లెసఁగుతిరునాళు నాకు
చెలఁగి యిటుదేవతాప్రార్థనింతయు నాకు
శ్రీవేంకటేశ్వరునిశరణాగతి
అలరునాసంపదలు యితనిపట్టపురాణి-
అలమేలుమంగకడకంటిచూపు ॥ సర్వో ॥

అన్న. అధ్యా. 133 తేకు.

బౌళి

పాడేము నేము పరమాత్మ నిన్నును
వేడుక ముప్పదిరెండువేళల రాగాలను ॥ పల్లవి ॥

తనువే వొళవు తలయే దండెకాయ
ఘనమైవూర్పులు రెండు కట్టినత్రాళ్లు
మనసె నీబద్దితాడు మఱి గుణాలె జీవాళి
మొనసినపుట్టుగె మూలమైనకరడి ॥ పాడే ॥

పాపపుణ్యా లిరువంక పైఁడివెండియనుసులు
పైపైఁ గుత్తికె మేటి పైచనిగె
కోపులనాలికె లోనఁ గుచ్చికట్టినట్టితాడు
చూపరానిసంసారమె సూత్రపుగణికె ॥ పాదే ॥

జీవునికి సీదండె సేసినవాఁడవు నీవు
వావాతిమాటలే నీపైవన్నెపదాలు
ఈవి మాకు నిహపరా లిచ్చితివి మెచ్చితివి
శ్రీవేంకటేశ నీవే చేకొన్నదాతవూ ॥ పాదే ॥

అన్న. అధ్యా. 281 రేకు.

గుండక్రియ

దాఁచుకో నీపాదాలకుఁ దగ నేఁజేసినపూజ లివి
పూఁచి నీకీరితిరూపపుష్పము లివి యయ్యా ॥ పల్లవి ॥

ఒక్కసంకీర్తనే చాలు వొద్దికై మమ్ము రక్షించఁగ
తక్కినవి భండారాన దాఁచి వుండనీ
వెక్కసమగునీనామము వెలసులభము ఫలమధికము
దిక్కై నన్నేలితి వింక నవి తీరనినాధనమయ్యా ॥ దాఁచు ॥

నానాలికపై నుండి నానాసంకీర్తనలు
పూని నాచే నిన్నుఁ బొగడించితివి
వేనామాలవెన్నుఁడా వినుతించ నెంతవాఁడ
కానిమ్మని నా కీపుణ్యము గట్టితి వింతేయయ్యా ॥ దాఁచు ॥

ఈమాట గర్వముగాదు నీమహిమే కొనియాడితిఁగాని
చేముంచి నాస్వాతంత్ర(త్ర్యః)ము చెప్పినవాఁడఁ గాను
నేమానఁ బాడేవాఁడను నేరము లెంచకుమీ
శ్రీమాధవ నే నీదాసుఁడ శ్రీవేంకటేశుఁడవయ్యా ॥ దాఁచు ॥

అన్న. అధ్యా. 169 రేకు

లలిత

బల్లిదులు నీకంటెఁ బరులున్నారా నన్నుఁ
దొల్లిటిబారి నిఁకఁ దోయకు మోయయ్య ॥ పల్లవి ॥

చిక్కులభవములఁ జేరఁ జిక్కి వోపలేక
నిక్కి నీమరఁగు చొచ్చి నిలిచితిని
అక్కజమైయల్లనాఁడె(టి?) అప్పులకర్మము లెల్ల
ఇక్కడనే చుట్టుముట్టీ నేమి సేతునయ్య ॥ బల్లి ॥

లచ్చి సంసారమునకు లగ్గ మచ్చి తీరలేక
యిచ్చట నిన్నుఁగొలిచి యెక్కువైతిని
పొచ్చముల నల్లనాఁటిపూఁట దీరదవి కొన్ని
బచ్చెన బందాలు వచ్చెఁ బాపఁగదవయ్య ॥ బల్లి ॥

అంచల నింద్రియముల కరివెట్టి పెట్టలేక
ముంచి నీపాదాలకు మొఱవెట్టితి
పొంచిన శ్రీవేంకటేశ భువనరక్షకుఁడవు
పంచలనున్నాఁడ నన్నుఁ బాలించవయ్య ॥ బల్లి ॥

అన్న. అధ్యా. 361 రేకు.

నారాయణి

ఏలికవు నీవట యింకా దైన్యమేల
తాలిమి నీచేఁతలకుఁ దగవుగా దనరా ॥ పల్లవి ॥

ఘనకర్మానుభవమె కావలె నొండె నాకు
వనజాక్ష నీసేవే వలె నొండె
కినుకఁ బూఁటయు సంకెలయు రెండునేల
ననిచి ఇందుకు నిన్ను నవ్వేరుసుమ్మీ ॥ ఏలి ॥

పైకొని నేఁజేసినపాపమె కావలె నొండె
తూకొని నీనామముచేఁ దుంచుట యొండె
సాకిరి చంకదుడ్డు శరణార్థి రెండునేల
మేకొని యీమాట వింటే మెత్తురా నిన్నును ॥ ఏలి ॥

ఇరవుగా మఱపొండె యెఱుక గావలెనొండె
సరస రెండుమనైన సంగతౌనా
గరిమ శ్రీవేంకటేశ కరుణించితివి నన్ను
సరిబేసి జంటమాట జఱపకు మింకను ॥ ఏలి ॥

అన్న. అధ్యా. 335 తేకు.

ఎట్టకేల కన్నమాచార్యుఁడు తిరుమల వీడి తల్లితో నింటికిఁ జేరెను. నవయౌవనముననున్నకుమారునికిఁ తల్లిదండ్రులు పెండ్లి-ప్రయత్నములు చేసిరి. తిరుమలమ్మయని అక్కలమ్మయని భార్యల-నిద్దఱనిచ్చి పెండ్లి చేసిరి. అన్నమాచార్య చరిత్రమున నిర్వురను సమకాలముననే పెండ్లాడె ననదగినట్లు రచనమున్నది.

(చూ. 30 పు.)

తాళ్లపాకలో తిరుమలమీఁద అహోబలమున ఇంక ననేక పుణ్యస్థళముల వర్తించుచు, గార్హాస్థ్య మనుభవించుచు, నన్నమాచార్యుఁడు నవయౌవనమున స్వామిమీఁదఁ జాల శృంగారకీర్తనములు విరచించెను.

అహోబలనృసింహస్వామి గురువై తానే త్రిదండమును మంత్రములను ననుగ్రహింపఁగా హయగ్రీవానుగ్రహముఁ బడసి సన్యాసియై వేదాంతదేశికునిసంప్రదాయము ననువర్తించుచున్న-శఠకోపమునియొద్ద సకల వేదాంతశాస్త్రము నన్నమయ యధ్యా-యనముగావించెను. ఈశఠకోపముని అహోబలమఠ ప్రతిష్ఠాపనా-

చార్యులయిన యాదివణ్ శఠ కోపమునీశ్వరులగుదురు. అన్నమయ-నాఁట నీశఠకోపయతులే వర్తిల్లిరి. **ఆముక్తమాల్యదలో** శ్రీకృష్ణదేవరాయలవారీశఠకోపయతిని సన్నుతించిరి. (చూ. ఆశ్వా 7 వచనము) అన్నమాచార్యుఁ డీయతివర్యు నిట్లు కీర్తించెను.

భైరవి

చూడుఁ డిందరికి సులభుఁడు హరి
తోడునీడయగుదొరముని యితఁడు ॥ పల్లవి ॥

కైవల్యమునకుఁ గనకపుతాపల-
త్రోవై శ్రుతులకుఁ దుదిపదమై
పావన మొకరూపమై విరజకు
నావై యున్నాఁ డిదె యితఁడు ॥ చూడు ॥

కాపాడఁగ లోకములకు సుజ్ఞాన-
దీపమై జగతికిఁ దేజమై
పాపా లడపఁగ భవపయోధులకు
తేపై యున్నాఁ డిదె యితఁడు ॥ చూడు ॥

కరుణానిధిరంగపతికిఁ గాంచీ-
వరునకు వేంకటగిరిపతికి
నిరతి నహోబలనృకేసరికిఁ ద-
త్పరుఁడగుశఠగోపమ్మని యితఁడు ॥ చూడు ॥

అన్న. అధ్యా. 19 రేకు.

అన్నమాచార్యుఁడు మంచిప్రాయముననే రామాయణ-మెల్ల సంకీర్తనాత్మకముగా వెలయించెను. (చూ. 30 పుట.) అన్నమాచార్యుని సంకీర్తనములలో రామాయణకథాఘటితములు చాలఁ గలవు. అన్నమయ సంకీర్తనపద్ధతి జగన్మోహనమై ప్రఖ్యాతి కెక్కెను.

అది విని సాళ్వనరసింగరాయఁ డన్నమయదర్శన మపేక్షించెను. ఈనరసింగరాయఁడు టంగుటూరి[1] పాలకుఁడని నాశీకబాంధవాన్వయుఁడని యిందున్నది (చూ. పుట 31). అతఁడు చంద్రవంశమువాఁడని శాసనములందును గ్రంథములందు నున్నది. ఇందునాశీక-'బాంధవా' ఉండుట, 'శాత్రవా' ఉండుటకు వ్రాఁతగానిచేతప్పు గాఁబోలును. నరసింహరాయఁడు విజయనగరపుఁ బ్రథమరాజవంశ్యుఁడగు విరూపాక్షరాయలతర్వాత నావంశము నుత్సారించి రాజ్యమాక్రమించు కొన్నాఁడు. ఇంచుమించుగా నాతఁ డన్నమయవయసువాఁడు. అతఁడు తొలుత దండనాథుఁడుగా విద్యానగరరాజుల క్రిందనుండి యారాజులదౌర్బల్యముచే సనసన్నగఁ బెంపొంది తుదికి విద్యానగరాధీశ్వరుఁడయినాఁడు. విద్యానగర మాక్రమించుకొనక పూర్వము క్రీ. 1450 ప్రాంతముల నీతఁడు పొత్తపినాఁటిలోని టంగుటూర దండనాథుఁడై ప్రాభవమున వర్తిల్లుచుండఁబోలును. అన్నమాచార్యచరిత్రమున నాతఁడు 'రాచమూఁకలలోఁ బరాక్రమశాలి' యని కలదు. అతఁడన్నమాచార్యుని వేఁడికొని తనయూరికిఁ బిలుచుకొనిపోయినాఁడు. అపుడు "శ్రీకృష్ణు మన్ననఁ గ్రీడి భూచక్ర। మేకచక్రంబుగా నేలినపగిది। నాలాగు మీ సహాయము నాకుఁగలుగ। నేలుదు ధరయెల్ల నేకచక్రముగ" నని తనకోర్కి తెల్పుకొన్నాఁడు. రాయఁడు నన్నమయయుఁ బొంది పొసఁగి టంగుటూరఁ గొన్నాళ్లుండిరి. అన్నమయయాశీస్సుచే శ్రీవేంకటేశ్వరస్వామిదయచే నరసింగరాఁడు విజయనగరరాజ్య మాక్రమించుకొనెను. తిరుపతిశాసనములఁబట్టియు సాళ్వాభ్యుదయమును బట్టియు నాతఁడు కొన్నాళ్లు తిరుపతిదగ్గరిచంద్రగిరిలో రాజ్యమేలినట్లు తెలియనగును. టంగుటూ రాతనిజన్మస్థలమో దండనాయకతాస్థానమో కాఁబోలును.

1. టంగుటూరు కడపజిల్లా రాజంపేట తాలూకాలో నున్నది.

విజయనగరరాజ్యపువిప్లవ (విరూపాక్ష చంద్రశేఖర రాయల) కాలమునఁ గాఁబోలును కపిలేశ్వరగజపతి యొకమాఱును, పురుషోత్తమ గజపతి యింకొకమాఱును విజయనగరముమీఁదికి దండెత్తి వచ్చిరి. తొలితూరి కొంత కప్పము చెల్లించి విరూపాక్షరాయఁడు గాఁబోలును విజయనగరమును రక్షించుకొనెను. రెండవతూరి పురుషోత్తమగజపతికి సాళ్వనరసింహరాయఁడుదయగిరి రాజ్యమున నొసంగి విజయనగరమును గాపాడఁగలిగెను.

కపిలేశ్వరగజపతి:—

ప్రసహ్య కర్ణాటమహీపతేః పురీం నిరుధ్య విద్యానగరీం నిజైర్బలైః
సమున్నతం మానమివోచ్ఛ్రయం కరం సమాదదే కర్కశచక్రవిక్రమః

పురుషోత్తమగజపతి:—

యస్మై నిత్యతరప్రతాపదహనజ్వాలాయమానధ్వజ-
స్తంభాబద్ధకుసుంభరక్తవసనప్రేక్షావిభగ్నద్విషే
సంధాయాభయయాచనాంజలి మహో దత్వోదయాద్రిం భయా-
దాత్మానం ముముచే నృసింహనృపతిః కర్ణాటదేశాధిపః[1]

చరిత్రకారు లీసందర్భము నిట్లు గుర్తించిరి.

"విషయాసక్తుఁడగు విరూపాక్షరాయని నాతనిపెద్దకొమారుఁడగు రాజశేఖరరాయలు చంపించెను. (౧౪౭౭). ఇతనిని ఈతని తమ్ముఁడగు రెండవవిరూపాక్షరాయలు చంపించెను. కాని యీభ్రాతృహంతపరిపాలనము ప్రజల కిష్టమైనది గాదయ్యెను. ఆతని దండనాయకుఁడగు సాళువనరసింహరాజు సర్వజనులు

1. అనంతవరతామ్రశాసనము, భారతి సంవత్సరాదిసంచికలోను, కళింగదేశసంచికలోను ప్రకటితము.

తనకు అనుకూలురుకాఁగా రాజును వెడలఁగొట్టి రాజ్యమును ఆక్రమించుకొనెను. అంత నీప్రథమవంశ మంతరించెను. (౧౪౮౭). తర్వాత సాళ్వనరసింహరాజు ౧౪౮౭ నుండి ౧౪౯౦ దాఁక రాజ్య మేలెను.''

సాళ్వనరసింగరాయనికి బ్రహ్మహత్యాపాపము చుట్టుముట్టఁగా దానిని మాధ్వమతాచార్యులగు శ్రీపాదరాయలవారు విడఁగొట్టిరట. ఈ బ్రహ్మహత్య కారణముగాఁ దిరపతి వేంకటేశ్వరస్వామి యర్చనము నిలిచిపోఁగా వ్యాసరాయలు పండ్రెండేండ్లు స్వామియర్చనము సలిపి నెమ్మదిగా మరల వైఖానసులఁ జేర్చిరట! శ్రీపాదరాయాష్టకములో నీశ్లోకమున్నది.

శ్రీమద్వీరనృసింహరాయనృపతే ర్భూదేవహత్యావ్యథాం
దూరీకృత్య తదర్పితోజ్జ్వలమహాసింహాసనే సంస్థితః
శ్రీమత్పూర్వకవాటనామకపురే సర్వేష్టసిద్ధిప్రదః
శ్రీశ్రీపాదయతీంద్రశేఖరమణి ర్భూయా త్సనః శ్రేయసే.[2]

క్రీ. శ. 1440 నాఁటికిఁ బదునాఱేండ్లవాఁడయిన యన్నమాచార్యుఁ డీరాజోప్లవముల లెల్ల నెఱిఁగున్నాఁడు. నరసింహరాయల ప్రార్థనమునఁ గాబోలును దఱచుగా విద్యానగరమున కరుగుచు నక్కడ వెలసియున్న వేల్పులపై పెక్కుసంకీర్తనముల రచించినాఁడు. ఆయాకాలములలో నాతని కక్కడిరాజులదౌర్జన్యములు ప్రత్యక్షము లగుచుండెడివి. రాజ్యలబ్ధికై నాఁటిరాజులు చేసినపితృభ్రాతృపుత్రహత్యాదుల నాతఁడు సంకీర్తనములలో వివరించి విలపించినాఁడు.

1. మహమ్మదీయమహాయుగము.
2. దీనిని దొలఁత కర్ణాటచరిత్రకారులు గుర్తించిరి.

శ్రీరాగం

వెఱతు వెఱతు నిందు వేడుకపడ నిట్టి-
కుఱుచబుద్ధుల నెట్టు గూడుదువయ్యా ॥ పల్లవి ॥

దేహమిచ్చినవానిఁ దివిరి చంపెడువాఁడు
ద్రోహిగాక నేఁడు దొరయటా
ఆహికముగ నిట్టిఅధమవ్రి(వృ?)త్తికి నే
సాహసమున నెట్టు చాలుదునయ్యా ॥ వెఱ ॥

తోడఁబుట్టినవాని తొడరి చంపెడువాఁడు
చూడ దుష్టుఁడుగాక సుకృతియట
పాడైనయిటువంటిపాపబుద్ధులు నేసి
నీడ నిలువ నెట్టు నేరుతునయ్యా ॥ వెఱ ॥

కొడుకు నున్నతమతిం గోరి చంపెడువాఁడు
కడుఁబాతకుఁడుగాక ఘనుఁడటా
కడలేనియిటువంటికలుషవ్రి(వృ?)త్తికి నాత్మ
వొడఁబఱపఁగ నెట్లోపుదునయ్యా ॥ వెఱ ॥

తల్లిఁ జంపెడువాఁడు తలఁప దుష్టుఁడు గాక
యెల్లవారల కెల్ల(కన్న?) నెక్కుడటా
కల్లరి యనుచు లోకము రోయుపని యిది
చెల్లఁబో నే నేమిసేయుదునయ్యా ॥ వెఱ ॥

యింటివేలుపువేంకటేశ్వరుఁ దనవెంట-
వెంటఁ దిప్పెడువాఁడు విభుఁడటా
దంటనై యాతనిదాసానుదాసినై
వొంటి నుండెద నేమి నొల్ల నోయయ్యా ॥ వెఱ ॥

అన్న. అధ్యా. 38 రేకు.

విజయనగరరాజ్యముమీదికి (కపిలేశ్వర, పురుషోత్తమ) గజపతులు దండెత్తి వచ్చునపుడో యింకెపుడో అన్నమయ్య విజయనగరములోనో స్వగ్రామముననో ఉండఁగా, నాతని దేవతార్చన విగ్రహములను శత్రువు లెత్తుకొనిపోవుటో, స్థలముమార్పుగజిబిజిపాటులో నేమో అయిపోవుటో జరగి కానరాకపోఁగా సంకీర్తన రూపమున నిట్లు విలపించినాఁడు.

బౌళి

ఇందిరారమణుఁ దెచ్చి యియ్యరో మా కిటువలె
పొంది యీతనిఁ బూజించఁ బొద్దాయ నిపుడు ॥ పల్లవి ॥

ధారుణి మైరావణు దండించి రాముఁ దెచ్చి
నేరుపుమించినయంజనీతనయా
ఘోరనాగపాశములఁ గొట్టి వేసి యీతని
కారుణ్యమందినట్టిఖగరాజ గరుడా ॥ ఇంది ॥

నానాదేవతలకు సరసింహుఁ గంభములో
పానిపట్టి చూపినట్టి ప్రహ్లాదుఁడా
మానవుఁడై (డౌ?)కృష్ణుమహామల విశ్వరూపు
పూని బండినుంచుకొన్నపోటుబంట యర్జునా ॥ ఇంది ॥

శ్రీవల్లభునకు నశేషకైంకర్యములా
శ్రీవేంకటాద్రివైన శేషమూరితి
కైవసమైనయట్టికార్తవీర్యార్జునుఁడా యీ-
దేవుని నీవేళ నిట్టె తెచ్చి మాకు నియ్యరే ॥ ఇంది ॥

అన్న. అధ్యా. 373 తేకు.

క్రీ. శ. 1440 ప్రాంతములనోతర్వాతనో తురుష్కులు గాఁబోలును జరిపిన దౌర్జన్యము నన్నమాచార్యు డిట్లు చెప్పిచెప్పి చింతిల్లినాడు.

రామక్రియ

తతిగాని యీపాటు దైవమా విచారించవే
కతలాయఁ జెప్ప నేఁడు కలికాలమహిమా ॥పల్లవి॥

తుటుములై భూసుర(రు?)లతుండెములు మొండెములు
యిటువలె భూతములు యెట్టు మోఁచెనో
అటుబాలులరొదలు ఆకాశ మెట్టోరిచెనో
కటకటా యిట్లాయఁ గలికాలమహిమా ॥తతి॥

అంగలాచే(ర్చే?)కామినులయంగభంగపుడోఁపు-
లింగితాన మింటసూర్యుఁ డెట్టు చూచెనో
పొంగునానాజాతిచేత భువన మెట్లానెనో
కంగి లోక మిట్లాయఁ గలికాలమహిమా ॥తతి॥

అరుదు గోహత్యలు సేయఁగ దూడ లంగలావ(ర్వ?)
సరి ధర్మదేవ తెట్టు సమ్మతించెనో
పరధనచూఱ కెట్టు పట్టాయనో లక్ష్మి
కరుణ యెం దణఁగెనో కలికాలమహిమా ॥తతి॥

దేవాలయాలు నానాదేశములెల్లాఁ జొచ్చి
దేపఁగా నెట్లుండిరో దేవతలు
తావులేలేరాజులకు దయ గొంత పుట్టదాయ
కావరమే ఘనమాయఁ గలికాలమహిమా ॥తతి॥

నిరపరాధులఁ జంపి నెత్తురు వారించఁగాను
తెరల కెట్టుండిరో దిక్పాలులు
విరసవర్తను లుండేవిపరీతకాలమున
గరువాలుం గపటాలె కలికాలమహిమా ॥తతి॥

వుపమించి దంపతులు వొకరొకరినిం జూడ
చపలదుఃఖములతో సమయఁగాను
తపములు జపములు ధర్మము లెం దణఁగెనో
కపురుం బాపాలు నిండెఁ గలికాలమహిమా ॥ తతి ॥

తలలువట్టీడువఁగా తల్లులు(లః) బిడ్డల వేయ
తలఁపెట్టుండెనో యంతర్యామికి
మలసి ముక్కులు గోయ మరుఁ డెట్టు వోరిచెనో
కలఁకలే ఘనమాయఁ గలికాలమహిమా ॥ తతి ॥

దీనత లోఁబడి గుండెదిగు లసురుసురులు
వాని నెట్లు * లోఁగొనో వాయుదేవుఁడు
గూను వంచి తల్లి చూడఁ గొడుకుఁ గుత్తిక గోయఁ
గానఁబడె నింతేసి కలికాలమహిమా ॥ తతి ॥

పలుమాఱు నమ్మించి ప్రాణములు గొనఁగాను
యిలఁ దమలోఁ బ్రాణాలెట్లుండెనో
నెలవై శ్రీవేంకటేశ నీవే యెరుంగుదువు
కలుషమే ఘనమాయఁ గలికాలమహిమా ॥ తతి ॥

అన్న. అధ్యా. 373 రేకు.

గజపతులు విద్యానగరము నాక్రమించినప్పు డాతఁ డొడ్డెబాస నేర్చుకోవలసినవాఁ డయినాఁడు గాఁబోలును. దీనిని సంకీర్తనమునఁ జెప్పుకున్నాఁడు:—

మాళవి

అన్నియు నాయందె కంటి నన్నిటివాఁడా నేనె
మున్నె నా భావముతో ముడిచివేసినది ॥ పల్లవి ॥

---

* 'లోఁగొనో' 'లోఁగొనెనో'కు వ్యావహారికము గావచ్చు.

చెలఁగి సంసారమే చింతించి సంసార(రి?)నైతి
ములిఁగి ముక్తి దలఁచి ముక్తుఁడనైతి
పలుమతాలు దలఁచి పాషండబుద్ది(ద్ధి?)నైతి
చెలఁగి శ్రీపతిఁ దలఁచి వైష్ణవుఁడనైతి ॥ అన్ని ॥

పొసఁగఁ బుణ్యముసేసి పుణ్యాత్ముఁడనైతి
పసలఁ బాపముచేసి పాపకర్ముఁడనైతి
వెస బ్రహ్మచారినైతి వేషేయాచారమున
ముసిపి(ఁగి?) మఠాకాచారమున సన్యాసినైతి ॥ అన్ని ॥

వొగి నొడ్డెభాష లాడి వొడ్డెవాఁడనైతిని
తెగి తెలుఁగాడనేర్చి తెలుఁగువాఁడనైతి
అగడై శ్రీవేంకటేశ అన్నియు విడిచి నేను
తగు నీదాసుఁడనై దాసరి నేనైతి ॥ అన్ని ॥

అన్న. అధ్యా. 266 రేకు.

విజయనగరరాజ్యప్రధానరాజధాని విజయనగరమే అయినను నరసింహరాయఁ డదు స్థిరవాసము చేయలేదేమో! రాజ్యసర్వస్వాక్రమణానంతరమో తత్పూర్వమో కొన్నాళ్లాతఁడు గొప్పదుర్గమగు పెనుగొండలోఁగూడ నుండెను గాఁబోలును. అన్నమాచార్యునిఁ బెనుగొండకు రావించుకొని సంకీర్తనములు వినిపింపవేఁడెను.

అన్నమయపాడుట

తేనెలపై తేట తిన్ననిచెఱకు-
పానకముల నేరుపఱిచినమేలు
చక్కెరలో తీపు చల్లఁదెమ్మెరలు
చిక్కనికపురంబుజీవరత్నములు
కలయమృతంబు మీఁగడమీఁదిచవులు
చిలుకుచుఁ గవులెల్లఁ జేయెత్తి మ్రొక్క- (చూ. 33 పుట.)

నన్నమయ పాడెను. తిరుమలాచార్యుఁడుగాఁబోలును అన్నమాచార్యసంకీర్తనముల నిట్లు సన్నుతించెను.

సురలకు నరులకు సొరిది వినవిన
అరుదు తాళ్ళపాకఅన్నమయ్యపదములు ॥ పల్లవి ॥

చక్కెరలై చవిచూపీ జాలై తావి చల్లీ-
నక్కజపుమాఁతువ్రాలై మెఱసీని
నిక్కుటద్దములై మానిలువునీడలు చూపీ-
నక్కర తాళ్ళపాకాన్నమయ్యపదములు ॥ సుర ॥

పన్నీరై పైఁబూసీఁ గప్రంబై చలువ రేఁచీ
మిన్నగలముత్యములై మెయినిండీని
వెన్నుబలములై మావెంటవెంటఁ దిరిగీని
అన్నిట తాళ్ళపాకఅన్నమయ్యపదములు ॥ సుర ॥

నెట్టన వేదాంతములై నిత్యములై పొడచూపీ
పుట్టుతోనె గురువులై బోధించీని
గట్టివరాలిచ్చే శ్రీవేంకటనాథుని మెప్పించీ-
నట్టె తాళ్ళపాకఅన్నమయ్యపదములు ॥ సుర ॥

శేషా. వ్రాతప్రతి.

వానిని విని యానందపరవశుఁడై నరసింహరాయఁ డాచార్యునిఁ జాల సత్కరించెను. పచ్చలకడియాలు మొదలుగా నాభరణాంబరాదు లొసఁగెను. అన్నమాచార్యుల కాలముననే తాళ్లపాకవారికి అగ్రహారము లెన్నో ఉన్నట్టున్నవి. పిలనఁగాఁ దత్పుత్రుఁడు పెదతిరుమలయ్య చాలా అగ్రహారములను స్వామికి సమర్పించెను. అందుఁ గొన్ని యేని యన్నమాచార్యుఁడు నరసింగరాయాదులవల్ల నార్జించి యుండును. అన్నమాచార్యచరిత్రలో

43 పుటలో నిట్లున్నది. "వేంకటాద్రిచెంగటను తనయగ్రహారమై తనరుచునున్న [1]మరులుంకు (?) నొకజీడిమామిడి దాన"

అన్నమాచార్యుఁడు రాజసముతోఁ జాల వైభవముతోఁ గొన్నాళ్లు వెలుఁగొందెను. (చూ 35 పుట).

అన్నమయశృంగారకీర్తనలు.

ఈ రాయఁడు మరల నన్నమాచార్యుని నొకనాఁడు పిలిపించి స్వామివారిపై రచించినశృంగారసంకీర్తనములు గొన్ని పాడ వేఁడెను. అన్నమయపాడెను. (చూ పుట 36) అందు :—

చెలులార వేంకటశిఖరినాయకుని-
"కలికికిఁ గడగంటఁ గనుపట్టునెఱుపు
చెలువ మేగతి నుండెఁ జెప్పరే" యనిన
"నలువునఁ బ్రాణేశునాటినచూపు
నిలువునఁ బెఱుక నూనినశోణితంబు
తలపోయఁ గాదుగాదా యన్నపదము
పలుమఱుఁ బాడించి పాడించి చొక్కి"నాఁడట.

ఆ శృంగార సంకీర్తనమిది.

నాదరామక్రియ

ఏమొకో చిగురుటధరమున యెడనెడఁ గస్తురి నిండెను
భామిని విభునకువ్రాసినపత్రిక కాదుగదా ॥ పల్లవి ॥

---

1. ఇది "మరువాకల" కావచ్చును. ఈ పేరియగ్రహారమును అన్నమాచార్యులంకొమారుఁడు పెదతిరుమలాచార్యుఁడు స్వామికి సమర్పించెను.

కలికిచకోరాక్షికిఁ గడకన్నులు గెంపై తోఁచిన-
చెలువం బిప్పు డిదేమో చింతింపరె చెలులు
నలువునఁ బ్రాణేశ్వరుపై నాటినయాకొనచూపులు
నిలువునఁ బెరుకఁగ నంటిన నెత్తురు కాదుగదా ॥ఏమొ॥

పడతికి చనుఁగవమెఱుఁగులు పైపైఁ బయ్యద వెలుపల
కడుమించినవిధమేమో కనుగొనరే చెలులు
ఉడుగనివేడుకతోఁ బ్రియుఁడొత్తిననఖశశిరేఖలు
వెడలఁగ వేసవికాలపువెన్నెలకాదుగదా ॥ఏమొ॥

ముద్దియచెక్కులకెలఁకుల ముత్యపుజల్లుల చేర్పుల-
వొద్దికలాగు లివేమో వూహింపరె చెలులు
గద్దరితిరువేంకటపతి కాఁగిటియధరామృతముల
అద్దినసురతపువేళలఅందము కాదుగదా ॥ఏమొ॥

అన్న: శృంగా. 14. రేకు

రాజధిక్కారము

రాయఁడు గర్వించి మైమఱచి వేంకటపతిమీఁది పదములవంటి పదములు నామీఁదఁ జెప్పుమని కోరఁగా అన్నమాచార్యుఁడు "హరిముకుందునిఁ గొనియాడు నాజిహ్వ నినుఁ గొనియాడఁగ నేర" దని చెప్పి తిరస్కరించినాఁడు. (చూ. 36 పుట.) ఇట్టికథయే తిరుమళిశై ఆళ్వార్ల చరిత్రమునను గలదు. (చూ. పరమ. ఆశ్వా 2. పుట 92.)

లలిత

తలఁగరో లోకులు తడవకురో మమ్ము
కలిగిన దిదె మాకాపురమూ ॥పల్లవి॥

నరహరికీర్తన నానినజిహ్వా
ఒరుల నుతింపఁగనోపదు జిహ్వా
మురహరుపదముల మ్రొక్కినశిరము
పరులవందనకుఁ బరగదు శిరము ॥ తల ॥

శ్రీపతినే పూజించినకరములు
చోఁపి యాచనకుఁ జొరవు కరములు
యేపున హరికడ కేఁగినకాళ్లు
పాపులయిండ్లకుఁ బాఱవు కాళ్లు ॥ తల ॥

శ్రీవేంకటపతిఁ జింతించుమనసు
దావతి నితరముఁ దలఁచదు మనసు
దేవుఁ డతనియాధీనపుతనువు
తేవల నితరాధీనము గాదు ॥ తల ॥

అన్న. అధ్యా. 135 రేకు.

పాడి

పుట్టుభోగులము నేము భువి హరిదాసులము
నట్టనడిమిదొరలు నా కియ్యవలెనా ॥ పల్లవి ॥

పల్లకీలు నందలాలు పడివాగె తేజీలు
వెల్లవిరి మహాలక్ష్మివిలాసములు
తల్లి యాకెమ(గ)విసే దైవమని కొలిచేము
వొల్లగె మా కీసిరులు వొరు లియ్యవలెనా ॥ పుట్టు ॥

గ్రామములు రత్నములు గజముఖ్యవస్తువులు
ఆమనిభూకాంతకు నంగభేదాలు
భామినియాకెమగనిప్రాణధారిలెంకలము
హోమి మా కాతఁడె యిచ్చీ నొరు లియ్యవలెనా ॥ పుట్టు ॥

పసగలపదవులు బ్రహ్మనిర్మితములు
వెస బ్రహ్మతండ్రి శ్రీవేంకటేశుఁడు
యెసఁగి యాతఁడే మమ్మునేలి ఇన్నియు నిచ్చె
వొసఁగినమాసొమ్ములు వొరు లియ్యవలెనా ॥ పుట్టు ॥

అన్న. అధ్యా. 316 తేకు

శుద్ధవసంతం

చీచీ వివేకమా చిత్తపువికారమా
యేచి హరిఁగొలువక హీనుఁడాయ జీవుఁడు ॥ పల్లవి ॥

బతికేనంటాఁ బోయి పయిఁడి వుచ్చుక తన-
పతియవసరమునఁ బ్రాణమిచ్చీని
బతు కందులోన నేది పసిఁడి యెక్కడ నుండు
గతి హరిఁగొలువక కట్టువడె జీవుఁడు ॥ చీచీ ॥

దొడ్డవాఁడ నయ్యేనని దొరలఁ గొలచి వారి-
కడ్డము నిడుపు మొక్కి నతిదీనుఁడై
దొడ్డతన మేది యందు దొర యాడ నున్నవాఁడు
వొడ్డి హరిఁగొలువక వోడుపడె జీవుఁడు ॥ చీచీ ॥

చావనేల నోవనేల సారెఁ గిందుపడనేల
యీవల శ్రీవేంకటేశుఁ డింట నున్నాఁడు
దేవుఁ డాతఁడె నేఁడు తెలిసి కొలిచెఁగాని
భావించ కిన్నాళ్ళదాఁకా భ్రమఁబడె జీవుఁడు ॥ చీచీ ॥

అన్న. అధ్యా. 103 తేకు.

వరాళి

ఎవ్వరివాఁడాఁ గాను యేమందు నిందుకు
నవ్వుచు నాలోనిహరి నన్నుఁ గావవే ॥ పల్లవి ॥

కోపుల రాజులనెల్ల కొలిచి కొన్నాళ్లు మేను
చూపుడుఁబూఁట వెట్టితి సొగిసి నేను
యేపున సంసారమున ఇదిగాక కమ్మటాను
దాపుగ తొర్లుఁబూఁట తగిలించుకొంటిని ॥ ఎవ్వ ॥

మొదలఁ గర్మములకు మోసపోయి యీబ్రదుకు
కుదువవెట్టితినే గుఱిగానక
వెదకి కామునికి విషయములకు నే-
నదివో నావయసెల్ల నాహివెట్టితిని ॥ ఎవ్వ ॥

ఇప్పుడే శ్రీవేంకటేశ యీడేర్చి నామనసు
కప్పినగురుఁడు నీకు క్రయమిచ్చెను
చొప్పించి రిందరు బలువుఁడు చేపట్టె ననుచు
అప్పులెల్లఁ బాసి నీసొమ్మైతి నే నయ్యా ॥ ఎవ్వ ॥

అన్న. అధ్యా. 325 రేకు.

ఆచార్యునికి సంకెల.

రాయఁ డన్నమాచార్యునికి మూరురాయరగండమని పేరు-గల సంకెలవేయించి చెరసాలలోఁ బెట్టించెను. "సంకెల లిడువేళఁ జంపెడు వేళ నంకిలి ఋణదాత లాఁగెడు వేళ" ఇత్యాదిగా-నాతఁడు సంకీర్తనము చెప్పి సంకెల విదలించుకొన్నాడు. (చూ. 38 పుట.)

ముఖారి

ఆఁకటివేళల నలపైనవేళలను
తేఁకువ హరినామమే దిక్కు మఱి లేదు ॥ పల్లవి ॥

కొఱమాలివున్నవేళ కులముచెడినవేళ
చెఱవడి వొరులచేఁ జిక్కినవేళ
వొఱపైనహరినామ మొక్కటే గతిగాక
మఱచి తప్పిననైన మఱి లేదు తెఱఁగు ॥ ఆఁక ॥

ఆపద వచ్చినవేళ యాఅడిఁబడినవేళ
పాపపువేళల భయపడినవేళ
వోపినంత హరినామ మొక్కటే గతిగాక
మాపుదాఁకాఁ బొరలిన మఱి లేదు తెఱఁగు ॥ ఆఁక ॥

సంకెళ(ళ్లఁ?)ఁబెట్టినవేళ చంపఁ బిలిచినవేళ
అంకిలిగా నప్పులవా రాఁగినవేళ
వేంకటేశునామమే విడిపించ గతిగాక
మంకుబుద్ధిఁ బొరలిన మఱి లేదు తెఱఁగు ॥ ఆఁక ॥

అన్న. అధ్యా. 26 తేకు.

దేసాక్షి

నీదాసులభంగములు నీవు చూతురా
యేదని చూచేవు నీకు నెచ్చరించవలెనా ॥ పల్లవి ॥

పాలసముద్రముమీఁదఁ బవళించినట్టినీకు
వేలలై సురలు మొఱవెట్టినయట్టు
వేళతో మామనవులు విన్నవించితిమి నీకు
యేల నిద్దిరించేవు మ మ్మిట్టె రక్షించరాదా ॥ నీదాసు ॥

ద్వారకానగరములో తగ నెత్తమాడేనీకు
చీరాన ద్రౌపది మొఱవెట్టినయట్టు
ఘోరపురాజసభలఁ గుంది విన్నవించితిమి
యేరీతి పరాకు నీకు నిఁక రక్షించరాదా ॥ నీదాసు ॥

యెనసి వైకుంఠములో నిందిరఁగూడున్ననీకు
పెనఁగి గజము మొఱవెట్టినయట్టు
చనవుతో మాకోరికె సారె విన్నవించితిమి
విని శ్రీవేంకటేశుఁడ వేగ రక్షించరాదా ॥ నీదాసు ॥

అన్న. అధ్యా. 247 తేకు.

సామంతం

దాసవర్గములకెల్లా దరిదాపు మీరే కాన
వాసికి నెక్కించరాదా వసుధలో మమ్మును ॥ పల్లవి ॥

సేనాధిపతి నీవు చేరి విన్నవించరాదా
శ్రీనాధునికి నేము సేసేవిన్నపము
ఆనుక భాష్యకారులు అట్టే మీరుఁ జేయరాదా
మానక విన్నపము మామనవిచనవులు ॥ దాస ॥

వేయినోళ్ళభోగి నీవు విన్నపముసేయరాదా
వేయేసి మావిన్నపాలు విష్ణునికిని
అయితమై గరుడఁడ అట్టే మీరుఁ జేయరాదా
యేయెడ విన్నపము మా కేమివలసినాను ॥ దాస ॥

దేవులమ్మ యిందిర మాదిక్కై విన్నవించరాదా
శ్రీవేంకటపతికి చిత్తమందను
ఆవేళ శేషాచలమ అట్టే మీరుఁ జేయరాదా
యీవేళ మావిన్నపము లీడేరె నిఁకను ॥ దాస ॥

అన్న. అధ్యా. 247 రేకు.

ఆచార్యుని మాహాత్మ్యమున కచ్చెరువడి నరసింగరాయఁడు శరణువేఁడి యాతనిచే ననుగృహీతుఁ డయ్యెను (చూ 39 పుట.)

రాయల కైంకర్యములు

విజయనగరరాజ్యమున సురక్షితుఁడై నరసింగరాయఁడు 1495 దాఁక రాజ్యమేలెను. సంస్కృతమునందచ్చరిత్రము సాళ్వాభ్యుదయమని రచితమయ్యెను. రాయఁడే రామాభ్యుదయమని కావ్యము రచించెను. వీరన యీతనిని శ్రీవేంకటాద్రినాథ దయా-వర్థితరాజ్యుడని రత్నాంకుమత్కాంచీ వేంకట కాళహస్తి నగరీ-

కళ్యాణసౌధాంచలప్రాంచచ్చాపసనుఁడని తాను గృతిచేసిన జైమిని-భారతమున వర్ణించినాఁడు.

శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వరస్వామి కీతఁ డనేకోత్సవ విశేషములు నైవేద్యవిశేషములు, ఆభరణవిశేషములు, ప్రాకారమండప-సోపానాది నిర్మాణవిశేషములు ధనవ్యయముతో వెలయించినాఁడు. వానిని గూర్చి శాసనములు పదునాలు గున్నవి. స్వామి కైంకర్య-పరాయణులై కొండమీఁదఁ బ్రఖ్యాతిగాంచియున్న కందాళ-రామానుజ జియ్యంగారి కీతఁడు శిష్యుఁడయ్యెను. పై కైంకర్య-ములు స్వామికిఁ గావించుటలో నన్నమాచార్యులయు నా జియ్యం-గార్లయునుపదేశముల నాతఁడు పాటించు చుండవచ్చును.

నాఁటియన్నమయ

ఆనాళ్ళలో నన్నమాచార్యుఁడు తనయగ్రహారములలోను దాళ్లపాకలోను గొంతకాలము వసించుచువచ్చినను, దిగువతిరుపతి-లోను గొండమీఁద స్వామిసన్నిధిని నెక్కువకాలము గడపుచువచ్చెను. ఆచోట్ల గృహాదివసతు లాతనికాలముననే యేర్పడెను. ఆతని-కుమారునినాళ్లలోఁ గొండమీఁదను దిగువతిరుపతిలోను దమగృహ-ములముందు మండపముల గట్టించి యక్కడ స్వామిని వేంచేపు-చేయించి యుత్సవాదులు జరపించుట సాగెను.

గుండక్రియ

కోటికిం బడగయెత్తి కొంకనేల
యీటులేనిపద మెక్కి ఇఁకనేల చింత ॥ పల్లవి ॥

పెట్టినది నొసలను పెద్దపెద్దతిరుమణి
కట్టినది మొలఁ జిన్నకౌపీనము
పట్టినది శ్రీహరిపాదపద్మమూలము
యెట్టయినా మాకు మేలే యిఁకనేల చింత ॥ కోటి ॥

చిక్కె నాలోనైనది శ్రీవైష్ణవధర్మము
తొక్కినది భవములతుదిపదము
యెక్కినది హరిభక్తి యిది పట్టపేనుఁగ
యెక్కువ కెక్కువేకాక యిఁకనేల చింత ॥ కోటి॥

చిత్తములో నిండినది శ్రీపతిరూపము
హత్తినది వైరాగ్య మాత్మధనము
యెత్తలం జూచిన మాకు నిదివో శ్రీవేంకటేశుఁ-
డెత్తి మముఁ గావఁగాను యిఁకనేల చింత ॥ కోటి ॥

అన్న. అధ్యా 307 రేకు.

కొండకుఁబయనము

అన్నమాచార్యుఁడు పెనుగొండ (రాయలయాస్థాని) నో తాళ్లపాకనో వీడి స్వామిని దర్శింప రాఁగోరి చెప్పినసంకీర్తనము:

లలిత

రామ కృష్ణ నీవు నందె రాజ్యమేలుచుండుదువు
యేమిసేసే విక్కడ నీయిరవుకే పదవే ॥ పల్లవి ॥

లంక విభీషణు నుంచ లక్ష్మణుని నంపినట్టు
అంకె సుగ్రీవుఁ గిష్కింధ కంపినయట్టు
వంకకు సంజీవి దేను వాయుజుని నంపినట్టు
వేంకటాద్రి వొంతనుండ వేగ మమ్ము నంపవే ॥ రామ ॥

ఘనకిరీటము దేను గరుడని నంపినట్టు
అనుఁగుఁగవుల నింద్ల కంపినట్టు
ఆనర గోపికలొద్ది కుద్ధవుని నంపినట్టు
ననుపుశేషాద్రి నుండ నన్ను నంపవే ॥ రామ ॥

పెండిలికిఁ బరుషలఁ బిలువఁగ నంపినట్టు
అండనె ముందరఁ గంత కంపినయట్టు
వెండియు శ్రీవేంకటేశ వెంట వచ్చి మరలితి
వుండ(డు?)చోట నుండి నన్ను వూడిగాన కంపవే ॥ రామ ॥

అన్న. అధ్యా. 275 రేకు

అన్నలజోల

అన్నమాచార్యుఁడు శృంగారమంజరి[1] యనుమంజరీచ్ఛందోమ-యరచనను భాషచే భావముచే శృంగారసుందరమైనదానిని శ్రీ-వేంకటేశ్వరస్వామివారిపై రచింపఁగాఁ జిత్తగించి స్వామి యన్నమా-చార్యు నిట్లనుగ్రహించెను. (చూ. పుట. 41.)

శృంగారమంజరిఁ జేసి శేషాద్రి-
శృంగవాసునకు నర్పించి యిచ్చుటయు
నాడుచుఁ బతకమాకన్నలజోల
పాడఁగ నాఁడెల్లఁ బసిబిడ్డనైతి
నాకృష్ణమాచార్యు నధ్యాత్మవినుతి-
రాకఁ గొన్నాళ్లు విరక్తుండనైతి
జగతి నీశృంగారసంకీర్తనముల
కగపడి మంచిప్రాయపువాఁడ నయితి-
నని వేంకటేశ్వరుఁ డన్నమాచార్యుఁ
గనుఁగొని వాక్రుచ్చి గారవించుటయు

పై గ్రంథభాగమునఁ దొలుత పతకమాకన్నలజోల తర్వాత కృష్ణమాచార్యునధ్యాత్మవినుతి కలవు. కృష్ణమాచార్యుఁడు కాక-తీయ ప్రతాప రుద్రుని నాఁటివాఁడు. కాన యాతని వినుతికి ముందు గల పతకమాకన్నలజోల యంత కింకను ప్రాచీనము

1. ముద్రితము. తాళ్లపాక రచనలు 1 వాల్యం.

కాఁబోలును. అది యెట్టిదో యెక్కడేని కలదేమో తెలియఁజాలకున్నాను. వాక్యము సరిగానున్నదో లేదో కూడఁ దెలియదు. పతకమూక ఊరిపేరేమో! అది పతకమూకో లేక పతకమూరో పాతకమూరో ఇంకేదో ఆయూరివాఁడయిన అన్నలు అనుగేయకవి జోలపాట రచించి యాడుచు నొండె, స్వామి బాలుఁడై యాడఁగా నొండెఁ బాడెడివాఁడని యర్థముకాఁబోలును. పయిపతకమూకయన్నలజోల సుప్రఖ్యాతమయి తాళ్లపాకవారు మెచ్చినదయి యుండును.

రాగిరేకులలో అన్నమాచార్యుఁడు రచించినవే యనేకములు జోలలున్నవి. వేలకొలఁదిగా నన్నయాశృంగారసంకీర్తనలెల్ల నిఁక సుపరిశోధితములు ముద్రితములును గావలసియున్నవి.

అన్నమయజోల

ఇటీవల నొకజోలపాటను లోకమున వ్యాపించిన దానిని నన్నమాచార్యుని పేరనుండుట గుర్తించితిని.[1]

రాగం. అటతాళం.

జో వచ్యుతానంద జోజో ముకుంద
రావె పరమానంద రామగోవింద ॥ జో ॥

అంగజునిగన్నమాయన్న యిటు రారా
బంగారుగిన్నెలోఁ బాలు పోసేరా
దొంగ నీవనిసతులు పొంగుచున్నారా
ముంగిట నాడరా మోహనాకారా ॥ జో ॥

---

1. శ్రీవిస్సా అప్పారావుగారి యింట వారిపూర్వులు వ్రాసియుంచుకొన్నమంచిసంకీర్తనములసంచయములోనిది. చిరంజీవి తి. కోదండరామయ్య ఆంధ్ర 8–8–48 వారపత్రికలోఁ బ్రకటించెను.

గోవర్ధనంబెల్ల గొడుగుగాఁ బట్టి
కావరమ్మ్రనున్న కంసుఁ బడగొట్టి
నీవు మధురాపురము నేలఁ జేపట్టి
ఠీవితో నేలినదేవకిపట్టి ॥ జో ॥

అంగుగాఁ దాళ్లపాకాన్నయ్య చాల
శృంగారరచనగాఁ జెప్పె నీజోల
సంగతిగ సకలసంపదల నీవేళ
మంగళము తిరుపట్లమదనగోపాల ॥ జో ॥

ఈ జోలలో అన్నమాచార్యునిపేరున్నది గాని యది తిరుపట్లబాలగోపాలదేవునిముద్రతో మాత్రమే యున్నది. నేను ముప్పదేండ్లకుఁ బూర్వము తంజావూరిలైబ్రరినుండి ఈజోల కొన్నిచరణములు వ్రాసియుంచుకొన్నట నిటీవలఁ జూచితిని. అది వేఱుతీరుగానున్నట్టున్నది. అందీచరణమున్నది:

అలిగి తృణావర్తు నవనిఁ గూల్చితివి
బలిమిమైఁ బూతనఁ బట్టి పీల్చితివి
చెలఁగి శకటాసురునిఁ జేరి డొల్చితివి
తలఁచి మద్దులు రెండు ధరణి వ్రాల్చితివి

అన్నమయ శ్రీవేంకటేశ్వరస్వామిమీఁదనే కాక యింకననేకపుణ్యక్షేత్రములలోని దేవతలమీఁదఁగూడసంకీర్తనములు రచించినాఁడు. ఆసంకీర్తనములలోఁ బెక్కింట నాయాక్షేత్రములదేవతలపేర్లతో నభేదముగల్పించి తుదిచరణమున శ్రీతిరుపతివేంకటేశ్వరస్వామి నామముద్రికను నెట్టుకొల్పుచుండును. ఈజోలలో స్వామి నామముద్ర లేదు. ఇది యిక్కడి రాగిరేకులలో నున్నదో లేదో.

అన్నమయలాలి

తంజావూరి పుస్తకశాలనుండి యిటీవలఁ గొన్ని తాళ్లపాక సంకీర్తనములు వ్రాయించి తెప్పించితిమి. అందు మీఁదిజోలవంటి-

దొకలాలి కలదు. దానఁగూడ గండవరపు బాలగోపాలుని-నామాంక మున్నదిగాని శ్రీవేంకటేశ్వరస్వామినామాంకము గానరాదు. అన్నమయపేరందు లేకపోయినను గండవరము తాళ్లపాకవారికిఁ జెల్లుచువచ్చినగ్రామమని తెలియుటచేఁ దమయూరిస్వామిమీఁద నన్నమాచార్యుఁడో తత్పుత్త్రపౌత్త్రులో దానిని రచించియుందురను కొంటిని, అదియిది:

శ్రీరాగం, జంపెతాళం

లాలనుచు నూచేరు లలన లిరుగడల
బాల గండవరగోపాల నినుఁ జాల ॥పల్లవి॥

ఉదుటుగుబ్బలసరము లుయ్యాల లూఁగ
పదరి కంకణరవము బహుగతుల మ్రోఁగ
వొదిగి చెంపలకొప్పు వొక్కింత వీఁగ
ముదురుచెమటల నళికముల తొప్పఁదోఁగ ॥లాలి॥

సొలపుతెలిగన్నుఁగవచూపు లిరువంక-
మలయురవళులకుఁ బలుమాఱును బెళంక
కొలఁదికోవిలగములు క్రోలుమదనాంక-
ములఁ శ్రేణిసేయు రవములు వడిఁదలంక ॥లాలి॥

సరసపదములు జంగచాఁపుచేఁ బాయ
గురులీల మీఁగాళ్ళఁ గుచ్చెళ్ళు రాయ
కరమూలములకాంతి కడుఁజాయఁ జేయ
సరస నురుకుసుమవాసన లెదురు డాయ ॥లాలి॥

కొలఁది నునుమేను లతకూన లసియాడ
మెలఁకువతో నొకరొకరి మెచ్చి సరిగూడ
తలలూఁచి చొక్కి చిత్తరుబొమ్మ లాడ
అలరి యెల్లరు మోహనాకృతులు చూడ ॥లాలి॥

లలితతాంబూలరసకలితంబులైన-
తళుకుదంతములు కెంపులగుంపు లీన
మొలకవెన్నెలడాలు ముసురుకొని తోన
చెలఁగి నెలవుల ముద్దుచిఱునవ్వు లాన ॥ లాలి ॥

మలయమారుతగతులు మాటికిఁ జెలంగ
పలుకుఁగపురపుతావి పైపై మెలంగ
బలుగానలహరి యింపుల రాల్గరంగ
బలసి వినువారిచెవి బడలిక దొలంగ ॥ లాలి ॥

లలనాజనాపాంగలలితసుమచాప
జలజలోచనదేవ సద్గుణకలాప
తలఁపులోపల మెలఁగుతత్వప్రదీప
భళిర గండవరేశ పరమాత్మరూప ॥ లాలి ॥

అన్నమయి మహిమలు

మండెమురాయనామక నరసింహదండనేత్రు(తృ?)నకిష్టధన-బలస్ఫూర్తి నిత్యాదివాక్యములకు (చూ 43 పుట) స్పష్టముగా నర్థ-మెఱుఁగరాదు. మండెమురాయఁడన్న పేరు మండెముగ్రామమున వెలసిన నరసింహస్వామికిఁ గలదు. చండనేత్రుఁ డనియో? దండనేత్రుండనియో? దండనేతృఁడని దిద్ది దండనాథుఁడని యర్థము గుదుర్చు కొనఁగా నాతఁడు సాళువనరసింహరాయని విద్యానగర-సామ్రాజ్యలాభమునకుఁ జాలఁ దోడుపడినవాఁడును, నరసింగరా-యని తర్వాత నిమ్మడినరసింహరాయఁడను తత్పుత్త్రుఁడు స్వల్ప కాలము రాజుగా నున్నను, విద్యానగర సామ్రాజ్యము నాక్రమించు-కొన్నవాఁడును నగు నరసింహదండనాథుఁడు కాఁగలఁడు. అన్న-మాచార్యు నగ్రహారము మరులుంకు (మరువాకరై?) ఆదండనాథున-కిష్టమగు ధనబలస్ఫూర్తి కలది గాఁబోలును. (చూ 43 పుట.) ఆ-

గ్రామమునఁగల జీడికంపు పుల్లమామిడిపండ్లను స్వామికి నివేదనచేసి తా నారగింపఁగా నన్నమాచార్యునకుఁ బండ్లు పులిసెను. అపచా-రము క్షమింప స్వామినివేఁడి దానిని దియ్యమామిడిని జేయ-నర్థింపఁగా స్వామియనుగ్రహమున నది తియ్యమామిడియయ్యెను. ఈ విషయము నీ అన్నమాచార్యచరిత్రమేకాక పెదతిరుమలా-చార్యునిఁ గూర్చియున్నసంకీర్తనము కూడ నిరూపించుచున్నది.

(రాగము పేరు లేదు)

కరము జీడిపులుసుగలిగినమామిడి కరముసోకినయంతనే
సరవిఁ జక్కెరవలెఁ జవిగలిగించువానిచనవరిసుతుఁ డితఁడే ॥ప॥

వేఁకరి మందెముకోట వెళ్లతా విచ్చనవిడి రాఁగా వొక -
వీఁకతో వేసినకత్తి తునుకలాయ వెన్నుసోఁకినయంతనే
ఆకాలమునాఁడు రాతినాతిఁ జేసె అతఁడేపో యీతఁడు
వాకుచ్చి పొగడరో ఘనపుణ్యము తాళపాకతిరుమలయ్యను ॥ కర ॥

గుములుగూడి యలుఁగులు తిరుగబాఱిచుట్టుకొన్న కురువదోవ నతఁడు
కమలనయనునిఁదలఁచినమాత్రాన కకపికలై పాఱెను
అమరఁ బాంచాలికి వలువలొసఁగినతఁడెవో యీతఁడు
ప్రమదముతోడుత పేరుకొనరే తాళపాకతిరుమలయ్యను ॥ కర ॥

దేవుఁ డొకకన్ను దయచేసి తనవద్దికి నంపిన నతఁడు
పావనుఁ డితఁడు తా నొక్కకన్నిచ్చె పరుషలు చూడఁగా
శ్రీవెంకటప్పని సేవచేయఁగోరి చేకొన్నతను వితఁడు
భావించి పొగడరో భాగ్యముగలతాళపాకతిరుమలయ్యను ॥ కర ॥

శేషాచార్యులవారి వ్రాఁతప్రతి.

ఈ సంకీర్తనమున, 2, 3 చరణముల విషయములు పెదతిరు-మలాచార్యునికి సంబంధించినవి. ప్రజ అన్నమయమాహాత్మ్యమును వశ్యవాక్కును దెలిసికొని యేవేవో యర్థించి వెంటాడసాగిరి.

ఆవార్త విని జను లరుదందికొనుచు
వావిరి నొడి వళావళికిఁగాఁ బెగడి
చెలువొందు నాగురుశ్రీపాదరక్ష
తలనిడి తమయాపదల వీడుకొనిరి
అమాయికప్రజల యీయలజడికి జడిసి చేసినసంకీర్తనము:—

ముఖారి

పరమాత్మ నిన్నుఁ గొల్చి బ్రదికేము
విరసపుజాలిఁ జిక్కి వెతఁబడనోపము ॥ పల్లవి ॥

మగఁడు విడిచినా మామ విడువనియట్లు
నగి నామనసురోసినా లోకులు మానరు
తగిలేరు పొగిలేరు దైన్యమే చూపేరు
మొగమోటలను నేను మోసపోవనోపను ॥ పర ॥

పొసఁగ దేవుఁడిచ్చినా పూజరి వరమీఁడు
విసిగి నే విడిచినా విడువరు లోకులు
కొసరేరు ముసరేరు కోరిక దీర్చుమనేరు
పసలేనిపనులకు బడల నే నోపను ॥ పర ॥

నుడుగులు దప్పినా నోము ఫలమిచ్చినట్లు
కడఁగి వేఁడుకొన్నాఁ గానిమ్మనరు లోకులు
తడవేరు తగిలేరు తామె శ్రీవేంకటేశ
బుడిబుడిసంగాతాలఁ బొరల నే నోపను ॥ పర ॥

అన్న. అధ్యా. 238 రేకు.

అన్నమాచార్య పురందరదాసులు

కర్ణాట భాషలో వేలకొలఁదిసంకీర్తనముల రచించి మహానుభావుఁడని ప్రఖ్యాతి గాంచిన శ్రీపురందరదాసుఁ డన్నమాచార్యుని

దర్శింప వచ్చి యతని సంకీర్తనములు విని తనిసి నీవు శ్రీవేంకటే-శ్వరుని యవతారమవేయని సన్నుతింపఁగా నన్నమాచార్యుఁడు, పురందరదాసునిసంకీర్తనములు విని తనిసి నీవు శ్రీపాండురంగ-విట్ఠలుని యవతారమవేయని సన్నుతించెనట. (చూ. 44 పుట.) పురందరదాసులవారు శ్రీవ్యాసతీర్థులవారిశిష్యులని ప్రతీతి. వ్యాస తీర్థులవారు సాళ్వనరసింగరాయనికాలమునఁ గూడఁ గలరు. శ్రీకృష్ణరాయలకు వారు గురువులు. వయసున చిన్నవారయినను వ్యాసతీర్థులను సన్యాసాశ్రమ స్వీకారముచే గురువర్యులనుగాఁ బురందరదాసులవారు పూజించియుందురు. అన్నమాచార్యుని వార్ధకమునఁ బురందరదాసులవారు చాలఁ జిన్నవారై దర్శించి యుందురు. పురందరదాసుల వారన్నమాచార్యుల సంకీర్తనముల ననుకరించి సంకీర్తనముల రచించిరి. మచ్చునకొక్కటి:

మాళవి రాగం

శరణుశరణు సురేంద్రసన్నుత శరణు శ్రీసతివల్లభా
శరణు రాక్షసగర్వసంహార శరణు వేంకటనాయకా ॥పల్లవి॥

కమలధరుఁడును కమలమిత్రుఁడు కమలశత్రుఁడు పుత్రుఁడు
క్రమముతో మీకొలువు కిప్పుడు కాచినా రెచ్చరికయా ॥శర॥

అనిమిషేంద్రులు మునులు దిక్పతు లమరకిన్నరసిద్ధులు
ఘనతతో రంభాదికాంతలు కాచినా రెచ్చరికయా ॥శర॥

ఎన్నఁగలప్రహ్లాదముఖ్యులు నిన్నుఁ గొలువఁగ వచ్చిరీ
విన్నపము వినవయ్య తిరుపతివేంకటాచలనాయకా ॥శర॥

భజనపద్ధతిలో అన్నమాచార్యునిదిగా నాఁటనుండి నేఁటి-దాఁక సాగుచున్నయీపై సంకీర్తమును జదివి పురందరదాసుగారి-యీక్రింది సంకీర్తనమును గూడఁ జదువుఁడు.

మాళవి రాగం

శరణు శరణు సురేంద్రవందిత శరణు శ్రీపతిసేవిత
శరణు పార్వతితనయ మారుతి శరణు సిద్ధివినాయక ॥ పల్లవి ॥

నిటలనేత్రనదేవిసుతనె నాగభూషణప్రియనె
తటిల్లతాంకితకోమలాంగనె కర్ణకుండలధారనె ॥ శర ॥

బటువుముత్తినపదకహారనె బాహుహస్తచతుష్కనె
ఇట్టితొడగియు హేమకంకణపాశఅంకుశధారనె ॥ శర ॥

కుక్షియొళు మహాలంబోదరనె ఇక్షుచాపగెలిదనె
పక్షివాహన నాద పురందరవిట్ఠలననిజదాసనె ॥ శర ॥

అన్నమాచార్యులవారి సంకీర్తనచ్ఛాయనే పురందరదాసులవారికీర్తన మున్నది.

సంకీర్తన సంఖ్య

అన్నమాచార్యుఁడు యోగవైరాగ్య శృంగార మార్గములలో ముప్పదిరెండువేల సంకీర్తనములఁ జెప్పెనని కలదు. (చూ 45 పుట.) ఆతఁడు తన పదునాఱేండ్ల వయసున నుపక్రమించి దివ్యధామ మందుదాఁక దినమున కొక సంకీర్తనము చొప్పున సంకీర్తనములు రచించినట్లున్నది[1]. అట్లు లెక్కింపగా నించుమించుగా నిర్వదిమూఁడువేల సంకీర్తనములు లెక్కకు వచ్చును. ఇందు ముప్పది రెండువేల సంకీర్తనములు రచించినట్లున్నది. "పరమతంత్రమ్ము లిర్వదిరెండువేలు" అనియుఁడవలెనో. కానిచో ఆరాగిరేకుమీఁదివాక్యమునకుఁ బ్రతిదినము నొక్కదానికిఁ దక్కువకానీక సంకీర్తనములు రచించుచుండెనని యర్థము చెప్పికొనవలెనో. రెండవతీరనుకొందుమేని ముప్పదిరెండువేల సంకీర్తనములు రచించె-

1, (చూ) అన్నమాచార్యులశృంగారసంకీర్తనముల మొదటిరేకు అధ్యాత్మసంకీర్తనముల మొదటిరేకు.

ననుట సంగతమే. రచించిన యా సంకీర్తనములెల్ల రాగిరేకుల-కెక్కనే లేదో? ఎక్కినను నిప్పుడు మనకు దొరకలేదో? తిరుపతి-దేవస్థానమునఁ గాక అహోబలమునకుఁ గొన్ని రేకులు చేరి-యున్నట్లు తెలియుచున్నదిగదా. ఇంక నెన్ని యెప్పు డెక్కడికిఁ జేరినవో? క్రీ 1560 ప్రాంతములదాఁక సంకీర్తనములను రాగి-రేకుల మీఁదఁ జెక్కించుట జరిగినట్లున్నది.[1] విద్యానగర విప్లవము మూలమున దక్కినవానిఁ జెక్కించుట సాగక తాళపత్రములమీఁదనే యుంపఁగా కాలవశమున నవియుఁ జెడియుండును. 560 క్రీ పూర్వమే కొన్నిసంకీర్తనములు తంజావూరికిఁ జేరియుండును. అక్కడఁ సంకీర్తనములన్నియుఁ దిరుపతిరాగిరేకులమీఁద నున్నవో లేవో? శేషాచార్యులవారి తాళపత్రప్రతిలోనిసంకీర్తనములు గూడ నన్నియు రాగిరేకులమీఁది కెక్కినవోలేవో? పెదతిరుమలాచా ర్యుఁడుగూడ దినమున కొకసంకీర్తనముచొప్పునఁ దండ్రియానతిని రచించెను. అవి కొన్ని వేలుండవలెనుగదా! కానరావు.

---

1 తిరుపతిదేవస్థానమునఁగలరాగిరేకులలో నన్నమాచార్యులరచనము లను-కొనఁదగినవి యించుమించుగా రెండువేలుండును. అన్నమాచార్యునిసంకీర్తనముల-తొలిరేకున నామాంకము గలిగి ఒకటి, రెండు, మూడు, నాలుగు ఇత్యాది క్రమసంఖ్యాంక-ములతో రేకుల యద్దము పొడవుల సమపరిమాణముతోనున్న రేకులసంఖ్యను, ఇంచుమించుగా రేకున కారుపాటల చొప్పుననున్నపాటలసంఖ్యను బరిగణించి, యీ మొత్తము గుర్తింపఁగల్గితిమి. అట్లె తొలిరేకుపై పెదతిరుమలాచార్యుల నామాంకముతో 1, 2, 3, సంఖ్యాక్రమముగలరేకులను వానియర్ధము పొడవుకొల్తల పృథక్త్వమును గమనించి పెదతిరుమలాచార్యులసంకీర్తనములసంఖ్యను. చిన్నతిరుమలాచార్యులసంకీర్తనములసంఖ్యను గుర్తింపఁగల్గితిమి.

కాని, యన్నమాచార్యులరేకులని కొల్తలపరిమాణము; సంఖ్యానుపూర్వియుగల-రేకులలోఁగూడఁ గొన్ని యన్నమాచార్యప్రసక్తములు తత్పుత్రుఁడో పౌత్రుఁడో రచించి-నవికూడఁ గలసెఁగాఁబోలునని కొన్నిసంకీర్తనములలోని విషయములఁబట్టి సందేహింప-నవకాశము కలిగినది.

ద్విపదరామాయణము

అన్నమాచార్యుఁడు ద్విపదముగా నవముగా రామాయణమును గూడ రచించెనట. ద్విపదరచనమంతకుముం దిఁకొకటి కలదని సూచించుటకు నవముగా ననుట. ఈతని రామాయణరచనము నేఁడు గానరాదు కాని రామాయణకథాప్రసక్తములు సంకీర్తనములనేకము లున్నవి. రాగిరేకులమీఁద నన్నమాచార్యుల సంకీర్తనములను శృంగారమంజరిని మాత్రమే తత్పుత్రుఁడు పెదతిరుమలాచార్యుఁడు చెక్కించెనుగాఁబోలును.

వేంకటాచలమాహాత్మ్యము

సంస్కృతభాషలో శ్రీవేంకటాచలమాహాత్మ్యము నన్నమాచార్యుఁడు రచించెను (చూ. 46 పుట.) వరాహపురాణాదులలోనిదిగా సంఘటితమయి పదునేడు పదునెనిమిది శతాబ్దముల పిదప తెల్గుపరివర్తనము పడసి, ప్రాచీనతాళపత్త్రిప్రతులు గలిగి, యిప్పుడు నాగరాంధ్రాక్షరములలో ముద్రితమై వ్యాప్తిగాంచియున్న వేంకటాచలమాహాత్మ్యము నాఁడు తాళ్లపాకయన్నమాచార్యుఁడు రచించినది యయినను గావచ్చును. అష్టాదశపురాణములలోఁ జేరినవిగాఁ గానవచ్చుస్థలమాహాత్మ్యముల నన్నింటిని సమకూర్చి గ్రంథసంఖ్యను గణించినచో నష్టాదశపురాణములకుఁ బ్రాచీనులే పరిగణించిన గ్రంథసంఖ్యకంటె నీ స్థలమాహాత్మ్యములగ్రంథసంఖ్య చాల మీఱిపోఁగలదు. వ్రాఁతప్రతులు గలిగి పురాణక్రమ నిర్వచనమునఁ జెప్పఁబడినయానుపూర్విగలిగి యనేకస్థలములం దుపలభ్యమానము లగుటచే ముద్రితములయిన యష్టాదశపురాణములలో నాయాస్థలపురాణములు నూటికిఁ దొంబదితొమ్మిదివంతులు గానవచ్చుటే లేదు. పురాణపుముద్రాపకులు కొన్నిస్థలపురాణములను నేఁటిపురాణముద్రణములందుఁ జేర్చుటయు జరగకపోలేదు. అది యొక-

మహత్తరచర్చ. అధ్యాయసంఖ్యలు, పురాణములపేళ్లు ఉన్నను నేటిస్థలపురాణములెల్ల నాయాపురాణములలో దొలుత రచితములు గావనుట ప్రఖ్యాతసత్యార్థము. ఇంచుమించుగా నిట్టిస్థల మాహాత్మ్యములు పదుమూఁడు పదునాల్గు శతాబ్దములనుండి నిన్నటినేఁటిదాఁకఁగూడ నుప్పతిల్లుచునేయున్నవి. కాన అన్నమాచార్యుఁడు రచించినాఁడన్న వేంకటాచలమాహాత్మ్య మిప్పుడు ప్రఖ్యాతముగానున్న వేంకటాచలమాహాత్మ్యము కావచ్చుననుట విద్దూరపడవలసినవిషయముకాదు. అతఁ డేదో సంస్కృతము ననుసరించి తెల్గున స్థలమాహాత్మ్యము రచించె ననఁగాదు. "దివ్యభాష। నావేంక టాద్రిమాహాత్మ్య మంతయును। రచించె" ననికలదు. జియ్యర్ రామానుజయ్యంగా రనువారు క్రీ. 1491 నాఁడు (అప్పటికన్నమాచార్యుఁడఱువదియేడేండ్లవయసువాఁడు) తాను విన్నపముచేసినతిరువేంకటాచలమాహాత్మ్యమునకు శ్రీ స్వామివారు స్వీకారము చిత్తగించి ఆలకింప ననుగ్రహించునట్లు చేయుటకును, గొన్ని యుత్సవములు జరుపుటకును, ఉభయముగాఁ గొంత ద్రవ్య మొసఁగి స్థానాధిపతులచే శిలాశాసనము చెక్కించుకొన్నారు.[1] ఆ రామానుజజియంగారు కవీశ్వరుఁడయినయన్నమాచార్యునిచే వేంకటాద్రిమాహాత్మ్యమును రచింపించి తనసమర్పణముగా స్వామిసన్నిధిని విన్నపింపఁగోరి యుండవచ్చును. పెదతిరుమలాచార్యుఁడు స్వామిసన్నిధిని వేంకటాచలమాహాత్మ్యమును బఠించుటకుఁగాను అనంతాచార్యు లనువారికిఁ గొంత జీవిక యేర్పఱిచెనట. అది పితృదేవరచితమన్న యభిమానముచేఁ జేసినదయినఁ గావచ్చును. అంతకుఁ బూర్వమే యీస్థలమాహాత్మ్యసముచ్చయము కలదని నిరూపింపఁగలసాధనములు గానరానంతవఱకు నిది యన్నమాచార్య రచితమని తలఁచుట యసంగతముగాదు. ఇప్పుడున్న పురాణములలోని-

1. చూ. తిరుపతిశిలాశాసనములవాల్యుం 2, నెం. 95 శాసనము.

వేంకటాచలమాహాత్మ్య భాగములు వేర్వేఱురచనములను కొన్నచో-నందుఁ గొన్నియయినను నీతనిరచనములు గావచ్చును.

వరాహబ్రహ్మాండములలో వేంకటేశ్వరవిషయమున్న-ట్టీక్రిందిసంకీర్తనమున నన్నమాచార్యుఁడో పెదతిరుమలాచార్యుఁడో చెప్పినాఁడు.

బౌళి

శ్రీవేంకటేశుండు శ్రీపతియు నితఁడె
పావనపువైకుంఠపతియును నితఁడె ॥ పల్లవి ॥

భాగవతములోఁ జెప్పె బలరాముతీర్థయాత్ర-
నాగమోక్తమైనదైవత మాతఁ డితఁడె
బాగుగా బ్రహ్మాండపురాణపద్ధతియాతఁ డితఁడె
యోగమై వామనపురాణోక్తదైవ మితఁడె ॥ శ్రీవేంక ॥

వెలయ సప్తఋషులు వెదకి ప్రదక్షిణము-
లలరఁజేసినదేవుఁ డాతఁ డితఁడె
నెలవై కోనేటిపొంత నిత్యముఁ గుమారస్వామి
కలిమిఁ దపముసేసి కన్నదేవుఁ డితఁడె ॥ శ్రీవేంక ॥

యెక్కువై బ్రహ్మాదులు నెప్పుడు నింద్రాదులు
తక్కక కొలిచియున్నతత్వ మితఁడు
చక్కనారదాదుల సంకీర్తనకుఁ జొక్కి
నిక్కినశ్రీవేంకటాద్రినిలయుండు నితఁడె ॥ శ్రీవేంక ॥

అన్న. అధ్యా. 87 రేకు

నేఁటివేంకటాచలమాహాత్మ్యకథలు సంకీర్తనములలో-నంతగాఁ గానరాకున్నవి. కొన్ని స్థానికదేశిగాథ లున్నవి (చూ. 25 పీఠికపుట.)

ఇతర గ్రంథములు

అన్నమాచార్యుఁడు పండ్రెండు శతకములు రచించెనట. సకలభాషలందును ప్రతిలేనినానాప్రబంధములు రచించెనట. అన్నమాచార్యుని వేంకటేశ్వరశతక మొకటి నేను ప్రకటించినప్రబంధరత్నావళిలో నుదాహృతమయినది. దేవస్థానపు రాగిరేకులలోఁ గానరాదు. అలమేల్మంగాంబమీఁద నీతఁడు రచించినశతక మిదే. (చూ. పీఠిక 16 పు.) మఱిమిగిలిన * పదిశతకములు నేయేవేల్పులమీఁద రచితము లయ్యెనో వానిపేళ్లేమో తెలియరాదు. ఇవిగాక యన్నమాచార్యునిపౌత్త్రుఁడు చినతిరుమలాచార్యుఁడు సంకీర్తనలక్షణమునఁ దనతాత యన్నమాచార్యుఁడు సంస్కృతమున సంకీర్తనలక్షణము రచించినట్టును దానికిఁ దనతండ్రి పెదతిరుమలాచార్యుఁడు వ్యాఖ్యచెప్పినట్లును వాని ననుసరించి తాను తెలుఁగురచనచేసినట్టును జెప్పుకొన్నాఁడు. ఆ సంస్కృతసంకీర్తనలక్షణమును గానరాదు.

అన్నమాచార్యవిగ్రహము

సంకీర్తనభండారమనీ, తాళ్లపాకవారి యర అనీ, పేర్కొనఁబడుచుండుకొట్టు సరిగా భాష్యకారులసన్నిధికిఁ బ్రక్కగా నున్నది. స్వామిదర్శనముచేయువారు బంగారువాఁకిటికడ నిలిచి ముందు చూచిన స్వామి దివ్యవిగ్రహమును, గుడిచేతి ప్రక్కకేసి చూచిన భాష్యకారుల విగ్రహమును గానఁగల్గుదురు. భాష్యకారులతోపాటు దర్శనీయులుగా నన్నమాచార్యులవిగ్రహము సంకీర్తనభండారముద్వారము నెడమప్రక్క నున్నది. ఆద్వారమునకుఁ గుడిప్రక్కను పెదతిరుమలాచార్యుల విగ్రహమును గాననగును. బంగారువాకిలిదగ్గఱనుండి ఒకకంట స్వామిని, ఇంకొకకంట భాష్యకారులను (చిదంబరమున కనకసభాపతిని, * వరదరాజులను దర్శించునట్లే) అన్నమాచార్యుని తత్పుత్త్రునిగూడ దర్శింపనగును. సరిగా నీయర్థమును

* పదొకండు శతకములు గావలె గదా? * గోవిందరాజస్వామి గదా?

నిరూపించునదిగాఁ జినతిరుమలాచార్యుఁడుగాఁబోలును రచించిన-
సంకీర్తనము లున్నవి.

దేవగాంధారి

అఱిముఱిఁ జూడఁబోతే నజ్ఞాని నేను
మఱఁగు సొచ్చితి మీకు మహిలో నారాయణా ॥ పల్లవి ॥

నిన్ను ధ్యానముచేసీ నిచ్చనిచ్చఁ దాళ్లపాక-
అన్నమయ్యఁగా రెదుట నదిగోవయ్యా
పన్ని యాతనినే చూచి పాతకులమైనమమ్ము
మన్నించవయ్య వో మధుసూదనా ॥ అఱి ॥

సంకీర్తనలు చేసీ సారెఁ దాళ్లపాకన్నయ్య
అంకెల నీసన్నిధినే అదిగోవయ్యా
అంకించి నే వారివాఁడనని దుష్టుఁడనైనా నా-
సంకె దీఱఁ గావవయ్య సర్వేశ్వరా ॥ అఱి ॥

పాదాలం దున్నాఁడు తాళ్లపాకఅన్నమయ్య మీకు
ఆదరాన ముక్తుఁడై అదిగోవయ్యా
ఈదెస శ్రీవేంకటేశ యీసంబంధాననే నన్ను
నీదయ వెట్టి రక్షించు నెమ్మది భూరమణా ॥ అఱి ॥

అన్న. అధ్యా. 223 రేకు

దేసాళం

ఈఁడే ముక్తిదోవ యీతఁడే మాయాచార్యుఁ-
డీతఁడు గలుగఁబట్టి యిందరు బదికిరి ॥ పల్లవి ॥

అదివో తాళ్లపాకఅన్నమాచార్యులు
యిదె వీఁడె శ్రీవేంకటేశునెదుట
వెదవెట్టి లోకములో వేదము లన్నియు మంచి-
పదములు సేసి పాడి పావనము సేసెను ॥ ఈతఁడే ॥

అలరుచుఁ దాళ్లపాకఅన్నమాచార్యులు
నిలిచి శ్రీవేంకటనిధియె తానై
కలిదోషములు వాప ఘనపురాణములెల్ల
పలుకుల నించి నించి పాడినాఁడు హరిని ॥ ఈతఁడే ॥

అంగవించెఁ దాళ్ళపాకఅన్నమాచార్యులు
బంగారుశ్రీవేంకటేశుపాదములందు
రంగుమీర శ్రీవేంకటరమణుని యలమేలు-
మంగను యిద్దరిం బాడి మమ్ముఁ గరుణించెను ॥ ఈతఁడే ॥

అన్న. అధ్యా. 232 రేకు.

శ్రీరాగం

హరియవతార మీతఁడు అన్నమయ్య
అరయ మాగురుఁ డీతఁ డన్నమయ్య ॥ పల్లవి ॥

వైకుంఠనాథునివద్ద వడిఁ బాడుచున్నవాఁడు
ఆకరమై తాళ్ళపాకఅన్నమయ్య
ఆకసపువిష్ణుపాదమందు నిత్యమై వున్నవాఁడు
ఆకడీకడఁ దాళ్ళపాకఅన్నమయ్య ॥ హరి ॥

క్షీరాబ్ధిశాయి నిట్టె సేవింపుచునున్నవాఁడు
ఆరితేరి తాళ్ళపాకఅన్నమయ్య
ధీరుఁడై సూర్యమండలతేజమువద్ద నున్నవాఁడు
ఆరీతులఁ దాళ్ళపాకఅన్నమయ్య ॥ హరి ॥

యీవల సంసారలీల నిందిరేశుతో నున్నవాఁడు
ఆవటించి తాళ్ళపాకఅన్నమయ్య
భావింప శ్రీవేంకటేశుపాదములందె వున్నవాఁడు
హావభావమై తాళ్ళపాకఅన్నమయ్య ॥ హరి ॥

అన్న. అధ్యా. 117 రేకు.

భాష్యకారులకుఁబోలె నన్నమాచార్యులకును విగ్రహమును వెలయించి తాళ్లపాకయరలో ప్రతిష్ఠయే జరుపవచ్చునుగాని యానాఁ డన్నమాచార్యుని నట్లు పూజించుటకు స్థానపతులసమ్మతి దొరకవలెను. ఆయరగోడమీఁద వారివిగ్రహము చెక్కించుటకే దొరకెనేమో. అన్నమాచార్యునివలె గొప్పవిద్వాంసుఁడు, సంకీర్తనాదికర్త, మహాభక్తుఁడు, స్వామికగ్రహారములనేకములు సమర్పించినవాఁడునగు పెదతిరుమలాచార్యునిమూర్తికూడ నుండవలసినదయ్యెను. పినతిరుమలాచార్యుఁ డీకొఱంత తీరుటకు మంగాపురమున గుడి కట్టించి మఱొక వేంకటేశ్వరస్వామినే వెలయించి ప్రతిష్ఠించి యక్కడ నాళ్వార్లతో భాష్యకార్లతో దేశికులతోసహా అన్నమాచార్యునివిగ్రహమునుగూడఁ బ్రతిష్ఠించి పూజాపురస్కారములు కల్పించెను. తాళ్ళపాకయరద్వారమున కిరుప్రక్కలనున్నవిగ్రహములలో నొకటి ముదివయసుది ఇంకొకటి లేవయసుదిగా నున్నది. అన్నమాచార్యచరిత్ర (చూ. 35 పుట) లో నున్నవర్ణనమున కనుగుణముగానే యిక్కడ రూపకల్పనమున్నది.

సంగీతరచన

ద్రవిడకర్ణాటాంధ్రభాషలలో కెల్లఁ బ్రాచీనములయిన సంకీర్తనములన్నమాచార్యునివే. సంకీర్తనశాస్త్రమును గల్పించినవాఁడు నన్నమాచార్యుఁడే. కనకనే యాతనికిఁ బదకవితాపితామహుఁడని, సంకీర్తనాచార్యుఁడని, హరికీర్తనాచార్యుఁడని బిరుదులు గలిగెను. కన్నడమునఁ బురందరదాసుల వారును, ప్రాకృతమున వేంకటమఖియు, నీయనకుఁ దర్వాతనే సంకీర్తనములను గీతములను రచించిరి. ప్రాఁతవగు కృష్ణాచార్యునిసంకీర్తనములు తాళగంధివచనములేకాని పల్లవి చరణములు గల పదకవితా రచనలు కావు. అట్టి తాళగంధివచనరచనలను పెదతిరుమలాచార్యుఁడుగూడ వైరాగ్యవచనరచనమాలికాగీతములని పేర్వెట్టి రచించినాఁడు.

అవి వేంకటేశ్వరవచనములని వేంకటేశ్వరవిన్నపములని మద్రాసు తంజావూరి లైబ్రరీలలో నుండగా నేను గుర్తించి ప్రకటించితిని.

జాజఱలు, చందమామలు, కోవెల, చిలుక. తుమ్మెదపదములు, లాలి, సువ్వి, గొబ్బి, ఉయ్యాల, లాల, జోల, జోజో, జేజే, జయజయ, విజయీభవ, శోభన, మంగళ, వైభోగములు, మేలుకొలుపులు, నలుగులు, దంపుళ్లు, కొట్నాలు, కూగూగులు, గుజ్జెనగూళ్లు, చందమామగుటకలు, నివాళులు, ఆరతులు, మంగళారతులు, జయమంగళాలు, అల్లోనేరేళ్లు, చాగుబళాలు, బళాబళాలు, సాసముఖాలు, అవధానములు, తందానలు, వెన్నెలలు, చిత్తమా, మనసా, బుద్ధి(సంబోధనలు) మొదలగుమధురకవితారచనావిశేషములీసంకీర్తనములలోఁ జాలఁ గలవు. అన్నమాచార్యుఁడు సంకీర్తనలక్షణమున వీనిలోఁ గొన్నింటిని జేర్కొనుటచే నంతకుఁ బూర్వమునుండియు నివి వాడుకలో వచ్చుచున్నవే యనవలెను. తుమ్మెదపదములు, ప్రభాతపదములు, పర్వతపదములు, ఆనందపదములు, శంకరపదములు, నివాళిపదములు, వాలేశుపదములు, గొబ్బిపదములు, వెన్నెలపదములు, సెజ్జవర్ణన గణవర్ణనపదములు, పాల్కురికి సోమనాథుఁడు తనగ్రంథములలోఁ బేర్కొన్నాఁడుగాని యవి యిప్పుడు గానరావు. అవి యేవో పాడిపాడిగా వెలసినలఘురచనలయి యుండునుగాని, ప్రఖ్యాతకవు లానుపూర్వితో రచించినవి గావేమో! త్యాగరాయలకృతులకుఁ బూర్వ మాంధ్రగాయకలాలాపించుచుండిన గేయములేవి? యని పరిశీలింపఁగాఁ జాలినంత, సమాధానము దొరకకున్నది. నేఁటిగాయకు లందఱును త్యాగరాయాదులను నూఱేండ్లక్రిందటి వారినే యెఱుఁగుదురు. సింగభూపాలుఁడు, పెదకోమటివేమారెడ్డి. ప్రౌఢదేవరాయఁడు' (సంగీతరత్నాకరః అనఁబడినవాఁడు), మొదలగు సంగీతగ్రంథకర్తలు, అన్నమాచార్యుని కించుక పూర్వులు. బయకారరామామాత్యుఁడు, కృష్ణ-

రాయఁడు, అచ్యుతరాయఁడు, తిరుమలరాయఁడు, సంగీతగ్రంథములకుఁ గర్తలు, కారయితలును. వెంకటగిరి కాళహస్తి కార్వేటినగరము నూజివీడు చల్లపల్లి ముక్త్యాల పిఠాపురము పెద్దాపురము విజయనగరము గద్వాల వనపర్తి ఆత్మకూరుమొదలగు రాజాస్థానములు సంగీతవినోదములేనివి గావు. దక్షిణాంధ్రరచనలలో తంజాపుర్యాదులలో వెలసినగేయరచనలు సురక్షితములుగా నున్నవిగాని తెలుఁగుదేశపు రచనలు సరిగా దొరుకుట లేదేల? కృష్ణరాయలమీఁది గేయరచనలైనఁ గానరావే. ఆనుపూర్వితో క్షేత్రయపదములు ఏగంటిచిలుకపాటిపదములు రామదాసుకీర్తనలు ముత్తేవివారికీర్తనలు తాడంకివారికీర్తనలు నల్లఁబాటివారికీర్తనలు సారంగపాణిపదములు గుత్తెన దీవిరామాయణకీర్తనలు అధ్యాత్మరామాయణకీర్తనలు శోభనాద్రీశ్వరసంకీర్తనలు నని కొన్నిగలవుగాని యవియెల్ల నంతప్రాచీన ములుగావు. మద్రాసుప్రాచ్యలిఖితపుస్తకశాలలోఁ గొన్ని పాడిపాడిగేయరచన లున్నవిగాని, యందుఁ గొన్ని ప్రాచీనతరము లయినను గావచ్చునుగాని యవి యానుపూర్వితో కర్తృనామాంకముతో లేవు. యక్షగానములు గొన్ని, వానిలోనిగేయ రచనలు గొన్ని, కలవుగాని మొదటి కాయక్షగానములే యంతప్రాచీనములు గావు. తెలుఁగునఁ దొలుత శ్రీనాథుఁడే యక్షగానములఁ బేర్కొన్నవాఁడు. దాక్షారామమున సంగీతనాట్యవిద్యావినోదములు జరుగుట నాతఁడు వర్ణించినాఁడుగాని యానాఁటిగేయము లేవో సరిగాఁ దెలియరావు. చాళుక్యరాజులగ్రంథములలో (అభిలషితార్థచింతామణి, సంగీత చూడమణి) సంగీత విషయములు చాలఁ గలవుగాని వానిలో వర్ణితములయిన సంగీత ప్రబంధము లంతముఖ్యమయినవి గావు. ఏలలు ధవళములు చర్చరులు ఏకతాళులు శరభలీలలు చిందులుమొదలయినవేవో కొన్నిమాత్రమే చిన్నిచిన్నిరచన లందుఁ జెప్పఁబడినవి. అందు గొన్ని నేఁడును వాడుకలో నున్నవి. వానినిగూర్చి యభిలషితార్థ చింతామణి సంగీతచూడామణులలోని ముక్కలు కొన్ని :—

"కథాసు షట్పదీ యోజ్యా వివాహే ధవళ స్తథా
ఉత్సవే మంగళో గేయ శ్చర్యా(ర్యా?) యోగిజనై స్తథా"
"పదేపదే భవే ద్రాగః తాళశ్చాన్యః పదేపదే
పదా న్తే స్వరతాళాభ్యాం గేయశ్శరభలీలకః"
"షోడశమాత్రాః పాదేపాదే యత్ర భవ న్తి నిర స్తవివాదే
పద్ధళికా జగణేనవియుక్తా చరమగురుస్సా సద్భిరిహోక్తా"
"రాగో హిందోళక స్తాళః చర్చరీ బహవోంఘ్రయః
యస్యాం షోడశమాత్రాస్స్యుర్ద్వౌ ద్వౌ చ ప్రాససంయుతౌ
సా వసంతోత్సవే గేయా చర్చరీ ప్రాకృతైః పదైః"
"పదమన్త్యం సమాదాయ యమకస్థితిభూషితః
ఆవృత్యా గీయతే యస్తు చక్రవాళస్స ఉచ్యతే
గద్యేవా పద్యబంధేవా పుణ్యానామాంతశోభితః
నామాంతే స్వరసంయుక్తో గీయతే చక్రవాళకః"

లక్ష్యమ్

శశాంకశకలం కలంకి కుముదం ముదం న వహతే హతే హిమకరే
*కరే తదసమం సమం వివసితం సితం విజయతే యతే తవ యశః

"నిరంతరమనుప్రాసో యతిర్యత్ర పదేపదే
క్రియతే గీతతత్త్వజ్ఞైః సా స్మృతా త్వేకతాళికా"
"ధవళాదిపదైః పాదైః రాశీర్వాదసమన్వితైః
ఛందసా యేనకేనాపి కరవ్యో ధవళాభిధః"

పై గ్రంథములలో లక్ష్యములు గొన్ని కర్ణాటభాషలో నున్నవి. చాళుక్యులు కర్ణాటకులగుటచేతను, రాజులగుటచేతను, తొలుత సంగీతసంప్రదాయ మధికముగాఁ గన్నడమున బెంపొందించి యుందురు. మొదటి కీగానమునకే కర్ణాటగానమని పేరయ్యెను.

* అందువలన పై రెండును, కాంతివిషయమున పోలనివై ఒకసారిగ నెట్టివేయ-బడినవి; అని భావముకావచ్చు. "బలిహస్తాంశవః కరాః" అని అమరము.

సంగీతశాస్త్రమున స్వరపద్ధతికి ధాతువని, సాహిత్యపద్ధతికి మాతువని పేరు. శరీరమున సప్తధాతువు లుండుటఁబట్టి తత్సాదృశ్యమున సప్తస్వరములకు ధాతుసంజ్ఞ కుదిరెను. 'మాతు' కర్నాట భాషా-పద మనుకొందును. మాతు=మాట. ఈశాస్త్రము తొలుత కర్ణాట-మున వెలయుటచే సాహిత్యమునకు 'మాతు' అన్నకర్ణాటపదము గొనుటయ్యెను గాఁబోలును.

పై లక్షణ శ్లోకములలో నున్నచర్చరియే జాజఱ యయినది. అన్నమాచార్యసంకీర్తనములలోనిజాజఱపాటలన్నియు గోవాళ్ళు వసంతోత్సవములోఁ బాడునవిగా నున్నవి.

ఒకటి:—

ముఖారి

చాలుఁ జాలు నీజాజర; నన్ను
  జాలిఁ బఱచె నీజాజర ॥ పల్లవి ॥

వలపువేదనల వాడేను యీ-
  తలనొప్పులచేఁ దలఁకేను
  పులకలమేనితోఁ బొరలేను కడు-
  జలిగొని చల్లకు జాజర ॥ చాలు ॥

వొల్లనినినుఁ గని వుడికేను నీ-
  చిల్లరచేఁతలఁ జిమిడేను
  కల్లగందవొడిఁ గాఁగేను పైఁ
  జల్లకు చల్లకు జాజర ॥ చాలు ॥

తివిరి వేంకటాధిప నేను నీ-
  కవుఁగిటి కబ్బితి గడు నేను
  రవరవచెమటఁ గరఁగి నేఁడూ యిదె
  చవులాయెను నీజాజర ॥ చాలు ॥

అన్న. శృంగా. 87 తేకు.

వాచనసోమనగూడ వసంతవిలాసమున జాజఱ నిట్లు వర్ణించినాఁడు:-

"వీణాగానము వెన్నెలతేట రాణమీఱఁగా రమణులపాట
ప్రాణమైనపినబ్రాహ్మణువీట జాణలు మెత్తురు జాజఱపాట"

ఇంతకుఁ జెప్పవచ్చిన దేమనఁగా విద్యానగరవినాశముపిదప ఆంధ్రదేశమున సంగీతమన్నఁ గొంత యశ్రద్ధ పెరిగినదనుట. అది కారణముగాఁ బ్రాచీనగేయరచన లెన్నో అంతరించి పోయినవి. దాగియున్నను రాగిరేకులమీఁది కెక్కియుండుటచే నేఁటికయినను దాళ్లపాక సంకీర్తనములు పైకి రాఁగల్గినవి.

అన్నమయ సంతానము

నరసింహకవి

అన్నమాచార్యుని ప్రథమభార్యయగు తిరుమలమ్మకు నరసింగన్న, నరసయ్య, నరసింహాచార్యుఁడు అనిపేర్కొనఁబడువాఁడు, చాలా గొప్పకవీశ్వరుఁడు కొడుకుండెను. నిరుపమానసుకవితానిర్వాహకుఁడయిన తెనాలిరామకృష్ణకవి తనసమీపకాలమువారగు తాళ్లపాకకవుల నిట్లు సన్నుతించెను.

క॥ చిన్నన్న ద్విపద కెఱఁగును
పన్నుగఁ బెదతిరుమలయ్య పదమున కెఱఁగున్ ।
మిన్నంది మొరసె నరసిం-
గన్నకవిత్వంబు పద్యగద్యశ్రేణిన్ ॥[1]

ఈపద్యమునఁ దనతో క్రీ 1560 దాఁక వర్తిల్లినవాఁడగు చిన్నన్నను, అతనితండ్రియు క్రీ 1453 దాఁక వర్తిల్లినవాఁడగు పెద తిరుమలాచార్యుని, అతని యన్నయగు నరసింగన్నను మెచ్చినాఁడు.

1 రామకృష్ణునికిఁ జిన్నన్నకు, సూతేంద్లతర్వాత వచ్చుకవీయమున నీపద్య ముదాహృతమయినది.

ద్విపదమునకుఁ జిన్నన్న వ్రాలును; పదములకుఁ బెదతిరుమలయ్య వ్రాలును; పద్యగద్య(ని)శ్రేణిని నరసింగన్న మిన్నంది మ్రోఁగును! అని దీనియర్థ మనుకొందును. నరసింగన్న యిందధికముగాఁ బ్రస్తుతుఁడయ్యెను. కాని యాతడు రచించినగ్రంథము లేవో తెలియరావు. 'పాడఁజెప్పఁగ వర్ణపద్ధతి నీడుజోడు లేఁడన సభఁజొచ్చి వాదించి! పరగినధీశాలి ప్రతివాదిదైత్యనరసింహుఁడనఁగల్గె నరసింహగురుఁడు,' అని చిన్నన్న యష్టమహిషీ కళ్యాణమున నాతని స్తుతించెను. ఆతనికుటుంబవృద్ధినిగూడ వివరించెను. చిన్నన్న పేర్కొనుచేకాని దేవస్థానశాసనములోఁగాని, తాళ్లపాకవారియిండ్లలోఁగాని, లోకమునఁగాని యాతనివిషయమేదియు గానరాకున్నది. చిన్నన్నయే క్రీ 1546 కొండవీటిసీమలోని చెందలూరు మల్లవర గ్రామములను స్వామికైంకర్యములకై సమర్పించుచు, నందు మాఘశుద్ధచతుర్థీతిథిని తన పెదతండ్రిగారయిన నరసయ్యంగారి ప్రత్యాబ్దికదినమున నర్చనావిశేషములనిర్వహణము కూడఁ జేర్చినాఁడు[1]. ఇది క్రీ 1546 నాఁటికి నరసింగన్న దివ్యధామముఁబడయుటను జిన్నన్న కాతనిపై గౌరవమును దెలుపుచున్నది.

శ్రీ వీరేశలింగము పంతులుగారు కవిచరిత్రమున కవికర్ణరసాయనకర్త కృష్ణదేవరాయలనాఁటివాఁడని, కృష్ణరాయని " ఆందోళికలయందు నంతరచరులౌట సవికృతాకృతులపిశాచజనులు......ప్రభుదురాత్ముల నెవ్వాఁడు ప్రస్తుతించు " ననిగర్హించెనని వ్రాసినారు. వృద్ధానుశ్రుతినిబట్టి వ్రాసిన యీవ్రాఁత విశ్వాస్యమే యనుకొందును. కవికర్ణరసాయనకర్త నరసింగన్న తాళ్లపాకనరసింగన్న కాఁగూడు ననుకొందును. లక్షణగ్రంథము లందు సుంకసాలనరసింగన్న అని కలదు. సుంకుసాల అని లోకము వాడుక. " సుంకేసుల " అని గ్రామములు రాయలసీమలో నున్నవి.

1. చూ: — తిరుపతి శాసనములు 5 వాల్యూం. 184 పుట.

క॥ ఇంకా నవ్వే వచ్చే *(చ్చీ?)
సుంకేసుల మ్రానిక్రింది సుద్దులు దలఁపన్
లంకించుకొన్న రాజవు
వేంకటగిరివాస ! విబుధవినుతవిలాసా !

క॥ ఔంకాయ చిప్పలోపల
వంకాయా పెసరపప్పు వరివంటకమున్
ఇంకాఁ బెట్టేఁ దినరా
వేంకటగిరివాస ! విబుధవినుతవిలాసా !

ఇత్యాదిగా నెవరు రచించినవో రుచిగల కందపద్యములు గొన్ని శ్రీ వేంకటేశ్వరస్వామిపేర నున్నవి. సుంకసాల సంకుసాల సుంకేసులలు ఒకయూరిపేరివికారములేమో! కృష్ణరాయఁడు తాళ్ళపాక గ్రామమును వ్యాసతీర్థులవారికగ్రహారీకరించుటచే నరసింగన్న తాళ్లపాక విడిచి పై గ్రామము చేరి సుంకసాలయింటి-పేరివాఁడయ్యెనేమో! కవికర్ణరసాయనమున నాతఁడు తనకుల-గోత్రములను దలిదండ్రులను జేర్కొనఁడయ్యెను. గ్రంథాదిని 'గురువరభట్టపరాశరచరణసరోరుహాసముల్లసన్మానసుఁడన్' అని గురుస్తుతి చేసినాఁడు. తుదిని 'ఆదిమశఠకోపాది' అని యాశ్వా-సాంతపద్యమునఁ జెప్పినాఁడు. వీనినిబట్టి యాతఁడు, భట్టపరాశ-రాహ్వాయుని శిష్యుఁడనీ, రెండవ శఠకోపయతియైన యహోబల-మఠ ప్రతిష్ఠాపకవన్‌శఠకోపయతి నెఱిఁగిన వాఁడనీ గుర్తింపనగును. వేదాంత దేశికుల శిష్యులు, గీతావ్యాఖ్యాతభట్టపరాశరు లొకరు గలరు గాని, అయినను రామానుజులనాఁటిపరాశరభట్టారకులవంశజు-లందఱకు పరాశరభట్టనామము సాధారణ మనికూడ వాడుక గలదు. క్రీ. పదునైదవ శతాబ్దియుత్తరార్ధమున వన్‌శఠకోపయతులు గలరు గాన యాతఁడు వారినాఁటివాఁడో వారితర్వాతివాఁడో అగుటచే నన్నమయపుత్రుఁడగుట నిర్బాధమగును.

కవికర్ణరసాయనమున వైష్ణవమతాభిమానము, అద్వైతమతద్వేషము, అన్నమాచార్యసంకీర్తనచ్ఛాయలు నిండార్లుగా నున్నవి. నన్నిచోడకుమారసంభవమును, ఎఱ్ఱనన్నృసింహపురాణమును, ఉత్తరహరివంశమును, శ్రీనాథరచనలను, ననుకరించునవిగా పలుకుబళ్ళు, కూర్పుతీర్పులు, పద్యచ్ఛాయలు, నిందుఁ జాలఁగలవు. కవికర్ణరసాయనము తాళ్లపాకనరసింగన్నరచనమే యగుచో నందు రాజాశ్రయగర్హ సహేతుకమే యగును. కారణము సుస్పష్టము కాదు కాని, బహువారములు తిరుపతికి విచ్చేయుచువచ్చినవాఁడు, కవి-విద్వాంసుఁడు-కవిపోషకుఁడునగు శ్రీకృష్ణరాయఁడు సంస్కృతాంధ్ర విద్వాంసులు మహనీయులు కవులు గాయకులునగునరసింహ పెదతిరుమల పినతిరుమలాచార్యాదుల నేలొకో యాదరింపఁడయ్యెను. పైఁగా వారినివాసగ్రామమగు తాళ్లపాకను వ్యాసతీర్థుల కగ్రహారీకరించెను. అచ్యుతరాయలవారుమాత్రము తాళ్లపాకవారి నాదరించి యాదృతుఁడయ్యెను.

పెదతిరుమలయ్య

అన్నమాచార్యుని రెండవభార్యయగు అక్కలాంబయందీతఁడు జన్మించెను. ఈతనికి నరసమ్మ, తిరుమలమ్మయని యిర్వురు చెలియండ్రును గలరు, ఈ తిరుమలాచార్యుఁడు క్రీ. * 1453 దాఁక జీవించినాఁడు. క్రీ. 1503 దాఁక జీవించిన యన్నమార్యుఁడీపెదతిరుమలయ్యపెదకుమారుఁడగు చినతిరుమలయ్యగారికి బ్రహ్మోపదేశముఁ జేసినాఁడు. 1500 ప్రాంతముల చినతిరుమలయ్య యుపనయనముజరగిన దనుకొన్నచో 1493 ప్రాంతముల జన్మించిన చిన తిరుమలయ్యతండ్రి యప్పటి కిర్వదేండ్లవాఁడే యనుకొన్నను 1473 ప్రాంతముల జన్మించిన వాఁడగును. * ఈతని నిండుయౌవనము శ్రీకృష్ణరాయలవారి కాలమున గడచినది. కృష్ణరాయల పరిపాలనకాలమున నీతఁడు శ్రీవేంకటేశ్వరస్వామికిఁ గొన్ని కైంకర్య

---

* 1553 కాటోలా. పె. తి. 1458-1554 అని శ్రీ వేటూరి ఆనందమూర్తి చూ:- తాళ్లపాకకవులకృతులు వివిధసాహిత్యప్రక్రియలు 66 పేజీ. * ఇదెట్లుపొసగును?

ములు జరిపినను, నందు సాళ్వతిమ్మరుసును నాతని తమ్ముఁడగు గోవిందయ్యయు నిర్వాహకులుగా నుండిరి. ఆశాసనములలో శ్రీకృష్ణరాయలపేరు లేదు. పెదతిరుమలయ్యకును నాతని యన్నయగు నరసింహకనికిని శ్రీకృష్ణరాయనితో వైరస్యముగల దనుకొనుటకి కొకసాధనము:—

"మండెము రాయనామక నరసింహ దండనేత్రు(తృ?) నకిష్టధన బలస్ఫూర్తి" నని యన్నమాచార్యచరిత్రముననున్న వాక్యమునకు మండెమురాయఁడను నామాంతరముగల నరసింహదండనాథుఁడని యర్థముగావచ్చునని, ఆతఁడు శ్రీకృష్ణరాయని తండ్రి యగుతుళువనరసింహదండనాథుఁడు గావచ్చునని యను కొంటిమి. (చూ. పీఠిక 64 పుట.)

పయిమండెము కడపమండలమున చినమండెములనీ, చిత్తూరు మండలమున * గాజులమండెముచిఱుమండెము అనీ కలగ్రామములలో నొకటయి యుండఁబోలుమ. ఆయూర పెదతిరుమలయ్య నెవరో కత్తితో నఱకిరట. ఆకత్తి పేటాతనికిఁ గలువదండ యైనదట!

మండెము కోటలో మండలం బెఱుఁగ
మండలాగ్రాహతి మహనీయపుష్ప-
దామమై ధర్మాంగదస్థితిఁ బొలిచె
నేమహామహునియహీనగాత్రమున-

నని చిన్నన్న చెప్పినాఁడు. దేవకీపురవాస్తవ్యుఁడగు నరసింహదండనాథుఁ డిందు ప్రయోజకుఁడేమో! ఈ విషయము పెదతిరుమలాచార్యుఁడే యిట్లు సంకీర్తనమునఁ జెప్పుకొన్నాఁడు.

శంకరాభరణం

నాఁటికి నాఁడు గొత్త నేఁటికి నేఁడు గొత్త
నాటకపుదైవమవు నమో నమో ॥ పల్లవి ॥

---

* పెద్ద మండ్యము గూడ గలదు. ఇది చిన్నమండ్యమునకు సమీపముగూడ.

సిరులరుక్మాంగదుచేతికత్తిధార దొలి
వరుస ధర్మాంగదుపై వనమాలాయ
హరి నీకృపకలిమి నట్లనే అరులచే-
కరఖడ్గధార నాకుఁ గలువదండాయ ॥ నాఁటి ॥

మునుప హరిశ్చంద్రుమొనకత్తిధార దొల్లి
పొనిఁగి చంద్రమతికిఁ బూవుదండాయ
వనజాక్ష నీకృపను పరశత్రులెత్తినట్టి-
ఘనఖడ్గధార నాకుఁ గస్తూరివాటాయ ॥ నాఁటి ॥

చలపట్టి కరిరాజు శరణంటే విచ్చేసి
కలుషముఁ బెడఁబాపి కాచినట్టు
అలర శ్రీవేంకటేశ ఆపద లిన్నియుఁ బాపి
ఇల నన్నుఁగాచినది యెన్నఁ గతలాయ ॥ నాఁటి ॥

అన్న. అధ్యా. 115 రేకు.

ఈ కీర్తనమునఁ జెప్పఁబడినదేకాక (చూ. పీఠిక 65 పుట.) సంకీర్తనమున వర్ణితమయినవిషయములుగూడఁ బెదతిరుమలాచార్యునిమాహాత్మ్యమును వెల్లడించుచున్నవి. ఆసంకీర్తనమును జినతిరుమలాచార్యుఁడు రచించియుండఁ బోలును.

అచ్యుతరాయలవారు పూండి, సంగమకోటగ్రామములఁ దామ్రశాసనపూర్వకముగా దానము చేయఁగాఁ, బెదతిరుమలాచార్యుఁడు వానిని స్వామికే సమర్పించెను. అతఁ డచ్యుతరాయలజన్మనక్షత్రమునాఁడు తనద్రవ్యముతో స్వామికిఁ గైంకర్యములఁ గల్పించెను. అచ్యుతరాయలనాఁ డాతఁడు విజయనగరములో విఠ్ఠలేశ్వరస్వామికైంకర్యములకై గొప్పభూసమర్పణము చేసెను. పెదతిరుమలయ్యా స్వామికి అర్పించినగ్రామములు:— కావనూరు, మరువాకరై, కుప్పము, కీళఁగుగ్రమము, మన్నసముద్రము, పూండి, సంగమకోట, (ఈరెండూళ్ల సం॥రపు రాఁబడి 1000 రేఖ పొన్నులు)

రాయలపాడు, సోమయాజులపల్లి, కత్తమువారిపల్లి, ఎఱ్ఱగుంటపల్లి, పల్లిపురము, (133 వరహాల సంవత్సరాదాయముకలది.) గండ-తిమ్మాపురము (100 రేఖ పొన్నులు సంవత్సరాదాయముగలది.) ఈ గ్రామములుగాక — భిన్నభిన్నసమయములలో 4600 పణాలు, 5203 పణాలు, 2000 వరహాలు, 450 పణాలు, 1900 పణాలు, 1020 నర్పణాలు, 2300 నర్పణాలు సమర్పించినారు.

శ్రీస్వామివారికిని ఎగువ దిగువ తిరుపతులను కడమ చోట్లను వెలసిన వేల్పులకు బహువిధభక్ష్యభోజ్యాది నివేదనలను, నిత్యోత్సవ పక్షోత్సవ మాసోత్సవ వర్షోత్సవాదులలో నింక ననేకవిధముల-కైంకర్యములను, వనభోజన వినోదములను, తమ వంశపారంపర్య-ముగా తమ పేర జరిపించుటకు బయిగ్రామములను ధనమును శ్రీ-భండారమున నర్పింపగాఁ, గోవెల స్థానపతు లందుకు సమ్మతిగా శాసనములు చెక్కించిరి.

ఇవిగాక వీరు కట్టించిన కట్టడములు వగైరాలు:— స్వామి-పుష్కరిణి జీర్ణోద్ధారము, మెట్లు, మండపములు, నీరాడుమండపము, కొండమీఁద తాళ్ళపాకవారి యింటి ముందు మండపము, సంకీర్తన-(సంకీర్తనములు చెక్కినరాగిరేకులు దాచి ఉంచినది) భండారము, అక్కడ దీపారాధనలు, అక్కడ సంకీర్తనలు పాడే వైష్ణవులకు జీతాలు, గుడిగ్రామాలలో చెరువులు కాలువలు బాగుచేయించుటకు ధనదానము, ఆళ్వారుతీర్థమువద్దల శ్రీలక్ష్మీనారాయణస్వామి ప్రతిష్ఠ ఇత్యాదులు.

కొన్ని ఉత్సవములలోని ముఖ్యాంశములు:— శ్రీనివాస-మూర్తికి ప్రతిశుక్రవారము తిరుమంజనము పిదప పునుఁగుతైలము పూయునప్పుడు పన్నీరుచెంబు సత్కారముపడయుట, (తాళ్ళపాక వారు సంకీర్తనములు అప్పుడు పాడేవారు.) అచ్యుతరాయల జన్మ-నక్షత్రమగు మృగశిరనాఁడు ఉత్సవముజరుపుట, స్వామిపుష్కరిణి

గట్టున తాళ్ళపాకవారు నిర్మించినరాతిస్తంభముమీఁద సంవత్సరము పొడుగునా ప్రతిగురువారము దీపారాధన, ముక్కోటి ఏకాదశి-నాఁడు స్వామిపుష్కరిణిగట్టున ముప్పది దీపాలు, సంకీర్తన భాండా-రమువగ్గర నాల్గు తిరుబోనములు, దీపాలనూనె, ఆభాండారములో సేవచేసే శ్రీవైష్ణవుల జీతాలు వగైరాలు.

తిరుమలయ్యగారికి శ్రీపతితోళ్నడయ్యఅనీ, తిరుపతి చేరువ-నున్నకులశేఖరపురవాస్తవ్యుఁడు పల్లిపట్టురయ్య అనీ ఇద్దఱు సాతానివైష్ణవులు శిష్యులుండిరి. వారుకూడ స్వామికిఁ గైంకర్య-ములు జరపిరి. పెదతిరుమలయ్యగారు చేయించిన యుత్సవ విశేష-ములు సమగ్రముగాఁవ్రాసిన నదియే పుస్తకమగును.

ఈతఁడు రచించిన గ్రంథములు:—

1 శృంగార సంకీర్తనములు.
2 అధ్యాత్మసంకీర్తనములు.
3 వైరాగ్యవచన గీతాలు.
4 శృంగార దండకము.
5 చక్రవాళ మంజరి.
6 శృంగారవృత్త శతకము.
7 వేంకటేశ్వరోదాహరణము.
8 నీతిసీసశతకము.
9 సుదర్శనరగడ.
10 రేఫఱకారములు.
11 భగవద్గీత తెల్గువచనము.
12 ద్విపదహరివంశము.

పైవానిలో కడపటిరెండు ముద్రితములు గాలేదు. తొలి రెండింటిలోఁ గొంతభాగమును, గడమవి సమగ్రముగాను ముద్రిత-ములయినవి. హరివంశము దొరకనే లేదు.

ఇవిగాక చిన్నన్న పేర్కొన్న యంధ్రవేదాంతము తొలుత కృష్ణమాచార్యుఁడును. తర్వాత తనతాత యన్నమాచార్యుఁడును, పిదప తనతండ్రి తిరుమలాచార్యుఁడును నను క్రమముగా రచించినది సంకీర్తనాత్మకము. ఇట్లనుటకు సాధకముగా అష్టమహిషీ కల్యా-

ణములోన నిట్లున్నది. "ద్రావిడాగమసార్వభౌములైన మావారల నాళువారలను వేదంబులెల్ల ద్రావిడముగాఁ జేసి వేదాంతవిదులు గోవిదులునైనట్టిగురుతరులగుపరాంకుశముఖ్యయోగివరుల" నని ద్రవిడవేదాంతకర్తలసన్నుతి, "వనజాతజాతసర్వసురేంద్రముఖులు గనలేని వేంకటగ్రావాధినాథుపదముల శోభనాస్పదము లౌ తనదుపదముల బహుదేశపదములజనులఁ గనఁ జేసి పంచమాగమసార్వభౌముఁడనఁ బ్రసిద్ధికినెక్కి యఖిలవిద్యలను నన్నయాచార్యుఁడెయనఁ దాళ్లపాకయన్నమాచార్యుఁ డాయతకీర్తిఁ జెలఁగె" "వేదంబు తెనుఁగుగా వించి సంసారఖేదంబుమాన్పినకృష్ణమాచార్యుఁ ఘనతరపంచమాగమసార్వభౌము ననఘు శ్రీతాళ్లపాకాన్నమాచార్యుఁ దలఁచి" అనియు, "ఉరుయోగసామ్రాజ్యవిభవజనకుండు తిరుమలాచార్యవర్యుండు వేదాంతవిద్యాప్రవీణుఁడై యంధ్రవేదాంత మొనరించి, ద్విపదరూపమున హరివంశకావ్యమాయతరసస్ఫూర్తి హరివంశమిగురొత్త ననువొందఁజేసి" అనియు నాంధ్రవేదాంతకర్తలసన్నుతియుఁ గలదు.

ద్రవిడమున వేదవేదాంతములను పరాంకుశయోగిమొదలగునాళ్వార్లు ద్రావిడీకరించి ద్రావిడాగమసార్వభౌములనిపించుకొనఁగా తెనుఁగున,

కృష్ణమాచార్యుఁడు: కృష్ణమాచార్యసంకీర్తనకర్త.
అన్నమాచార్యుఁడు: సంకీర్తనాచార్యుఁడు, సంకీర్తనకర్త, పదకవితాపితామహుఁడు.
పెదతిరుమలాచార్యుఁడు: సంకీర్తనాదికర్త.

ఇట్టీమువ్వురును వేదమును తెనుఁగుగావించి ఆంధ్రవేదాంతకర్తలని, పంచమాగమసార్వభౌములని, పంచమాగమచక్రవర్తులని యనిపించుకొనిరి.

తిరుమలయ్యకు శ్రీమద్వేదమార్గప్రతిష్ఠాపనాచార్య, శ్రీరామానుజసిద్ధాంతస్థాపనాచార్య, వేదాంతాచార్య, కవితార్కికకేసరి, శరణాగతవజ్రపంజరబిరుదములు గలవు.

ఈతనికి వేంకటేశ్వరస్వామి త్రిపురుషపర్యంతముగా ప్రత్యక్షంబును, సప్తపురుషపర్యంతముగా మోక్షంబు నొసంగెదనని వరమిచ్చె నట![1]

సంకీర్తనభండారము

ఈ పెదతిరుమలయ్యగారే సంకీర్తన భండారమునకుఁ బెంపు వెలయించిరి. తొలుత అన్నమాచార్యుఁడే సంకీర్తనభండారమును నెలకొల్పినట్టున్నాఁడు. అందుకుఁ దార్కాణముగా సంకీర్తనము. (చూ. పీఠిక పుట. 38)

అన్నమాచార్యుని నాఁట సంకీర్తనములు తాటియాకులమీఁద వ్రాసియుంచఁబడెనేమో! అతని తర్వాత పెదతిరుమలాచార్యుఁడు వానిని రాగిరేకులమీఁదఁ జెక్కించెను. రాగివిలువయు, చెక్కించు-కూలియు నిప్పటిలెక్కప్రకారము లక్షలగును. ఒకరో యిద్దరో అక్షరములఁ జెక్కువారగుచో నదియొక పురుషాయుషమునంత-కాలము జరపినఁ దేలవలసినపని యగును. రాగిరేకులను జెక్కినవాఁడు, అన్నమరాజు తిమ్మయ్య అని కొన్ని రేకులమీఁద నున్నది.

పెదతిరుమలార్యునితర్వాత చినతిరుమలాచార్యునిసంకీర్తన-ములుకూడ రాగిరేకుల కెక్కినవి. 1540 లో సంకీర్తనభండారము-దగ్గఱ సేవచేయువైష్ణవు లిర్వురుండుట, సంకీర్తనములు పాడేవారు కొందఱుండుట, ఆభాండారముముందు స్వామిని వేంచేపుచేయించి ప్రసాదవినియోగాదులు, కైంకర్యములు, దీపారాధనలు జరుగు-చుండుటయు తాళ్లపాకవారి శిలాశాసనములకెక్కి యున్నవి.[2]

ఈసంకీర్తనభండారము (తాళ్లపాకవారిఅర) ద్వారమున-కిరుప్రక్కలనే విగ్రహములున్నవి. అవి యన్నమాచార్య తిరుమలా-చార్యులవి.

---

1. చూ. శకుంతలాపరిణయము, పీఠిక. 2. చూ. తిరుపతి దేవస్థానం శాసనము నెం. 144. నెం. 4 వాల్యుం.

చినతిరుమలయ్య

ఈతఁడు పెదతిరుమలయ్య పెద్దకుమారుఁడు. అన్నమాచార్యుఁ డీతనికి బ్రహ్మోపదేశము (ఉపనయనము) చేసెను. ఇందుకు సంకీర్తనము:—

లలిత

తాళపాకాన్నమాచార్య దైవమవు నీవు మాకు
వేళమె శ్రీహరిఁ గనేవెర వానతిచ్చితివి ॥ పల్లవి ॥

గురుఁడవు నీవె సుమ్మీ కుమతినైననాకు
సరవి బ్రహ్మోపదేశము సేసితి
పరమబంధుఁడవైనా పరికింప నీవే సుమ్మీ
వరుస నేఁ జెడకుండ వహించుకొంటివి ॥ తా ॥

తల్లివైన నీవేసుమ్మీ తగినవిషయాలలో
పల్లదానఁ బడకుండా బ్రదికించితి
అల్లుకొని తోడునీడవైనా నీవేసుమ్మీ
చిల్లర మాయములోనఁ జెడకుండాఁ జేసితి ॥ తా ॥

ధాతవు నీవేసుమ్మీ తగు శ్రీవేంకటనాథు
నాతలఁపులో నిలిపి నమ్మఁజేసితి
యేతలఁ జూచినా నాకు నేడుగడయు నీవే
ఆతలనీతల నన్ను నాదుకొని కాచితి ॥ తా ॥

చి. తి. అధ్యా. 7 రేకు.

కాన యీతఁడు క్రీ. 1495 ప్రాంతముల జన్మించినవాఁడనుకొనవచ్చును. క్రీ. 1553 దాఁక నీతనిశాసనము లున్నవి. ఈతఁడు సంస్కృతాంధ్రములందు మహాకవి, మహావిద్వాంసుఁడు, అష్టభాషాకవిచక్రవర్తియని బిరుదుగలవాఁడు. తండ్రితాతలవలెనే అధ్యాత్మ శృంగారసంకీర్తనలను రచించినాఁడు. తెలుగుసంకీర్తన లక్షణము,

అష్టభాషాదండకము రచించినాఁడు. (ఇవిముద్రితములు చూ. తాళ్ల-పాక 1 వాల్యుం)

శ్రీవెంకటేశ్వరస్వామికి దిగువతిరుపతిలోని వేల్పులకుఁ గూడఁ జాలా కైంకర్యములు కావించినాఁడు. అందు ముఖ్యములు గొన్ని :-

గోవిందరాజస్వామికి, పెండ్లి తిరునాళ్లు (వైవాహికోత్సవము) జరుపుటకు, నేడియం అనుగ్రామమురాఁబడిలో సగమిచ్చినాఁడు.

గోవిందరాజ విట్ఠలేశ్వరాచ్యుతపెరుమాళ్ రఘునాథ వరద-రాజ లక్ష్మీనారాయణులకును హనుమదాలయములలోఁ దాను ప్రతిష్ఠించిన నరసింహస్వామికిని కైంకర్యములకై, చిత్రిచిత్రానక్షత్ర-మునఁ దనతిరునాళ్లలో, *వైశాఖమృగశిరను దనతండ్రితిరునాళ్ళలో గోవిందరాజస్వామి గుడిదగ్గఱి సుదర్శన చక్రమునకుఁ గైంకర్యము లకై, 200 రేఖై పొన్నులరాఁబడిగలవెతుమప్పాకంగ్రామము-నర్పించినాఁడు.

మంగాపురమున కళ్యాణవేంకటేశ్వరదేవాలయజీర్ణోద్ధా-రణము గావించినాఁడు. స్వామిదివ్యసుందరమంగళవిగ్రహమును గూడ నీతఁడే క్రొత్తగా వెలయింపించినట్లున్నాఁడు. ఆళ్వార్లతో భాష్యకార్లతో దేశికులతో సహా తనతాతగారగు అన్నమాచార్య-విగ్రహము నక్కడ ప్రతిష్ఠించినాఁడు. కాని యావిగ్రహము నేఁడు గానరాకున్నది.

పెదతిరువెంగళనాథుఁడు

ఈతఁడు సాత్త్వికశుభమూర్తి సంగీతసత్కవితాధికుఁడు నని చిన్నన్నచే స్తుతింపఁబడెను. స్వామిసన్నిధి నీతఁడు సంకీర్తనములు పాడుచుండఁగా స్వామి యాడుచుండెడు వాఁడట! వేంకటా-చార్యుఁడు "విశేషించియు న త్తిరువెంగళనాథుండు సంకీర్తనంబుఁ

* చైత్రమాసముగదా? చూ—93 పేజి.

బాడిన నాడందొడంగె."[1] నని చెప్పినాఁడు. ఈతఁడు చిన్నన్న జీవించియుండఁగా క్రీ. 1546 పూర్వమే దివ్యధామ మందినాఁడు.

చిన్నన్న

ఈతఁడే అన్నమాచార్య చరిత్రకర్త. చినతిరుమలాచార్యున-కీతఁడు మూఁడవతమ్ముఁడు. ఈయిర్వురనడుమ అన్నమయయని, పెద తిరువెంగళనాథుఁ డనీ యిద్దరు సోదరులు. చిన్నన్నతర్వాత తమ్ముఁడు కోనేరునాథుఁడు. వీరందఱును సుప్రసిద్ధులు. కోనేరునాథుఁడు 1560 తర్వాతఁగూడ నున్నాఁడు. తాళికోటయుద్ధము విద్యానగర-వినాశనమునుజూచు దౌర్భాగ్యమునకుఁ బాల్పడక 1565 పూర్వమే వీరందఱు దివ్యధామ మంది యుందురు.

ధర్మకైంకర్యములు

స్వామి కీతఁడును జాలధర్మకైంకర్యము లొనర్చెను. అందొకటి:— క్రీ. 1546 లో కొండవీటిసీమలోని చెందలూరు-మల్లవర-గ్రామములను స్వామిశ్రీభండారమున కర్పించెను. రెండు గ్రామములనుండి సంవత్సరపురాఁబడి 620 గట్టివరహాలు. ఈసొమ్ముతో జరపవలసినధర్మకైంకర్యములలో మన కిక్కడ ముఖ్యమయినవి:—

1 వైశాఖమాస విశాఖానక్షత్రమున తాత అన్నమయగారి జన్మనక్షత్రోత్సవకైంకర్యము.

2 చైత్రమాసము మృగశిరానక్షత్రమున పెదతిరుమలయ్యా-గారిజన్మనక్షత్రోత్సవకైంకర్యము.

3 మాఘశుద్ధచతుర్థి తమపెదతండ్రినరసయ్యాగారిశ్రాద్ధదిన-కైంకర్యము.

---

1. శకుంతలా పరిణయకృత్యవతరణిక.

4 జ్యేష్ఠమాసపూర్వపక్షచతుర్థి తనయన్నగారగుతిరువెంగళప్పశ్రాద్ధదినకైంకర్యము.

5 ఆశ్వయుజమాసబహుళత్రయోదశి తమతల్లిగారైన తిరుమలమ్మగారిశ్రాద్ధదినకైంకర్యము.

వీనివల్ల నన్నమాచార్యాదుల జన్మమాసనక్షత్రములు నిర్యాణమాసతిథులు తెలియ నయినవిగాని, వానిసంవత్సరనామములు తెలియరాకుండట కొంతగొల్పుచున్నది. ఒక్కయన్నమాచార్యునివే జననని ర్యాణసంవత్సరములు తెలియవచ్చినవిగాని తక్కిన వారివి తెలియరాలేదు. సూర్యచంద్రాదు లున్నంతదాఁకఁబై వారిజన్మనక్షత్ర నిర్యాణతిథికైంకర్యములు సాగుచుండుటకే యాయగ్రహారసమర్పణములు జరగిననిగాని, యాధర్మకైంకర్యములకు "శ్రీవైష్ణవులరక్ష" అనిమాట కలదు గాని, అన్నీ అన్యథా అయిపోయినవి. పరమాచార్యుఁడయిన యన్నమాచార్యునిజన్మనక్షత్రనిర్యాణతిథికైంకర్యములను, స్వామి కనేకాగ్రహారములనొసఁగి యనేకకైంకర్యములు జరపినమహావిద్వాంసుఁడు-మహాకవియగు తిరుమలాచార్యునినిర్యాణదినకైంకర్యములు నిఁకమీఁద నయినసాగుట యర్థింపఁదగినది.

అష్టమహిషీకళ్యాణము పరమయోగివిలాసము ఉషాపరిణయము అన్నమాచార్యచరిత్రము చిన్నన్న రచించిన గ్రంథములు. ఈతఁడు జలజాతవాసినిచనుబాలపుపుష్టిచే కవితారచన నేర్చినాఁడట. ఈతనియన్న పెదతిరువెంగళనాథుఁడు సంగీతసత్కవిత్వాధికుడు. సంకీర్తనములు పాడుచుండునప్పుడు స్వామి యాడుచుండెడువాఁడట, ఈ మహామహులకు (అయిదుగురికి) స్వామి పాండవులకుఁ గృష్ణునట్లు సహాయమై యుండెడివాఁడట! వీరికి విచిత్రముక్తాతపత్రరత్నకిరీట ముద్రికా ప్రచండమణిమండిత మకరకుండలోత్కరాహా-

కరదీపికాపాదుకాదిబహూకరణంబులను స్వామి కరుణించెనట! చిన్నన్న పరమయోగివిలాసాష్టమహిషీకళ్యాణములలో రత్నకుంభ దనుపమ శ్రీవేంకటాద్రీశదత్తమకరకుండలరత్నమండితకర్ణుఁడ నని, కావ్యంబు చెప్పి శ్రీవేంకటేశు మెప్పించి సకలంబు నెఱుఁగ నసా-ధారణాంకమకరకుండలములు గొన్నవాఁడనని, దినములోననె వేయిద్విపద లింపొంద వినుతవర్ణనలతో విరచించువాఁడనని చెప్పుకొన్నాఁడు. ద్విపదలక్షణము నీతఁడే నిష్కృష్టముగా నిర్వ-చించినాఁడు. లక్షణగ్రంథకారు లెవ్వరుగాని యితనివలె నిర్వచింపఁ-జాలరయిరి. ఈతఁడు 'కస్తురివీణఁ గోసినకరణి, తెలిగప్పురపుఁ-గ్రోవి దెఱచినసరణి, విరవాదిపొట్లంబు విడిచినమాడ్కి పరిమళించుచు, గవుల్ బళిబళి యనఁగ కవిత సెప్పి' సులక్షణకవి

అర్వాచీనులు కొందఱు 'తాళ్లపాకచిన్నన్నదండెమీటులు గావు' అనీ, అలతాళ్లపాకచిన్నన్నరోమములైతె తంబురాదండెకుఁ దంత్రులౌనె' అనీ యాతని గొప్పగాయకునిఁగా స్మరించిరి. చిన్నన్న గాయకుఁడనుట కిక్కడి రాగిరేకులలోఁగాని గ్రంథములలోఁగాని యాధారములు గానరావు. చిన్నన్నకు అన్న తండ్రి తాత గొప్ప గాయకులుగాన, యిటీవలివారు గ్రంథములఁబట్టి చిన్నన్నే యెఱిఁగినవారుగాన, వారి యోగ్యత నీతనికిఁ జేర్చి చెప్పియుండ వచ్చును. కాక యాతఁడును గాయకుఁడేమో! గణపవరపు-వేంకటకవి ప్రబంధరాజమున చిన్నన్న నిట్లు సన్నుతించెను:—

క. ఎన్నఁ దెనుగునకు రాజను,
గన్నన యతిరాజునకును రమణయకును నేఁ
జిన్నను, ద్విపద నొనర్పను
జిన్నన్నను, బిరుదుగద్య చెప్పనఘనుఁడ౯.

నూలినేతచే వస్త్రములు గల్పించి లోకమును నాగరకపఱిచి యుద్ధరించువారయిన సాలెవారి కీతఁడాచార్యపురుషుఁడు. వారి-

వంశమర్యాదల కీతఁడు సంరక్షకుఁడుగా నుండెను. సాలెవారు వీరికి పదివేలవరహాలు పాదకానిక సమర్పించిరి. చిన్నన్న వంశపారంపర్యముగా దమవంశపారంపర్యముగా గురుశిష్యతాసంబంధము వర్ధిల్లఁగోరిరి. ఇందుకు తామ్రశాసనము వెలయించిరి.[1]

కోనేటి తిరువెంగళనాథుఁడు

ఈతఁడు సదాశివరాయలచే క్రీ. 1544, 1545 అద్దంకిదగ్గఱి బొల్లాపల్లి, ఓలపల్లి అని రెండగ్రహారములఁ బడసినాఁడు. క్రీ. 1559 లో కడపజిల్లా పుష్పగిరిచెన్నరాయనికిఁ గొంతభూమి సమర్పించినాఁడు, ఈతఁడు గొప్పవైభవ మనుభవించినాఁడనుట కీక్రిందిపద్యముసాక్షి.

సీ. మొకరివాతెరకీర్తిముఖము బంగరుదండె-
  పాలకి యేగురుం డోలి నెక్క
శ్రీజగన్నాథునూర్జితపదాంభోజముల్
  సేవించి యేబుధాశ్రితుఁడు వెలసె
కాయసిద్ధిని లంబికాయోగమార్గంబు
  తెలిసి యేఘనుఁడు సాధించి నెగడె
భక్తితోఁ బట్టాభిషిక్తులు ధర సాగి-
  మ్రొక్క నేవిభుఁడు పెంపెక్కి చెలఁగె
నతఁడు పొగడొందు హారనీహారగంధ-
సారకర్పూరగోక్షీరసదృశయశుఁడు
ఘనుఁడు పెదతిమ్మదేశికగర్భజలధి-
కువలయాప్తుండు కోనేటిగురువరుండు[2] ॥

---

1. చూ. తామ్రశాసనము శ్రీ. వేం. ఓ. జర్నల్. 1 వ్యాల్యూం. 1 పార్టు. 2. ఈ పద్యము శ్రీ తాళ్ళపాకసూర్యనారాయణయ్యగారి వ్రాఁతకాగితమునుండి గైకొంటిని.

తిరువెంగళప్ప

ఈతఁడు గొప్పవిద్వాంసుఁడు. అమరుకావ్యమును దెలిఁగించినాఁడు. నామలింగానుశాసనమునకుఁ దెలుఁగువ్యాఖ్య రచించినాఁడు. కావ్యప్రకాశికకు వ్యాఖ్యరచించినాఁడు. క్రీ 1554 లో అంబత్తూరు తూప్పిల్ అగ్రహారములలో కొంతభాగము తిరుపతి గోవిందరాజస్వామిపెండ్లితిరునాళ్లు జరిపించుటకుగా సమర్పించినాడు. క్రీ. 1553 లో చినకంచిలో అరులాళప్పెరుమాళ్ళకు వల్లాత్తంజేరి పేరిచ్చంబాకము అను గ్రామము లిచ్చినాఁడు.[1]

తిరుపతి శాసనములు

తిరుపతి దేవస్థానశాసనములెల్ల నరవముననే కలవు. సర్వస్వతంత్రుఁడు దక్షిణాపథమునకెల్ల సార్వభౌముడును గాన యొక్క శ్రీకృష్ణదేవరాయఁడుమాత్రము గుడిలో సంస్కృత కర్ణాటాంధ్రద్రవిడములలోఁ దనశాసనములఁ జెక్కించుకోఁ గలిగెను. తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములగుడిగోపురములలోఁ దాళ్లపాకవారిశాసనములు నరవముననే యున్నవి. తిరుమల కొండక్రిందనే తాళ్ళపాకవారి యగ్రహారముగానున్నమంగాపురమునఁ దాళ్లపాక చినతిరుమలాచార్యుఁడు తాను గట్టించిన కళ్యాణవెంకటేశ్వరదేవాలయమున శాసనములన్నింటిని తెలుఁగుభాషలోఁ దెలుఁగులిపిలోనే చెక్కించుకొనెను. శుద్ధాంధ్రు లయిన మహానీయులు సాళువ తిమ్మన, గోవిందన, బయకారరామయ మొదలగువారు శ్రీస్వామివారికర్పించిన యగ్రహారాదుల శాసనములుగూడ ద్రవిడముననే ద్రావిడీకరణముఁ బడసినపేర్లతోనే యున్నవి. శాసనములెల్ల ద్రావిడముననే యుండుటకుఁ గారణము దేవస్థానస్థానపతులు ద్రవిడులగుటయే. గుడిలో శాసనములఁ జెక్కించుట కధికారులు వారే.

---

1. పై చరిత్రవిషయములు పెక్కులు శ్రీసాధుసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిులుగారు రచించినశాసనముల రిపోర్టులోని విషయములు. శాసనములు చదివి సమకూర్చినవి.

తిరుమలాచార్యాదులు పదులకొలఁది గ్రామములను స్వామికి సమర్పించుకొన్నారేకాని గుడిలో శాసనములఁ జెక్కించుకోలేదు. ఆయాదాతలిచ్చినయీవులను బ్రతిగృహీతయగుదేవునికిఁ జెల్లింతుమని దేవస్థానస్థాపతులు బాధ్యత వహించి యుభయులకు నమ్మికగా శాసనములఁ జెక్కించిరి. దానికి 'శ్రీవైష్ణవరక్ష' పెట్టిరి. తిరుమలాచార్యులనాఁడు శాసనములఁ జెక్కించినయుద్యోగి తిరునిన్రార్పుడయన్. స్వామిపుష్కరిణికడ మాత్రము పెదతిరుమలాచార్యుఁ డొక తెలుఁగుశాసనము వేయించుకొనెను. పద్యరూపముగాఁగూడ నది తాళ్లపాక సూర్యనారాయణయ్యగారి ప్రాంత కాగితములలో నున్నది. అది యిది:—

సీ॥ శ్రీశాలివాహనాంచితశకాబ్దము లెన్న
నిలవేయునన్నూఁట యేఁబదియును
నాలవయేఁడగు నందనవత్సర
వైశాఖపూర్ణిమావాసరమున,
శ్రీవేంకటాధీశశృంగారసంకీర్త
నాచార్యతాళ్లపాకాన్నమార్య-
పుత్రతిమ్మార్యుండు పూర్వపుఁగోనేఱు
కట్టించె నవశిలాకలితముగను,

తత్తటాంకణగోపురద్వారములను
భువనసన్నుతుఁడైనట్టి భూవరాహ-
ఘనునితిరుచుట్టుమాలెప్రాకారవరము
తానె కట్టించె నాచంద్ర తారకముగ.

నేఁటితాళ్లపాకవారు

తిరుపతిలో స్వామికి సంకీర్తనకైంకర్యము జరుపుచుఁ దాళ్లపాక శేషాచార్యులగారు కుటుంబవృద్ధితో నున్నారు. మడితాడు గ్రామవాసి, సూర్యనారాయణయ్యగారు చిన్నన్న కోవలోనివారట.

నేఁడు తిరుపతిలోనె వైద్యాదివృత్తులతో సకుటుంబముగా నున్నారు. వీరే తాళ్లపాకవారి పూర్వగాథలకై చాల శ్రమించుచున్నవారు. అన్నమాచార్యులదేవతార్చనవిగ్రహాదులను మంగాపురమునకుఁ జేర్చినవారు వీరే. ఇంకను కడపజిల్లాలో ముడుంపాడు, ఊటుకూరు, మాచనూరు, రాజుపాలెం, * ఎట్టువారిపాలెం అనుగ్రామములోఁ గూడఁ దాళ్లపాకవారు పెదతిరుమలాచార్యుల యయిదుగురు-కుమాళ్ల వంశపరంపరలవారు ఉన్నారట. శ్రీ సూర్యనారాయణయ్యా-గారాయగ్రామముల కరిగి యక్కడి విశేషములఁ దెలిసికొనివచ్చిరి. మఱి కొన్ని విగ్రహాదులు ముడుంపాడు గ్రామమునఁ గలవని తెలుపఁగా, వానిసేకరింపఁ గోరి వారి నాగ్రామమున కంపితిని. కాని వారు విగ్రహముల నీయరయిరట. గ్రంథములు శిథిలమయి-పోయినవట. తాళ్లపాకవారి యిండ్లనుండి (కడపజిల్లా) కొన్ని తాళపత్రగ్రంథము లాంధ్రసాహిత్య పరిషత్తువారు సేకరించినట్లు-న్నారు. (చూ. 6 వాల్యం. పరిషత్పత్రిక.)

నందవరీకులు - వైష్ణవత

అన్నమయ యాదివఁ శఠకోపయతిశిష్యుఁడై వైష్ణవుఁడై నట్టే యాకాలమున నందవరీకబ్రాహ్మణులు మఱికొందఱు వైష్ణవము స్వీకరించి శఠకోపయతిశిష్యు లయిరి. అల్లసాని పెద్దనకూడ నందవ-రీకబ్రాహ్మణుఁడే స్మార్తుఁడే. - శఠకోపయతిశిష్యుడై వైష్ణవము పుచ్చుకొన్నాఁడు. ప్రబంధరాజవిజయవేంకటేశ్వరవిలాసము రచించిన గణపువరపు వెంకటకవిగూడ నందవరీకుఁడే. వారి పూర్వులు వైష్ణవము పుచ్చుకొన్నవారే. కాని యాతఁడు తాళ్ల-పాకవారికిఁ జాలఁ దర్వాతివాఁడు. శ్రీవేంకటేశ్వరస్వామిపై-నాతఁడు రచించినకృతి వేంకటేశ్వరవిలాస మాతఁడన్నట్లు ప్రబంధ-

* నేఁడిది చిత్తూరుజిల్లా వాయల్పాడుతాలూకాలో నున్నది. మునుపీతాలూకా కడప-మండలములోనిది.

రాజమే. నందవరీకులు గొందఱు వైష్ణవులగుటకుఁ బ్రధానముగా నన్నమాచార్యుఁడే కారణ మనుకొందును. ఆ ాధ్యాశైవుఁడగు *తెనాలి రామకృష్ణుఁడు వైష్ణవుఁ డగుటకుఁగూడ నీతాళ్ళపాకవారి-పలుకుబడి కలదేమో. అతనికృతిపతి విరూరి వేదాద్రిమంత్రి నందవరబ్రాహ్మణుఁడేమో. 'విరూరి' యింటిపేరివారు నంద-వరీకులు నేఁడున్నారట. రామకృష్ణునిగురువగు కందాడ అప్పలా-చార్యుఁడు తాళ్లపాక పెదతిరుమలాచార్యునకును గురువు. కాన పెదతిరుమలయ్య రామకృష్ణుఁడు సతీర్థ్యులు,

అన్నమాచార్యాదులు తిరిగినదేశములు

అన్నమాచార్యుఁడు కడప, కర్నూలు, బళ్లారి, యనంతపురము, చిత్తూరు, చెంగల్పట్టు, ఆర్కాడు, నెల్లూరు, గుంటూరు, తంజావూరు, తిరుచినాపల్లి మండలములలో సంచారముచేసినట్లున్నాఁడు. కృష్ణ, గోదావరి మండలముల నెఱుఁగఁడేమో! అన్నమాచార్యుని మను-మఁడు చిన్నన్న గుంటూరు, కృష్ణామండలములఁగూడఁ దిరిగిన-వాఁడు. ఆతనికి శిష్యులు సాలెవారు సర్వాంధ్రదేశమున నుండిరి.

కీర్తించిన వేల్పులు

అన్నమాచార్యుఁడును, ఆయనకొడుకు పెదతిరుమలాచార్యుఁ-డును, మనుమఁడు చినతిరుమలాచార్యులును నీక్రిందిపుణ్యస్థలముల-లోని దేవతలఁ బేర్కొని సంకీర్తనములు చాల రచించిరి. మాడు-పూరి కేశవుఁడు కృష్ణుఁడు, దాసరిపల్లె రాముఁడు, మండెమున్నృసిం-హుఁడు, కదిరి నృసింహుఁడు, కదిరివసంతుఁడు, చెంజినవనీతకృష్ణుడు, కళసా హనుమంతుఁడు, అహోబలనృసింహుఁడు, విజయనగర వేంక-టేశ్వర విట్ఠల నరసింహహనుమంతులు, కడపవెంకటేశ్వరుఁడు, తిరు-పళాచ్చివిష్ణుఁడు, తిరువళ్లూరి వీరరాఘవుఁడు, కంచివరదరాజు, గండ-

---

* తెనాలివారు ప్రథమశాఖీయులు. ఆయింటిపేరివా రాశాధ్యులలో నున్నారా?

వరముగోపాలుఁడు, కుఱునూతులచెన్నుఁడు, చేగలమట్టిచెన్నుఁడు, పాపిలిపాడురాముఁడు, ఉద్దగిరికృష్ణుఁడు, గుత్తిరాముఁడు, వెలుగోటికేశవుఁడు, మంగాంబుధిహనుమంతుఁడు, నల్లఁబల్లిచెన్నుఁడు, ఊటుకూరిచెన్నకేశవుఁడు, కోవెలగుంట్లగోపాలకృష్ణుఁడు, ఒగునూతులనృసింహుఁడు, కోనచెన్నరాయఁడు, శ్రీరంగము రంగనాథస్వామి, ఒంటిమెట్టవీరరఘురాముఁడు, చుక్కపల్లిచెన్నుడునుగలరు. కోసువాని పల్లె చెళ్లపిళ్ల, నెల్లూరులును గలవు. అధ్యాత్మసంకీర్తనములలో చదివిచూచినంతలోఁ గానవచ్చిన వివి. కడముట్టఁ బరిశీలించిన పైనిఁక నెన్నియగునో!

సంకీర్తనముద్రాసామ్యములు

తాళ్లపాకఅన్నయ తిరుమలాచార్యులకు నిన్నూఱువర్షముఁ దర్వాతికాలమున క్రీ 1650 ప్రాంతముల వర్తిల్లిన క్షేత్రయ్యయును, క్షేత్రయ్య కించుమించుగా నిన్నూఱేండ్ల తర్వాత వర్తిల్లినత్యాగరాయలవారును నిట్లే యనేక దివ్యస్థలముల దేవతలపై సంకీర్తనముల రచించిరి. తాళ్లపాకవా రాయాదేవలకుఁ దిరుపతి వేంకటేశ్వరునితో నభేదము గల్పించి వేంకటేశ్వరనామముద్ర యుంచినట్లు క్షేత్రయయు నాయా క్షేత్రముల దేవతలకు మువ్వగోపాలునితో నభేదము గల్పించి మువ్వగోపాల ముద్రను సంకీర్తనములకుఁ గూర్చెను. త్యాగరాయలవా రాయా క్షేత్రములదేవతలఁ బేర్కొనుచుఁ గడపటిచరణమునఁ దనపేరే ముద్రగా వెలయించిరి.

రాజస్తుతిపరాఙ్ముఖత్వము, దేవతార్చనవిగ్రహములను గోల్పోవుట మొదలగువిషయములు కొన్ని యన్నమాచార్యునకును, త్యాగరాజునకును సమానముగాఁ దటస్థించినవి. అన్నమాచార్యుని శృంగారసంకీర్తనరచనాంశము క్షేత్రయ్యగాను, అధ్యాత్మసంకీర్తన రచనాంశము త్యాగయ్యగాను నవతారముదాల్చె ననఁ జెల్లును. అన్నమాచార్యునట్లు సంకెళ్లు వేసి చెరలోనుంచుట, స్వామికృపవలన నా క్లేశము తొలఁగిపోవుట రామదాసుగారికిని గలిగెను.

అన్నమాచార్యుని పలుకుబళ్లు

అన్నమాచార్యునిసంకీర్తనములభాష పశ్చిమాంధ్రదేశమున వాడుకగన్నది. అతనిపలుకుబళ్లు చాలా కృష్ణరాయలయుఁ దదాస్థానకవులయు రచనలలోని కెక్కినవి. రాయలతోఁ దఱచుగాఁ దిరుపతికి వచ్చి స్వామిసన్నిధిని తాళ్లపాకవారిసంకీర్తనముల వినుచుండుటచే నాయాకవులకు వీరిపలుకుబళ్లు సుపరిచితము లయి యుండవచ్చును. మచ్చుకుఁగొన్ని:—

చిగురుఁగొమ్మైనఁ జేవ, మీసాలపై తేనియల్, సందుసుడిమాయలు, తంగేటిజున్ను, నూతులుత్రవ్వితే బేతాళాలు బయల్పడును, కోలగగ్గెర, పోరివిడంగాయములు, గోవాళ్లు, చిందువందు, తలపూవాడక.

తాళ్లపాకవారిసంకీర్తనములఛాయలు వేమనపద్యములలోనికెక్కినవి.

ఛాయాపహారులు

తనసంకీర్తనచ్ఛాయాపహారులను వారెవరో పేరుతెలియదు, అన్నమయ కటువుగా గర్హించెను.

రామక్రియ

వెఱ్ఱులాల మీకు వేడుక గలితేను
అఱ్ఱువంచి తడు కల్లంగరాదా ॥ పల్లవి ॥

ముడిచివేసినపువ్వు ముడువ యోగ్యము గాదు
కుడిచివేసినపుల్లె కుడువఁగాఁ గాదు
బడి నొకరుచెప్పినఁ బ్రతి చెప్పఁబోతేను
అడరి శ్రీహరి కది అరుహము గాదు ॥ వెఱ్ఱు ॥

గంపెఁడుముక దినఁగా నొక్కవరిగింజ
తెంపునఁ గలసితే తెలియనెట్టువచ్చు
జంపులంబలవరించఁగ నొకమంచిమాట
ఇంపైతే హరి యందు కిచ్చునా వరము ॥ వెఱ్ఱు ॥

ఉమిసినతమ్మలో నొకకొంత కప్రము
సమకూర్చి చవిగొని చప్పరించనేల
అమరఁగ ఛాయాపహారము చేసుక
తమమాట గూర్చితే దైవము నగఁడా ॥ వెఱ్ఱు ॥

చిబికివేసినగింజ చేతఁ బట్టఁగనేల
గబుక కెంగిలిబూరె గడుఁగఁగ మఱియేల
తొబుకకవిత్వాలదోషాలఁ బొరలితే
దిబుకార నవ్వఁడా దేవుఁడైనాను ॥ వెఱ్ఱు ॥

మించుచద్దికూటిమీఁద నుమిసినట్టు
మంచి దొకటి చెప్పి మఱి చెప్పనేరక
కంచుఁ బెంచు నొక్కగతి నదికితే ముట్టు(మట్టి?)-
పెంచువలెనే చూచుఁ బెరుమూళ్ల వాని ॥ వెఱ్ఱు ॥

పుచ్చినట్టిపండు బూఁజిలోననె వుండు
బచ్చనకవితలు బాఁతిగావు యెందు
ముచ్చుఁ గన్నతల్లి మూల కొదిఁగినట్లు
మ్రుచ్చిమినుతులేల మొక్కరో హరికి ॥ వెఱ్ఱు ॥

ఉల్లి దిన్నకోమ టూరక ఉన్నట్టు
జల్లెడ నావాలు జాఱిపోయినట్టు
కల్లలు చెప్పి యాకఠ(థ?) కుత్తరములేక
మెల్లనే ఉండితే మెచ్చునాదైవము ॥ వెఱ్ఱు ॥

నేతిబీఱకాయ నేయి అందు లేదు
 రాతివీరునికి బీరము ఇంచుకాలేదు
 ఘాత బూరుగుఁబండుకడుపులోన దూది
 ఏతులనుడుగులు యెక్కునా హరికి ॥ వెఱ్ఱి ॥

ఇరుగువా రెరఁగరు పొరుగువా రెరఁగరు
 గొరబైనమాటలు గొణఁగుచునుందురు
 పరులఁ గాదందురు బాఁతిగారు తాము
 విరసు లట్టివారి విడుచు దేవుఁడు ॥ వెఱ్ఱి ॥

ఎన్నఁగ శ్రీవేంకటేశుఁ దాళ్ళపాక-
 అన్నమాచార్యులు అఖిలదిక్కులు మెచ్చ-
 నున్నతితోఁ బాడి రొకఁ దెవ్వఁడో తాను
 సన్న నొరసునట సమ్మతా హరికి ॥ వెఱ్ఱి ॥

అన్న. అధ్యా. 196 రేకు.

పాడి

నరసింహ రామ కృష్ణ నమో శ్రీవేంకటేశ
 సరుగ నాశత్రుల సంహరించవే ॥ పల్లవి ॥

బావతిట్లకు శిశుపాలునిఁ జంపిన-
 యేవకోపకాఁడవు నేఁ డెందు వోతివి
 నీవాఁడనని నన్ను నిందించీ, శత్రువును
 చావఁగొట్టి వాని నిట్టె సంహరించవే ॥ నర ॥

దాసుని భంగించేటితరిఁ గస్యఁ(గసిపుఁ?) జంపిన
 యీసుకోపకాఁడ విపు డెందు వోతివి
 మేనుల సీలాంచనాల మించి నన్ను దూషించె
 సాసించి శత్రువును సంహరించవే ॥ నర ॥

కల్లలాడి గూబయిల్లు గైకొన్న గద్దఁ జంపిన-
యెల్లగాఁగఁ గోపకాఁడ వెంటు వోతివి
యిల్లిదె శ్రీవేంకటేశ యీశ్మీదిపాటలు
జల్లన దూషించుశత్రువు సంహరించవే ॥ నర ॥

అన్న. ఆధ్యా. 378 తేకు.

చాలా కోపగాఁడయి యీసంకీర్తనలు రచించినాఁడు. కవితాశత్రు వెవ్వఁడో యీతనిఁ గాసిపఱిచిన ట్టున్నాఁడు.

భాషావిశేషములు

చక్కఁగా గ్రాంధికభాషను నేర్చినవాఁ డయినను సీతఁడు సంకీర్తనములలోఁ జాలాచోట్ల వాడుకభాషనే యుపయోగించి-నాఁడు. సంకీర్తనలక్షణమున నాతఁడు చెప్పినదానికి మనుమఁడు చినతిరుమలయ్య యిట్లు తెలుఁగు చేసినాఁడు.

క॥ పల్లవనారీమ్లేచ్ఛా
ద్యుల్లాస మనోజ్ఞబంధురోక్తులఁ జవులై
చెల్లును గ్రామ్యము లైనను
హల్లీసకముఖ్యనాటకాదిక ఫణితిన్ ॥

క॥ జగతిఁ గడుఁ జెల్లుబడులై
నగి నగి భాషించునట్టి నానుడి పలుకుల్
తగదన రహిఁచెడుఁ బువ్వుల-
సొగసుడుగన్ బిసికి కంపుసూపినభంగిన్ ॥

వచ్చీని పోయీని చేసీని ఆడుతా చేయరంటా చిముడుతా ఏమిచెప్పేదమ్మా అమ్మలాలా అయ్యలాలా ఏవూరికేవూరు యేనాఁటి ఋణము (సంధికూర్చవలసినచోట్లు కూర్చక వ య ఆగమములుచేర్చుట), పోయె ఆయె ననుటకు పోయ ఆయ అనుట,

లోకవాడుక దినదినకొత్తలు (వైరిసమాసములు) ఇత్యాదివిధముల వాడుకభాష నీకవులు ప్రయత్నముతోఁ గోరి ప్రయోగించినారు. అరవములోవలె నీకవులు ఉద తతద్ధర్మార్థక క్రియాజన్యవిశేషణములకు సమాసములో ద్రుతముఁ జేర్చిరి. పోవుంద్రోవ చెప్పుంబలుకులు ఇత్యాదులు. దీమసపుఁ బారివార (వారలార అనుటకు) కట్టివార (వారలార అనుటకు) ఇట్టి ప్రయోగము నాచనసోమనయు 'వెట్టి-వారపిడుగు వ్రేసినఁ దలటొప్పి యాగునే' అని చేసెను. నాచన సోమన రచనల యను కృతు లీసంకీర్తనములోఁ జాలగలవు. 'ఎదిరి-కిన్మడఁచువాడు తనకుఁ దగరంబు సఱచు సెంతటిఖరమ్ము' నాచన సోమన నానుడి యిది. ఎనలేక యెదిరికి యినుమడిచేవానికి తనకు తగర మడువఁదడ వయ్యీనా' అని సంకీర్తనమున కెక్కినది.

నిఘంటువుల కెక్కని దేశి తెలుఁగుపలుకు లీసఁకీర్తనములలో నెన్నో కలవు. అట్టివాని నెల్ల సేకరించి వేఱుగా నిఘఁటువులకుఁ బరిశిష్టములు వెలయింపఁ దగును.

కవితారీతులు

అన్నమాచార్యుఁడు, నరసన్న (కవికర్ణరసాయనకర్త?), పెద-తిరుమలయ్య, చినన్న శబ్దార్థశుద్ధి గలిగిన వరకవులు. అన్నమయ మఱీ సరిగాఁ బోతనవలె సహజకవితావిశారదుఁడే. స్వామిపలికింపగా దాను పలికితినని చెప్పుకొన్నాఁడు. అతఁ డాడినది యమృత-కావ్యము, పాడినది పరమ సంకీర్తనము నయినది. అన్నమయ తెలుఁగు నొడికారమునఁ గడుదిట్ట. సంస్కృతమునఁగూడ సత్కవి-తారచన నేర్చినవాఁడు. పెదతిరుమలాచార్యాదులు సంస్కృతాం-ధ్రాదిభాషలలో నన్నమయవలె విద్వాంసులు. పెదతిరుమలాదుల-రచనలలో పాండిత్యప్రకర్షము పదబంధపుబిగిబిగి యధికముగా-నుండును. అన్నమాచార్యసంకీర్తనములును శృంగారమంజరియు

తేటతేటగా తేలిక తేలికగా తియతియ్యగా హాయిహాయిగా గోస్త-నీద్రాక్షాగుళుచ్ఛములవలె నాస్వాద్యములయినవి. వాని యర్థ-విశేషములు శ్రోతలహృదయములలో సులువుగాఁ జొరఁబాఱి వానిని చూఱగొని కొనిపోయి యేడుకొండలనెక్కించి భగవంతుని-పాదారవిందములపజ్జ నడంకువతో నత్తియుఁడునట్లు చేయగలవి! అన్నమాచార్యుఁడు, తిరుపతికొండమీఁద జగదేకనాథుఁడుప్రత్యక్షమై వెలసియున్నాఁడని ఓహో ప్రజలారా నా మాట వినుఁడు దర్శించి కృతార్థులు కండు రండు రండని రెండుచేతు లెత్తి యాహ్వానించినతీ-రాలకింపఁదగినది.

రామక్రియ

చాటెద నిదియే సత్యము సుండో
చేటులే దితని సేవించినను ॥ పల్లవి ॥

హరినొల్లనివా రసురలు సుండో
సుర లీతనిదాసులు సుండో
పరమాత్ముఁ డితఁడె ప్రాణము సుండో
మరుగక మఱచిన మఱిలే దీఁకను ॥ చాటెద ॥

వేదరక్షకుఁడు విష్ణుఁడు సుండో
సోదించె శుకుఁ డచ్చుగ సుండో
ఆదిబ్రహ్మగన్నాతఁడు సుండో
యేదెస వెదకిన నితఁడే ఘనుఁడు ॥ చాటెద ॥

యిహపర మొసఁగను యీతఁడె సుండో
వహి నుతించెఁ బార్వతి సుండో
రహస్య మిదివో రహి శ్రీవేంకట-
మహీధరంబున మనికై నిలిచె ॥ చాటెద ॥

అన్న. అధ్యా. 138 తేకు

వైష్ణవు లనఁగా నిట్టివారట:—

ఆహిరి

మదమత్సరము లేక మనసు పేదైపో
వదలినయాసలవాఁడువో వైష్ణవుఁడు ॥ పల్లవి ॥

ఇట్టునట్టుఁ దిరుగాడి యేమైనాఁ జెడనాడి
పెట్టరంటాఁ బోయరంటాఁ బెక్కు లాడి
ఎట్టివారినైనా దూరి యెవ్వరినైనాఁ జేరి
వట్టియాసలఁ బడనివాడువో వైష్ణవుఁడు ॥ మద ॥

గడనకొరకుం జిక్కి కాముకవిద్యలఁ జొక్కి
నిడివి నేమైనాఁ గని నిక్కి నిక్కి
ఒడలిగుణముతోడ వుదుటువిద్యలఁ జాల
వడదాఁకి బడలనివాఁడువో వైష్ణవుఁడు ॥ మద ॥

ఆవల వారులఁ జెడనాడఁగ వినివిని
చేవమీరి యెవ్వరినిఁ జెడనాడక
కోవిదు శ్రీవేంకటేశుఁ గొలిచి పెద్దలకృప
వావివర్తనగలవాఁడువో వైష్ణవుఁడు ॥ మద ॥

అన్న. అధ్యా 9 తేకు.

ధన్నాసి

వైష్ణవులు గానివార లెవ్వరు లేరు
విష్ణుప్రభావ మీవిశ్వమంతయుఁ గాన ॥ పల్లవి॥

అంతయు విష్ణుమయం బట మరి దేవ-
తాంతరములు గలవననేలా
భ్రాంతిఁ బొంది యేభావము భావించి-
నంతనే పుణ్యులౌట దప్పదుగాన ॥ వైష్ణ ॥

ఎవ్వరిఁ గొలిచిన నేమిగొరఁత మరి
యెవ్వరిఁ దలఁచిన నేమీ
అవ్వలివ్వల శ్రీహరిరూపుగానవా-
రెవ్వరు లేరని యెరుక దోచినఁ జాలు ॥ వైష్ణ ॥

అతిచంచలంబైన యాతుమ గలిగించు-
కతమున బహుచిత్తగతులై
యితరులఁ గొలిచిన యెడయక యనాథ-
పతి తిరువేంకటపతి చేకొనుఁగాక ॥ వైష్ణ ॥

అన్న. అధ్యా. 6 శేకు.

భూపాళం

ఏకులజుఁ డేమి యెవ్వఁడైననేమి
ఆకడ నాతఁడే హరి నెఱిఁగినవాఁడు ॥ పల్లవి ॥

పరగినసత్యసంపన్నుఁడైనవాఁడే
పరనిందసేయఁ దత్పరుడుగానివాఁడు
అరుదైనభూతదయానిధియగువాఁడే
పరులఁ దానేయని భావించువాఁడు ॥ ఏకుల ॥

నిర్మలుఁడై యాత్మనియతిఁ గలుగువాఁడే
ధర్మతత్పరబుద్ధిఁ దగిలినవాఁడు
కర్మమార్గములు గడవనివాఁడే
మర్మమై హరిభక్తి మఱవనివాఁడు ॥ ఏకుల ॥

జగతిపై హితముగాఁ జరియించువాఁడే
పగలేక మతిలోన బ్రతికినవాఁడు
తెగి సకలము నాత్మఁ దెలిసినవాఁడే
తగిలి వేంకటేశుదాసుఁ డయినవాఁడు ॥ ఏకుల ॥

అన్న. అధ్యా. 47 శేకు.

లలిత

విజాతు లన్నియు వృథావృథా
అజామిళాదుల కది యేజాతి ॥ పల్లవి ॥

జాతిభేదములు శరీరగుణములు
జాతి శరీరము సరిఁ దోడనె చెడు
ఆతుమ పరిశుద్ధం బెప్పుడును అది నిర్దోషం బనాది
యీతల హరివిజ్ఞానపుదాస్యం బిదియొక్కటె పో సుజాతి ॥విజా॥

హరి యిందరిలో నంతరాత్ముఁ డిదె
ధరణి జాతిభేదము లెంచిన
పరమయోగు లీభావ మష్టమదము భవనికారమని మానిరి
ధరణిలోనఁ బరతత్వజ్ఞానము ధర్మమూలమే సుజాతి ॥ విజా ॥

లౌకికవైదికలంపటులకు నివి
కైకొను నవశ్య కర్తవ్యంబులు
శ్రీకాంతుఁడు శ్రీవేంకటపతి నేసినసంపాద మిందఱికి
మేకొని ఇన్నియు మీరినవారికి మీనామమే సుజాతి ॥ విజా ॥

అన్న. అధ్యా. 177 తేకు.

నాదరామక్రియ

ప్రపన్నులకు నిది పరమాచారము
విపరీతాచారము విడువఁగ వలయు ॥ పల్లవి ॥

భగవదపచారము భాగవతాపచారముఁ
దగులక దేవతాంతరము మాని
నగధరు శరణము నమ్మి యాచార్యుని
బగి వాయనిదే పరమవైష్ణవము ॥ ప్రప ॥

దురహంకారము దుఃఖము సుఖమును
  బొరయక ప్రాకృతుల పొంతఁ బోవక
  దరిశనాభిమానాన ధర్మము వదలక
  పరిశుద్ధి నుండుటే పరమవైష్ణవము ॥ ప్రప ॥

ఉపాయాంతరము లొల్లక భక్తి చేపట్టి
  యెపుడూఁ దీర్థప్రసాదేచ్ఛతోడ
  నిపుణత శ్రీవేంకట నిలయుఁడె గతియని
  ప్రపత్తి గలుగుటే పరమవైష్ణవము ॥ ప్రప ॥

అన్న. అధ్యా. 166 రేకు.

లక్ష్మీవిలాసము :—

గుండక్రియ

రూకలై మాడలై రువ్వలై తిరిగీని
  దాకొని వున్నచోటఁ దా నుండ దదివో ॥ పల్లవి ॥

ఒకరి రాజుఁ జేసు నొకరి బంటుగఁ జేసు
  నొకరికన్నెల వేరొకరికి నమ్మించు
  వొకచోటనున్నధాన్య మొకచోట వేయించు
  ప్రకటించి కనకమే భ్రమయించీ జగము ॥ రూక ॥

కొందరిజాశెలు నిండు కొందరికి సొమ్ములవు
  కొందరి పుణ్యులఁ జేసుఁ గొందరి పాపులఁ జేసు
  కొందరి కొందరిలోనఁ గొట్లాట వెట్టించు
  పందెమాడినటువలెఁ బచరించు పసిఁడీ ॥ రూక ॥

నిగనిగమనుచుండు నిక్షేపమై యుండు
  తగిలి శ్రీవేంకటేశు తరుణియై తానుండు
  తెగనిమాయైయుండు దిక్కుదెసయై యుండు
  నగుతా మాపాల నుండి నటియించుఁ బసిఁడీ ॥ రూక ॥

అన్న. అధ్యా. 92 రేకు.

తత్త్వవిచారణ:—

భూపాళం

చెప్పవే నన్ను మన్నించి శ్రీపతి నాకు
 ఎప్పుడునుఁ జింతించే నిదేపనై నేను ॥ పల్లవి ॥

పొలసి నీరూప మెట్టు పొడసూపేవో
 ఎలమి నాభాగ్య మిఁక నెట్టున్నదో
 అలరి నా కేబుద్ధి ఆనతిచ్చేవో
 కలిగిననీమాయ యేగతిఁ గడచేనో ॥ చెప్పవే ॥

వరుస నాకెట్లాఁ గైవసమయ్యేవో
 ఇరవై నాజన్మఫల మెట్లున్నదో
 పరగ నామతి నెట్లు పాయకుండేవో
 కరుణానిధిని నిన్నేకరణి మెప్పించేనో ॥ చెప్పవే ॥

పనిపడి యెట్లా నీభక్తి యిచ్చేవో నా-
 మనసుచంచల మెట్టు మట్టుపడీనో
 ఎనలేనినాతలఁపు యెఱిఁగి శ్రీవేంకటేశ
 నను నేలితివి యెట్లా నాకోరిక చెల్లీనో ॥ చెప్పవే ॥

అన్న. అధ్యా. 167 తేకు.

బౌళి

పట్టినచోనె వెదకి భావింపవలెఁ గాని
 గట్టిగా నంతర్యామి కరుణించును ॥ పల్లవి ॥

ఇంటిలోనిచీకటే యిట్టె తప్పకచూచితే
 వెంటనే కొంతవడికి వెలుఁ గిచ్చును
 అంటికానరానితనయాతుమ తప్పకచూచు-
 కొంటెఁ దనయాత్మయును గొబ్బునఁ గాన్పించును ॥ పట్టి ॥

మించికఠినపురాతిమీఁదఁ గడవ వెట్టితే
అంచెలఁ దానే కుదురై నయట్టు
పొంచి హరినామమే యేపొద్దు నాలికతుదను
ఎంచి తలఁచఁదలఁచ నిరవౌ సుజ్ఞానము ॥ పట్టి ॥

ఒక్కొక్కయడుగడుగె ఒగి ముందరఁ బెట్టితే
ఎక్కువై కొండైన నెక్కఁ గొనకు
ఇక్కువ శ్రీవేంకటేశు నిటు దినదినమును
పక్కనఁ గొలిచితె బ్రహ్మపట్ట మెక్కును ॥ పట్టి ॥

అన్న. అధ్యా. 87 రేకు.

లలిత

ఆడుతాఁ బాడుతా నీతో నట్టే ముద్దు గునుసుతా
వోడక నీదండ చేరి వున్నారమయ్యా ॥ పల్లవి ॥

ఆసఁ దల్లిదండ్రిమోము అట్టె చూచి శిశువులు
యేసుఖదుఃఖములుఁ దా మెరఁగనట్టు
వాసుల శ్రీపతి మిమ్ము వడి నాత్మఁ దలఁచుక
యీసులఁబుణ్యపాపము లెఱఁగమయ్యా ॥ ఆడుతా ॥

ఏలినవారు వెట్టఁగా నేపునఁ దొత్తులు బంట్లు
ఆలకించి పరులఁ బోయడుగనట్టు
తాలిమి శ్రీపతి మీరు తగ మమ్ము రక్షించఁగా
యేలని యేమియుఁ గోర నెరఁగమయ్యా ॥ ఆడుతా ॥

చేతఁ జిక్కి నిధానము చేరి యింటఁ గలవాఁడు
యేతులఁ గలిమిలేము లెరఁగనట్టు
ఆతుమలో శ్రీవేంకటాధిప నీవుండఁగాను
యీతల నేవెలుతులు నెరఁగమయ్యా ॥ ఆడుతా ॥

అన్న. అధ్యా. 268 రేకు

భైరవి

కరుణానిధి నీవే కనుఁగొంచు నున్నాఁడవు
యిరవై నాలో నున్నాఁడ వేది గతి యిఁకను ॥ పల్లవి ॥

పేరుచున్నవి నాలోనఁ బెక్కువికారములు
వూరుచున్న వెన్నైనా వూహలెల్లాను
చేరుచున్న వొక్కొక్కటే సేనాసేనకోరికలు
యీరీతి నున్నాఁడ నాకు నేది గతి యిఁకను ॥ కరు ॥

పట్టుచున్నవి నానాప్రకృతులవోజలు
పుట్టుచున్నవి యనేకభోగేచ్ఛలు
చుట్టుకొనుచున్నవి సులభపువేడుకలు
యిట్టివి నానడకలు యేది గతి యిఁకను ॥ కరు ॥

సందడింపుచున్నవి సారెకు నామమతలు
ముందువెనకై వున్నవి మోహాలెల్లా
చెందె నీపై భక్తి నేఁడు శ్రీవేంకటేశ్వర
యెందునూ నీవే కాక యేది గతి యిఁకను ॥ కరు ॥

అన్న. అధ్యా. 238 రేకు.

లలిత

నమో నారాయణ నావిన్నప మిదివో
సమానుఁడఁగాను నీకు సర్వేశ రక్షించవే ॥ పల్లవి ॥

మనసు నీయాధీనము మాటలు నీ వాదేటివే
తనువు నీపుట్టించినధన మిది
మును నీపంపున నిన్ని మోచుకున్నవాఁడ నింతే
వెనక నన్ను నేరాలు వేయక రక్షించవే ॥ నమో ॥

భోగములెల్లా నీవి బుద్ధులు నీవిచ్చినవి
యీగతి నాబతుకు నీవి(కి?)రవైనది
చేగదేర నీవు నన్నుఁ జేసినమానిసి నింతే
సోగల నాయజ్ఞానము చూడక రక్షించవే ॥ నమో ॥

వెలి నీవే లో నీవే వేడుకలెల్లా నీవే
కలకాలమును నీకరుణే నాకు
యిల శ్రీవేంకటేశ నీవేలుకొన్నబంట నింతే
నెలవు దప్పించక నీవే రక్షించవే ॥ నమో ॥

అన్న. అధ్యా. 235 తేకు.

పెండ్లి తిరునాళ్లు:—

సామంతం

పసిఁడియక్షంత లివె పట్టరో వేగమె రారో
దెసలఁ బేరంటాండ్లు దేవునిపెండ్లికిని ॥ పల్లవి ॥

శ్రీవేంకటేశ్వరునికి శ్రీమహాలక్ష్మికి
దైవికపుఁ బెండ్లిముహూర్తము నేఁడు
కావించి భేరులు మ్రోసె గరుడధ్వజంబెక్కె-
దేవతలు రారో దేవునిపెండ్లికిని ॥ పసిఁడి ॥

కందర్పజనకునికిఁ గమలాదేవికిఁ బెండ్లి
పందిలిలోపలఁ దలఁబాలు నేఁడు
గందమూ విడె మిచ్చేరు కలువడాలు గట్టిరి
అందుక మునులు రారో హరిపెండ్లికిని ॥ పసిఁడి ॥

అదె శ్రీవేంకటపతి కలమేలుమంగకును
మొదలితిరుణాళ్ళకు మొక్కేము నేఁడు
యెదుట నేగేరు వీరే యిచ్చేరు వరము లివె
కదలి రారొ పరుషఘనులు పెండ్లికిని ॥ పసిఁడి ॥

అన్న. అధ్యా. 234 తేకు.

రామక్రియ

గరుడధ్వజం బెక్కె కమలాక్షుపెండ్లికి
పరుష లదివో వచ్చెఁ బైపై సేవించను ॥ పల్లవి ॥

పాడిరి సోబాన నదే భారతియు గిరిజయు
ఆడిరి రంభాదులైనఅచ్చరలెల్ల
కూడిరి దేవతలెల్ల గుంపులై శ్రీవేంకటాద్రి
వేడుకలు మీరఁగ శ్రీవిభునిపెండ్లికిని ॥ గరుడ ॥

కురిసెఁ బువ్వులవాన కుప్పలై యెందు చూచిన
మొరసె దేవదుందుభిమ్రోఁతలెల్లను
బెరసె సంపదలెల్ల పెంటలై శ్రీవేంకటాద్రి
తిరమైమించినదేవదేవుని పెండ్లికిని ॥ గరుడ ॥

వేసిరి కానుకలెల్ల వేవేలు కొప్పెరల
పోసి రదే తలఁబాలు పుణ్యసతులు
ఆసల శ్రీవేంకటేశుఁ డలమేలుమంగఁ దాను
నేసలువెట్టినయట్టిసింగారపుపెండ్లికి ॥ గరుడ ॥

అన్న. అధ్యా. 204 తేకు.

వెంకటేశ్వరస్వామిపెండ్లితిరునాళ్లు మనయన్నమాచార్యుఁడే తొలుత వెలయించినవాడుఁగాఁ దోచుచున్నాఁడు. ఆగమ శాస్త్రమున వివాహోత్సవముచేయుచున్న మాన్యుఁడే *కన్యాదాతగా వర్తిల్లవగునని కలదట. కనుకనే శ్రీపాదరేణు మాహాత్మ్యమున నిట్లున్నది.

శ్రీలలరంగ మంగమను శ్రీహరి కెన్నఁడు దారవోయుచోఁ
దాళలపాక యన్నమయ దాఁ గడిగెం బదముల్ ధరిత్రి, మా-
తాళలపాకచిన్నన పదంబులు పాడిననాఁడె సర్వరాట్-
శైలవిభుండు తత్పదరజంబును మాకు నొసంగఁజెల్లదే ॥

---

* తాళ్ళపాకవారిది భారద్వాజ గోత్రము. స్వామిదీ భారద్వాజగోత్రమేనట. మరి యీ మామ-అల్లునితనము గోత్రములతోగాక ఆగమశాస్త్రసంపన్నమైనది గాబోలు.

శకుంతలా పరిణయ కృత్యవతరణిక నిట్లున్నది.

"మఱియు నమ్మహాదేవుండు మదీయమాతామహవంశశిఖా-రత్నంబగునన్నమాచార్యునకు జామాతరుం డనిపించుకొని, భవ-దీయ సంకీర్తనంబు లాలించిన కర్ణంబుల నితరసంకీర్తనంబు లాలించ-నని ప్రతిజ్ఞగావించెనట."

దేవాలయములో సంవత్సరోత్సవములను తెలుఁగుదేశమున కళ్యాణోత్సవములనీ ద్రవిడదేశమున బ్రహ్మోత్సవములనీ నేఁడు పేర్కొనుట కలదు. ఆలయములలో స్వామిప్రతిష్ఠజరిగిననాళ్లే యా యుత్సవములనాళ్లట. శ్రీ వేంకటేశ్వరస్వామి బ్రహ్మప్రతిష్ఠితుఁడు గనుక ఆ ప్రతిష్ఠ జరిగించినబ్రహ్మపేర తిరుపతివర్షోత్సములు బ్రహ్మో-త్సవములయ్యెననీ, దాని ననుసరించి దక్షిణదేశపుదేవోత్సముల కెల్ల బ్రహ్మోత్సములని పేరు సంక్రమించెననీ, ఆయుత్సవములలో కళ్యా-ణము జరుపుట తెల్గుదేశమున గ్రొత్తగాఁ గలిగినయాచారమనీ శ్రీపరవస్తు రామానుజస్వామి ఎం. ఏ., గారు చెప్పుచున్నారు.

బ్రహ్మోత్సవము —

అహిరి

నానాదిక్కుల నరులెల్ల
    వానలలోననె వత్తురు గదలి ॥ పల్లవి ॥

సతులు సుతులుఁ బరిసరులు బాంధవులు
    హితులు గొలువఁగా నిందరును
    శతసహస్రయోజనవాసులు సు-
    వ్రతములతోడనె వత్తురు గదలి ॥ నానా ॥

ముడుపులు జాలెలు మొగిఁ దలమూఁటలు
కడలేనిధనముఁ గాంతలును
కడుమంచిమణులు కరులుఁ దురగములు
వడిగొని చెలఁగుచు వత్తురు గదలి ॥ నానా ॥

మగుటవర్ధనులు మండలేశ్వరులు
జగదేకపతులుఁ జతురులును
తగువేంకటపతి దరుశింపఁగ బహు-
వగలసంపదల వత్తురు గదలి ॥ నానా ॥

అన్న. అధ్యా. 67 రేకు.

అంపకాలు :—

ముఖారి

భోగీంద్రులును మీరుఁ బోయి రండు
వేగన మీఁదటివిభవాలకు ॥ పల్లవి ॥

హరుఁడ పోయిరా అజుఁడ నీవునుఁ బోయి
తిరిగిరా మీఁదటితిరునాళ్ళకు
సురలు మునులు భూసురులు పోయిరండు
అరవిరి నిన్నాళ్ల నలసితిరి ॥ భోగీం ॥

జముఁడ పోయిరా శశియు నీవునుఁ బోయి
సుముఖుఁడవై రా సురలఁ గూడి
గుములై దిక్పతులు దిక్కులకుఁ బోయిరండు
ప్రమదాన నిన్నాళ్ల బడలితిరి ॥ భోగీం ॥

నారదసనకసనందనాదులు
భూరివిభవములఁ బోయిరండు
దూరముగాఁబోకిట్టె తొరలి వేంకటగిరిఁ
జేరి నన్నిట్లనే సేవించుఁడీ ॥ భోగీం ॥

అన్న. అధ్యా. 70 రేకు.

ఇంతవఱకు అధ్యాత్మసంకీర్తనలే ఉదాహరించినవి. శృంగార సంకీర్తనలుగూడ రెండు:—

కేదారగౌళ - అటతాళం

నీవు గాఁగా నేను గాఁగా
నేఁటి కాయఁ బోయను
మీవంటిచులుకనివారము మేమైతే
మేకైనంతలేసిపనులు నేఁడౌను ॥ పల్లవి ॥

మంచిగందము నెఱపూఁత పూసుకొని
మావాడ కాతఁడు రాఁగాపోఁగాఁ జూచి
పొంచులు మాయింటిపంచ నుందువట
బోగాలవారమటే
ఎంచనేటికి తప్ప నీమగఁడైతే
యిలువెళ్లకుండ నరికట్టుకొని వల -
పించవలెఁగాక వూరివారిమీఁద
పొంచు లుఁడవచ్చునా వోచెలియ ॥ నీవు ॥

ఎమ్మెకాఁ డాతఁడు మావీథి నిలుచుండి
యెవ్వరితోనో మాటలాడఁగా విని
కొమ్మరో చూపెట్టుకొనివుందువట
గుట్టువిడిచివున్నామా
అమ్మరో ఆతఁడు నీమగఁడైతే
ఆన లిడుకొని వుండవలెఁగాక
దిమ్మరికత్తెవై మాయింటిచుట్టూ
తిరుగులాడ నాయమా ॥ నీవు ॥

నాయముగా అలమేల్మంగ వేంకటనాథుఁడు
నను⁽గూడి నవ్వినంతలోనే
వోయమ్మ నేఁజెల్ల వూర నాఁట చాట
వున్నపనులవారమా
పాయక అతఁడు నీపతియైతే పక్క-
పవ్వళించి వుండవలెఁగాక
కాయనికాపులు పూయనిపూఁతలు గట్టి-
కాపురాలు గుత్తగొందురటె ॥ నీవు ॥

శేషా. వ్రాఁతప్రతి.

(రాగము పేరు లేదు)

*కటకటా అయ్యో కాంత నింత యేపుదురా
అటమటముగాదు నీయానసుమ్మీ నిజమయ్య ॥ పల్లవి ॥

కొసరినా నిన్నేకాని కోపించినా నిన్నేకాని
కసరినా నిన్నేకాని కాదన్నా నిన్నేకాని
విసరినా నిన్నేకాని వేసరినా నిన్నేకాని
ఇసుమంతైనా అన్య మెఱుఁగదయ్యా ॥ కట ॥

అలసినా నిన్నేకాని ఆఁకొన్నా నిన్నేకాని
పిలిచినా నిన్నేకాని పేరుకొన్నా నిన్నేకాని
సొలసినా నిన్నేకాని సోఁకనాడినా నిన్నేకాని
కలనైనా తలఁ పెందూ కలుగదు గదవయ్యా ॥ కట ॥

కొనియాడినా నిన్నేకాని గుంపించినా నిన్నేకాని
పని(న?)వినా నిన్నేకాని పాడినా నిన్నేకాని
మనసిచ్చి యలమేలుమంగపతి వేంకటేశ
యెనసితివి మాచెలినింక నేచ నేమిటికయ్యా ॥ కట ॥

---

* దీని తాకరము చూపలేదు.

ఆళ్వార్లు—అన్నమాచార్యుఁడు

ద్రవిడవేదాంతరచనమునకై శఠకోపయతీంద్రు లవతరించిన-విధముగా నంధ్రవేదాంతరచనమునకై యన్నమాచార్యుఁ డవత-రించినాఁడు.

శఠకోపయతి వైశాఖమాసమున విశాఖానక్షత్రమున నవత-రింపగా, నన్నమాచార్యుడును వైశాఖమాసమున విశాఖానక్షత్రమున-నవతరించినాఁడు. శఠకోపయతి పదునాఱేండ్లవయసువాఁడయిన తర్వాత సర్వవిద్యలు గోచరించి ద్రవిడసంకీర్తనములు రచింపదైవాను గ్రహమందఁగా, నన్నమాచార్యుడును నట్లే పదునాఱవయేఁటస్వామి ప్రత్యక్షమై యుద్బోధింపఁగా సంకీర్తనరచనము సాగించెను. శఠ-కోపయతి శ్రీతిరువేంగడనాథునిమీఁదను నింకననేకదివ్యస్థలముల-లోనివిష్ణుమూర్తులమీఁదను సంకీర్తనములు రచింపఁగా నన్న-మాచార్యుఁడును ప్రధానముగా శ్రీవేంకటనాథునిమీఁదను నింక ననేకపుణ్యస్థలములవిష్ణుమూర్తులమీఁదను సంకీర్తనలు రచించెను. శఠకోపయతి స్వామికౌస్తుభాంశమున జన్మించినట్లు విజ్ఞులు విశ్వసిం-పఁగా, నన్నమాచార్యుఁడు స్వామినందకాంశమున నవతరించినట్లు ప్రాజ్ఞులు పరిగణించిరి.

పెరియాళ్వార్లు (విష్ణుచిత్తులు) తులసీవనమున జనించిన-గోదాదేవిని రంగనాథస్వామి కొసఁగి పెండ్లిచేసి మామగా రయి-నట్లే, యన్నమార్యులుగూడఁ బద్మసరోవరమున జన్మించిన మంగాం-బికను వేంకటేశ్వరస్వామికిచ్చి పెండ్లి చేసి మామగా రయ్యెను.

ఇట్టిమహాత్త్వముగలవాఁడు గనుకనే తిరుపతి వేంకటేశ్వర సన్నిధి నీతనికి, నీతనివంశమునకుఁగూడ నానాఁడఖండగౌరవ మల వడినది.

ఆంధ్రసంకీర్తనములు — ద్రవిడపాశురములు

ఆళ్వార్లు రచింపఁగా నరవమున ద్రావిడవేదమనీ, పంచమాగమమనీ పేర్కొనఁబడుదివ్యప్రబంధము నాల్గువేలసంకీర్తనములు పాట్టులు (సీసపద్యాదులవంటివి) కలదికాఁగా, అన్నమాచార్యుఁడొక్కఁడే రచించినయంధ్రవేదము ముప్పదిరెండువేలపాటలు గలది. ఈసంకీర్తనలు దివ్యప్రబంధముల ననువర్తించియే పరమాత్మునకు భక్తజీవులకు పతిపత్నీభావము నాయికానాయకభావము కల్పించి యుజ్జ్వలరసానుభూతి నొదవించుచు, ననేకదేవాలయములలోనియర్చామూర్తుల నభివర్ణించుచు, శరణాగతిమహత్త్వమును బ్రతిపాదించుచు నింక ననేకవిధముల లోకనీతిధర్మోద్బోధభూతదయాదివిశేషాంశముల వెలయించుచు, నెంతోవింతగా వేడుకగా సంగీతసారస్యముతో సవరనిభాషతో వేదవేదాంతేతిహాసాదిసూక్తితదర్థప్రతిపాదనములతో వెల్విరిసి, పెరియవాచ్చాంబిళ్లైవంటిమహావ్యాఖ్యాత వెలసెనేని యఖండానందతాండవముగాఁ బెదపెద్దవ్యాఖ్యాచమత్కారములు ద్రవ్వితీయఁదగినట్లు విజ్ఞాననిధులై విరాజిల్లుచున్నవి.

తిరువాయ్మొళ్ళి మొదలగుదివ్యప్రబంధరచనల కివి తీసిపోవు. దేశప్రజాదౌర్భాగ్యముచే నివి వెలసిననాఁటనుండి నేఁటిదాఁక రహస్యరక్షలో నున్నవేకాని రాణకెక్కవయ్యెను. అన్నమాచార్యులయుఁ దత్పుత్రపౌత్రులయుఁ బ్రాభవము చెల్లునప్పుడు, వారే స్వామికి వైభవములు కల్పించునప్పు, డుత్సవములందేకాక యనుదినమును నీసంకీర్తనములు స్వామిసన్నిధిని విన్నవించుట జరగినది. తమ తర్వాత నట్లు జరగుటకుఁగూడ వారు వసతులు గల్పించిరి. తర్వాతఁ గొన్నాళ్లట్లు తనరెనేమో! ఇందుకుఁ దార్కాణగా భజనగోష్ఠులవారు తొలుదొలుత తాళ్లపాకవారిసంకీర్తనములనే యాలాపింతురు. కాని యిటీవల వీనియెఱుక మఱుగుపడిపోయినది.

వీనిజన్మస్థానమగు తిరుపతిలోనే వీనిప్రాభవము వెలయ లే దనఁగా-నిఁక నితరస్థలములమాట చెప్పనేల ?

ఈ సంకీర్తనములు తెల్గునాఁటివిష్ణ్వాలయములలో దివ్యప్రబంధములుగా నిత్యసంకీర్తనార్హములుగా నెగడఁదగినవి. ఆయాదేవాలయములయధికారులును ప్రభుత్వమువారును వీని కర్హమయిన-యాదరము కల్గింతురుగాక ! త్యాగరాజకీర్తనలవలె నివి సంగీతపుఁ-జమత్కారములు రాగస్వర విహారములు పుక్కిలించునవిగా నున్నవో లేదో నిరూపించు యోగ్యత నాకు లేదు. గానవిశారదులే దానిఁ గనుఁగొనఁదగినవారు.

ఈ సంకీర్తనఫలములు గాయకులగానామృతమునఁ దోఁగి మాఁగి యాస్వాద్యము లయినప్పుడే వానితీయన తెలియనగును.

శ్రీవేంకటేశ్వర వైభవము

ఉపనిషన్మంత్రములవలె శ్రీవేంకటేశ్వరమూర్తి తొలుత-నాయామతములవారికిఁ గొంతకొంత యానుకూల్యము గొల్పు-నవయవాలంకా రాదికముతో వెలసి, తన నిజాంతరంగమును నీరు-కొలఁది తామరయన్నట్టుపాసకు లగువారి యోగ్యత కొలఁదిగా గోచరింపించుచు మహిమాభిరామమై రహి కెక్కినది. పలుమత-ములువారు పలుదెఱఁగుల వేంకటేశ్వరుని భావించుచుండుట నన్న-మాచార్యుఁడును వివరించినాఁడు.

(చూ. 26 పుట. పీఠిక)

శివుఁడని, శక్తియని, భైరవుఁడని, జినుఁడని, స్కందుఁడని, తమ తమ నిర్ణయముల కనుకూలము లయిన రూపరేఖలను బ్రమా-ణములను జూపుకొనుచు పలుమతముల వారు పలుకుబడి చెల్లించు-కొనుచు వైవిధ్యముతో నర్చించుచు వచ్చిన శ్రీవేంకటేశమూర్తిని ఆళ్వారాచార్యుల యభివర్ణనానుగుణముగా విష్ణుమూర్తినిగా

శ్రీరామానుజాచార్యులవారు క్రీ. పదకొండవ శతాబ్దిలో విఖ్యాత-పఱచిరి. సింహాచలము శ్రీకూర్మము మొదలగు స్థలములఁగూడ నిట్టి నిర్ధారణములే వారు చేసిరట!

పర్వతారణ్యామధ్యస్థమై, దుర్గమమై, పలుమతముల పలుకుబడికి చెల్లుబడికి లోఁబడుచు, పూజాపురస్కారములు సరిగా సాగక, ఎవరో ప్రగాఢభక్తిపరులగునిశితవ్రతులే నిలువఁదగినట్లున్నస్వామి-సన్నిధిని, శ్రీవైష్ణవుల స్థానపతిత్వమును స్థాపించి, శ్రీరామానుజులు తమకు రామాయణోపదేశముచేసిన గురువులు తిరుమలనంబిగారిని, శిష్యులు అనందాళ్వార్లను, ఇద్దఱు జియ్యంగార్లను ఇర్వదినల్గుర నేకాంగులను సదా స్వామిని గాచియుండునట్లుచేసిరి.

వైఖానసాగమవిధానమునకు తిరుపతి ప్రధానక్షేత్రము. ఇది మధ్యరంగముగా నాంధ్రద్రవిడకర్ణాట దేశములందు విష్ణ్వాల-యములలో వైఖానసాగమప్రకారమునఁ బూజోత్సవాదికము-లెప్పటనుండియో సాగుచున్నవి. స్వామి కీయుభయులు నుభయ-రక్షులు.

పదునాల్గవశతాబ్దిలో దేశికులవారును వారిశిష్యులును, మన-వాళమహామునులు వారిశిష్యులును, స్వామివైభవములకు విఖ్యాతి-గూర్చిరి. పదునైదవశతాబ్దిలో అహోబలమఠప్రతిష్ఠాపకులు శఠ-కోపయతులును, వారిశిష్యుఁ డన్నమాచార్యుఁడును, స్వామివైభవ మునకుఁ బ్రఖ్యాతిగొల్పిరి. అన్నమాచార్యుఁ డొకసంకీర్తనమున:—

" నేనొక్కఁడ లేకుండితే నీకృపకుఁ బాత్ర మేది
పూని నావల్లనే కీర్తిఁ బొందేవు నీవు."

అనెను. అతఁడు స్వామిసన్నిధి నివసించి సంకీర్తనములు సాయిం-చుటచేతను, బైయెల్లరు రాజుల నావర్జించుకొని వారికృతముగాను, స్వకృతముగాను ఆలయగోపురారామమార్గసోపానాదినిర్మాణ-

ములను ఉత్సవవిశేషములను బెంపొందించుటచేతను, వైష్ణవమతపు-శరణాగతిమాధుర్యముచేతను, కలౌ వేంకటనాయక యన్నసూక్తికిఁ దార్కాణగా లోకరక్షకమై యాపన్నివారకమై ప్రజ్వరిల్లుచుండు స్వామిమాహాత్మ్యవిశేషముచేతను, పదునైదవశతాబ్దిలో తిరుపతి-క్షేత్రము భక్తపరిషత్తులరాకపోక లధికముగా గలదై జనరంజకమై వర్ధిల్లినది. పదునాఱవశతాబ్దిలో విజయనగరచక్రవర్తి శ్రీకృష్ణ-రాయఁడు, నంతకుఁ బూర్వుఁడు సాళ్వనరసింగరాయఁడును, దమ-విజయములెల్ల శ్రీవేంకటేశ్వరానుగ్రహమున వెలసినవేయన్న-విశ్వాసముగలవారయి దిగ్విజయయాత్రలలో శ్రీవైష్ణవాచార్యు-లను, కవీశ్వరులను, శ్రీవేంకటేశ్వరవిగ్రహమును దోడఁగొంపోవుచు, శ్రీవేంకటేశ్వరభక్తిని దేశమెల్ల వెల్లివిరియించిరి. దిగ్విజయ-యాత్రారంభములందు విజయనిర్వాహాంతములందు వారు శ్రీతిరుపతివేంకటేశ్వరస్వామిదర్శనము చేసికొని కాన్కలర్పించు-కొనుచునుండెడివారు. శ్రీకృష్ణరాయఁడు క్రీ 1512 నుండి, 1523 దాఁక నేడుతూర్లు తిరుపతికి విచ్చేసెను.

తొలితూరి :— ఇర్వురుభార్యలతో వచ్చి స్వామికి నవరత్న-ఖచితకిరీటమును, కర్పూరహారతికి ఇర్వైయైదువెండిపళ్లెములను, భార్యలచే స్వామి పాలారగింప బంగారుగిన్నెను,

రెండవతూరి :— శ్రీభూదేవుల కనేకాభరణములను,

మూడవతూరి :— 5 గ్రామములను,

నాల్గవతూరి :— ముప్పదివేలవరహాలతో స్వామికి కనకాభి-షేకమును, కొన్ని యాభరణములను, తాళ్లపాకగ్రామమును (చిన్నాదేవిచే), కంఠమాలపదకము ఒకగ్రామమును (తానే) నవరత్న ప్రభావళియను మకరతోరణమును,

అయిదవతూరి:- కంఠమాలను, పదకమును, ఆనందవిమానపు-బంగారుపూతకు ముప్పదివేలవరహాలను, పులికాపునిర్వాహమునకు వెయ్యివరహాలను, ఉదయస్తై వేద్యమునకు 500 వరహాలను,

ఆఱవతూరి :- కొన్ని భూములను,

ఏడవతూరి :- నవరత్నఖచితమయిన పీతాంబరమును, నవరత్నఖచితములయిన రెండువింజామరలను, పదకమును, పదివేలవరహాలను సమర్పించెను.

అచ్యుతరాయఁడు ప్రతివత్సరము స్వామికిఁ బ్రబంధపుష్పాంజలు లర్పించుచుండెను. సదాశివరాయఁడును స్వామి కెన్నో సేవలు చేసెను. దాన శ్రీవేంకటేశ్వరమాహాత్మ్యము దక్షిణభారతదేశమం-దెల్లఁ బ్రజ్వరిల్లినది. పదునాఱుపదునేడు శతాబ్దుల తెలుగుప్రబంధము-లలో శ్రీవేంకటేశ్వరస్వామికి సమర్పితములే లెక్క కెక్కు-వగా-నున్నవి. పుణ్యక్షేత్రయాత్రలలో ముఖ్యములయిన యనేకవిష్ణ్వా-లయశివాలయదేవతలతోపాటుగా నంతదాఁకఁ గీర్తనీయమగు-చున్న శ్రీవేంకటేశార్చామూర్తి పదునాఱవశతాబ్దియారంభమున-నుండి సర్వభారతదేశమునకు ముఖ్యార్చామూర్తి కాఁజొచ్చినది. బ్రాహ్మణులు మొదలుగాఁ బంచములదాఁక నన్నిజాతులవారును తమయిండ్లలో శుభకార్యములు జరగునప్పుడు మునుముందుగా వేంకటేశ్వరదీపారాధన సమారాధన జరుపుట, ఇంట నెవరికిఁగాని యనారోగ్యము కలిగినప్పు డాపద మ్రొక్కులవాఁడని స్వామికి ముడుపుగట్టి కొండకు వచ్చి వడ్డితో ముడుపు చెల్లించుకొనుట సంప్ర-దాయమయినది. తలనీలా లిచ్చువారు, నిలువుదోపిళ్లిచ్చువారు, అనర్ఘరత్నాభరణములిచ్చువారు, బ్రహ్మోత్సవ కళ్యాణోత్స-వాదులు జరిపించువారునై ప్రజలు, ప్రభువులు, మహారాజులు, తండోపతండములుగా తిరుపతికి రాకపోకలు జరపసాగిరి. భారత

దేశమున నెక్కడగాని ప్రజలు తమకుఁ జేర్వైయున్న దేవాలయార్చామూర్తుల పేళ్లఁ బెట్టుకొనుట కలదు. కాళహస్తీశ్వరుడు, వరదరాజు, మల్లికార్జునుఁడు, పానకాలరాయఁడు ఇత్యాదినామములు దాల్చినవా రాయాపుణ్యక్షేత్రములచేరికగ్రామములవారని తెలివిడికలుగును. కాని వేంకటేశ్వర వేంకటాచలపతీత్యాదినామములు దక్షిణాపథమందెల్ల నూరూర నింటింట సర్వసామాన్యమై వెలయసాగినవి. శ్రీతిరుపతివేంకటేశ్వరస్వామిపోలికగా ననేకప్రదేశములలో వేంకటేశ్వరదేవాలయములు వెలసినవి. దక్షిణాపథదేవాలయములలో శ్రీ తిరుపతివేంకటేశ్వరాలయమున కున్నంతయాదాయ మేదేవళమున కుండదు. విజయనగరరాజ్యము తర్వాత మట్ల మైసూరు తంజాపుర్యాది రాజ్యములు నేటిజమీందారీలు స్వామి కెన్నోకైంకర్యములు జరపినవి. అవి నేఁడు ప్రజాస్వామ్యముచేఁ జిదికిపోయినను, పోవుచున్నను గూడ శ్రీవేంకటేశ్వరవైభవము ప్రజాసామాన్యపరమై యఖండమై యలరారుచునే యున్నది.

అన్నమాచార్యచరిత్రపరిశోధనము

ఈశ్వరసంకల్ప మెట్టిదోకాని తాళ్లపాకవారి యధ్యాత్మసంకీర్తనములు చదువుచుండునపుడు నాహృదయతంత్రులలో ననురణనము సాగుచు, పరమానంద పారవశ్యముకలుగుచు, కర్తవ్యమేదో వ్యక్తమగుచున్నట్లుండును. ఈయన్నమాచార్యచరిత్రము ముద్రించుచు, నందు సాళ్వనరసింహరాయనిదగ్గఱ నన్నమాచార్యుఁడుపాడిన శృంగారసంకీర్తనప్రతీకము చదివి ఈకథనిజమా? ఇట్టికీర్తనము దొరకఁగలదా? ఉన్నను నది వేలకొలఁదిసంకీర్తనములలో నెక్కడనున్నదోకదా అనుకొనుచుఁ, జేతనున్న తాళ్లపాక శేషాచార్యులుగారివ్రాఁతప్రతిని దెఱతునుగదా సరిగా నా సంకీర్తనమే యందు నాకన్నులెదురఁ గానవచ్చెను, ఆనందమాయెను. నాతోనిందుఁబరిశ్రమించుచున్న చిరంజీవి శ్రీనివాసాచార్యున కిది చూపి చెప్పి

మఱొకసంకీర్తనము సంకెలవిడిపించుకొనుటకుఁ బాడినదాని ప్రతీకమును జదివి, యిదికూడ దొరకిన బాగుగదా యనఁగా ఇదిగో యిప్పుడే యిట్టిసంకీర్తనమును జదివితిని అని యాతడంతలోనే దాని నెత్తియిచ్చెను. ఇట్లు నాలుగు మూఁడు నాళ్లలోనే మాకుఁగావలసిన సంకీర్తనములెన్నో పుటపుట దొరకసాగినవి! అందు ముఖ్యములఁ గొన్నింటి నీ పీఠికలో వెల్లడించితిని. ఇట్లు సంకల్పసిద్ధిసంతోషములతో పీఠిక రచించుచు, దేవస్థానశాసనములలో మంగాపురమున తాళ్లపాక చినతిరుమలాచార్యుఁడు కట్టించిన కల్యాణవేంకటేశ్వర దేవాలయమున అన్నమాచార్యునివిగ్రహప్రతిష్ఠయు జరిగినట్లుండుటచే, నది కలదేమోయని బరిశీలింపఁ బోఁదలచి మిత్రులతో ముచ్చటించితిని. మహమ్మదీయవిప్లవముచే పాడుపడి విగ్రహములు విరిగి సర్వధ్వంసమైయున్న యీదేవాలయము నొకపుణ్యపురుషుఁడు (సుందరరాజరాయస్వామి) స్వప్నోద్బోధమువలన వెదకివచ్చి చేరి చాల శ్రమపడి తిరుపతి కొండమీదిదివ్యమంగళమూర్తివలెనే మహనీయమై దర్శనీయమైయున్న యక్కడిమూలమూర్తిని చక్కఁజూచుకొని పూజాపురస్కారములు ఉత్సవాదులు కొలఁదియేండ్లనుండి జరుపుచున్నట్లును, వారప్పుడు తిరుపతిలోనే ఉన్నట్టును తెలియవచ్చెను. వారితో మిత్రులతో మూలమూర్తిని దర్శించి మాటమాటమీద తాళ్లపాకవారి విషయమెత్తఁగా తాళ్లపాకవారిదేవతార్చనవిగ్రహాదు లిక్కడికిఁ జేరినవని వారొకపెద్దకథ చెప్పి వానినెల్లఁ జూపిరి. అందు అన్నమాచార్యునినాఁటి భజనచిఱుతలు, తులసితావళము, స్ఫటికహారము, సాలగ్రామములు, శ్రీవేంకటేశ్వరతద్దేవ్యాదులదేవతార్చనవిగ్రహములు, ఆ విగ్రహములయిత్తడి మకరతోరణము, వెండిఛత్రములు మొదలగునవియున్నవి. వానిని శ్రీ తాళ్లపాక సూర్యనారాయణయ్యగా రొసఁగిరని, వారిప్పుడు తిరుపతిలోనే ఉన్నారని యాసత్పురుషుఁడు తెలియఁజెప్పెను. పరమానందముతో తిరుపతికిఁ దిరిగివచ్చి యా శ్రీసూర్యనారాయ-

ణయ్యగారిని గలిసికొంటిని. వారే అన్నమాచార్యచరిత్రమును శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వరప్రాచ్యవిద్యాలయమునకు ఇచ్చినవారు. కడపజిల్లా మడితాడును బీదరికముచే విడనాడి అన్నమాచార్యాదు-లర్చించిన దేవతావిగ్రహములను సరిగా నర్చింపననువుపడక తిరుపతిలో దేవునిసన్నిధిఁ నర్పింపఁగోరి తెచ్చితిననియు, దమపూర్వులేకట్టించిన దేవాలయము పునరుద్ధారము చెంది పూజాపురస్కారములుగలదై యున్నందుకు పరితోషించి యావిగ్రహములనెల్ల నక్కడనర్పించితి-ననియు వారుచెప్పిరి.

ఆనాఁడెప్పుడో యన్నమాచార్యుఁడు తనదేవతార్చనవిగ్రహ-ములు పోయినందుకు విలపించిన సంకీర్తనము తలఁపున గోచరిం-చెను. (చూ. 46 పుట. పీఠిక) నాఁడాతని కవి మరల దొరకెనేమో దొరకినప్పుడెంత సంతోషించెనో ఏమిచేసెనో తెలియదుగాని, యయి-దువందలయేండ్లతర్వాత నాతనిభజనచిరుతలు తాళములు దేవతా-ర్చన విగ్రహములు వెదకఁబోయినతీవ కాలఁదవిలినట్లు నాకన్ను-లెదుటఁ గానవచ్చుట, వారు వెలయించిన దేవళము పూజా పురస్కా-రములతో మరల వెలయుట, చూడఁగా నాకుఁ బరమాహ్లాదముగలి-గినది. శ్రీయన్నమాచార్యుఁడు నిత్యసూరులతో నారదాది మహర్షులతో నాళ్వారుఁతోఁగలసి శ్రీవేంకటేశ్వరస్వామిపుష్కరిణీ-తీరమున ఆకాశగంగాఝురులలో దరుఁలో సూర్యమండలములలో నిత్యానందవిహారమునల్పుచుండెనని యానాఁటివా రానందించిరి. (చూ. 75 పుట. పీఠిక) అన్నమాచార్యుఁడు, పరమప్రాప్యము శ్రీ-వేంకటేశ్వర సన్నిధానమేయని యనేక సంకీర్తనములలో గొంతెత్తి చేయెత్తి గొప్పగాఁ జెప్పుకొనెను. ఆయన పరమపదమందిన ఫాల్గున బహుళద్వాదశి ప్రత్యాబ్ధికశ్రాద్ధదినముగాన యాతనికుమారుఁడు పెదతిరుమలాచార్యుఁ డిట్లు తనతండ్రిగారి నాహ్వానించెను.

శ్రీరాగం

దినము ద్వాదశి నేఁడు తీర్థదివసము నీకు
జనకుఁడ అన్నమాచార్యుఁడ విచ్చేయవే ॥ పల్లవి ॥

అనంతగరుడముఖ్యులయినసూరిజనులతో
ఘననారదాది భాగవతులతో
దనుజమర్దనుఁడైనదైవశిఖామణితోడ
వెనుకొని యారగించవిచ్చేయవే ॥ దిన ॥

వైకుంఠాననుండి యాళువారలలోపలనుండి
లోకపునిత్యముక్తులలోన నుండి
శ్రీకాంతతోడనున్న శ్రీవేంకటేశుఁ గూడి
ఈకడ నారగించ నింటికి విచ్చేయవే ॥ దిన ॥

సంకీర్తనముతోడ సనకాదులెల్లఁ బాడ
పొంకపుశ్రీవేంకటాద్రిభూమినుండి
లంకె శ్రీవేంకటగిరిలక్ష్మివిభుఁడు నీవు-
నంకెల మాయింటివిందు లారగించవే ॥ దిన ॥

అన్న. అధ్యా. 136 రేకు.

మదరాసు విడిచి శ్రీతిరుపతి వేంకటేశ్వరులసన్నిధి సేవ కావింప వచ్చుటలో నాతొల్లిటికోరిక తాళ్లపాకవారిరచనల నన్నింటిని వెల్లడించుట. ఎంతప్రయత్నించినను నడ్డంకులచే నింకిపోవుచున్న నాసంకల్పపుటూటలు చక్కసాగుట నిప్పటికిఁగద సమకూడినది. ఇక్కడనున్న తాళ్లపాకవారిసంకీర్తనములరాగిరేకు లన్నింటిని స్వాధీనముచేసికొంటిని. అస్మదీయుఁడు నాకుఁ జేదోడుగా ననువర్తించు పరిశోధనకార్యసహాయవిద్వాంసుఁడు చిరంజీవి ఎ. వి. శ్రీనివాసాచార్యుఁడు వేలలెక్క నున్నరాగి రేకుల భరము మోయుచు బడలుచున్నను సంకీర్తనములస్వారస్యాస్వాదనమున

శ్రమతీర్చుకొనుచు సర్వపరిశోధనసందర్భములందు జాకరూకుఁడై తోడ్పడుచున్నాఁడు. మిత్రులై డైరెక్టరు శ్రీపరవస్తు వేంకట-రామానుజస్వామి, ఎం. ఏ. గారు నాకీకార్యనిర్వాహములో సహాయ-పడుచున్నారు. దేవస్థానమునఁ బైముఖ్యాధికారు లిందుకుఁ జాల ముచ్చటపడువారుగా నున్నారు. ఇఁకఁ జక్కగాఁ దాళ్లపాక సంకీర్తన-ములముద్రణము సాగఁ గలదనుకొందును. ముద్రితములయిన-సంకీర్తనములఁగొన్నింటిని సంగీతసాహిత్యపరిపుష్టులు శ్రీఅనంతకృష్ణశర్మగారు స్వరవిన్యాసముతోఁ బ్రకటించుచున్నారు. ఇట్లిన్నాళ్లకుఁ దాళ్లపాకమహనీయులస్వామిసేవాఫలము పరిపక్వమై సహృదయా-స్వాద్య మగుచున్నది. అన్నమాచార్యాదులారా! ఆనందింపుడు! అయిదువందలేండ్లకుఁ బిదప మీయభీప్సితముల న్వర్థములుగావలసి-నట్లున్నదిగాఁబోలును స్వామియనుగ్రహము!

సీ॥ చెక్కిళ్ళఁ జిఱునవ్వు చిందుద్రొక్కెడుతేఁడ
యేడుకొండలవాఁడ! యేలుకొమ్మ
అలమేలుమంగాంబచెలికాఁడ! యడుగడ్గు
దండాలవాఁడ! మా కంద వగుము
ఆమటమ్రొక్కులస్వామి! గోవింద గో
విందసందడివేల్ప వందనమ్ము
కలియుగప్రత్యక్షకులదైవమా! యెల్ల
డెందాలవిహరించువింద! శరణు

గీ॥ పిండివంటకములు, కుండలవండిన-
యోరెములును, మాత్ర లారగించి
భక్తులకుఁ బ్రసాదపఱుచు మహాభోగి-
వరకటాక్ష! పరమపురుష! రక్ష!

సీ॥ నిలువుదోపుడు దోచు నెఱదొంగతన మేమి?
పాపముల్ హరియించుభావ మొక్కొ
వడ్డికాసులఁ గూర్చు వ్యాపార మది యేమి?
మేలు పెంపొందించులీలయొక్కొ
తలమీఁది నీలాలఁ దొలఁచిపుచ్చుట యేమి?
చిక్కులం దెగటార్చుఫక్కియొక్కొ
ఏడుకొండలమీఁద వీడౌటయేమి? స
హస్రారవసతిరహస్య మొక్కొ

గీ॥ ఏటివో యివి పెద్దలనాఁటిమాట-
లీశ్వరుఁడు సర్వభూతసుహృత్తు, సుహృదుఁ-
డాపదపహర్త, యనువార్త కలరి యట్టి-
వాఁడ వను కన్నెఱిఁగి కొల్చినాఁడ నిన్నె!

శా॥ ఏరీ కోరి మనోజ్ఞపుష్పములు నీ కీయెన్మిదే[1] యంచు నా-
త్మారామమ్మునఁ బూవఁజేసితి నహింసాదిప్రసూనంబు లే-
నారాధించెద వీనిచే నిను ననంతాళ్వార్ల కైంకర్యపుం-
దీరుల్ గా వని వేఱుచేసెదవె తండ్రీ! వేంకటాధీశ్వరా!

---

1 అహింసా ప్రథమం పుష్పం పుష్పమింద్రియనిగ్రహః
శాంతిః పుష్పం దయా పుష్పం జ్ఞానం పుష్పమతః పరమ్।
సత్యం పుష్పం తపః పుష్పం భావపుష్పమథాష్టమమ్
ఏవమష్టవిధం పుష్పం విష్ణోః ప్రీతికరం పరమ్॥

శా॥ దూరంబేల పరంబు నీ విహమునందుఁ భక్తరక్షార్థమ-
ర్చారూపంబు ధరించి యుంటివన నిచ్చల్ నిన్నె లోకన్ను చె-
న్నారం గాంచెద దేహదేవకులమూలాధారమం దాసహ -
స్రారంబుఁ సుఖసత్య చిత్కలిత దీపారాధనల్ సేయుచుఁ!

చ॥ కరకరపల్కులఁ బిరుసు గల్గినశర్కర నన్నుఁ బాగుగాఁ
గరఁచి *పొరకంకొంటివి నిగన్నిగమీఁగడపాల వీవు; ని-
ల్వరమున నాకు మార్దవము వచ్చెను; నీకు ఘనత్వ మబ్బె; ని-
ర్వరము రసాయనంబగుటపోలదె యుర్వికిఁ గ్రొత్తకోవగాఁ.

వే. ప్రభాకరశాస్త్రి.

* పొరంటికొంటివి?

అన్నమాచార్య చరిత్రము

విషయసూచిక

			పేజి నెం
1	అవతరిణిక	...	1
2	పొత్తపినాడు	...	3
3	తాళ్ళపాక	...	3
4	అన్నమాచార్య వంశ్యులు	...	4
5	నారాయణుఁడు	...	5
6	నారాయణసూరి	...	8
7	అన్నమయ జననము	...	9
8	అన్నమయబాల్యము	...	10
9	అన్నమయవిద్యలు	...	11
10	అన్నమయ తిరుమలయాత్ర	...	11
11	అన్నమయకు దేవి ప్రత్యక్షమగుట	...	15
12	అన్నమయ కొండపై దివ్యస్థలములదర్శించుట	...	18
13	అన్నమయ స్వామిని దర్శించుట	...	22
14	అన్నమయ స్వామిపై శతకముచెప్పుట	...	24
15	వైఖానసార్చకు అన్నయమహిమ గుర్తించుట	...	25
16	అన్నమయకు వైష్ణవయతిచే పంచసంస్కారములు	...	27
17	అన్నమయపెండ్లి	...	29
18	సాళ్వనరసింగరాయఁ డన్నమాచార్యు దర్శించుట	...	31
19	నరసింగరాయఁడు విజయములందుట	...	32
20	అన్నమాచార్యుఁడు సంకీర్తనములుపాడుట	...	33
21	రాయఁ డన్నమాచార్యు సత్కరించుట	...	33
22	రాయఁ డన్నమాచార్యుని మరలఁ బిలిపించుట	...	34

23	మరలఁ బాటలు పాడించుట	...	36
24	సంకెలవేయించుట	...	37
25	రాయలపశ్చాత్తాపము	...	39
26	అన్నమాచార్యుఁడు రాజుననుగ్రహించుట	...	40
27	అన్నమాచార్యునిమహిమలు	...	42
28	అన్నమాచార్యపురందరదాసులచెల్మి	...	44
29	అన్నమాచార్యులరచనలు	...	45
30	అన్నమాచార్యసంతతి	...	46

శ్రీః

అన్నమాచార్యచరిత్రము

—✱✱✱—

అవతరణిక

శ్రీయలమేల్మంగఁ జిరకృపాపాంగఁ
గాయజుఁగనతల్లిఁ గాంతామతల్లి,
శ్రీవేంకటేశుఁ బోషితపద్మ*కోశు
సేవకపరతంత్రు జితదైత్యతంత్రు,
దనుజకర్శనము మాధవసుదర్శనము,
నినకోటితేజంబు హేతిరాజంబు,
నరహరిసంకీర్తి నవనిధులొసఁగు-
పరమోపకృతిఁ దాళ్ళపాకాన్నయార్య-
నాచారవిజితామరాచార్యుఁ దిరుమ-
లాచార్య ఘను మదీయాచార్యుఁ గొలిచి
యార్యులు విని యన్నమాచార్యవర్య-
చర్యకు మిగుల నాశ్చర్యంబుఁ జెంద,
జలజాతవాసినిచనుబాలపుష్టిఁ
బలికెద నానేర్చుపరిపాటి నిపుడు,
జననపరంపరాశతసహస్రముల
వెనుకకు మేము దుర్విషయానురక్తిఁ
గుక్షింభరులమైనకొదవెల్లఁ దీఱ

* 'కేశు' అని మాతృక. చూ. వివేకదీపిక.

రక్షించి, మాయపరాధము ల్మఱచి
*యేపుట్టువున మిమ్ము నెఱుఁగంగఁ జేసి
నీపాలివారిఁగా నియమించి మమ్ము
హరి మిమ్మునే కొనియాడుమాజిహ్వ
నొరులను గొనయాడ కుండంగఁజేసి
కంటులేనట్టిలక్ష్మణగురుమతము-
వంటిసన్మతము మీవంటిదైవతము
తనవంటిగురుని నందఱలోనఁ దెచ్చి
వనజాక్ష నేఁడు మావంటివారలకుఁ
గరతలామలకంబుఁ గావించెఁ గనుక,
అరయఁగఁ దాళ్లపాకాన్నయాచార్య-
పరమోపకార మెప్పటికి దెందమున
నరయుచుఁ గొనియాడు టది యొప్పుగనుక,-
నాయనఁ జూచి మాయపరాధకోటు-
లేయెడఁ దలఁచక యెడఁబాయ కెపుడు-
నేయాపదలు మమ్ము నెనయక యుండ
మాయిలువేల్పవై మన్నించుకతన,
నందనుసద్వర్తనము తండ్రి ప్రియము-
నొందఁ గీర్తించుట యుచితంబు గనుక,
అరలేక యీయన్నమాచార్యచరిత
వెఱవక నీకు నే విన్నవించెదను;
మన్నించి యలమేలుమంగతో నీవు
నిన్నుఁ బాయనిభక్తనికరంబుతోడ
నవధారు శ్రీవేంకటాచలాధీశ.
అవధరింపుఁడు గురుహరిభక్తులార;

* యీపుట్టువు?

పొత్తపినాడు

అనయము నయముసొంపారుక్రొవ్విరులు
గొనబైన చెంగల్వకొలఁకులు చుట్టి
పొదలు గొజ్జంగపూఁబొదలు క్రిక్కిఱిసి
వదలక వెలఁగుకై వడి వెలఁగొందు-
తెరువరుల్ త్రోవ నేతెంచి యేతెంచి
పొరిపొరిఁ గణ్పుగణ్పునఁ బాలుగారు-
రసదాళిచెఱకుతోరపుతుంట లంది
మిసిమైనముంతమామిడిపండ్లు వైవ-
నారసంబులచేత నచటిరాజనపు
పైరులు ముక్కాఱుఁ బండు; నెయ్యెడలఁ
బాలనే పెరిగినపసిఁడిటెంకాయ
పాళల నెడనీరు పట్టి పెట్టినను
అనఁటిపండులు మేసి యలసి పై దప్పి-
గొనివచ్చి కోవెలల్ గ్రోలు నచ్చటను;
నరిమీఱునా మేటినాటినానాఁటి-
సిరు లింక నే మని చెప్పంగవచ్చు.

తాళ్లపాక

అట్టిపొత్తపినాఁటియొందల సిరుల
పట్టుఁగొమ్మై తాళ్లపాక చెన్నొందు.
అపురిఁ గేశవుం డసురమావిభుఁడు
చేపట్టి జనుల రక్షింపుచునుండ
*పరికించి యచ్చటిప్రజెల్ల మిగుల
నరుదంద మున్నూటయఱువదినాళ్లు
ఫలములచక్కెరపస పెర్గు రేఁగు

---

*'పరికించి అచ్చఫలముల చక్కెరపస పెర్గురేఁగు' అని మాతృక. ఇదిదూషితపాఠము.

చెలరేఁగు నావేల్పుచెంత నెంతయును;
అఖిలదేవతలకు నది యాటపట్టు
నిఖిలసన్మునులకు నిజనివాసంబు;
సిరిగొల్చునవనాథసిద్ధులు మున్ను
పరుసంబు రససిద్ధిఁ బడసినచోటు;
నళినాళి తులసీవనములు వైష్ణవులు
వెలయుదు రెచ్చోట విష్ణుఁ డచ్చోట
సన్నిధిసేయు నిచ్చలు నంద్రు మౌను;-
లన్నియు నచ్చోట ననిశంబునుండు;
నందు వసించు నయ్యఖిలభూసురులు
నిందిరారమణపదైకమానసులు
అతులితవేదవేదాంగపారగులు
జితసర్వకరణు లంచితతపోధనులు
కనుట గోవిందుమంగళవిగ్రహంబె
వినుట నారాయణవృత్తాంతచయమె
చేయుట కౌస్తుభాంచితపూజె తలఁపు-
సేయుట మాధవశ్రీపాదయుగమె
కుడుచుట వనమాలిగొనుప్రసాదంబె
నడచుట నందనందనునగరికినె
కాని, దుర్విషయసంగతి కలలోన-

అన్నమాచార్యవంశ్యులు

నైనఁ జేయగ నొల్ల రమ్మహామహులు;
అందులో నొక్కధరామరేంద్రుండు
నందవరాన్వయార్ణవసుధాకరుఁడు
గురుభరద్వాజసగోత్రుండు పాప-

హరబుద్ధి యాశ్వలాయనసూత్రశాలి
నారాయణుం డను నయవేది వేద
పారాయణుఁడు విష్ణుపదభక్తిరతుఁడు
అనఘుని విట్ఠలాహ్వయుఁ గాంచె; నతఁడు
కనియె నారాయణు ఘనయశోనిధిని
నతఁడు విట్ఠలుఁ గాఁచె; నతఁడు లోకైక-
సుతుఁడైన నారాయణునితండ్రియయ్యె;

నారాయణుఁడు

అక్కొమరుండు నారాయణాహ్వయుఁడు
చక్కఁగాఁ దనవద్దఁ జదువకయున్న
నూటుకూరనుపొరుగూరఁ జుట్టముల-
చాటునఁ గొనిపోయి చదువఁబెట్టుటయు,
ఆచుట్టములు వేడ్క నయగారియొద్ద-
నాచిన్న పాపని నమరించి నిలుపఁ
గొదుకుచు గురుఁడును గొన్నాళ్ల తోడఁ-
జదివెడుపడుచులచందంబు చూచి
సామంబుచేతనె చదివించి చూచి
యామీఁదఁగొన్నినా ళ్లదలించి చూచి
మఱికొన్నిదినములు మైనొత్తిచెప్పి
వెఱపారఁ దఱటున వేయించి చూచి
నూఱుమాటలు చెప్పి నులిపెట్టి చెక్క-
నూఱిపోసినఁగాని నుడుఁగు నోరికిని
రాకున్న నిదియెట్టురా గొంటు వీని
పోకలఁ జూడ నబ్బుర మయ్యె నాకు
నని యొక్కనాఁడు బి ట్టదలించి తిట్టి

మొనసినకోదండమున వ్రేలవేసి
కోలగగ్గెరఁద్రోసి గుంజిళ్లఁబెట్టి
పైలావు దొరుగంగ బడిపెట్టు పెట్టి
యీలాగు గావింప నెదురుమాటాడఁ
జాలక కన్నీరు జార బాలకుఁడు,
ఒంటు నేనెద నని యొకకొంతసేపు
నింటివారలఁ జూచి యిటు కొంతసేపు
గడుపుచు నందును గడతేరకున్న
బడిబడి పెట్లను బడి చాల బడలి
ఆయూర నొక చింతలమ్మనుశక్తి-
పాయనిగుడిఁ దాచుఁబాముండు ననుచు
జనులెల్లఁ జెప్ప యాశ్చర్యంబు నొంద
వెనుకకుఁ దా నది వినియుండెఁ గనుక
కఱవనీ నాబాధకంటె నాపాము
కఱచిన నెగులెల్లఁ గడకేఁగుననుచు
కోపంబుతోడ నాగుడిలోని కరిగి
ఆపుట్టలోఁ దనహస్తంబు నిడిన,
దేవి త్రికాలవేదిని గాన శిశువు
భావించి తోడ రూపమున నేతెంచి
బాలక కాలసర్పముసొచ్చుపుట్ట-
నేల కేలిడితి విందేల వచ్చితివి
అనుడు నారాయణుఁ డనుబాలకుండు
కనుదోయి కన్నీరు గదుర నిట్లనియె;
అరిమురిఁ జదువురాదని యయ్యవారు
పరచునాపాటులఁ బడనోప కేను

అలసివచ్చితి విట కన్న నద్దేవి
వలవదు నీకేల వగపు నాతండ్రి
గొనబుమీఱిన పలుకులజోటిమామ
జనమేజయునకుఁ బ్రసన్నుఁడై నాఁడు
ఆశంకరాదులు నతని వేడుదురు
కేశవుం డాశ్రితక్లేశనాశకుఁడు
మీతాళ్ళపాకలో మెఱయుచునుండు-
నాతామరసనేత్రు నాలయంబునకు
వలచుట్టి మ్రొక్కు మవ్వల వానికరుణ-
నలరుచు సకలవిద్యలు నీకువచ్చు;
అదియునుఁగాక మూఁడవతరంబునను
వదలనికీర్తి మీవంశంబునందు
పరమభాగవతుఁడు ప్రభవించు శౌరి
వరమున జగదేకవల్లభుం డనుచు
అనుచు నంతర్హితయైన నాపాపఁ-
డనయంబు హర్షించి యరు దందికొనుచు
ఆతాళ్ళపాకకు నరిగి వేవేగ
జాతరూపాంశుఁ గేశవు గాంచి మ్రొక్క (క్కి-?)
స్వామిగేహములకు వలచుట్టి కేలు-
దామరల్ మొగిచి యత్తఱి శరణొంది
స్వామి కేశవ సరస్వతిమామ విద్య
తామసింపక నాకుఁ దయసేయు మనుడు,
ఆమాధవునికృప నంబుజాసనుని-
భామ యాతనిజిహ్వాపైఁ బాదుకొనియె;
సరగున మఱునాఁడు సని యర్భకుండు

గురునకు మ్రొక్కి మక్కువఁ దనతోడఁ
జదివెడుపడుచు లాచార్యుఁడు శాస్త్ర-
విదులును జూచి నివ్వెఱఁగంది పొగడ
పంచినచోటెల్లఁ బదమును గ్రమము
గొంచించ కతఁడు గ్రక్కునఁ జెప్పి మఱియు
క్రమ శిఖ జటయు వర్ణక్రమసరణి
భ్రమయక నిజవేదపాఠంబు సలిపి
కడమవిద్యలయందుఁ గడునేర్పు గలిగి
కడక వారలమెచ్చు గైకొని వచ్చి
జగతి నందఱుఁ జూచి సర్వజ్ఞుఁ డనఁగ
మిగుల వాక్ప్రౌఢిమ మెఱయుచు నుండె;

నారాయణసూరి

ఆతఁడు గనియె నారాయణసూరి
నాతతసకలవిద్యాధురంధరుని;
నామహాత్ముఁడు లక్కమాంబను పేరి
భామినీరత్నంబుఁ బరిణయంబయ్యె;
ఆకల్పకములాకయగుతాళ్లపాక
యాకడఁ గడలేనియభినవశ్రీల
మాడుపూరనునూర మాధవమూర్తి
తోఁగునీడై యాపెతో మాటలాడు;-
నాలక్కమాంబతో నాసూరివరుఁడు,
మేలిసంపదల నర్మిలిఁ దెప్పదేలి
కటపట వేవురు గలుగంగ నేమి
కొడు కొక్కరుండైనఁ గుల ముద్ధరించు
తనయుండు గల్గినతన* పుట్టుపెల్ల

* 'పెట్టు' మాతృక. చూ:- వివేకదీపిక.

ననయంబు సఫలమౌనని యిటువంటి
తనయులు లేమి నెంతయుఁ జింతనొంది
మన మింక నేవేల్పుమఖుఁగుఁ జొచ్చెదము
అడిగినయపుడె యిష్టార్థంబులెల్ల
నెడపక చేసేత నియనోపువేల్పు
గలఁడె లోకమున వేంకటభర్తదక్క
* నలమేలు బలువేలుపైయుండు మనకు
మనకేల వలవనిమనికితం బనుచు
చనుదెంచి వేంకటస్వామిసన్నిధికి
దండిమై గారుడస్తంభంబుదండ
దండంబు లిడుచు సంతానంబువేఁడ
వరదుఁడై వేంకటేశ్వరుఁడు తాఁబూను-
బిరుదుగజ్జియల ముప్పిడికఠారంబు
కలలోన నొసఁగ నక్కజ మంది తపము
ఫలియించె ననుచు దంపతు లేఁగి; రంత

అన్నమయజననము

రాజీవనయనువరప్రసాదమునఁ
దేజంబు మతియు నెంతే విస్తరిల్ల
లక్కమాంబకుఁ బుణ్యలావణ్యనిధికి
చక్కనిగ్రహము లుచ్చమున మూఁడలర
అనుపమలగ్నంబునందు వైశాఖ-
మున విశాఖను జగంబున నుల్లసిల్ల
జనియించె నన్నమాచార్యుండు శక్తి-
మునికిఁ బరాశరముని పుట్టినటులు;
జనకుఁడు కారణజన్ముఁడైనట్టి

* 'అలవేలు' అనిమాతృక. అలవేల్పు గావచ్చు.

తనయున కాగమోక్తప్రకారమున
జాతకర్మము చేసి సకలవేదాంత-
జాతచోదితమునై *జలజోదరునకు
నామమై వినఁ బరిణామమై మున్ను
హేమాంబరుం డానతిచ్చినయట్టి-
అన్నమయ్యాహ్వయం బతనికి నొసగె;

అన్నమయబాల్యము

పన్నినభక్తి నాపసిబిడ్డఁ జూచి
అన్నయ్య అన్నప్ప అన్నమాచార్య
అన్న రమ్మనుచు ముద్దాడుచునుండ
హరి నందకాంశజుండగుట డెందమున
పరమసుజ్ఞానసంపద పొదలఁగఁ
బుట్టుచు నతఁడు నేర్పునఁ దల్లి జిడ్డు
పెట్ట రమ్మని యుగ్గు పెట్టఁ బోయినను
పనిఁబూని తిరుమలప్పనిప్రసాదంబు
గొనుమని యనక లోఁగొనఁడు కేరుచును;
నెడపక తొట్టెలో నిడి యెంతపాటు-
పడి యెఁతవడి జోలఁ బాడెనేనియును
వేఁకటపతిపేరు వివరించి పాట
పొఁకించకుండినఁ బోరూరడిలఁడు;
కొండలప్పనికి మ్రొక్కు మటంచు ననక
యొంఱిలాగుల *జతు లొనరించఁ డతఁడు
ఈలీల శేషశైలేంద్రునిమీఁద
బాళినే పడియుండుఁ బసిబిడ్డఁ డయ్యు-

---

* 'అన్నం బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్' అనుశ్రుతి కావచ్చు.

*జత అని మాతృక. 'జోత' కావచ్చు.

అన్నమయపద్యాలు

నింతయై యంతయై యీడేటి బుద్ధి-
మంతుఁడై పంచసమంబు లైనంత
నియతిమై గురుఁ డుపనీతుఁ గావించి
నయవేది నధ్యయంబు సేయించె;
నన్నమాచార్యున కహినాయకాద్రి
వెన్నునివరముచే విద్యలన్నియును
నమితంబులగుచు జిహ్వారంగసీమ
తముఁదామె సొచ్చి నర్తన మాడఁదొడఁగె;-
నాపిన్నప్రాయంబునందు నామేటి
యేపారఁ దనమది కిచ్చయైనట్లు
ఆడినమాటెల్ల నమృతకావ్యముగ
పాడినపాటెల్లఁ బరమగానముగ
తనకవిత్వమునకుఁ దనగానమునకుఁ
గనుఁగొని సకలలోకములు గీర్తింప
వేంకటపతిమీఁద వింతవింతలుగ
సంకీర్తనంబులు సవరించునిచ్చ
అసమాననిజరేఖ యాత్మఁ *గీలించి
వసుధ నటించుసంవర్తుభావమున

అన్నమయ తిరుమలయాత్ర

నింటివారలు పిల్చి యేమి చెప్పినను
గెంటనాడక పరికించి సేయుచును
జననియు నన్నయు జనకుండు వదినె
యును గొన్నిపనులు సేయుచుఁ దన్నుఁ బిలిచి

* గవించి అని మాతృక. గ్రహించి కాబోలు.

పసులకు కసవుఁ దేఁబనుప బాలుండు
వెసనేఁగి వాఁడిలవిత్రఁబు పూని
మరకతాంకూరకోమలభర్మరుచులఁ
గరమొప్పు పచ్చనిగఱిక వీక్షించి
పాపవల్లరుల శ్రీపతినామహేతి
నేపారఁ దఱుగు యోగీంద్రుచందమున
కెసిమస నొకపిడికెఁడు గోసి మఱియుఁ
గసవు గోయఁగబోయి కడవ్రేలుసోఁకి
వడియునెత్తురు సూచి వాక్రుచ్చి శౌరి-
యడుగులు దలఁచి శ్రీహరి హరీ యనుచు
సీకోఁతకొలఁది నాదెఱిఁగిన వదినె
చేకోఁత పడఁగాను చీ రోఁత యనుచు
హరి చరాచరదేహి యని పెద్ద లనఁగ
ఏరవొంద నెఱిఁగియు నిటునేయఁ దగునె
చిడిముడి నేమి చేసెద నంచుచేతి-
కొడవలి నేల గ్రక్కునఁ బాఱవైచె;-
నెన్నటిచుట్టంబు లిటువంటివార-
లెన్నటిబంధుండ నేను వారలకు-
సీవట్టివెఱ్ఱి నా కేల కావింప
భావింప నాలోనఁ బాయ కెల్లపుడు
తల్లియుఁ దండ్రియు దైవంబు గురువు-
నెల్లసంపదలు నై యెల్లచందముల
ననుబ్రోచు శేషాద్రినాథునిఁ గొలిచి
మనియెద ననుచు నెమ్మది పాదుపఱిచి
నలుదెసల్ పరికించి నానావిధముల

విలసిల్లు * శ్రీరాగవెల్లువల్ వోలె
దండెలు శ్రుతిగూడి తాళసంగతుల
దండిమద్దెలలు బిత్తరముగా మ్రుట్ట
నానందబాష్పము లడర నాగతుల-
నానందనందను నంకించి పాడి
తన్మయు లగుచుఁ జిత్రపునాట్యగతులఁ
జిన్మయునందునే చిక్కి చొక్కుచును
సనకాదులను పేరఁ జనుదెంచువారి-
ననుపదంబు నిది మహర్లోకమనుచు
గోవింద గోవింద గోవింద యనుచు-
నావరుసనె నరహరి హరీ యనుచు
తిరుమల ప్పనాదుదీరకమున్న
వరముల ప్పని మ్రొక్కి వర్ణించువారి
నెరులందు రంగువన్నెలు పిసాళించు-
నొరపైననిడుదమయూరకంఠముల
నటియించుకృష్ణాజినపుఁగిరీటముల
బటువైనవేగడపారుటాకులును
పీలికుచ్చుల నెక్కుపెట్టినదిండ్లు
ఫాలరేఖల నిండుపట్టెనామములు
ఘనమైనశంఖచక్రములముద్రికల
పనుపడ దేవరబాణముల్ పూని,
కోనేటిరాయఁడె కొండలవాఁడె
కానికరూపులఁ * గనఁజాలువాఁడె
వరుసబంగరుమేడవాఁడె తిమ్మప్ప
వరములరాయఁడె వాఁడె తిమ్మప్ప

* శ్రీరామ అని మాతృక. * కనఁజాలవాఁడె మాతృక.

గొడ్డురాలికినైనఁ గొమరుల నొసఁగి
వడ్డికాసులఁ గొనువాఁడె తిమ్మప్ప
అనుచుఁ బేరెమువారి యడుగుల నిడిన
దినుసైనకంచుటందియలు సారెకును
ఘల్లుఘల్లునఁ బాతకములగుండియలు
ఝల్లుఝల్లనువిలాసములును మెఱయఁ
గరము లబొణిగెలఁ గడురమ్యముగను
పరిషజ్జనంబుల పజ్జనేఁగుచును,
ముక్తిదాయకపురములు నేడు చూడ
యుక్తి వేంకటగిరియొద్దనున్నట్టి-
పల్లెలో *గొల్లలపాలింటిశక్తి-
యల్లాఁనని మును లనిశంబుఁ బొగడ
గనుపట్టునట్టియాగ్రామంపుశక్తిఁ
గనుఁగొని బహునమస్కారముల్ జేసి
అళిపుళిసింగరి నర్చించి మ్రొక్కి
తలి(ల?)యేఱుగుండు సందర్శించి కదలి
పెద్ద లెక్కుడు గఁ బేర్కొనుచుండు-
పెద్దయెక్కుడు గూర్మి పెనఁగొన నెక్కి
కపురంపుఁదావుల గడుసూలుకొలుపుఁ-
గప్పురంపుఁగాలువఁ గడచి యంతంత-
నామహాచలవీధి నలరాఁ పుణ్య-
భూమిజంబులఁ బుణ్యభూముల జనులఁ
బావననదుల శోభనవస్తుతతుల
సేవించి కొనుచు మచ్చిక వచ్చివచ్చి
వేకువజామున వెడలి జామెక్కు-

* గోటా:—మాతృక.

దాఁక మిక్కిలి యెండదాఁకంగ నడిచి
యెన్నఁడు తల్లిపక్కెడసి యుండెడల-
నున్నట్టివాఁడుకాకుండుటవలన
కడపవాకిలిదాటి కడయిండ్లకడకు
నడచుట మునుపు నెన్నఁడు లేమిగనుక
నాకటఁ నసురుసురై బాలకుండు
మోఁకాళ్లముడుపు నిమ్మలఁ జేరవచ్చి
కమ్మనిగణుపుచెంగట వాటమైన-
తుమ్మెదతొలుల సందుల చల్లగాలి
రాణ దూరఁగ వింతరాగంబు పొసఁగ
వేణునాదముసేయు వెన్నుఁడో యనఁగ
పరువంపుఁదలిరుజొంపములఁ బెంపొలయు
మరకతశ్యామనిర్మలనిజాకృతుల-
నెదురుచల్లనితావు లెసఁగించువెదురు-
పొదక్రిందఁ గూర్చుండి పొలయులేఁజెమటఁ
దొడిగినచెప్పులతోడనే మిగుల
బడలిక నొకరాతిపై శయనింప,

అన్నమయ్యకు దేవి ప్రత్యక్షమగుట

నితరు లెవ్వరియాత్మ లెఱుఁగనియట్టి-
యతనియాఁకలి జగదంబ తా నెఱిఁగి
యలమేలుమంగ తియ్యాపు నెయ్య మెసఁగ
బలుచన్నుఁగవ తుదఁ బాలు చిప్పిలఁగ
మిఱుకారుక్రొక్కారుమెఱుఁగుచందమున
ఘనపయోధరములఁ గడుఁ జూడఁగలిగి
దినుసైనలేపువ్వుఁదీగెకైవడిని

* మెనసినబలు మొల్లమొగడలఁ దనరి
పసుపైనరాచిల్కభాతిఁ జక్కెరలు-
గొసరెడుపల్కుల గొనబుచూపుచును
విరివింటివానిచే వెడవింటినారి
దొరసి నిక్కినకొప్పుతో నొప్పమీఱి
కమనీయమగుచంద్రకళసోయగమున
నమృతాధరస్థలి నలరి చూపట్టి
కులుకుతావులతమ్మికొలనిభావమున
సొలుచుహంసకనాదములు బిడారించ
పెద్దముత్తైదువ పేర్మితో బాలు
నొద్దకు నేతెంచి యూరడింపుచును
పడుచ యేమిటి కిటఁ బడియున్నవాఁడ-
వద(డ?)లక లేచి రమ్మన్న, నాశిశువు
పైకొన్నయాకలి బలుదప్పి నడచి
రాకఁ గన్నులు గానరావు మాయమ్మ
అందుల కొకయుపాయముఁ జెప్పి నాకుఁ
గందర్పజనకునిఁ గనజేయుమమ్మ
యనపుడు కమలామహాదేవి శిశువుఁ
దనకృపామృతధారఁ దనివి నొందించి
బాలక యాయీమహాపర్వతేంద్రంబు
లాలితసకలసాలగ్రామమయము
ఘనులకు నిది చెప్పఁగాళ్ళ నెక్కంగఁ
జనదు నీచెప్పులు సడలించి వైచి
కనుఁగొను కన్నులఁ గనవచ్చుననిన,

* మొనసిన-మాతృక అదియే అర్థానికి యతికి సరిపోవుచున్నది.

విని బాలుఁ డట్ల కావింతు నే ననుచు
గ్రక్కునఁ బాదరక్షలు దీసివైచి
యక్కొండఁ గనుఁగొనునపుడు, గన్నులకు
వనమాలికలచే సువర్ణరేఖలను
గనుపట్టుగొనవెం(డ్రుకలకురంగముల
వేణుబాణాసనవితతచక్రముల
రాణించి ధరణి వరాహవైఖరుల-
నారమానారాయణాకృతి గలిగి
శ్రీరామకృష్ణలక్ష్మీనృసింహాది
మూర్తులన్నియు నొక్కమొత్తమైనట్లు
వర్తింపుచున్న నావడువు వీక్షించి
మహితసాలగ్రామమయ మౌనటంచు
బహువిస్మయము నొందిప్రణతులొనర్చి
యాజగజ్జననికి నభివాదనంబు-
లోజఁ గావింప నయ్యువతీలలామ
శౌరియుఁ దాను నిచ్చలు పొత్తుగలసి
యారగించినప్రసాదాన్నముల్ దెచ్చి
పరిపరిరుచుల నేర్పడ నేదదేర
పెరిమతో భుజియింపఁబెట్టి యూరార్చి
తిరుమలప్పని దేవదేవునిఁ గొలువ-
నరుగుమటంచు నయ్యరవిందసదన
తొల్లింటికరణి కౌస్తుభరత్నహారు-
నుల్లంబుమీఁదట నుండె నుండుటయు,
శ్రీమూర్తులందులచిహ్నంబు లిపుడు-
నామహాచలశిల లందు నింపొందు-

11

నత్తఱి నలుదిక్కు లరసి యాశిశువు
చిత్తంబులోన నచ్చెరువందుకొనుచు
కలయొ యాందోళమొ కాక నిక్కంబొ
కలవళంబో దీనికరణి యేకరణి
యని నిక్కమని యాత్మ నలరి యాపద్మ
తనకేల నిడుప్రసాదప్రభావమున
పరమసారస్వతపారీణుఁ డగుచు
సరసకవిత్వవాచాప్రౌఢి మెఱసి
యలమేలుమంగకు నాశుమార్గమున
సలలితంబుగ నొక్కశతకంబుఁ జెప్పె;

అన్నమయ కొండపై దివ్యస్థలముల దర్శించుట

నానావిధావనోన్నతమైనట్టి*
కోనేఱు గడతెంచి గురుపుణ్యవారి-
కోనేఱు దా నేఱుకొన్నమన్ననల-
*నీనేరు పరు దని యెల్లలోకములు
వినుతించునాతీర్థవిభుని సేవించి
చనుదెంచి యటకృతస్నానుఁడై యతఁడు
సేవంతిపూనీటినెలయేటివఱుత
తావితామరలనిద్దంపుఁబువ్వొళ్ల
ముగ్గుల పరుసల మురిపెంబుచేత
సగ్గలంబై పొంగు నంబుపూరములు
పెనుసోబనాలుచూపెడుసోబనాలు
గనుపట్టుస్వామిపుష్కరిణిసోయగము

* మైనయట్టి ? లేకున్న గణభంగము   * నీనెరి వివదని మాతృక.

వెండియుఁ జూచె సవిస్మయుం డగుచు
పుండరీకములయొప్పులఁ గన్నులయ్యె:
నురగేంద్రశిరసుపై నొకపాద మూఁది
చరణ మొక్కటి రసాస్థలి మోవఁ జాఁచి
డాకేలు పుడమిపడంతుక నలమి
యాకేలు కటినూఁది యనురక్తిఁ జక్కఁ
బంటవలంతిగుబ్బలతావి మోవి-
పంటితేనియ లోకపరి యానుతమిని
మోముదామరఁ జాచి మొగసిరి కేలి-
*తామరలను శ్రుతిద్వయము *నిక్కించి
సంకుచక్రముల హస్తమ్ముల రెంటఁ
బొంకించి కరుణ చూపుల జొబ్బిలంగ-
నాదరిఁ బెంపొందునాదివరాహు-
నాదరంబునఁ గొనియాడి సేవించి,
వలచుట్టుకొని వచ్చివచ్చి కుందనపుఁ
బొలుపుల పెద్దగోపురము సేవించి,
తరగనిఫలపుష్పతతితోడ నీడ-
తిరుగనిచింత వర్తిల నమ్రుఁడగుచు
పరుసల కిష్టసంపద లిచ్చుపసిఁడి-
గరుడగంబము పేర్మిఁ గని సాగి మ్రొక్కి
కారుమించులకును గలరీతి ముద్దు-
గారుపువ్వులు* నొత్తుగాఁ బడి రాల
రమణబ్రహ్మాండకరండమంతయును
ఘుమఘుమతావులు గులికి వాసింపఁ
గనుపట్టునాచంపకపుఁబ్రదక్షిణము

తామరలన మాతృక. * ఏంకించి మాతృక. లంకించి కావచ్చు.

* పువ్వటసతుకాపడి అని మాతృక. అసదుగా కావచ్చు

చనుదెంచి స్వామిపుష్కరిణిఁ బూజించి,
తిమ్మప్పనికి నివేదితమైన మీఁదఁ
బమ్మి యమ్మెడుపైఁడిపళ్ళెరంబులును
వారకయమృతంపువారలువట్టు-
నూరివారలకు నోరూరించుచవుల-
పరికరంబులచేత పడిఁ గదంబించు-
పరిపరివిధముల భక్ష్యభోజ్యములు
వెన్నగాచిననేఁతివింతపచ్చళ్ళు
సన్నరాజనపుఁబ్రసాదంబుతోడ
పెన్నెలగుజ్జుపర్వినవన్నెనున్న-
యున్నతంబైనదధ్యోదనంబులును
అతిరసంబగువడ లప్పాలు పాలు
అతిరసంబులు మొదలగుప్రసాదములు
పచ్చకప్రపుఁగలపంబు కుంకుమము
పచ్చకస్తురి సరివాటుగాఁ జేసి
తిగిచి పన్నీట మేదించి కుందనపు-
బిగువుచూపుచునున్నభృంగారుకలును
కమ్మగా వాసనల్ గ్రమ్మఁగాఁ జిత్త-
రమ్మగునడగోపురమ్ము సొత్తెంచి
దందడి నవ్వేల్పుతళిఘలక్రిందఁ
జిందఁగాఁ జేత నూర్చిన నంటివచ్చు-
నొకనాఁటినెయ్యి వేతొకదేవళమున
నొకయేటనైనను నున్నదే యనుచు
తలయూచి మెచ్చుచుఁ దనలోనె తాను
పలుమారు నాశ్చర్యపడుచు నాపడుచు

శ్రీనివాసుని సమస్కృతి చేసి దండఁ
గానుపించినభాష్యకారులఁ బొగడి
శ్రీనరసింహుని సేవ గావించి
దానవాంతకు జనార్దను సన్నుతించి
అలమేలుమంగకు నభివందనములు
సలిపి చెంగటి యాగశాలఁ గీర్తించి
మెఱుఁగులుగప్పఁగ్రమ్మినభాతి రుచుల
నెఱయించు నానందనిలయంబు గాంచి,
మరుగురుకల్యాణమంటపంబునకుఁ
గరములు మొగిచి చెంగటితేజి కెఱఁగి
బంగారుగరుడుని భజియించి చెంత
సింగారమైయున్న శేషునిఁ గొలిచి
వాసన నలుదెసల్ వలగొన రాశి-
పోసియుండెడుగోనఃపునుఁగుచట్టలును
గట్టిబంగరుసలాకలఁ గ్రుచ్చి కాచి
తట్టుపునుంగు లత్తఱ నొత్తువిధము
పసిఁడిపళ్లెరమునఁ బసనిచక్కెరలు
గొసరి గోవింద ముకుంద తిమ్మప్ప
అని పరుసలవార లంతంతఁ జేరఁ
[illegible]నుదేర వేంకటశైలభర్తకును
గుట్టున మది *మ్రొక్కికోరా కానుకలు
పెట్టరో, దండముల్ పెట్టరో, యిపుడె
కోరినకోర్కె చేకూరు నటంచు
నేరుపుపంచవన్నియచిలుకలును
కనకభూషణవస్త్రఘనవస్తుతతుల

---

* మ్రొక్కుకోరో మాతృక. మ్రొక్కుకొన్నకానుకలు కావచ్చు.

మొనసినబండారము దేరకొనుచు
తడబడఁ జుట్టినతనపంచకొంగు-
కడనున్న దొకకాసు కానుకవెట్టి

అన్నమయ స్వామిని దర్శించుట

బంగారుగాదెలపజ్జ సాష్టాంగ-
మంగవింపుచుఁ బులకాంకితుఁ డగుచు
గ్రక్కున దగ్గఱఁ గనుపట్టుపసిఁడి-
టక్కులతలవాకిటను గానవచ్చు-
ధళధళల్ తులకించుదరచక్రహస్త-
ములు బొడ్డుమానికమును గటారమును
మంజీరకింకిణీమంజులపాద-
కంజద్వయంబును గాంచనాంబరము
కటిమీదఁ జేర్చినకరపంకజంబు
తటుకునవరమిచ్చుతమ్మికెంగేలు
కులికెడుమణిమయకుండలద్యుతులు
కలకలనగుముద్దుగారునెమ్మొగము
మంచిముత్యాలనామంబుపైఁ గాను-
పించురత్నాంశుదీపితకిరీటంబు
తట్టుపునుంగుపూఁతయుఁ గిరీటాది-
చుట్టినచెంగల్వచొళ్ళెంపుదండ
వనమాలికయును శ్రీవత్సకౌస్తుభము
అనుపమదివ్యభూషాదివైఖరులు
గలిగినదివ్యమంగళవిగ్రహంబు
గలయంగఁ గన్నులకరవెల్లఁ దీర

సేవించి తనివోక శ్రీవేంకటేశు
దేవుని మఱియుఁ గీర్తింపంగఁ దొణఁగె;
కంటి నయ్యఖిలాండకర్త నే నధికుఁ
గంటి నాయఘము నిక్కము వీడుకొంటి
పావనంబైనపాపవినాశనమ్ము
కోవిదుల్ కొనియాడు కోనేఱు గంటి
నావంటిదీనువిన్నప ముద్ధరించు
శ్రీవేంకటేశ్వరు సేవించఁ గంటి
అనునర్థ మలవడ నాదేవునెదుట-
ననువుగా సంకీర్తనంబులు సేయ
తనుఁ జూచి యచట నందఱు మెచ్చి మెచ్చి
చనవిచ్చి తీర్థప్రసాదంబు లిడుచు
ఎదఁజేర్చి శఠకోప మిడుచు దీవింపఁ
దదనుజ్ఞ నొకవిడిదల కేఁగె; నంతఁ-
బ్రాయమెక్కుచు విష్ణుపదపల్లవంబు-
చాయ చాయల నెఱసంజ చూపట్టె-
నలకలానిధి; భక్తి కారాత్రి మేను
పులకించెనన మింటఁ బొడమెఁ దారకలు;
గగనాచ్యుతుఁడు సుధాకలశంబుగొన్న-
పగిదిఁ జంద్రుఁడు చూపట్టె నెంతయును;
అరయ నన్నయగురు ననురక్తి బెరయు-
హరిబింబమోయన హరిబింబ మలరె;
హరిచరణస్మరణాసక్తుఁ డగుచు
హరివాసరంబైన యమ్మఱునాఁడు-
నీరీతి నెనిమిదియేఁడులపిన్న-

బాలుఁడయ్యును నిష్ఠఁ బనిఁబూని యతఁడు
దైత్యదారకుఁగొంతు దఱిగినబ్రహ్మ-
హత్య సేనానిఁ బాయఁగఁ జేయునట్టి-
కౌమరధారను దేవకులములు గొలుచు-
నమరతీర్థమున నయ్యంజనాదేవి
కనకాంబరునిమెచ్చుఁ గను పనిమంతు
హనుమంతుఁ గాంచినయాకాశగంగ
సారెకు జనులదోసములు నీరగుచుఁ
బారి పోఁజేయుపాపవినాశనమున
బార్థుకోరికలిచ్చుపాండవనామ-
తీర్థంబుమొదలైనదేవతీర్థముల-

అన్నమయ స్వామిపై శతకములు చెప్పుట

నవగాహనము చేసి యాతేటనీట
ధవళంబుగా మును దాఁ గట్టుచీర-
నుదికి యారగవైచి యొకరాతిదండ-
నది యెండ నారెడునంతలోపలనె
వితతవృత్తంబుల వేంకటపతికి
శతకంబు కుతుకంబు సమకూరఁ జేసి
పదిరెండు నామముల్ బాగుగాఁ దీర్చి
సదమలాచారుఁడై చనుదెంచి యతఁడు
వరుసతో హరిపరివారంబుఁ గొలిచి
మరుగురుద్వారసీమకు వచ్చి మ్రొక్కి-
యలవేంకటేశ్వరునపరంజితగడు-
తలుపులు బీగముల్ దాచి యున్నెడను,

వేంకటపతిమీఁద వివరస్తవముగ
వేంకటశతకంబు విన్నవించుటయు

వైఖానసార్చకు లన్నమయమహిమ గుర్తించుట

గాలంపుఁజిక్కులు గదియించునట్టి
తాళముల్ వీడియుఁ దనుదానె వడిన
అలతలుపులు పెళ్పెళన(ని?) తెఱచుటయు,-
నలరుచు నర్చకుం డరుదెంచి చూచి
భళిభళియనుచు నబ్బాలకు మెచ్చి
యలదేవుమహిమకు నాశ్చర్యమొంది
గురుభక్తి నతనిఁ దోడ్కొనిపోయి చెంత
గరుడసేనేశులఁ గపిరాజముఖుల
జనకజాసౌమిత్రిసహితు రాఘవునిఁ
గనుపించుకొని నమస్కారముల్ చేసి
ముందరనే జగన్మోహనాకారుఁ
బొందినపసిఁడిసొమ్ముల నిమ్ముగొనుచు
కారుమెఱుంగుతీగలుచుట్టు నిలుపు-
ధారాధరంబుచందముఁజూపువాని
పంచాస్త్రకోటిసంపదఁ జక్రసహిత-
పంచబేరాకృతి బాగైనవాని
శ్రీవేంకటేశు నాశ్రితకల్పకంబు
సేవించి, వినతుఁడై చేతులు మొగిచి
బహులాంగరంగవైభవములతోడ
మహితచందనపుష్పమాల్యవైఖరుల
ధూపనీరాజనాదులతోడ వైది-

కోపచారముల నాయుర్వీధరునకు
మురవైరి రెండవమూర్తియో యనఁగఁ
గరమొప్పుచున్నవైఖానసోత్తముఁడు
నంబి చెంగటఁ బూజనము సేయుతఱిని
పంబినభక్తి నబ్బాలుండు మఱియు
వెంకటప్పకు విన్నవించినతొంటి-
వేంకటశతకంబు విన్నవించుటయు,
పెట్టినముత్యాలపే రాయశోద-
పట్టిపాదములపైఁ బడఁ బ్రసాదించె-;
నది చూచి యర్చకుం డరుదంది వచ్చి
ముదమున శఠకోపమును బ్రసాదించె;
యీయన్న బాలుఁడే యెన్నఁ గోనేటి-
రాయనిదివ్యవరప్రసాదుండు
కాకున్న నీనవ్యకావ్యంబు సేయఁ
జేకూరుటెట్టు చర్చింపంగ ననుచు-
నందఱు విన బాలు నాదరింపుచును
జందనతీర్థప్రసాదంబు లొసఁగఁ
జేకొని బాలుండు శిరసావహించి
దాకొని కోనేటిదరి భుజియించి
యాదివరాహుగేహమున సుఖించి
ద్వాదశినాఁడు నాథవళాషఁ గొలిచి
దేవునియాపెద్దతిరువీథివెంటఁ
గోవెల వలచుట్టుకొని యేఁగియేఁగి
సారెసారెకు రాగసంగతి గమర
నారాయణస్మరణంబు సేయచును-

నకలంకమై చల్లనై చూడఁదగిన-
యొకపంచతిన్నెపై నుండె నొండుటయు,

అన్నమయకు వైష్ణవయతిచే పంచసంస్కారములు

పాయనితనమీఁదిపరమానురక్తిఁ
దోయజాక్షుం డలతొలిఁనాటిరాత్రి-
ననఘుండు హరిపరాయణచిత్తుఁడైన
ఘనవిష్ణుఁదనుమౌనికలలోన వచ్చి
దయమీఱ నిట్లనుఁ దాళ్లపాకాన్న-
మయనామకుండైన మద్భక్తుఁ డొకఁడు
వడుగు నల్లనిచిన్నవాఁడు నన్నెపుడు
నడుఁకక సంకీర్తనము సేయు నెపుడు
ముద్దుగారెడువాఁడు మోహనంబైన-
మద్దికాయలవాఁడు మనవాఁడె వాఁడు
గుదిగొన్ననునుపట్టుకుచ్చులదండె
ముదమున నిజభుజంబున నించువాఁడు
కడవేగ రేపు నీకడ కేఁగుదెంచుఁ
దడయక నీవు ముద్రాధారణంబు
గావింపు నామాఱుగా వాని కనుచు
దేవుఁడు తనముద్రిక లిచ్చె; నంత
యతి మేలుకొని యరుదంది గోవింద-
సతమైనభక్తవాత్సల్యంబుఁ బొగడి
యతిముఖి సూర్యోదయంబునకెల్ల
మఱవక నిత్యకర్మంబులు దీర్చి
కరమున శంఖచక్రపుముద్ర లంది

హరియజ్ఞవాఁకిటి కపడెంచి నిలిచి
కేలిమై వెన్నునిఁ గీర్తింపుచున్న-
బాలునిరూపు తప్పక విలోకించి
యెఱుగఁగా హరియానవతిచ్చినియట్టి-
గుఱుతులన్నియు దొరకొన సంతసమున-
నన్న నీపేరేమియనిన నావడుగు-
నన్నయ నానామ మని సాగి మ్రొక్కి-
వినుతింపఁ జూచి సవిస్మయుం డగుచు
మునినాథుఁ డాతని ముద్దుసేయుచును
తనచేత నీవు ముద్రాధారణంబు
గొనకొని సేయించుకొనఁగ నోపుదువె
యన విని శిశువు కృతార్థుండనైతి-
నన విని వేదమార్గానుసారమున-
నాతని శంఖచక్రాంకితుఁ జేసి
రీతిగాఁ బంచసంస్కృతులు గావించి
శ్రీనాథుఁ డానతిచ్చినప్రకారంబు
తాను వైష్ణవులు నాతఁడు భుజియించి
తనకలగన్నయంతయుఁ దేటపఱచి,
* దులగుచు ....

గ్రంథపాతము

వేద్యంబులగు వేదవేదాంతముఖ్య-
విద్యల నధికులై వెలసియుండుదురు
తెల్లంబుగా దేహదేహిభావమున-
నెల్లవస్తువులను నీవెకాఁ దలఁచి
పరచింత లుడిగి నాపైనె విన్యస్త-
భరుఁడవై యుండ శుభంబులన్నియును-

* అసందర్భముగ ముగిసినందున గ్రంథపాతముగ గుర్తింపు.

ననఘాత్మ నినుఁజెందుననని వరంబిచ్చి
జననివాక్యము ద్రోయఁజనదు కుమార
పోయి రమ్మనిన నప్పుడు మేలుకాంచ
యాయచ్యుతునిఁ గొనియాడి మ్రొక్కుచును
జననియు దాను నిచ్చలుఁ దొంటిపురికిఁ
జనుదెంచి నిజనివాసముఁ బ్రవేశించె:-

అన్నమయపెండ్లి

నెలజవ్వనము మేన నిగురొత్తుకొడుకుఁ
దలిదండ్రు లరసి యాతనిఁ దోడుకొనుచు
కులములవారిండ్లకును బోయి సుతున-
కెలమి మీపడుచుల నీవలె నన్న-
నేవేళఁ జూచిన నితఁడు శ్రీరామ
గోవింద హరి యనుకొనుచుండుఁగాని
యలనోక సంసార మది యిచ్చఁ దనకు
వలెననఁ డది యెటువంటిగొంటైన
నాచారములదాసరయ్యను జూచి
చూచి యేగతిఁ బడుచుల నిచ్చెననిన
వారలకలలోన వారిజోదరుఁడు
దారియు మొనఁ జూపి తనదుభక్తునకు-
నన్నయార్యునకుఁ గన్యకల నిమ్మని-
నన్నన్న యని వారు నరుదందికొనుచు
తిరుమలమ్మనునొక్కతిరువాలుఁగంటి-
నరుదైనయక్కలమ్మను నొక్కకన్య
బంగారు ప్రతిమలభావంబుఁజూప
సింగార మొలవుగాఁజేసి మోదమునఁ

గ్రన్న వ నాగమో క్తప్రకారముఁ
జెన్నుగాఁ బెండిండ్లు చేసి రంతటను;
పరమేశుఁడగు సహోబలనృసింహుండు
గురుభావముఁ జేరుకొని త్రిదండంబు-
నానరసింహు చక్రాదిమంత్రములు
తానె ప్రత్యక్షంబు దయసేయఁగొనుచు
హరి హయగ్రీవుఁ బ్రత్యక్షంబుఁజేసి
ధరసర్వతంత్రస్వతంత్రుఁడై నట్టి-
వేదాంతదేశిను వేంకటాచార్యు-
నాదివ్యసాంప్రదాయమున వర్తించు-
శఠకోపమునివద్ద సకలవేదాంత-
పఠనంబుఁ జేసి యభంగవిస్ఫూర్తి
హరిపూజ హరిసేవ హరికీర్తనంబు
హరిమననము ధ్యాన మనిశంబుఁ దనకు
ఘనతరసకలభోగంబులుగాఁగ
మనుచు వాల్మీకిరామాయణమెల్ల
రాగంబుతో ననురాగంబుతోడ
బాగుగా గంధర్వబాగుగాఁ జదివి
పాటలన్నియుఁ దనపాటపిమ్మటన
పాటపాటనె పాటపాడి చూపఁగను
విన్నవారెల్ల నవ్విళ్లూరి యొక్క(చొక్క?)
ప్రన్నవీనులు నిండుపండువుల్ సేయ
తుంబురుఁడో నారదుఁడొ కాక యీవి-
ధంబునఁ దిరుగు గంధర్వుఁడో కాక
మనుజుఁడో యీయన్నమయ యని సర్వ
జనులును గొనియాడి సంతసింపఁగను-

సాళ్వనరసింగరాయఁ డన్నమాచార్యు దర్శించుట

నావార్త వినివిని యట్టిమహాను-
భావునిఁ గన బాళిఁ బడుచు డెందమున-
నాచేర్వ టంగుటూరను పురంబేలు-
రాచమూకలలోఁ బరాక్రమశాలి
నాళీకబాంధవాన్వయుఁ డజేయుండు
సాళువ నరసింహజనపాలుఁ డొకఁడు
పరివారవాద్యసంభ్రమము రెట్టింపఁ
గరమొప్పఁ జేకానికలు గొనివచ్చి
యాతాళ్లపాకాన్నమయ్యకు సాగి
చేతులు మొగిచి మచ్చికఁ బూజచేసి
శ్రీకృష్ణమన్ననఁ గ్రీడిభూచక్ర-
మేకచక్రంబుగా నేలినపగిది-
నాలాగు మీసహాయము నాకు గలుగ-
నేలుదు ధరయెల్ల నేకచక్రముగ
నన్ను మన్నించి విన్నప మాలకించి
క్రన్నన మాయూరికడ కేఁగుదెంచి
మాకు బుద్ధులు సెప్పి మాచేయుపూజ
చేకొని మమ్ము రక్షింపరే యనిన
సహజవైష్ణవభక్తి సలిపెడువాని-
సహవాసమైన దోసములేదటంచు-
నతఁడుపట్టించినయందలం బెక్కి-
యతఁడు భృత్యప్రాయుఁడై కొల్చి రాఁగ
చని టంగుటూరికేశవమూర్తిఁ గాంచి

వినతుఁడై యతఁడు కోవెలదండఁ దనకు
సకలసంపదలతో సవరించియున్న-
యొకపెద్దనగరిలో నొగిఁ బ్రవేశించె-;

నరసింగరాయఁడు విజయములందుట

నానాఁట నానరనాథుండు వేఱు-
లేనికూరిమితోడ లీనమైయుండె;
తనసంపదలు సమస్తము నన్నమయ్య-
వని యెన్ను నడకల నారీతి నడచు-
నేపని గలిగిన నెఱిఁగించికాని
చేపట్టి తనయంతఁ జేయఁ డెప్పుడును
హితునిఁగా గురునిఁగా నెల్లబంధులఁగ
నతనినే భావించి యంగవింపుచును
పావనుండగుతాళ్లపాకాన్నమయ్య-
దీవెన లది వర్ధిలుచు నారాజు
బలియుఁడై పరిపంథిబలముల నడఁచి
నలిరేఁగి సింహాసనంబు చేకొనుచు
తనరాజధానియై తనరారుపసిఁడి-
పెనుగొండగతినుండు పెనుగొండ నుండి
యన్నమాచార్యుల నటకు రావించి
యెన్నిక నెదురుగా నేతెంచి మ్రొక్కి-
కనకాంబరాదుల గ్రామసంతతుల
గనువారలకు దండగాఁ బూజ చేసి
వెన్నునిపై విన్నవించిన లోక-
సన్నుతంబైన మీసంకీర్తనములు

విన నాకు మిక్కిలి వేడుకయ్యెడును-
ననఘాత్మ వినిపించు మనిన నగ్గురుఁడు,

అన్నమాచార్యుఁడు సంకీర్తనములు పాడుట

కెలనఁ జూపట్టుసంకీర్తనపరులఁ
బిలిచి లెస్సగ వినిపింపఁగావలయు-
నిపు డన్న వారలు నెడఁ బాఱఁబాఱఁ
దిపిరిదండెలు శ్రుతుల్ తిన్నగాఁ గూర్చి
దండిమై నెఱగానదండెయు వాద్య-
దండెయుఁ దానసంతానంబు చూప
స్థాయి షడ్జమును బంచమమును జేసి
తాయముల్ కడువింత డాలుగాఁ జూప
తేనెలపై తేట తిన్ననిచెఱకు
పానకముల నేరుపఱచినమేలు
చక్కెరలోతీపు చల్లఁదెమ్మెరలు
చిక్కనికపురంబు జీవరత్నములు
కలయమృతంబు మీఁగడమీఁదిచవులు
చిలుకుచుఁ గవులెల్లఁ జేయెత్తి మ్రొక్క-
వేంకటపతికిఁ గావించినమంచి-
సంకీర్తనముల రసంబు లుట్టఁగను
సింగార మొకకుప్పఁజేసినరీతి
రంగైనరాగవర్ణములఁ బాడుటయు,

రాయఁ డన్నమాచార్యు సత్కరించుట

తవిలి యెన్నినఁ గాళిదాసాదు లైన-
కవులందుఁ జిక్కనకవులందు నిట్టి-

కవితయు నిట్టిశృంగారభావంబు
వివరింపఁ గంటిమే వింటిమే మున్ను
కన్నవిన్నవి గావుగదర యీపదము-
లన్నయార్యునివి మోహనమూర్తు లనుచు
వీనులవిందుగా విని చాల మెచ్చి
యానందవార్ధి నోలాడి యారాజు
పచ్చలకడియాలు బంగారుఁవ్రాఁత-
పచ్చడంబులునుఁ గెంబట్టు[1]కుళ్లాయి
యంగదంబులు నుభయాతపత్రములు
రంగైనవింజామరలజోడు మంచి-
యుదిరిచేసినగిందియును గళాచికయు
మొదలైనవెల్ల సమ్ముఖమున నొసఁగి
తనపెద్దనగరియొద్దనె యొక్కనగరు-
ననువొందఁ జూపించి యట నుండఁ బనిచి
యనుదినంబును వేంకటాద్రీశుమీఁది-
వినుతులు వేడుక వినుచుండి యుండె
నరనాధుఁ; డట నొక్కనాఁ డన్నమార్యుఁ
బరిచరవర్గంబుఁ బంపి రమ్మనిన

రాయఁ డన్నమాచార్యుని మరలఁ బిలిపించుట

కనకాంబరునిగుణగణమణుల్ శ్రుతులు
గని చిక్కగొనురీతిగనుక[2]పోలములు
నత్తఱి మదిలోని హరికీర్తి మొలక-
లొత్తినగతినున్న యూర్ధ్వపుండ్రములు

1. కళ్ళాయి కుళ్ళాయి-వ్రాఁతప్రతి 2. గనకపొంగళ్ల-వ్రాఁతప్రతి.

లాలితాచ్యుతభక్తిలలన వరించు-
మాలికగతి తిరుమణివడంబులును
తలనిడువిష్ణుపాదపుఁదమ్మిపువ్వు
మెలుపైనకెంబట్టుమేలుకుళ్లాయి-
నరవిందనయనుకృపామృతధార-
కరణిఁ జూపట్టెడుకంఠమాలికయు
నరహరికై కంకణముగట్టియున్న-
సరణిఁ జూపట్టుపచ్చలకడియములు
ధవళనేత్రుని శారదావిలాసంబు
నివసించునట్టున్న నిలువుపేరణము
వాసుదేవునియాజ్ఞ వడిఁ జుట్టుకొన్న-
యాసత్త్వగుణమన నలరుదుప్పటము
నలవడఁ జతురంతయానంబు నెక్కి
బలసి సంకీర్తనపరులు సేవింప
ఘనతరధవళశంఖధ్వాన మడరఁ
జనుదెంచి నృపతియాస్థానంబుచెంతఁ
బల్లకి దిగి వెంటఁ బరగువైష్ణవుని-
నల్లన చెయ్యూఁది యాలోని కరిగి
కూరిమిఁ దనరాక కోరి వీక్షించు-
నారాజుఁ గదిసి నెయ్యముతియ్య మెసఁగ
సొలవక "శ్రీనివాసో రక్ష" తనుచు
నెలమిఁ జేతిరుమణి నిచ్చె నిచ్చటయు,
నెదురుగాఁ జనుదెంచి యెలమిఁ జేకొనుచు
ముదమునఁ గరపద్మములు సాగి మ్రొక్కి-

యన్నమాచార్యుతో ననుఁగు దీపింప
తిన్ననిపసిఁడిగద్దియమీఁద నుండి

మరలఁ బాటలు పాడించుట

కవులు విద్వాంసులు గాయకుల్ భూమి-
ధవులు సామంతులు దనుఁ జుట్టి కొలువ-
నంగజగురుమీఁద నభినవంబైన-
శృంగారయుతపదశ్రేణిఁ బాడింప
"చెలులార వేంకటశిఖరినాయకుని-
కలికికిఁ గడగంటఁ గనుపట్టునెఱుపు
చెలువ మేగతి నుండెఁ జెప్పరే" యనిన
"నలువునఁ బ్రాణేశునాటినచూపు
నిలువునఁ బెఱుక నూనినశోణితంబు
తలపోయఁ గాదుగదా" యన్నపదము
పలుమరుఁ బాడించి పాడించి చొక్కి-
తలయూచి "యిది! కవిత్వం" బని మెచ్చి
యనుపమంబైనద్రోణాచార్యమహిమ
గనియుఁ ద్రౌపతితండ్రి గర్వించినటుల-
నన్నమాచార్యుమహత్త్వ మంతయును
గన్నారఁ గనియును గర్వాంధుఁ డగుచు
పదరక వేంకటపతిమీఁద నుడువు-
పదములరీతి నాపై నొక్కపదము
చెప్పుమా యనవుడుఁ జెవు లిరుగేల-
నప్పళింపుచు మూసి హరిహరీ యనుచు
పరమపతివ్రతాభావంబుఁ బూని
హరి ముకుందునిఁ గొనియాడునాజిహ్వ

నినుఁ గొనియాడంగ నేర దెంతైన
నను నెట్లు పలికితి నైచ్యంపుఁబలుకు-
నాయచ్యుతునిఁ దక్క- నన్యుల వినుతి-
సేయుట నాకన్నచెలియలివావి

సంకెలవేయించుట

నిను నొల్ల నిటువంటినీపొందు నొల్లఁ
జనియెద వేంకటేశ్వరుఁ గొల్వ నేను
అనుచు దిగ్గనలేచి యరిగెడుగురుని
పనిఁబూని భటులచేఁ బట్టి తెప్పించి
తనబాల్యసఖ్యంబుఁ దలఁచి సంపదలఁ
దనయంతవానిఁగా దనరఁజేసితిని
గర్విమై నొకమాట కావలె నన్న
గొబ్బునఁ గోపించుకొన నేలవచ్చె
నీ వేమిసేయుదు నిను నింతసేయు-
నావల్లనేరము నను నింతసేసె-
నని కనుఁగవ యెఱ్ఱనై నిప్పు లురుల
ననుచరవర్గంబు నదలించి పిలిచి
లోఁగి నే నెంత దాళుచు వేఁడుకొనిన
లోఁగనిపుడమివేలుపుదంట కోడె-
బంకెలు చన మూరురాయరగండ-
సంకెల నిడి మొగసాలలో నిడుఁడ
యన నూడిగెలవార లాచార్యుఁ దోడు
కొనిపోయి మొగసాలఁ గూర్చుండ నిలిపి
కొంకుచు రాజునకును భయంపడుచు

శంకలేమియులేక సంకెల వేసి
కావలియై నలుగడ నుండి; రంతఁ
గోవిదుఁడైన యగ్గురువరేణ్యుండు
మునుపు ప్రహ్లాదుండు మురవైరిఁ దలఁచి
దనుజబాధలఁ గాలఁదన్నినకరణి
ఫణిరాజశైలేంద్రుఁ బ్రణతార్తిహరుని
గణుతించి హృదయపంకజవీథి నిలిపి
''సంకెల లిడువేళఁ జంపెడువేళ-
నంకిలి ఋణదాత లాఁగెడువేళ
వదలక వేంకటేశ్వరునినామంబె
విదలింప గతిగాని వేఱొండులేదు
వనమాలి యతఁడె నావగపెల్ల నుడుపు''-
ననునర్థములతోడ నలవడియుండ
సంకలితాత్ముఁడై సరగున నొక్క-
సంకీర్తనముఁ జెప్పి శరణుసొచ్చుటయు
ఘల్లున వీడి శృంఖల లూడి గుండె
ఝల్లన జూచి యచ్చటవారు బెగడి
యావిధం బంతయు నారాజుతోడ
వేవేగఁ బఱతెంచి విన్నవించుటయు,
నగి వడి సింహాసనము డిగ్గ నుఱికి
పగగొన్నబెబ్బులిపగిది నేతెంచి
అన్నయార్యునిఁ జూచి యయ్యరో వద్ద-
నున్నవారల కెల్ల నొగి*లించి మించి
వేయనిసంకెళ్లు వీడె నటంచు
మాయురె నీ వెంతమాయ వన్నినను

---

* లంచమిచ్చి కావచ్చు.

నే నేల పోనిత్తు నిది నిక్కమైన-
నే నుండి తిరుగ వేయించెద నిపుడు
కిదుకక నీదుసంకీర్తనంబునకు
నది వీడెనా న[illegible]ం బని యెన్నవచ్చు
నీపాలిదైవంబు విన్ను నీమహిమ
బాపురె యని మెచ్చి పాటింపఁదగును-
ననుచు నొద్దనె యుండి యానిగళంబు
తనికి చేనెత్తి యిద్దఱు దేర మగుడ
నెగసక్కెమునకు వేయించిన గురుఁడు
నగి తొంటిసంకీర్తనము సేయుటయును
కాలిసంకెల చిటికనవ్రేలిపలుము-
చీలలు వీడి చెచ్చెర నూడిపడినఁ

రాయలపశ్చాత్తాపము

బరికించి భూపతి భయమంది యతని-
చరణాబ్జములఁ జక్కసాగిలి మ్రొక్కి
కన్నీరు గదుర గద్గదకంఠుఁ డగుచు
పన్నినదైన్య మేర్పడఁగ నిట్లనియె;-
నపరాధి నపరాధి నన్నమాచార్య
కృపఁజూడు నను నీవు కృపణశరణ్య
యెఱుఁగనిపసిబిడ్డఁ దేమైనఁ జేయ-
నరుదైనతల్లికి నలుగంగఁదగునె
నను నీవు పిన్నటనాఁటనుండియును
బనుపడ బంటుగాఁ బనిగొంటి గనుక
మందెమేళమున నీమహిమఁ జింతింప-

కిందఅవలె నేన యిట్టు చేసితిని-
వేంకటపతివి నీవే మాకు మనసు-
శంక లింకించి ప్రసన్నుండ వగుము
నీ వలిగిన నల్గు నీలవర్ణుండు
నీవు మెచ్చిన మెచ్చు నీరజోదరుఁడు-
నాయర్థ మంతయు నన్నమాచార్య
నీయందె కంటిమి నిక్కంబు గాఁగ;
నని పట్టమహిషితో నతనిఁ గీర్తించి
పనిఁబూని పన్నీటఁ బాదముల్ కడిగి
బంగారువిరులజొంపములఁ బూజించి
పొంగారువేడుక భూషణావళులఁ
జిత్రాంబరంబులఁ జిత్రవస్తువులఁ
జిత్రంబుగాఁగ భూషించి తోషించి
తనకుఁగా మును పాయితంబైనపసిఁడి-
యనుసులచతురంతయాన మెక్కించి
భజియించి తనమూపు పల్లకికొమ్ము
నిజభుజంబున నిడి నెమ్మి గావింప,-

అన్నమాచార్యుఁడు రాజు ననుగ్రహించుట

నది గని ముద మంది యన్నయార్యుండు
సదయుఁడై నృపతి నెంజలిఁ బ్రస్తుతించి
మునుపటినీచేయు మొక్కలంబునకు-
ననుతాపమును జెంది తది కారణమున
మునుగొన్నయపరాధమును తాళకొనియె
దనుజారి; యింక నింతటనుండి నీవు

నరహరిసంకీర్తనము సేయువారిఁ
బరసమానులుగాఁగఁ బరికింపవలదు
మురవైరికృతయుగమున సర్వజనుల
నిరతనిజధ్యాననిష్ఠచే మెచ్చు;
క్రతువులఁ ద్రేతాయుగమున; నర్చనలఁ
బ్రతిలేనియట్టిద్వాపరమున నలరు;
నామూఁడుయుగముల ధ్యానాదివిధుల-
నేమేమి నరులకు నిచ్చు నన్నియును
జలజోదరుఁడు నిజసంకీర్తనమునఁ
గలియుగంబున నిచ్చుఁ గావున, నీవు
ప్రతిలేనివేంకటపతిమీఁద భక్తి-
నతనిదాసులమీఁద నారీతిభక్తి
వదలక మనుమని వరదుఁడై పలికె;-
నదిమొద లారాజు నలులేనికూర్మి
నభయుఁడై యన్నమాచార్య శేషాద్రి-
విభునిఁగా నాత్మ భావింపుచు నుండె;
సకలలోకములు నాచందాన గురుని
నకలంకగతిఁ గొనియాడంగఁ దొడఁగె;-
నారాజు వీడ్కొని యాదేశికుండు
నారాయణాచలనాథు సేవించి
శృంగారమంజరిఁ జేసి శేషాద్రి-
శృంగవాసునకు నర్పించి యిచ్చుటయు,
నాటుచుఁ బతకమాకన్నులజోల
పాడఁగ నాఁడెల్లఁ బసిబిడ్డనైతి-
నాకృష్ణమాచార్యునధ్యాత్మవినుతి-

రాకఁ గొన్నాళ్లు విరక్తుండ నైతి
జగతి నీశృంగారసంకీర్తనముల-
కగపడి మంచిప్రాయపువాఁడనయితి
నని వేంకటేశ్వరుఁ డన్నమాచార్యుఁ
గనుఁగొని వాక్రుచ్చి గారవించుటయు
వేదముల్ పొగడఁ గోవిదులు నుతింప
నాదేవతలు కొనియాడ గోవింద
నే నిన్నుఁ గొనియాడ నెంతటివాఁడ
నానేర్పు నీనేరు పరసి చూచినను
పలికెడువీణలోపలిచక్కఁదనము
పలికించునతనిదై పరగినరీతి-
నని వినుతించి, యయ్యంబుజోదరునిఁ
దనుఁ గన్నతండ్రి నెంతయు మెచ్చఁజేసి
ప్రతివత్సరంబు తప్పక వృషభాద్రి-
పతికిఁ గావించునాబ్రహ్మోత్సవములు
సేవించుకొనుచు నాశ్రీశైలనాథు-
పావనవినుతిప్రభావంబుచేత
జగతిపై సకలవాచాశుద్ధి కలిగి
నగుచునై నను దీవనల నిచ్చెనేని
లలిమీఱఁ గినిసి యొల్లమిఁ దిట్టెనేని
యల రెండు నెపుడు ప్రత్యక్షమై చూపు-

అన్నమాచార్యునిమహిమలు

నావరకృత్యంబు లన్నింటి లెక్క-
గావింప నాకు శక్యమె నాఁటివార-

లెఱుఁగుదు; రవి పెద్ద లెఱిఁగింప వినుచు-
నెఱిఁగినకృతకృత్యు లిపుడును గలరు;
ఐన నందొకకొన్ని యనఘమానసుల-
వీనులవిందుగా వినుతింతు నేను
మందెమురాయనామకనరసింహ
దండనేత్రున కిష్టధనబలస్ఫూర్తి-
ననుపమంబుగ వేంకటాద్రిచెంగటను
తనయగ్రహారమై తనరుచునున్న
మరులుంకు (?) నొకజీడిమామిడి దాన
సరసంబువోయినచవిఁ బండ్లు పండు-
నెఱ్ఱనై గొప్పవై యేపారుపండ్ల
విఱ్ఱవీఁగుచుఁ దనవీథి నెన్నడిమి
మినుకైనమంచిమామిడిరీతి నెదుటఁ
గనుపట్టు నాచెట్టుఁ గని యొక్కనాఁడు
కపటమానసులయాకారంబు పోలె-
నపు డెంతొ దృష్టప్రియంబులై యున్న
శ్రీమాధవునకు నర్పించి యాపండ్లు
తా మారగింప నత్తఱిఁ బండ్లు పులియ
నమృతంబుతోఁబుట్టువగుపద్మమోవి-
నమృతంబు తనివోవ నానువెన్నునికి-
నీయెడ నెఱుఁగక యీజీడిపులుసు-
కాయ లెట్లొసఁగితిఁ గటకటా యనుచు-
నాచెట్టు ముట్టితి నప్పయ్య దీన-
నేచినదుర్గుణంబెల్లఁ బోఁజేసి
మించైనతియ్యమామిడి సేయు మనినఁ

బంచదారలవంటిఫలముల దయ్యె;-
నాసుద్దివిని యొకఁ డట పెండ్లియాడఁ
గాసువీసము నాకుఁ గల్గ దీవింపు-
మన విని, యటువలె నౌఁగాక యనిన
వెనుకొని వాఁ డెన్ని వేఁడినఁగాని
కాసువీసంబునే కాని యెక్కరుఁడు
చేసేత నొకరూక చేతిలో నిడఁడు;
అది విని యది యొట్టి(ట్ట?)దని గాయకుండు
తదనుజ్ఞమహిమగాఁ దలఁచి యేతెంచి
ఓతండ్రి నా పెండ్లి కొదవెడుధనము
చేతికి రా దయసేయవే యనుడు-
నటువలె నౌఁగాక యనిన, నావిప్రుఁ-
డట వీథి కేఁగెడునపుడు రా జొకఁడు-
నాదరంబునఁ బిల్చి యడిగినధనము
ద్వాదశీకన్యకాదాన మిచ్చుటయు-
నావార్త విని జను లరుదందికొనుచు
వావిరి నొడి వలావళికిఁగాఁ బెగడి
చెలువొందునాగురుశ్రీపాదరక్ష
తల నిడి తమయాపదల వీడికొనిరి;

అన్నమాచార్యపురందరదాసులచెల్మి

గద్యపద్యముల దెబ్బదిరెండుమంది-
యాద్యులచేఁ గొనియాడించుకొన్న
రసికుండు శ్రీపండరంగవిట్ఠలుఁడు
కొసరెడుభక్తి చేకూరఁ జేసేత-

నెనయ సంధ్యలకు నీ శ్లియ్యఁ జేకొనుచుఁ
దనరుపురందరదాసాహ్వయుండు
పరమభాగవతుఁడై పరగుచు నంద-
వరకులాగ్రణియైనవైష్ణవోత్తముఁడు
సవరించుమురవైరిసంకీర్తనములు
కువలయంబునఁ బేరుకొన్నమాత్రమున
తలఁచినభూతభేతాళపిశాచ-
ములు పాఱిపోవ నిమ్మల శుభం బెసఁగ
విని కనియును లోన వెఱఁగందికొనుచు
చని, తాళ్లపాకశాసనుఁ డన్నమయ్య
వెన్నునిఁ గానె భావించి కీర్తించి
సన్నుతిసేయ నాచార్యవర్యుండు
నతని విఠ్ఠలునిఁగా ననయంబు దలఁచి
ప్రతిలేనిగతుల సంభాపించె నపుడు;-
నీరీతిమహిమ లనేకముల్ వెలయ
వారక వరభాగవతులు గీర్తింప

అన్నమాచార్యులరచనలు

* యోగమార్గంబున నొకకొన్ని బుధులు
రాగిల్ల శృంగారరసరీతిఁ గొన్ని
వైరాగ్యరచనతో వాసింపఁ గొన్ని
సారసనేత్రుపై సంకీర్తనములు
సరసత్వమునఁ దాళసముఖముల్ గాఁగ
పరమతంత్రములు ముప్పదిరెండువేలు,
ప్రవిమలద్విపదప్రబంధరూపమున

---

* పూర్వముద్రణములో నిది క్రమము దప్పినది. చూ:—వివేకదీపిక.

నవముగా రామాయణము, దివ్యభాష
నావేంకటాద్రిమాహాత్మ్య మంతయును
గావించి, రుచుల శృంగారమంజరియు
శతకముల్ పదిరెండు సకలభాషలను
ప్రతిలేనినానాప్రబంధముల్ చేసి,

అన్నమాచార్యసంతతి

సిరివరు మెప్పించి చెలఁగి యాదేవు-
వరమునఁ దనయంతవారిఁ బుత్రకుల
నరసయాచార్యు నున్నతయశోధనుని,
తిరుమలాచార్యుని ధీవిశారదుని
గాంచి, వారును దనకరణి విద్యలను
గాంచనాంబరుభక్తికలిమిఁ బెంపొంద
శౌరికథాసుధాసల్లాపగరిమ
ధారుణి నెంతయుఁ దనరారుచుండె;
మనసునఁ గపటంబు మాని సద్భక్తి
ననఘమౌసీయన్నమాచార్యచరిత
* వినిన వ్రాసినఁ బేరుకొనినఁ జదివిన
జనులకు నిష్టార్థసౌఖ్యంబు లొదవు-
నని యలమేలుమంగాధీశుపేర-
నినమండలాంతరాహితమూర్తిపేర
హరిపేర దరచక్రహస్తునిపేర
ధర నెన్నుమాకులదైవంబుపేర-
నాలీలఁ దాళ్ళపాకాన్నమాచార్యు-
నేలినశ్రీవేంకటేశ్వరుపేర-

* వినిన వ్రాసినఁ జదివినఁ బేరుకొనిన మాతృక, చూ:—వివేకదీపిక.

నంకితంబుగను శ్రీహరిభక్తపాద-
పంకజార్చకతాళ్ళపాకాన్నమార్య-
తనయ తిమ్మార్యనందన రత్నకుంభ-
దనుపమశ్రీవేంకటాధీశదత్త-
మకరకుండలయుగ్మమండితకర్ణ
సకలవైష్ణవపాదసంసేవకాబ్జ-
సదనావధూలబ్ధసరసకవిత్వ-
విదితమానస తిరువేంగళనాథ-
[1] విరచితసద్భక్తివిభవాన్నమార్య-
చరితంబు జగదేకసన్నుతం బగుచు
నాచక్రశంఖాంకయశముతోఁగూడ
నాచంద్రతారార్కమై యుండుఁగాత.

1. విరచితంబైన యాయన్నమాచార్య–వ్రాఁతప్రతి.

తి
రు
మ
ల
తిరుపతి
దేవస్థానముల
ముద్రణాలయము
తి
రు
ప
తి

కా. 2,000.